

STOC
RÄDH

STOCI
STAD

L. m.

De

houke

Et. A: R

År

FORSK.

G. HEDBERG
S. HEDBERG
STOCKHOLM

KUNGL. TEATRARNE

UNDER ETT HALFT SEKEL

1860—1910

AF

JOHANNES SVANBERG

FÖRSTA DELEN

STOC
RÅDH

STOC
STAD

L. m.

Pos

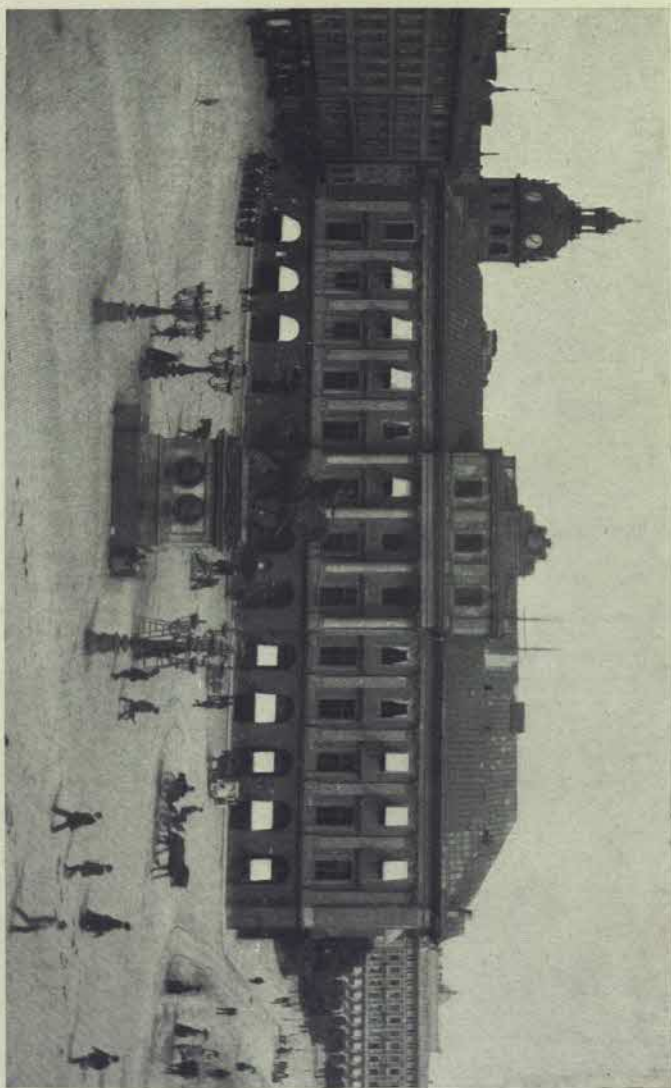
Louke

Ek. A: R

Aprou

FORSK

GUSTAF III:s OPERAHUS
EFTER FOTOGRAFI PÅ 1880-TALET

G. HEDBERG
& BROSCHERITÄRE
STOCKHOLM

KUNGL. TEATRARNE

UNDER ETT HALFT SEKEL

1860—1910

PERSONALHISTORISKA ANTECKNINGAR

AF

JOHANNES SVANBERG

FÖRSTA DELEN

NORDISK FAMILJEBOKS FÖRLAGSAKTIEBOLAG
(I DISTRIBUTION)

STOC
RÄDH

STOC
STAD

L. m.

Os

Louise

Et. A: R

Appar

FÖRSK

STOCKHOLM 1917
NORDISK FAMILJEBOKS TRYCKERI

G. HEDBERG
V. HEDBERG
STOCKHOLM

Förord.

Föreliggande arbete, påbörjadt redan i midten af 1890-talet, har varit synnerligen tidsödande, då uppgifter måst sökas på ett rent af oräkneligt antal håll. Då därtill kommer att utgifvarens tid varit af hans tjänst strängt upptagen året om, så må detta gälla som en förklaring hvarför så lång tid åtgått, innan dessa personalhistoriska anteckningar kunnat utgifvas.

De källor, som utgifvaren haft att tillgå — utom det biografiska material han själf samlat under mer än fyrtio år — äro först och främst de båda Kungl. Teatrarnes aflöningsstater, hvari tiden för hvarje vid de resp. teatrarne engagerad persons anställning finnes angifven, samt Kungl. Teatrarnes affischböcker för de femtio år, som detta arbete kommer att omfatta; vidare en stor del kontrakt, aflöningslistor och löneutanordningar, Kungl. Teatrarnes pensionsinrättnings räkenskaper, där alla delägares prästbetyg finnas och sålunda korrekta uppgifter om födelsedata m. m. kunnat inhämtas. Dessutom har naturligtvis en stor del tryckta källor användts, af hvilka i första rummet må nämnas *F. A. Dahlgrens* år 1866 utgifna »Anteckningar om Stockholms Teatrar», och har utgifvaren härvidlag genom riksbibliotekarien *E. W. Dahlgrens* tillmötesgående haft till sitt förfogande hans faders eget exemplar af nämnda arbete, i hvilket många tillägg i marignalen och på lösa lappar förekommit. Bland öfriga källor hafva i synnerhet följande anlitats: *Frans Hedberg*, »Svenska skådespelare» (1884), »Svenska operasångare» (1885), »Bidrag till skådespelarekonstens och dramatikens historia» (1890) samt »Gustaf III:s operahus och dess minnen» (1891); *Arvid Ahnfelt*, »Europas konstnärer», i hvilket arbete, utkommet i häften under åren 1885—1889, utgifvaren af dessa anteckningar medverkade med en stor del uppsatser; *Birger Schöldström*, »Hög och

sann konstnärlig anda» (1892) m. fl. arbeten af samme författare, till hvilken utgifvaren dessutom står i stor tacksamhetskund för många lämnade upplysningar; Georg Nordensvan, »I ramp-
ljus» (1900); K. A. Winterhjelm, »Af Kristiania teaterliv» (Kri-
stiania 1895); Herman Hofberg, »Svenskt biografiskt hand-
lexikon»; Tobias Norlind, »Allmänt musiklexikon»; Erik
Thyselius, »Hvem är det?», »Betänkande och förslag af 1897
års teaterkomité» samt »Utlåtande och förslag af 1906 års teater-
komité»; »Nordisk Familjebok»; »Illustreret norsk konversations-
lexikon» (Kristiania 1912); Peter Hansen, »Den danske Skue-
plads»; alla teaterkalendrar som utkommit i Sverige och Finland
sedan midten af 1800-talet samt andra kalendrar hvori »minnes-
runor» förekommit; facktidningar, dagliga och veckotidningar
under de senaste fyrtyo åren.

Många af de nu lefvande konstnärerna hafva själfva lämnat
infordrade uppgifter. Utgifvaren har helt naturligt äfven måst
anlita en hel mängd andra personer för erhållande af upplys-
ningar, och till alla dessa ber han att härmed få frambara ett
hjärtligt tack.

Några omdömen om de sceniska konstnärer, som ännu lefva
och verka, har utgifvaren i allmänhet ej velat uttala. Beträf-
fande dem, som afgått från livvets skådebana har utgifvaren,
ehuru han visserligen kan säga sig äga personlig hågkomst af
de flesta bland de sceniska konstnärerna ända från 1870-talets
början, samt därtill känt och stått i vänskaplig förbindelse med
en stor del af dem, dock föredragit att citera andras omdömen
om deras konstnärsskap, framför att själf uttala några sådana.
Utgifvaren har sålunda ofta citerat Frans Hedberg, hvilken mer
än någon annan af dessa konstnärers samtida bör ha varit kom-
petent att lämna träffande karakteristiker.

Kungl. Teatrarnes elever har utgifvaren ej medtagit. Försåvidt
de visat sig äga anlag hafva de vanligtvis blifvit engagerade, och
då hafva de ju i alla fall blifvit här upptagna. Däremot äro
debutanter i de flesta fall uppmärksammade äfven om debuten
icke föranledt till engagement; en stor del af dessa, som ej blifvit
anställda vid Kungl. Teatrarne, hafva nämligen sedermera gjort
sig mer eller mindre bemärkta såsom utöfvare af den sceniska
konsten på andra teatrar. Främmande sceniska konstnärer, som
varit engagerade för gästspel, hafva upptagits tillsammans med

STOC
STAD

L. m.

P.

L. m.

Et. A. i. R.

P. m.

FORSK.

Kungl. Teatrarnes fast anställda personal och i tidsföljd, räknadt efter deras första uppträdande på någon af de kungliga scenerna.

Ehuru man ända till år 1888 skref »Kongl. Teatrarne» och där-
efter, beträffande den lyriska scenen, under ett par perioder
Kungl. och däremellan »Kongl. Teatern», har utgifvaren emel-
lertid föredragit att äfven hvad den äldre tiden angår, skrifva
Kungl., enligt numera brukligt skriftsätt.

* * *

Arbetets första del innehåller en kortfattad historik öfver de
femtio åren 1860—1910, förteckning öfver direktörer, kanslitjän-
stemän och regissörer under samma tid samt sceniska konstnärer
under åren 1860—1866.

Stockholm i Oktober 1917.

Utgifvaren.

STO
RÅD

STOC
STAI

L. m.

P.

Louise

St. A. 7

Agnes

FORSK

G. HEDBERG
K. REV. SÖKENDARE
STOCKHOLM

HISTORIK

DIREKTÖRER, KANSLITJÄNSTEMÄN
OCH REGISSÖRER UNDER ÅREN
1860—1910

S
S
L
Lo
24
A
10

HISTORIK
BIRKÖPERS KÄMPESTEMAN
OCH KÄMPEBÖCKER UNDER ÅRIN
1860-1910

HEDBER
SÖDERIN
SÖDERIN

Historik.

Den af Konung Gustaf III inrättade kungliga teaterinstitutionen hade, som bekant, från början sitt hemvist i Bollhuset å Slottsbacken vid sidan om Storkyrkan, ungefär där obeliskens nu står. Där gåfvos föreställningar under åren 1773—1782, hvarefter verksamheten öfverflyttades till den af Gustaf III uppförda operabyggnaden vid Norrmalms numera Gustaf Adolfs torg. Ritningarna till det nya operahuset voro uppgjorda af öfverintendenten, friherre Carl Fredrik Adelcrantz, ansedd som "Sveriges störste arkitekt näst Tessin och på sin tid en af de förnämsta i Europa". Operahuset blef ett af denne berömde mans yppersta verk. Invigningen af det nya konsttemplet ägde rum den 30 september 1782 med uppförandet af Naumanns opera "Cora och Alonzo". Verksamheten å denna scen fortgick sedermera under växlande öden i 109 år eller till den 30 november 1891.

Under tiden idkades dramatisk verksamhet, först å Bollhusteatern 1787—1792 och det därpå följande spelåret i operahuset, därefter i den s. k. "Arsenalen" (f. d. De la Gardieska palatset, beläget i nedre delen af Kungsträdgården, där Carl XII:s staty nu står) ända från november 1793 till denna byggnads brand den 24 november 1825, och slutligen åter i operahuset, som därefter och intill den 1 juli 1863 benämndes *Kongl. Teatern*. Å denna scen uppfördes under dessa 38 år såväl operor som dramatiska stycken.

Då det emellertid ej ingår i planen för detta arbete att behandla tiden före 1860-talet, har utgifvaren ej ansett sig böra ingå i någon utförligare skildring af den

tidsperiod i de kungliga teatrarnas öden, som omfattar de 90 åren från 1773 till 1863.

* * *

Sistnämnda år inträdde ett nytt skede i den kungliga teaterinstitutionens historia, i det att en särskild dramatisk teater då inköptes. Härom må efter den i 1897 års teaterkommittés »Betänkande och förslag» inledande historiken (författad af kommitténs sekreterare, t. f. kansli-sekreteraren, s. m. kanslirådet Hugo Tigerschiöld) anföras följande:

»Emellertid kändes behofvet af en särskild talscen för Kongl. Teatern allt större, ju mera teaterinrättningen tillväxte i omfång och betydenhet och i samma mån som allmänhetens anspråk på dess verksamhet stegrades. Erfarenheten visade ock, att en dramatisk scen af betydande förtjänst kunnat genom enskild persons försorg grundläggas och uppehållas vid sidan af Kongl. Teatern. År 1842 hade nämligen Anders Lindeberg låtit vid nuvarande Kungsträdgårdsgatan uppföra en teater, hvilken, till en början kallad *Nya teatern*, sedermera öfvergick till ett bolag, då dess namn ändrades till *Mindre Teatern*, och år 1855 af Edvard Stjernström inköptes för 120,000 riksdaler riksgälds. Den täflan, som genom denna af Stjernström skickligt och med framgång ledda teater uppstod, hade icke i ekonomiskt afseende varit fördelaktigt för Kongl. Teatern.

Denna enskilda teater, som år 1859 undergick en större dyrbar reparation, därvid byggnaden höjdes med en våning och salongen erhöi ny dekorerings, utbjöds år 1862 till salu. Ett efterlängtadt tillfälle yppades sålunda för Kongl. Teatern att erhålla en efter dåtidens fordringar med hänsyn till såväl akustiska förhållanden som lagom afpassadt utrymme fördelaktigt lämpad dramatisk scen samt befria sig från en farlig konkurrent. Teatern köptes därför af Kongl. teaterinstitutionen år 1863 för 270,000 kronor, däraf 220,000 kronor för fastigheten och 50,000 kronor för den lösa egendomen. Å denna skåde-

STO
STAI

L. m.

P.

Louise

St. A. i

År 1863

FÖRSÄ

hana, hvilken erhöill namnet *Kongl. Dramatiska Teatern*, och förvaltades gemensamt med *Kongl. Stora Teatern*, såsom Gustaf III:s operabyggnad nu benämndes, uppfördes därefter, i likhet med hvad som före 1825 skett å arsenalsteatern, icke blott komedier och lustspel utan jämväl operetter, vaudeviller och andra skådespel med inflätade sångstycken, under det Kongl. Stora Teatern användes såsom sångscen för operan och talscen för det stora skådespelet.»

Edvard Stjernström hade alltså avslutat sin verksamhet på Mindre Teatern, och den 15 juni 1863 hade han gifvit sin sista föreställning där, då »Fregattkaptenen» hade uppförts med Knut Almlöf i titelrollen. Sedan nu teatern under namn af Kungl. Dramatiska Teatern blifvit förbunden med kungl. teaterinstitutionen gafs första föreställningen där den 12 sept. samma år, hvarvid programmet upptog: Prolog af Frans Hedberg, framsagd af Nils Wilhelm Almlöf, samt Gustaf III:s dram »Siri Brahe och Johan Gyllenstjerna».

Inköpet af Mindre Teatern skedde under tredje året af friherre *Eugène von Stedingks* direktörskap. Innan han af konung Carl XV kallades att från och med den 1 jan. 1861 bekläda posten som »Förste direktör för Kongl. Maj:ts Hofkapell och Spektakler», hade friherre von Stedingk ägnat sig åt den diplomatiska banan. »Med gedigen musikalisk underbyggnad och ej ringa estetisk beläsenhet, var han fullt kvalificerad för den kinkiga befattningen och fyllde den på ett synnerligt tillfredsställande sätt.» (Hofberg, Sv. biogr. handlexikon.) Friherre von Stedingk var den som hos oss upptog bl. a. Gounods opera »Faust», där framförallt Anders Willman gjorde sig bemärkt för sitt mäterliga utförande af Mefistofeles' roll (operan gafs första gången den 5 juni 1862) samt Wagners »Rienzi» (8 juni 1865), hvilken opera då uppfördes med den berömda sachsiske tenorsångaren Tichatscheck i titelpartiet; bland de talpjäser som under von Stedingks chefstid upptogos må nämnas Frans Hedbergs »Bröllopet på Ulfåsa» (1 april 1865) med August Södermans oförlikneliga musik och med

Elise Hwasser, Georg Dahlqvist och Axel Elmlund i hufvudrollerna, Shakspeares »Konung Richard den andre» (8 okt. 1863), Wecksells »Daniel Hjort» (18 jan. 1864), Byrons »Sardanapalus» (17 nov. 1864) och Goethes »Egmont» (24 jan. 1866), hvilka fyra sistnämnda styckens titelroller hörde till Edvard Swartz' förnämsta skapelser. Redan under sitt första direktörsår skyndade friherre von Stedingk att som scenisk intendent engagera den utmärkte danske balettmästaren August Bournonville, hvilkens treåriga anställning vid vår operascen hade stort inflytande på dess konstnärliga verksamhet. Därjämte anställde han som chef för hofkapellet den genialiske Ludvig Norman, redan då känd som en gedigen musiker och framstående tonsättare.

* * *

Statsanslaget hade sedan år 1858 utgjort 75,000 riksdaler, det betydligaste anslag, som hittills af riksdagen beviljats den kungliga scenen. Äfvenså hade Konungen under årens lopp bidragit med ganska väsentliga belopp. Genom inköpet af den Stjernströmska teatern råkade emellertid den kungliga teaterinstitutionen i stor skuld, hvilken, oaktadt det betydande statsanslaget och Konungens bidrag, växte år från år. Därtill kom att riksdagen år 1868 nedsatte statsanslaget till 60,000 riksdaler. Det var friherre von Stedingks upptagande år 1865 på Kungl. Dramatiska Teatern af Offenbachs spirituella operabuffa »Den sköna Helena» och hans efterträdares, hofmarskalken Erik af Edholm, framförande år 1867 af samme kompositörs »Riddar Blåskägg», som gaf anledning här till. Ett parti inom riksdagen ansåg nämligen att dessa stycken ej voro »värdiga» en kunglig scen. Riksdagens beslut fattades dock med endast 140 röster mot 139 för anslagets bibehållande med oförändradt belopp. Från och med år 1869 utgick Statens bidrag alltså med 60,000 riksdaler. Konungen hade under tiden från den 1 juli 1863 till den 1 juli 1869, af enskilda medel utbetalt för de kungliga teatrarne, allt inbegripet, 547,821 riksdaler 64 öre.

STO
STAI

L. m.

O.

L. m.

E. A. i.

A. m.

FORSK.

För att emellertid upphjälpa teatrarnas ekonomi aflät Kungl. Maj:t proposition till 1871 års riksdag, hvari hemställdes att riksdagen måtte bevilja ett belopp, motsvarande hvad inköpet af Mindre (= Kungl. Dramatiska) Teatern kostat, 270,000 riksdaler, att utgå till inlösen för statsverkets räkning af nämnda teaterbyggnad med tillhörigheter, hvarjämte tillkännagafs att Konungen i så fall vore benägen att åtaga sig likviden för hela det öfriga skuldbeloppet. Denna proposition blef af riksdagen bifallen, dock med tilläggande af det villkor att jämväl all de båda Kungl. Teatrarna tillhörig lös egendom blefve statens.

Nu följde för den kungliga teaterinstitutionen, som fortfarande stod under högsta ledning af Konungen genom hofförvaltningen, några gynnsamma år med ej obetydliga öfverskott. Men redan år 1874 började teaterverksamheten åter gå med förlust, hvilken ökades år efter år, så att den vid utgången af spelåret 1879—1880 uppgick till nära 228,000 kronor. Men så hade också under denna tid flere af de operor som sedermera under en lång följd af år höllo sig på repertoaren, upptagits och stora kostnader blifvit nedlagda på desamma. Under Erik af Edholms femtonåriga kraftfulla ledning (1866—1881) uppsattes och uppfördes bland annat operorna »Afrikanskan» med Louise Michaëli i titelpartiet (första gången den 29 april 1867), »Marco Spada» (18 sept. 1867), »Den vilseförda» (21 febr. 1868), »Romeo och Julia» (11 juni 1868), »Den flygande Holländaren» (24 jan. 1872), »Mignon» (10 mars 1873), »Lohengrin» med Oscar Arnoldson (22 jan. 1874), Ivar Hallströms »Den bergtagna» (20 maj 1874), P. A. Ölanders »Blenda» (26 april 1876), »Carmen» (22 mars 1878), »Tannhäuser» (4 dec. 1878) och »Aida» (16 febr. 1880), skådespelen »Coriolanus» (29 okt. 1866), »En vintersaga» (7 dec. 1871), »Konung Richard den tredje» med Edvard Swartz i titelrollen (17 dec. 1872), »Kungarne på Salamis» (5 febr. 1874), »Härmännen på Helgeland» (11 nov. 1876), »Hernani» i ny öfversättning af Edvard Bäckström (4 april 1878), samt »Antonius och Cleopatra»

(28 mars 1881); på Kungl. Dramatiska Teatern upptogs under samma tid Björnsons »Mellan drabbningarne» med Georg Dahlqvist i Kung Sverres roll (13 juni 1867) och »Maria Stuart i Skottland» med Elise Hwasser i titelrollen (16 maj 1869), Ibsens »De unges förbund» (11 dec. 1869), »Fru Inger till Östråt» (27 okt. 1877), där Elise Hwasser af titelrollen skapade en af sina mest gripande och storslagna sceniska gestalter, »Samhällets pelare» (13 dec. 1877) och »Ett dockhem» (8 jan. 1880), Ponsards »Det besegrade lejonet» (19 febr. 1875), Bourniers »Rolands dotter» (31 maj 1876), Edvard Bäckströms »Dagward Frey» (12 mars 1877), Strindbergs »Gilletts hemlighet» (3 maj 1880) m. fl. mera betydande stycken, alla uppsatta med stor omsorg. Ej heller må man förglömma de förträffligt återgifna franska salongskomedierna »Falska juveler» af Dumas den yngre (20 maj 1880) med Olga Björkegren och Gustaf Fredrikson i ett par af de förnämsta rollerna samt »Dora» af Sardou (2 jan. 1879), där man hade tillfälle att beundra Elise Hwassers konst äfven på komediens område och där hennes dotter i titelrollen gjorde en synnerligen lofvande debut. — I samband härmed må nämnas att vår fräjdade landsmaninna Christine Nilsson år 1876 för första gången uppträdde å vår operascen och väckte ett oerhördt jubel samt att den världsberömda skådespelerskan Adelaide Ristori uppträdde i några af sina förnämsta roller åren 1879 och 1880, hvarvid hon visade sig tillfullo motsvara sitt rykte som samtidens största tragedienne.

Under Erik af Edholms direktörstid firades den 18 januari 1873 den svenska operainstitutionens hundraårsjubileum med uppförandet af Naumanns opera »Gustaf Vasa». Det var nämligen den 18 januari 1773 som Gustaf III invigde »Kongl. Svenska Theatern» i Bollhuset med Uttinis opera »Thetis och Pelée».

* * *

År 1881 inträdde en förändring i de kungliga teatrarnas ställning, i det desamma öfvertogs af staten, i stället

STOC
STAD

L. m.

Pa

Forck

Et. A. i

Appen

FORSL

för att förut hafva ansetts vara Konungens teatrar och som sådana sorterande under hofförvaltningen; i samband härmed bestämdes att de kungliga teatrarne från och med den 1 juli nämnda år skulle lyda under Finansdepartementet.*

Samtidigt afgick förste hofmarskalken Erik af Edholm från befattningen som »Förste direktör för Kongl. Maj:ts hofkapell och teatrar» och efterträddes af landssekreteraren i Göteborgs län, *Henrik Westin*, hvilken i samband härmed utnämndes till öfverintendent i Kungl. Maj:ts hof.

Lika litet som sina företrädare förmådde öfverintendenten Westin att upphjälpa de kungliga teatrarne ekonomi. De båda spelarene af hans direktörsskap, 1881—1883, gingo med en förlust af sammanlagdt 230,000 kronor.

Den konstnärliga ledningen under Westins chefskap var likväl alldeles utmärkt: för den lyriska scenen svarade Anders Willman, väl en af de yppersta operaregissörer, som den svenska scenen ägt, och för den dramatiska Gustaf Fredrikson, som ju likaledes, på sitt område, var en förmåga af hög rang, framförallt beträffande salongskomedien, hvilken under hans fleråriga regisstörstid på 1870- och 1880-talen vann allt större terräng på vår inhemska talscen, kanske väl mycket på det högre dramats bekostnad. Två af Westin på operascenen upptagna verk, Adams »Konung för en dag» (f. f. g. den 25 jan. 1882) och Boitos »Mefistofeles» (f. f. g. den 26 febr. 1883), hafva sedermera alltjämt varit omtyckta reper-toaroperor, hvilka inbringat ej oväsentliga summor i teaterkassan. Därjämte kunna nämnas följande arbeten

* Härom yttrar Frans Hedberg i sitt år 1891 utgifna arbete »Gustaf III:s operahus»: »En egendomlighet, helt och hållet förbehållen vårt land bör här icke förbigås. I alla andra länder, där staten ingriper som understödjande skådeplatsen och dess verksamhet, sortera dessa under kultusministeriet; men här hos oss har teatern och dess anslag uppförts på finansdepartementets konto. Männe icke detta bidragit till att teaterangelägenheterna i det allmänna omdömet fått en viss bismak af affärsföretag — och hade de icke hållre bort få göra akademier och lärda samsfund sällskap in på ekklesiastikdepartementets mera fridlysta mark — — —?»

som upptogos under Westins två spelår: å Kungl. Stora Teatern Meyerbeers »Nordens stjerna» (2 dec. 1881), Shakspeares »Köpmannen i Venedig», som efter att ej hafva gifvits sedan 1854 nu återuppsattes med Knut Almlöf som Shylock (26 mars 1881), och Pietro Cossas från italienskan af Westin på vers öfversatta 5-aktsskådespel »Nero» med Axel Elmlund i titelrollen (23 febr. 1882) samt å Kungl. Dramatiska Teatern Paillerons »Sällskap där man har tråkigt» (8 sept. 1881), Sardous »Odette» (18 mars 1882), Ohnets »Prins Panin» (29 april 1882) och Ibsens »En folkets fiende» (3 mars 1883). I maj 1883 uppträdde på Kungl. Stora Teatern för första gången i Sverige den världsbekanta franska skådespelerskan Sarah Bernhardt med eget franskt sällskap. Under Westins direktörstid firades den 30 september 1882 det gustivianska operahusets hundraårsjubileum genom uppförandet af invigningsstycket, operan »Cora och Alonzo», samt i anslutning därtill under närmast följande dagar »Tillfället gör tjuften» samt Gustaf III:s enaktskomedi »Den bedragne paschan», med Knut Almlöf som gäst i titelrollen, och samme författares skådespel »Siri Brahe».

* * *

Den 29 juni 1883 förordnades den utmärkte opera-sångaren, intendenten för de kungliga teatrarnas lyriska scen, *Anders Willman*, att tills vidare under det med den 1 juli s. å. inträdande spelåret bestrida direktörsbefattningen för de kungliga teatrarna. Ehuru teatern fortfarande fick komma i åtnjutande af statsanslaget, 60,000 kronor, och därtill extra anslag till icke obetydliga belopp — ett kreditiv å 15,000 kronor årligen under spelåren 1884—1887 och 25,000 kronor under 1887—1888 samt dessutom under hvardera af spelåren 1884—1888 af enskilda personer genom Stockholms stad ett bidrag af 50,000 kronor — så förblef dock den ekonomiska ställningen lika brydsam under Willman som under hans föregångare. »Hela hans stora popularitet som sångare, skådespelare och enskild person behöfdes san-

STOC
STA
L. m
K
E. A.
A.
FORS

nerligen för att hålla honom och institutionen uppe — och det lyckades honom ändå icke. (Frans Hedberg.) Repertoaren under Willmans femåriga direktörstid (1883—1888) var dock ganska omväxlande, och bland å Kungl. Stora Teatern då nyupptagna verk kunna nämnas operorna »Harald Viking» af Andréas Hallén (18 febr. 1884), »Mästersångarne i Nürnberg» af Wagner (2 april 1887) och »Per Svinaherde» af Ivar Hallström (29 dec. 1887) samt Sophokles' sorgespel »Antigone» med Olga Björkegren i titelrollen (19 april 1884); bland nyuppförda stycken på den dramatiska scenen märkas bl. a. fru Ann-Charlotte Edgrens »Sanna qvinnor» (15 okt. 1885), Ibsens »Gengångare» (27 sept. 1885), »Vildanden» (30 jan. 1885) och »Rosmersholm» (15 april 1887), Otto Benzons »En skandal» (22 okt. 1884), Georges Ohnets »Herr Derblays giftermål» (22 april 1884), Dumas fils' »Denise» (29 okt. 1885), Gondinets »En parisare» (30 nov. 1886). Äfven under Willmans direktörstid uppträdde här en scenisk konstnär med världsberömdt namn: Ernesto Rossi. Hans uppträdande ägde rum första gången våren 1885, andra gången våren 1886.

* * *

Den 30 juni 1888 afgick Willman från chefskapet. Det ordinarie anslag, hvarmed Staten sedan lång tid tillbaka understödt de kungliga teatrarna, indrogs, opera- verksamheten öfverlämnades till en enskild entreprenör och den dramatiska scenen utarrenderades. Genom kontrakt af den 26 juni 1888 upplät Staten nämligen Kungl. Stora Teatern med tillhörande materiel hyresfritt åt hofkapellmästaren *Conrad Nordqvist*, som skulle »för egen risk och räkning, utan några särskilda utgifter eller kostnader för statsverket, på ett konsten värdigt sätt uppföra operor och andra musikverk under vissa i kontraktet angifna villkor och närmare bestämmelser. Inrättningen skulle dock fortfarande anses såsom en kunglig operateater och entreprenören erhöll, utom Konungens sedvanliga bidrag, 60,000 kronor, intäkterna under året

af uthyrda lokaler inom teatern äfvensom ett belopp af 15,000 kronor som skulle inflyta genom Kungl. Dramatiska Teaterns samtida utarrendering. Likaledes uppläts näm- ligen enligt kontrakt af den 19 juni 1888 sistnämnda teater med tillhörande materiel under följande spelår mot berörda arrendesumma till en association af åtskil- liga bland teaterns dåvarande sujetter. Teaterverksam- heten skulle drivas för associationens risk och räkning men teatern dock fortfarande anses såsom en kunglig teater». (Ur 1897 års teaterkomités betänkande.)

De båda kungliga teatrarna — *Kungl. Operan* och *Kungl. Dramatiska Teatern* såsom de nu benämndes — hade alltså från den 1 juli 1888 ej mera gemensam styrelse och förvaltning, utan sköttes hvar för sig såsom enskilda företag, ehuru med namn, heder och värdighet af kung- liga teatrar.

Redan efter några månader ansåg sig dock Nordqvist ej kunna uppehålla operaverksamheten utan Statens bi- drag. Efter härom gjord framställning återfick han, enligt kontrakt den 15 juni 1889, det under hans första spelår indragna statsanslaget till samma belopp som förut, 60,000 kronor, hvilket bidrag sedermera alljämt af operainstitu- tionen åtnjutits; däremot skulle han icke vidare erhålla arrendesumman för *K. Dramatiska Teatern*.

Året därpå träffades emellertid en annan öfverens- kommelse: Nordqvist skulle under spelåret 1890—1891 såsom *Kungl. Operans* direktör erhålla ett årligt arvode af 9,000 kronor och jämte teaterns öfriga fast anställda personal utom den bestämda lönen till fördelning erhålla hälften af möjligen uppkommande vinst, medan däremot personalen skulle vidkännas afdrag å lönen i händelse brist uppstode.

Nordqvist, som ju kan anses hafva räddat operans existens genom sitt oförskräckta ingripande, då statsver- ket tog sin hand från den uppoffringar kräfvande kul- turinstitutionen, grep verket an med all den stora energi hvaraf han var mäktig. Genom minskning af perso- nalen, i det den afskedade delen erhöU understöd af ett för ändamålet af 1888 års Riksdag beviljad kreditiv å

STO
STA

L. m.

Soulk

E. A.

A. A.

FORS

40,000 kronor, nedsättning af lönerna och genom ett desto intensivare, ej minst personligt arbete med den kvarvarande delen, samt ej mindre tack vare det stora intresse som visades hans företag såväl från publiken som från pressen, lyckades han under de två första åren få operaverksamheten att lämna ett ej oväsentligt öfverskott.

Snart nog var dock ängslan för operans upphörande öfver och därmed äfven förnöjsamheten och intresset hos publiken borta, hvarmed de svåra tiderna ånyo begynte.

Under Nordqvists direktörskap upptogos bl. a. operorna »Hoffmans sagor» af Offenbach (17 maj 1889), »Lakmé» af Delibes (15 jan. 1890), »Otello» af Verdi (27 maj 1890) och »På Sicilien» af Mascagni (11 dec. 1890), hvilket sistnämnda verk alltsedan varit en synnerligen omtyckt repertoaropera.

* * *

Frågan om ett nytt operahus hade emellertid länge afhandlats, nu hade denna fråga omsider fått sin lösning, hufvudsakligen på initiativ af bankdirektören K. A. Wallenberg, och den dag närmade sig alltmera då Gustaf III:s minnesrika, patriis musis helgade konsttempel skulle gå sin förintelse till mötes och jämnas med marken för att ersättas med en ny, mera tidsenlig teaterbyggnad. Man hade framhållit att den gamla, mer än hundraåriga teatern vore fallfärdig, hvilket dock var så långt ifrån verkliga förhållandet, att man tvärtom vid rifningen måste på sina ställen använda dynamit för att spränga bort de gedigna murarna. Sannt är att Adelcrantz' monumentala, i sin enkla och förnäma stil så imponerande operahus numera i afseende på sitt inre ej tillfredsställde en nyare tids fordringar, isynnerhet voro trappuppgångar och korridorer alltför trånga och obekväma. Men måtte ej en ombyggnad med bibehållande åtminstone af det gamla operahusets nobla fasad hade kunnat göras? Förslag till en sådan ombyggnad, med fasaden åt Gustaf Adolfs torg oförändrad och den öfriga delen af byggnaden i samma stil, hade upp-

STO
STA

L. m.

P. o. u.

E. A. i.

A. p. o. u.

P. O. R. S.

gjorts redan år 1881 af den framstående arkitekten, professor Magnus Isæus, under medverkan, hvad de sceniska anordningarne vidkommo, af maskinmästaren vid Kungl. Stora Teatern Peter Fredrik Lindström, den skicklige konstruktören af skeppet i operan »Afrikanskan». Enligt detta förslag var meningen att med användande af hela operatomten ombygga teatern efter moderna fördringar. Storslaget anlagdt och väl genomtänkt ledde dock professor Isæus' vackra förslag tyvärr ej till något resultat. Det af Kungl. Maj:t tillsatta Teaterbyggnads-konsortiet uppdrog sedermera åt arkitekten Axel Andersberg att uppgöra förslag till en fullständigt ny byggnad, hvilket efter vidtagna ändringar omsider i början af år 1891 blef af Kungl. Maj:t faststaldt.

Kostnaden för den nya operabyggnaden, skulle bestridas dels genom ett bidrag från Stockholms stad af 600,000 kronor och dels genom vinsten af ett år 1889 beviljad premieobligationslån å 10,000,000 kronor, fördeladt i 500,000 obligationer å 20 kronor hvardera.

* * *

Gustaf III:s stolta skapelse var alltså dödsdömd, och den sista föreställningen i det gamla operahuset ägde rum den 30 november 1891. Programmet vid denna föreställning upptog: Prolog af Carl Rupert Nyblom, framsagd af Emil Hillberg, »Den bergtagna» (utom 5:te akten) samt »Sånggudinnornas afsked», efterspel i 1 akt af Frans Hedberg. Därefter flyttade operascenen öfver till Svenska Teatern på Blasieholmen, som var förhyrd för den tid under hvilken uppförandet af nya operabyggnaden påginge. Första föreställningen å den provisoriska operascenen gafs den 26 december 1891.

* * *

För spelåret 1891—1892 hade Kungl. Operans personal blifvit förstärkt med en dramatisk afdelning, hvilket dock ej bidrog att upphjälpa ekonomien. Man gaf Heibergs skådespel »Elfjungfrun», Ibsens »Härmännen på

Helgeland», Alphonse Daudets »Flickan från Arles» med musik af Bizet, »En midsommarnattsdröm», »Jeppe på berget» (med Victor Holmquist i titelrollen) m. fl. dramatiska stycken. I april 1892 gäfvos några föreställningar af den berömde franske skådespelaren Coquelin aîné, hvarvid fru Ellen Hartman uppträdde i några roller, som hon utförde på franska språket.

Något öfverskott under de båda spelåren 1890—1891 och 1891—1892 blef det gifvetvis icke, och under det senare året måste personalen jämväl underkasta sig ett mindre afdrag å sista månadens löner. Detta jämte andra anledningar till meningsskiljaktigheter mellan chefen och personalen gjorde att Nordqvist hösten 1892 ansåg sig böra afsäga sig chefskapet vid Kungl. Operan. Han efterträddes då af den för sitt varma intresse för hufvudstadens musiklif kände kammarherre *Axel Burén*, som den 2 september 1892 öfvertog chefskapet öfver Kungl. Operan, och under hvilkens ledning operaverksamheten fortgick å Svenska Teatern till våren 1898.

* * *

Buréns mer än femtonåriga chefskap, från september 1892 till december 1907, skulle kunna indelas i två perioder: den första omfattande åren 1892—1898, då han var tillförordnad chef för Kungl. Operan under dess provisoriska tillvaro å Svenska Teatern, den andra då han, efter inflyttningen i nya operahuset var verkställande direktör för »Kongl. Teaterns Aktiebolag» och chef för Kungl. Teatern.

Då Burén öfvertog ledningen af operaverksamheten skedde detta på samma villkor som företrädaren. Emellertid visade sig snart nog att de medel, som under byggnadstiden voro anslagna till operaverksamhetens uppehållande, icke voro tillräckliga, och då äfven de för teaterbyggnadens uppförande beräknade kostnaderna hade måst öfverskridas i och för åtskilliga kompletteringsarbeten, medgaf Kungl. Maj:t genom resolution den 10 mars 1893 teaterbyggnadskonsortiet att anordna ett nytt

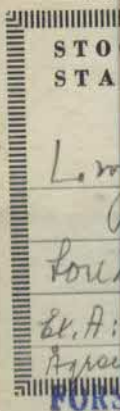

premieobligationslån å 3,000,000 kronor, fördeladt i 300,000 obligationer, och af dettas vinstmedel skulle konsortiet för byggnadsändamålet få använda 500,000 kronor samt i och för operaverksamhetens uppehållande under byggnadstiden tillhandahålla ett visst årligt belopp under spelåren 1892—1897. Sedan konsortiet förklarat sig icke kunna öfverlämna byggnaden fullt färdig till den 1 juli 1897, erhöi operainstitutionen jämlikt nådiga brefvet den 1 september 1897 rätt att uppbära de efter den 1 juli samma år inflytande hyresinkomsterna af de inom operabyggnaden uthyrda lägenheter, som voro färdiginredda, såsom operakällaren m. fl.

Trots många och stora svårigheter lyckades Burén uppehålla teaterverksamheten utan ekonomiska rubbningar i den provisoriska allt annat än lämpliga lokalen intill dess Operan kunde inflytta i det nya teaterhuset.

Under de sex första åren af Buréns chefskap — medan operaverksamheten ännu fortgick på Svenska Teatern — upptogos åtskilliga musikverk af betydighet, hvilka sedan under en följd af år varit stående repertoarstycken, såsom Leoncavallos »Pajazzo» (första gången den 28 sept. 1893), Tschakowskys »Jolanta» (27 okt. 1893), Glucks »Orfevs» (7 mars 1894) och Wagners »Valkyrian» (7 nov. 1895), hvarmed början gjordes till det under Buréns chefskap afslutade framförandet af »Nibelungen Ring». Äfvenså må erinras om några andra operor af värde, som under denna tid upptogos: »Fryne» af Saint-Saëns (11 maj 1894), »Brudköpet» af Smetana (6 okt. 1894), »Navarresiskan» (18 maj 1895) och »Manon» (18 jan. 1896), båda af Massenet, »Hans och Greta» af Humperdinck (18 maj 1895) och »Falstaf» af Verdi (16 nov. 1896) samt åtskilliga svenska verk såsom »Granadas dotter» af Ivar Hallström (26 nov. 1892) och »Hexfällan» af Andréas Hallén (16 mars 1896).

En ny konstnärsgeneration hade efter hand uppstått och ersatt de lysande förmågor som operascenen kunnat framvisa ett par årtionden tidigare: sångkonstnärer sådana som Louise Michaëli, Signe Hebbe, Fredrika Stenhammar, Mathilda Grabow, och på den manliga sidan Arnoldson,

Arlberg, Willman — för att nu endast nämna några af de allra förnämsta — lefde nu blott i operavännernas minne. Men den lyriska scenen kunde i stället under denna period uppvisa sådana namn som Caroline Östberg, Matilda Jungstedt, Arvid Ödmann m. fl. och dessutom framträdde några yngre förmågor, hvilka snart nog skulle göra sig gällande, såsom t. ex. Anna Thulin, s. m. fru Oscår, och framförallt en ung barytonist, som senare gjort sig ett namn äfven långt utom vårt lands gränser: John Forsell.

Flera bemärkta gästspel ägde rum under denna tid af bl. a. den utmärkte portugisiska sångaren Francesco d'Andrade och den i Australien födda världsbekanta sångerskan Nellie Melba samt de svenskfödda sångerskorna fru Sigrid Arnoldson och fröken Ellen Nordgren, s. m. fru Gulbranson. Flera framstående dramatiska artister glädde äfven vår publik från samma scen: Frés déric Febvre, Eleonora Duse och Ida Aalberg, samtliga med sällskap.

Sista operaföreställningen å Svenska Teatern ägde rum den 3 juni 1898, hvarvid »Lohengrin» uppfördes.

* * *

Den nya operabyggnaden, som i sin helhet hade kostat 5,000,000 kronor, stod nu omsider färdig, och den 29 juni 1898 blef densamma af Teaterbyggnadskonsortiet öfverlämnad till Kungl. Maj:t och kronan. Teaterverksamheten öfverläts åt ett aktiebolag. Det inbetalda aktiekapitalet i det nya bolaget, som antog namnet »Kungl. Teaterns Aktiebolag», utgjorde 294,000 kronor, och det bestämdes att bolagets styrelse skulle bestå af fem personer, af hvilka tre skulle utses af Kungl. Maj:t och af dessa en till ordförande och en till verkställande direktör, tillika teaterns chef. De två öfriga styrelseledamöterna skulle väljas af bolaget. Den förste ordföranden i styrelsen var chefen för Konungens hofförvaltning, förste hofmarskalken, s. m. riksmarskalken fil. doktor Otto Printzsköld, som kvarstod på denna post i

tio år, hvarefter han från och med den 1 juli 1908 efterträdde af ledamoten i styrelsen hofrättsrådet Theodor Westrin, och sedan denne redan påföljande månad aflidit, blef hofrättsrådet, grefve Gustaf von Rosen, utsedd till bolagsstyrelsens ordförande. Till verkställande direktör och teaterns chef förordnades vid bolagets bildande 1898 den hittillsvarande operachefen, kammarherren, s. m. öfverintendenten Axel Burén. Öfriga ledamöter i styrelsen voro Kungl. Musikaliska Akademiens sekreterare, fil. doktor Vilhelm Svedbom (död den 25 dec. 1904), utsedd af Kungl. Maj:t, samt hofrättsrådet Theodor Westrin (död den 25 aug. 1908) och grosshandlaren Arthur Thiel, valda af bolaget. Till Svedboms efterträdare utsågs af Kungl. Maj:t öfversten Christian Lovén och efter Westrin invaldes i styrelsen grosshandlaren Axel Abramson.

* * *

Kongl. Teatern, såsom operainstitutionen nu åter benämndes efter att sedan år 1888 hafva burit namnet *Kungl. Operan*, började sin verksamhet i det nya operahuset den 19 september 1898; arbetena å scenen hade ej hunnit afslutas förr än nämnda dag. Programmet vid invigningsföreställningen upptog en af Ivar Hallström komponerad kantat med ord af Carl Rupert Nyblom samt därefter Adolf Fredrik Lindblads treaktopera »Fröndörerna» och scener ur Franz Berwalds opera »Estrella de Soria». Konung Oscar den andre jämte medlemmar af den kungliga familjen närvaro vid invigningen, hvar till förofrigt hade inbjudits statsrådets medlemmar, åtskilliga utländska teaterchefer, representanter för vetenskap och konst samt för Stockholms stadfullmäktige, samtliga bolagets delägare, f. d. artister vid de kungliga teaternas m. fl.

Nu följde för vår operascen några äfven ekonomiskt gynnsamma år. De båda första spelåren erhöles aktieägarna fem procents utdelning å sina aktier. Man kan med fullt fog säga att Buréns direktörstid sammanfaller

STO
STA

L. m.

P. m.

E. A.:

A. m.

P. m.

med en af operainstitutionens lyckligaste och mest framgångsrika perioder. Under större delen af sitt chefskap lyckades han att uppehålla den ekonomiska jämvikten vid teatern, och först under de allra sista spelåren började de stegrade utgifterna att växa äfven honom öfver hufvudet. De åtta första spelåren af bolagets verksamhet, 1898—1906, visade nämligen ett jämförelsevis godt resultat, i det att bristen under alla dessa år ej uppgick till mer än sammanlagdt 22,561 kronor. Men med spelåret 1906—1907 kom det verkliga första afbräcket i teaterns ekonomi. Det var den stora orkesterkonfliktens år. Hofkapellet dref upp sin stat med i det närmaste 30,000 kronor. Vid nämnda spelårs slut hade bristen för de nio spelåren stigit till 56,343 kronor. Spelåret 1907—1908 gick det ännu olyckligare, hvartill medverkade konung Oscar den andres död i december 1907 och den minskning i operafrekvensen, som häraf blef en oundviklig följd. Förlusten under detta spelår uppgick till 51,630 kronor. Hela förlusten under den första tioårsperioden utgjorde alltså 107,973 kronor.

Väl hemmastadd på det musikaliska området förstod Burén att drifva teaterns verksamhet äfven i en konstnärligt tillfredsställande riktning. Sålunda framfördes under hans direktörstid hela »Niebelungen Ring»; »Valkyrian», gifven 1895, efterföljdes nu af »Rhenguldet» (första gången 26 okt. 1901), »Sigfrid» (11 dec. 1905) och »Ragnarök», såsom den sista afdelningen, »Götterdämmerung», här benämndes (28 febr. 1907). Åtskilliga svenska musikverk framfördes, såsom Wilhelm Stenhammars »Tirfing» (9 dec. 1898) och »Gillet på Solhaug» (31 okt. 1902), Andréas Halléns »Valdemars skatten» (8 april 1899) och Wilhelm Peterson—Bergers »Ran» med fru Matilda Jungstedt i titelpartiet (20 maj 1903). Af utländska operaverk, som under denna period införlifvades med repertoaren må anföras Saint-Saëns' »Simson och Delila» (11 febr. 1903), Tschaikowskys »Eugen Onegin» (12 okt. 1903) och Puccinis »Tosca» (15 febr. 1904) med John Forsell i de båda sistnämnda operornas resp. manliga hufvudpartier.

Flera dramatiska konstnärer med världsberömda namn gästade Kungl. Teatern under dessa år: Mounet-Sully i december 1899, Sarah Bernhardt i oktober 1902, Coquelin aîné i oktober 1903 och Eleonora Duse i februari 1906.

Äfven framstående lyriska artister gäfvos gästroller under denna tid, bl. a. danske kammarsångaren Vilhelm Herold, första gången i maj 1901 och sedan flera gånger under de följande åren, fru Sigrid Arnoldson hösten 1902, den lyriske tenoren Franz Navál 1902—1903 och 1903—1904, fru Aino Ackté i oktober 1903, Geraldine Farrar i maj 1904 och 1906, fru Katharina Fleischer-Edel i december 1904 och Maria Labia 1905.

Under första hälften af juni 1903 gaf Kristiania Nationalteaters sällskap tolf föreställningar under ledning af dess dåvarande styresman Björn Björnson; året därpå vid samma tid gäfvos tio föreställningar af medlemmar från Københavns Kongel. Theater under ledning af den framstående skådespelaren, fil. doktor Karl Mantzius.

Lika litet som någon annan af alla dem som stått i spetsen för vår operainstitution kunde emellertid Burén undgå klander och trakasserier, hvilket slutligen nödgade honom att den 6 dec. 1907 afgå från den befattning han med så stor heder beklädt i 15 år och 3 månader — den längsta tid som någon af den kungliga teaterinstitutionens chefer ditintills innehaft direktörsbefattningen. Konung Oscar hade uttryckt en önskan att Burén skulle kvarstå som operachef så länge konungen lefde, och ödet fogade så att han verkligen kom att stanna kvar på sin post till så godt som sista dagen af den gamle konungens lefnad.

Till Buréns efterträdare förordnades ledamoten af aktiebolagets styrelse, grosshandlaren *Arthur Thiel*, som omedelbart öfvertog chefskapet, dock med redan från början bestämd afsikt att ej kvarstå längre än till spelårets slut.

Under Thiels korta direktörstid — ej fullt sju månader — gafs för första gången Richard Strauss' mycket omtalade opera »Salome» med fru Anna Oscär i titelpartiet (14 april 1908). I maj samma år gäfvos 6 föreställ-

STO
STA

L. m.

Pou.

El. A.

A. J.

PORS

ningar af kejsrerliga baletten vid Maria-teatern i Petersburg och under senare hälften af samma månad uppträdde kammarsångerskan Frieda Hempel som gäst fyra gånger.

* * *

Från och med den 1 juli 1908 öfverlät teaterbolaget operaverksamheten för tre år till teaterföreståndaren *Albert Ranft*. Efter två år träffades emellertid en ny öfverenskommelse, hvarigenom Ranft blef löst från sin förbindelse beträffande det tredje spelåret. De båda spelåren 1908—1910 hade nämligen gått med en för entreprenören synnerligen kännbar förlust. Det kan dock icke förnekas att Ranft under sitt tvååriga chefskap sökte tillgodose krafven på en god repertoar. Flera nya verk instuderades och framfördes, bl. a. Puccinis »Madame Butterfly» (ansågen till spelning redan af Burén), hvarmed Ranft började sin operaverksamhet den 21 aug. 1908, Eugen d'Alberts »Låglandet» (första gången den 9 okt. 1908), Wagners »Tristan och Isolde» (11 febr. 1909), Tschai-kowskys »Spader Dam» (25 nov. 1909) samt slutligen Wilhelm Peterson-Bergers musikdrama »Arnljot» (13 april 1910) — samtliga dessa musikverk uppsatta med mycken omsorg och stora kostnader.

* * *

Från den 1 juli 1910 återtog teaterbolaget operaverksamheten och till teaterns chef förordnades dåvarande kaptenen vid Kungl. Göta Lifgarde, sedermera kabinettskammarherren, grefve *Hans von Stedingk*. Bland verk som under grefve von Stedingks chefstid upptagits kunna framhållas Moussorgskys musikdrama »Boris Godunov» (26 april 1911), Massenets lyriska dram »Thaïs» (2 dec. 1912), Wolf-Ferraris opera »Madonnans juveler» (4 dec. 1913), Henri Rabauds opera-comique »Marouf» (16 dec. 1915) och Wagners »Parsifal» (21 april 1917). Dessutom blefvo under åren 1915, 1916 och 1917 »Hugenotterna»

»Trollflöjten» samt Massenets opera-comique »Manon» nyinstuderade och framförda i helt nya, praktfulla uppsättningar.

* * *

Kungl. Dramatiska Teatern blef, såsom förut nämnts, från och med den 1 juli 1888 utarrenderad till en association. Denna utgjordes af den gamla teaterpersonalens flertal, medan återstoden af den förutvarande personalen var af associationen engagerad. Till teaterns direktör blef af Konungen förordnad skådespelaren *Gustaf Fredrikson*, hvilken vid sin sida hade en direktion, som under första spelåret räknade fem ledamöter, nämligen, utom direktören, skådespelarne Ferdinand Thegerström, Nils Personne, Axel Elmlund och Emil Hillberg, men under de två följande spelåren, 1889—1891, endast Fredrikson, Thegerström och Personne. Spelåren 1891—1898 stod Fredrikson ensam i spetsen för teaterns association. Till censor öfver teaterverksamheten tillsatte Konungen förutvarande förste direktören för de kungliga teaterne, förste hofmarskalken Erik af Edholm, hvilken skötte denna befattning med mycket intresse tills han af hälsoskäl nödgades afsäga sig densamma, hvarefter han år 1897 efterträddes af öfverbibliotekarien, greve Carl Snoilsky.

Under tioårsperioden 1888—1898 upptogos ett fyrtio-tal svenska originalstycken, bland hvilka särskildt skulle kunna nämnas Frans Hedbergs båda skådespel »Flinta och stål» (första gången den 20 sept. 1888) och »Hårda sinnen» (11 okt. 1890), Strindbergs »Mäster Olof» (15 mars 1890), Pehr Staaffs »Ett lysande parti» (25 april 1891), Ernst Lundqvists »Lilla professorskan» (16 nov. 1891), Knut Michaelsons »Skandalen i natt» (12 okt. 1891) och »Ett ungarlschem» (20 okt. 1892), Tor Hedbergs »Guld och gröna skogar» (22 okt. 1895), Anna Wahlenbergs »Farbror Pål» (15 april 1896), i hvilket stycke titelrollen utfördes af Knut Almlöf, den sista roll han inlärde, samt slutligen Henrik Christiernssons lust-

ST
ST
L
K
E. A.
F
F

spel »Gurli» med fru Ellen Hartman i titelrollen, hvilket stycke gjorde mycken lycka och gafs ett stort antal gånger (första gången den 20 jan. 1898); därjämte återupptogs åtskilliga af Blanches lustspel.

Af utländska stycken må nämnas följande, förut ej å denna scen gifna: Echegarays »Galeotto» (24 okt. 1888), »Järn och blod» (4 okt. 1889), »En kritikers debut» (9 mars 1892) och »Helgon eller vansinnig» (6 april 1895), med Emil Hillberg i dessa fyra styckens hufvudroller, Ibsens »Frun från hafvet» med fru Olga Björkengren-Fähræus i titelrollen (22 mars 1889) och »Kärlekens komedi» i Harald Molanders förträffliga öfversättning (25 nov. 1889), Octave Feuillet's komedi »Chamillac» med Gustaf Fredrikson i titelrollen (4 jan. 1890), Sardous »Vi skiljas!» (17 maj 1890), Sudermanns »Åra» (24 nov. 1890), som sedermera under en lång följd af år blef ett af teaterns förnämsta repertoarstycken med Gustaf Fredrikson i Grefve Trast-Saarbergs roll, Giacosas »Stulen lycka» (18 sept. 1891), Ludvig Ganghofers »Bröllopet på Valéni» (21 april 1892), det indiska dramat »Vasantasena» med Emil Hillberg som prins Samsthanaka (20 febr. 1894), Sardous komedi »Madame Sans-Gêne» med fru Ellen Hartman i titelrollen (12 febr. 1895), hvilket stycke under mindre än halftannat spelår upplefde 107 föreställningar, samt slutligen Alex. Dumas fils' komedi »Damernas vän» (4 jan. 1896), som äfvenledes gafs ett stort antal gånger. — Den 1 nov. 1892 högtidlighölls teaterns 50-åriga tillvaro med en jubileumsföreställning, hvarvid programmet upptog prolog af Frans Hedberg, framsagd af Emil Hillberg, samt Blanches lustspel »Döden fadder».

År 1898 på våren var teaterns ställning ytterligt hotad: myndigheterna ingrep och framhöllö byggnadens eldfarlighet. Förslag framkastades, att Staten skulle inköpa Svenska Teatern, där den dramatiska scenen skulle få sitt hemvist. Regeringen framlade en kunglig proposition härom till riksdagen, men förslaget, ehuru tillstyrkt af statsutskottet, föll emellertid i båda kamrarna, i andra kammaren med en betydande majoritet. Nu såg det

verkligen ut som om teaterpersonalen plötsligen skulle bli husvill, men genom Konungens personliga ingripande uppgjordes en plan till ombyggnad i vissa delar af den gamla Dramatiska Teatern, och denna plan vann förvånande hastigt myndigheternas godkännande.

* * *

Associationen ombildades nu och började sina arbeten med höstsäsongen 1898. Till teaterns högste chef i egenskap af öfverinspektör och censor utsågs af Konungen öfverstekammarjunkaren, friherre Carl Carlsson Bonde, hvarjämte Konungen, med bifall till en af associationen gjord anhållan att utnämna en intendent, till denna befattning förordnade skådespelaren *Nils Personne*, som sedermera kvarstod på denna post till sommaren 1904.

Teatern, som redan genom upplåtelsen år 1888 till den dåvarande associationen förlorat sin karaktär af stats-teater, ehuru den fortfarande skulle anses som en kunglig teater, förlorade nu äfven till namnet denna egenskap, enär den från 1 juli 1898 kallades endast *Dramatiska Teatern*, och den hade nu icke något annat samband med statsmakterna än att Konungen utsåg den ofvan omnämnde »öfverinspektorn och censorn» samt stadfästade associationens framställning beträffande teaterns styresman. De före år 1898 anställda artisterna skulle dock fortfarande vara delägare i Kungl. Teatrarnes pensionsinrättning.

Personne gjorde till sin uppgift att framföra så många svenska originalstycken som möjligt och under de sex år, han stod i spetsen för Dramatiska Teatern, gäfvos ej mindre än ett femtiotal olika svenska stycken därstädes. Sålunda uppfördes åtskilliga af Strindbergs verk, däribland »Brott och brott» (första gången den 26 febr. 1900), »Till Damaskus» (19 nov. 1900) och »Karl XII» (13 febr. 1902), Gustaf af Geijerstams lustspel »Svärfar» (11 sept. 1899), Per Hallströms »En veniatiansk komedi» (1 mars 1904) m. fl. stycken af samma för-

ST
ST A

L. v.

Lore

L. v. A.

L. v. A.

L. v. A.

fattare, Adolf Pauls »Kung Kristian II» (4 febr. 1899) och »Karin Månsdotter» (14 nov. 1890), Henrik Christiernssons »Castor och Pollux» (30 jan. 1900) och Georg Nordensvans »Fästmanssoffan» (6 dec. 1902). Bland märkligare utländska stycken under dessa år förtjäna följande att nämnas: Wilbrandts »Arria och Messalina» (10 jan. 1899), Ibsens »Byggmästar Solness» (29 maj 1900), Gustaf Wieds »Första fiolen» (19 april 1900), Bissons »Historiska slottet» (8 mars 1902) och framför allt Edmond Rostands »Cyrano de Bergerac» med Nils Personne i titelrollen (9 mars 1901), hvilket stycke gafs ett hundratal gånger med storartad framgång. För öfrigt upptogs repertoaren af åtskilliga nyinstituerade stycken af Shakspeare, Molière och Holberg.

* * *

På grund af det ekonomiskt ogynnsamma resultatet under spelåret 1903—1904 blef emellertid associationen upplöst, hvarefter teatern uthyrdes till direktör *Gustaf Fredrikson*, som nu, från den 1 juli 1904, för egen räkning öfvertog densamma och innehade den under de tre återstående åren af dess tillvaro. Friherre Carl Carlsson Bonde förordnades att fortfarande vara öfverinspektör och censor, hvarjämte Konungen förklarade »att någon tillsättning af intendentsbefattningen nu icke skulle äga rum, men att direktör Fredrikson ägde öfvertaga med samma befattning förenade göromål och åligganden». (Enligt Riksmarskalksämhetets skrifvelse 18 juni 1904.) Under dessa år gäfvos af svenska originalstycken Fredrik Nycanders versdrama »Hans Fjord» (25 april 1905) och Hjalmar Söderbergs skådespel »Gertrud» (13 febr. 1907); af danska författare var Edvard Brandes representerad med skådespelet »Hårdt mot hårdt» (18 nov. 1904), Otto Benzon med lustspelet »Måttligt skämt» (20 maj 1905), Hjalmar Bergström med lustspelet »Lynggaard & C:o» (24 okt. 1905) och Gustav Esmann med lustspelet »Far och son» (25 jan. 1906). Af den utländska repertoaren må vidare framhållas skådespelet »Fru de Lavalette» af

E. Moreau (19 sept. 1904), det indiska skådespelet »Sakuntala» (28 mars 1905) och komedien »Lifvets maskerad» af Ludvig Fulda (8 sept. 1906), i hvilket stycke den då 74-årige Gustaf Fredrikson innehade en af de förnämsta rollerna.

Med denna tre-årsperiods afslutande upphörde äfven för alltid verksamheten å denna skådebana, på hvilken så många af våra största sceniska konstnärer firat triumfer. Sista föreställningen ägde rum den 14 juni 1907. Programmet upptog komedien »Lifvets maskerad» och aftonen fick prägeln af en lika stämmingsfull som vemodsblandad högtid.

Någon tid därefter blef det gamla Thaliatempolet, som under 65 år varit den dramatiska konstens hemvist i hufvudstaden, jämnadt med marken och på platsen uppbyggdes sedan Stockholms Enskilda Banks hus.

* * *

År 1901 lades grunden till den nya dramatiska teaterbyggnaden vid Nybroplan, och efter 6½ år stod det ståtliga marmorpalatset färdigt, efter att hafva kostat 6,300,000 kronor. Byggnadens arkitekt var slottsarkitekten Fredrik Lilljekvist. Liksom vid den nya operabyggnaden hade kostnaden för uppförandet af det dramatiska teaterhuset blifvit bestridd genom ett teaterlotteri. För bedrifvandet af teaterverksamheten bildades ett bolag, benämndt »Kungl. Dramatiska Teaterns Aktiebolag», med ett aktiekapital af 200,000 kronor. Till ordförande i bolagets styrelse blef af Kungl. Maj:t förordnad öfverste-kammarjunkaren, friherre Carl Carlsson Bonde och till verkställande direktör och teaterchef den som varm teatervän och dramatisk författare kände bruksägaren *Knut Michaelson*, hvilken kvarstod på denna post under teaterns tre första spelår eller till den 1 juli 1910.

Invigningen af den nya teaterbyggnaden ägde rum för en uteslutande inbjuden publik den 18 febr. 1908, och följande dag gafs den första offentliga föreställningen. Programmet upptog: festspel af Hugo Alfvén, prolog af

Tor Hedberg, framsagd af August Lindberg, samt Strindbergs skådespel »Mäster Olof».

Det sällskap som Michaelson lyckats samla omkring sig räknade flere af de yppersta sceniska krafter, som stodo att få. Repertoaren under hans tre spelår var synnerligen omfattande och af den art att den väl tillgodosåg olika litterära riktningar. Jämte en hel del svenska originalstycken — bl. a. Strindbergs »Siste ridaren» (första gången den 22 jan. 1909) och Ernst Didrings 3-akts-skådespel »Högt spel» (5 april 1909) — uppfördes stycken af Ibsen, Björnson, Holberg, Shakespeare och Molière, alla uppsatta med den största omsorg och med en om intelligens och gedigna kunskaper vittnande regi. I olika omgångar uppträdde Gustaf Fredrikson som gäst, såväl under Michaelsons tre år som under de tre närmast följande åren.

»I sin person förenade Michaelson dramaturgens specialinsikter, den konstnärligt intresserade och fint bildade mannens smak och affärsmannens blick för organisatoriska och praktiska kraf. Till allt detta lade han dessutom en värderad förmåga som regissör». (Dödsruna i Dagen 25 sept. 1915.) Med utgången af spelåret 1909—1910 nödgades Michaelson afgå. Hans ofrivilliga afgång från en befattning, som han skött med så mycken energi och intresse, var hufvudsakligen en följd af en del personliga slitningar med en egenmäktig ledamot af aktiebolagets styrelse. Till hans efterträdare förordnade då Kungl. Maj:t skriftställaren *Tor Hedberg*, som den 1 juli 1910 tillträdde befattningen som chef för Kungl. Dramatiska Teatern.

Som ordförande i styrelsen för Kungl. Dramatiska Teaterns Aktiebolag kvarstod friherre Carl Carlsson Bonde till den 1 juli 1908, då han efterträddes af förste hofmarskalken Otto Printzsköld, hvilken nämnda år hade lämnat ordförandeskapet i styrelsen för Kungl. Teaterns Aktiebolag (d. v. s. operabolaget).

De kungliga scenerna hafva under olika tider haft följande benämningar:

Kongl. Teatern (i gamla operahuset)	intill $\frac{1}{7}$ 1863.																
Kongl. Teatrarne	<table> <tbody> <tr> <td>{ Kongl. Stora Teatern (i gamla operahuset) . . . . .</td> <td>$\frac{1}{7}$ 1863—$\frac{30}{6}$ 1888.</td> </tr> <tr> <td>{ Kongl. Dramatiska Teatern (vid Kungsträdgårdsgatan) . . . . .</td> <td>$\frac{1}{7}$ 1888—$\frac{30}{11}$ 1891.</td> </tr> <tr> <td>{ Kungl. Operan i Svenska Teatern på Blasieholmen . . . . .</td> <td>$\frac{26}{12}$ 1891—$\frac{30}{6}$ 1898.</td> </tr> <tr> <td>{ Kungl. Dramatiska Teatern, vid Kungsträdgårdsgatan . . . . .</td> <td>$\frac{1}{7}$ 1888—$\frac{30}{6}$ 1898.</td> </tr> <tr> <td>{ Kongl. Teatern, i nya operabyggnaden . . . . .</td> <td>$\frac{1}{7}$ 1898—$\frac{30}{6}$ 1908.</td> </tr> <tr> <td>{ Kongl. Teatern, så benämnd . . . . .</td> <td>från och med $\frac{1}{7}$ 1908.</td> </tr> <tr> <td>{ Dramatiska Teatern, vid Kungsträdgårdsgatan . . . . .</td> <td>$\frac{1}{7}$ 1898—$\frac{30}{6}$ 1907.</td> </tr> <tr> <td>{ Kungl. Dramatiska Teatern, vid Nybroplan . . . . .</td> <td>$\frac{1}{7}$ 1907.</td> </tr> </tbody> </table>	{ Kongl. Stora Teatern (i gamla operahuset)	$\frac{1}{7}$ 1863— $\frac{30}{6}$ 1888.	{ Kongl. Dramatiska Teatern (vid Kungsträdgårdsgatan)	$\frac{1}{7}$ 1888— $\frac{30}{11}$ 1891.	{ Kungl. Operan i Svenska Teatern på Blasieholmen	$\frac{26}{12}$ 1891— $\frac{30}{6}$ 1898.	{ Kungl. Dramatiska Teatern, vid Kungsträdgårdsgatan	$\frac{1}{7}$ 1888— $\frac{30}{6}$ 1898.	{ Kongl. Teatern, i nya operabyggnaden	$\frac{1}{7}$ 1898— $\frac{30}{6}$ 1908.	{ Kongl. Teatern, så benämnd	från och med $\frac{1}{7}$ 1908.	{ Dramatiska Teatern, vid Kungsträdgårdsgatan	$\frac{1}{7}$ 1898— $\frac{30}{6}$ 1907.	{ Kungl. Dramatiska Teatern, vid Nybroplan	$\frac{1}{7}$ 1907.
{ Kongl. Stora Teatern (i gamla operahuset)	$\frac{1}{7}$ 1863— $\frac{30}{6}$ 1888.																
{ Kongl. Dramatiska Teatern (vid Kungsträdgårdsgatan)	$\frac{1}{7}$ 1888— $\frac{30}{11}$ 1891.																
{ Kungl. Operan i Svenska Teatern på Blasieholmen	$\frac{26}{12}$ 1891— $\frac{30}{6}$ 1898.																
{ Kungl. Dramatiska Teatern, vid Kungsträdgårdsgatan	$\frac{1}{7}$ 1888— $\frac{30}{6}$ 1898.																
{ Kongl. Teatern, i nya operabyggnaden	$\frac{1}{7}$ 1898— $\frac{30}{6}$ 1908.																
{ Kongl. Teatern, så benämnd	från och med $\frac{1}{7}$ 1908.																
{ Dramatiska Teatern, vid Kungsträdgårdsgatan	$\frac{1}{7}$ 1898— $\frac{30}{6}$ 1907.																
{ Kungl. Dramatiska Teatern, vid Nybroplan	$\frac{1}{7}$ 1907.																

Förste direktörer.

Gunnar Olof Hyltén-Cavallius, tillförordnad direktör för scenen 1 juli 1856—25 mars 1858; förste direktör 26 mars 1858—20 maj 1860.

Född på Hönetorp i Wislanda socken i Småland den 18 maj 1818. Föräldrar: kontraktsprosten *Carl Fredrik Cavallius* och *Anna Elisabeth Hyltenius*, efter hvilken barnen upptogo namnet Hyltén. Fil. magister 1839, andre amanuens i Kungl. Biblioteket 1843, förste amanuens 1852, chargé d'affaires vid kejsarl. brasilianska hovvet 1860—1864. R. N. O. 1861. Han gjorde sig mest känd som framstående fornforskare, etnolog och vitter författare. Död å sin egendom Sunnavik i Småland den 5 juli 1889. — Gift 1847 med *Maria Sofia Margareta Hæggström*.

Daniel Hvasser, tillförordnad direktör 21 maj—31 dec. 1860.

Född i Romfortuna i Västmanland den 28 maj 1817. Föräldrar: fil. magistern och teol. licentiaten *Daniel Hvasser* (död vid 31 års ålder 1816 som vice pastor hos sin fader) och *Charlotta Wilhelmina Akerman*; upptagen som fosterson af sin fars broder, professorn vid Uppsala universitet *Israel Hvasser*. Student i Uppsala 1837, hofkamrerare 1857, sekreterare och ombudsman vid Kungl. Teatern 1 juli 1859. R. V. O. 1867; var äfven R. D. D. O. Under sin Uppsalatid tillhörde han det bekanta studentsällskapet »Juvenalerna» och var för öfrigt känd som tenorsångare, spirituellt ordlekare och en estetiskt bildad man. Död i Stockholm den 9 mars 1871. — Gift i Uppsala den 14 okt. 1858 med skådespelerskan *Elise Jacobson* (se detta namn).

Friherre Eugène Ludvig Fredrik Oscar von Stedingk, förste direktör 1 jan. 1861—30 juni 1866 (tjänstledig 24 febr.—30 juni 1866).

Född i Stockholm den 17 nov. 1825. Föräldrar: generallöjtnanten, grefve *Ludvig Ernst von Stedingk* och *Louise Isabella von Haxthausen*. Student i Uppsala, där han sedermera aflade kansliexamen. Liksom *Hvasser* var *von Stedingk* under Uppsalatiden en bland »Juvenalerna» och den som på piano ackompanjerade *Gunnar Wennerberg* och *Otto Beronius* då de sjöngo »Gluntarne». Kammarjunkare 1855, attaché vid svenska beskickningen i Paris s. å., andre sekreterare i utrikesdepartementet 1856, legationssekreterare vid kejserliga hofvet i Petersburg 1857, kammarherre 1858, legationssekreterare i Paris 1859. Ledamot af Kungl. Musikaliska Akademien 1864, K. S:t O. O. 1864, K. V. O. 1866, K. N. O. 1869 samt K. m. st. K. D. D. O. m. m. Efter sin afgang från direktörskapet vid Kungl. Teatrarne utnämnd till ministerresident i Madrid; envoyé e. o. och ministre plenipotentiaire i Köbenhavn 1869—1870. Död å Ströms sätesgård vid Södertelje den 22 juli 1871. — Gift med operasångerskan *Wilhelmina Gelhaar* (se detta namn).

Daniel Hvasser, tillförordnad direktör 24 febr.—30 juni 1866.

Erik Wilhelm af Edholm, förste direktör 1 juli 1866—30 juni 1881.

Född i Stockholm den 13 juni 1817. Föräldrar: förste lifmedikus *Erik Edholm*, adlad af *Edholm*, och *Sara Fredrika Hylphers*. Student i Uppsala 1835, underlöjtnant vid Kungl. Andra Lifgardet 1836, öfverstelöjtnant och förste major vid samma regemente 1861, öfverste i armén 1865, ordonnansofficer hos konung Carl XIV Johan 1858, adjutant hos konung Oscar I 1857, adjutant hos konung Carl XV 1859, hofmarskalk 1866, tjänstgörande förste hofmarskalk 1869. Ledamot af Kungl. Musikaliska Akademien 1866. R. S. O. 1860, K. N. O. 1871 samt dessutom Stk. D. D. O., K. S:t O. O. m. m. Död i Stockholm den 31 mars 1897. — Gift 1871 med *Emma Mariana Charlotta Braunerhjelm*.

Henrik Laurentius Westin, förste direktör 1 juli 1881—30 juni 1883.

Född i Stockholm den 6 okt. 1824. Föräldrar: garfvaren och kaptenen vid Borgerskapets infanteri *Anders Westin* och *Kristina Elisabeth Westman*. Student i Uppsala 1842, aflade hof-

rätts- och kameralexamen 1845, landssekreterare i Göteborgs och Bohus län 1859, utnämnd till öfverintendent i Kungl. Maj:ts hof 1881. Sedan han afgått som direktör vid Kungl. Teatrarne återgick han till sin landssekreteraretjänst i Göteborg. Westin gjorde sig för öfrigt känd som skriftställare, framför allt som talangfull öfversättare af bl. a. Lamartines »Joce-lyn» samt Victor Hugos »Ruy Blas» och »Marion Delorme», hvilka tre arbeten vunno hedersomnämning i Svenska Akademien. R. N. O. 1869, K. V. O. 1:a kl. 1886. Död i Göteborg den 10 april 1899. — Gift med *Maggie Gibson*.

Per Anders Johan Willman, *förste direktör* 1 juli 1883—30 juni 1888. (Se Sceniska konstnärer.)

Opera=chefer.

Johan Conrad Nordqvist, *såsom entreprenör af Kungl. Operan* 1 juli 1888—30 juni 1890; *som direktör med fast lön* 1 juli 1890—1 sept. 1892.

Född den 11 april 1840 i Venersborg, där fadern var musiker. Vid åtta års ålder blef han elev vid Kungl. Västgöta Dals regementes musikkår och följde med denna ut i danska kriget 1848. Han godkändes följande år som »nummerspel» och erhöill 1855 hautboists namn, heder och värdighet »i anseende till ovanlig skicklighet». År 1856 blef han elev vid Kungl. Musikaliska Akademien och samtidigt anställd som förste violinist vid Ladugårdslandsteatern, som den 19 okt. nämnda år invigdes af teaterdirektören Carl Gustaf Hessler. Den 1 juli 1859 fick han anställning som altviolinist vid Kungl. Teatern och 1870 som förste violinist. Under tiden hade han aflagt organists, musikeduktörs- och musiklärarexamen vid Kungl. Musikaliska Akademien med högsta betygantal som någon dittills uppnått, hvarefter han blef musikeduktör vid Jönköpings regemente. Sin befattning som violinist i Kungl. Hofkapellet lämnade han den 1 mars 1876, då han efterträdde August Söderman som kormästare, och samtidigt blef tredje kapellmästare. Då Joseph Dente efter Ludvig Normans afgång år

1879 blef förste kapellmästare, uppflyttades Conrad Nordqvist till andre kapellmästare, och vid Dentes afgång den 1 juni 1885 blef han förste kapellmästare och hofkapellmästare.

År 1888 öfvertog Nordqvist genom kontrakt med regeringen ledningen af operaverksamheten och kvarstod som operachef till september 1892, då han äfven afgick som kapellmästare, hvilken befattning han skötte jämväl under sin direktörstid. Samtidigt utnämndes han till förste hofkapellmästare, en titel som förut endast Ludvig Norman innehåft. Våren 1894 visade han sig emellertid åter i spetsen för Hofkapellet, då han den 25 mars nämnda år anförde en symfonikonsert. Han fortfor nu att leda symfonikonserterna, och på våren 1897 blef han af dåvarande operachefen, kammarherre Burén, anmodad att åter ställa sig helt i Kungl. Operans tjänst; den 12 mars anförde han för första gången på fem år ånyo en opera. Sedan kvarstod han som kapellmästare till dess Albert Ranft den 1 juli 1908 öfvertog operaverksamheten.

Nordqvist blef 1870 ledamot af Kungl. Musikaliska Akademien och samma år lärare i harmoni därstädes, hvilken befattning han innehade åren 1870—1872 och 1880—1900; år 1909 blef han lärare i orkester- och ensemblespelning vid musik-konservatoriet. År 1873 blef han organist i Storkyrkan, på hvilken post han kvarstod ända till utgången af år 1915, då han erhöll permanent tjänstledighet från nämnda befattning.

Som tonsättare har Nordqvist mest komponerat tillfällig operamusik. Tillsammans med Ivar Hallström dels komponerade, dels instrumenterade han baletterna »En dröm» och »Ett äfventyr i Skottland». Bland hans många öfriga kompositioner torde hans vackra och gripande sorgmarsch vid Carl XV:s begrafning vara den som blifvit mest känd och populär.

Conrad Nordqvist erhöll medaljen »Litteris et artibus» 1882, blef riddare af Vasaorden 1885 och af Nordstjärneorden 1890, kommandör af S:t Olavsorden 1897 och af Vasaorden 1902. — Gift med *Elisabet Charlotta Ekberg* (död den 21 febr. 1898, 58 och ett halft år gammal).

Axel Otto Gotthard Burén, *chef för Kungl. Operan* (å Blasieholmen) 2 sept. 1892—30 juni 1898, *chef för Kungl. Teatern* (i nya operahuset) 1 juli 1898 —6 dec. 1907.

Född på Ekeberg i Ekeby socken i Östergötland den 20 okt. 1842. Föräldrar: brukspatronen *Didrik Pontus af Burén* och friherrinnan *Carolina Mariana Ehrenkrona*. Student i Uppsala 1863, aflade kameralexamen 1864, t. f. kammarskrifvare i Kungl. Statskontoret 1874, kammarherre s. å., kammarskrifvare i Kungl. Hofförvaltningen 1876—1890, förvaltare af Konungens Enskilda Fond 1890, ledamot af Kungl. Musikaliska Akademien 1897, öfverintendent i Kungl. Maj:ts hof 1900, R. N. O. 1889, K. V. O. 1:a kl. 1903 samt K. D. D. O. — Gift den 4 okt. 1867 med friherrinnan *Hedvig Catharina (Carin) Åkerhielm af Blombacka*.

Arthur Semmy Thiel, *chef för Kungl. Teatern* 7 dec. 1907—30 juni 1908.

Född i Norrköping den 30 sept. 1860. Föräldrar: den från Belgien till Norrköping som fabriksmästare inkallade, sedermera i Stockholm som köpman bosatte *Jacques Thiel* och *Fanny Stiebel*. Köpman i Stockholm 1880 och sedermera delägare i firman *Joseph Leja*, kommissarie för Allmänna Konst- och Industriutställningen i Stockholm 1897, generalkommissarie för den svenska utställningen på världsexpositionen i Paris 1900, hvarvid han utnämndes till kommandör af Vasaordens 1:a kl. och till kommandör af franska Hederslegionen; då han afgick som operachef erhöll han kommandörskraschan af Nordstjärneorden och har dessutom hedrats med åtskilliga utländska utmärkelser.

Thiel har allt ifrån Kungl. Teaterns Aktiebolags tillkomst varit ledamot i dess styrelse. — Gift 1889 med *Alice Sara Sachs* (dotter af generalkonsuln *Simon Sachs*, chef för firman *Joseph Leja*).

Albert Adam Ranft, *chef för Kungl. Teatern (såsom entreprenör)* 1 juli 1908—30 juni 1910.

Född i Stockholm den 23 nov. 1858. Föräldrar: snickaremästaren *Adolf Fredrik Ranft* och *Amalia Reijhell*. Han började sin teaterbana redan vid 17 års ålder då han, hösten 1875, kom till *F. Nelsons* sällskap, som då spelade i Karlskrona. Vid detta sällskap stannade han dock endast några veckor, var sedan en kortare tid elev vid Kungl. Teatrarnes elevskola, hvarefter han tog anställning hos den danska skådespelerskan

fröken Magda von Dolcke, hvilken, sedan hon förut, under åren 1873 och 1874, hade uppträdt som gäst å de båda kungliga scenerna och på Mindre Teatern, under flera år reste med eget svenskt sällskap i landsorten. Hos fröken Dolcke uppträdde Albert Ranft första gången i Örebro i februari 1876. Spelåret 1876—1877 var han engagerad vid Knut Tivanders och 1877—1878 vid Ludvig Otterströms sällskap, 1878—1881 hos Haqvinius och Bergström vid Södra Teatern och 1881—1882 hos August Warberg vid Mindre Teatern, hvarefter han öfvergick till August Lindbergs hösten 1882 nybildade sällskap, hvilket han sommaren 1884 öfvertog för egen räkning och med detsamma bereste landsorten i två år. Sedan detta företag sommaren 1886 upphört, tog han anställning som skådespelare och förste regissör hos Lorentz Lundgren vid Stora Teatern i Göteborg och kvarstod där till sommaren 1890. Efter att så hafva varit engagerad under två år hos Hjalmar Selander, bildade han eget sällskap med hvilket han först uppträdde under sommaren 1892 på Djurgårdsteatern, som han sedermera under alla år till och med sommaren 1916 förhyrde. Spelåret 1892—1893 gaf han föreställningar i landsorten. 1893—1895 spelade han med sällskap å Stora Teatern i Göteborg. Hösten 1895 förhyrde han Vasateatern, som han fortfarande (1917) innehar. Somrarna 1896 och 1897 gaf han äfven föreställningar å Arenateatern (i cirkusbyggnaden på Djurgården). År 1898 förvärfvade han genom köp Svenska Teatern, dit han förflyttade sin dramatiska afdelning, medan Vasateatern, där han dittills gifvit talpjäser, blef operettscen. Följande år köpte han äfven Stora Teatern i Göteborg och anordnade ett dramatiskt treskiftesbruk mellan Svenska Teatern, Vasateatern och Göteborgsteatern, hvilket försök han emellertid öfvergaf efter ett år. Hösten 1900 utvidgade han ytterligare sin verksamhet i det han öfvertog Södra Teatern, som han alltsedan dess innehaft. Spelåren 1903—1909 förhyrde han dessutom Östermalmsteatern vid Karlavägen (mellan Artillerigatan och Skeppargatan), där mestadels operetter gäfvos (några år därefter, natten till den 31 mars 1913, nedbrann denna teater), och den 6 dec. 1906 invigde han den i det s. k. Kungsbropalatset vid Vasagatan inrymda Oscarsteatern, som nu blef operettscen. Ranft innehade alltså samtidigt icke mindre än sex teatrar i Stockholm jämte Stora

Teatern i Göteborg och ett par resande sällskap i landsorten, då han år 1908 till denna alldeles enastående vidtomfattande teaterverksamhet lade öfvertagandet af operaverksamheten på Kungl. Teatern. Sedan han efter ett par år lämnat operachefskapet ägnade han sig uteslutande åt skötseln af alla sina öfriga teaterföretag. Ranft blef riddare af Vasaorden 1906 och af Dannebrogorden 1909; vid sin afgang från Kungl. Teatern utnämndes han till riddare af Nordstjärneorden. — Som skådespelare har Albert Ranft med framgång uppträdt i lustspel och farsor och i sina yngre år äfven i operetter. Såsom några af hans bästa framställningar kunna framhållas titelrollen i Mose's »Reif von Reiflingen», *Fernand* i »Fernands giftermål», *Pinglet* i »Spökhotellet» samt inom operettområdet *Montedafior* i »Frihetsbröderna», *Pinsonnet* i »Theblomma» och *Gregoire* i »Niniche». — Gift 1. med skådespelerskan *Alma Helin* (död i Stockholm den 20 febr. 1881, vid endast 26 års ålder), 2. den 24 sept. 1893 med skådespelerskan *Emma Elisabeth (Lisa) Gottschalk*.

Grefve Hans Ludvig von Stedingk, chef för Kungl. Teatern från 1 juli 1910.

Född i Stockholm den 7 dec. 1862. Föräldrar: förste direktören för Kungl. Teatern, friherre *Eugène von Stedingk* (se denne) och operasångerskan *Wilhelmina Gelhaar*. Grefve vid farfaderns död 1875. Underlöjtnant vid Kungl. Andra Lifgardet (s. m. Göta Lifgarde) 1884, löjtnant 1890, kapten 1902—1913, adjutant hos konung Oscar II 1902 och hos konung Gustaf V 1908, tjänstgörande kabinettskammarherre 1912. R. S. O. 1904, R. C. XIII:s O. 1910, R. N. O. 1913, K. V. O. 1917 samt K. D. D. O. m. m. — Gift 1887 med *Gunborg Maria Ström*.

Direktörer för den dramatiska scenen.

Johan Gustaf Fredrikson, *direktör för Kungl. Dramatiska Teatern* 1 juli 1888—30 juni 1898. (Se Sceniska konstnärer.)

Nils Edvard Personne, *intendent för Dramatiska Teatern* 1 juli 1898—30 juni 1904. (Se Sceniska konstnärer.)

Johan Gustaf Fredrikson, *direktör för Dramatiska Teatern* 1 juli 1904—30 juni 1907.

Knut Gottlieb Michaelson, *chef för Kungl. Dramatiska Teatern* (den nya vid Nybroplan) 1 juli 1907—30 juni 1910.

Född i Stockholm den 1 april 1841. Föräldrar: grosshandlaren och brukspatronen *August Michaelson* och *Hilda Kristina Strokirck*. Student i Uppsala 1859, disponent på Schebo bruk i Uppland 1863; när denna bruksegendom, i hvilken Michaelson var störste delägare, år 1903 försålles, flyttade han till Stockholm. Michaelson gjorde sig redan från början af 1880-talet känd som en flitig och spirituell dramatisk författare, och de flesta af hans stycken hafva blifvit uppförda på Kungl. Dramatiska Teatern och Svenska Teatern. Bland hans mest kända verk äro »Ett ungarls hem», »Skandalen i natt», »Unge grefven», »En skugga» (gifven å Svenska Teatern med fru Lina Sandell som Drottning Christina i titelrollen) och »En afton på Tre bytter». Ett år efter sin afgang från chefskapet vid Kungl. Dramatiska Teatern blef han (jämte skriftställaren Gustaf Collijn) direktör för den nya Intima Teatern vid Birger Jarlsgatan och kvarstod vid denna scen till 1914. R. N. O. 1898. — Han afled i Stockholm den 23 sept. 1915. — Gift med *Kate Arvedson*.

Tor Harald Hedberg, *chef för Kungl. Dramatiska Teatern* från 1 juli 1910.

Född i Stockholm den 23 mars 1862. Föräldrar: skriftställaren *Frans Hedberg* och *Amanda Broman*. Student i Uppsala 1880, fil. kandidat 1885. Har gjort sig bemärkt som framstående konstkritiker och skriftställare på såväl det novellistiska, som det sceniska författarskapets område. Till hans mest be-

kanta sceniska skapelser torde höra lustspelet »Guld och gröna skogar» samt det politiska skådespelet »Johan Ulfstjärna.» R. N. O. 1912, R. S:t O. O. 1916 vid Kungl. Dramatiska Teaterns gästspel å Nationaltheatret i Kristiania i maj nämnda år. — Giff i Stockholm den 18 aug. 1911 med skådespelerskan vid Kungl. Dramatiska Teatern *Amanda Kristina Sofia Ulrika Holm.*

Kansliet.

Daniel Hvasser, *sekreterare och ombudsman* 1 juli 1859—1871.
(Se Förste direktörer.)

Carl Oscar Wijkander, *sekreterare och ombudsman* 1 maj 1871
—30 juni 1881.

Född i Stockholm den 7 maj 1826. Föräldrar: kyrkoherden och kungl. hofpredikanten *Anders Wijkander* och *Eva Margareta Widegren*. Student i Uppsala 1844, bevistade som frivillig vid 4:e danska liniebataljonen fälttåget i Danmark 1848, aflade kansli- och kameralexamina i Uppsala 1849, hvarefter han inskref sig i Finansdepartementet med flera ämbetsverk. År 1855 lämnade han tjänstgöringen i hufvudstaden sedan han utnämnts till tulldistriktschefs-sekreterare i Göteborg, men redan året därpå öfvergaf han tjänstemannabanan och blef — jämte Claës Lundin, den sedermera mycket kände och framstående medarbetaren i Stockholms Dagblad — delägare i ett handelsbolag i Göteborg, hvilket dock ej ägde bestånd längre än till 1858, med anledning af den då rådande handelskrisen. Wijkander stannade dock i Göteborg, förberedande litterär verksamhet, men kallades år 1863 af Kungl. Teaterns direktör, friherre Eugène von Stedingk, som var hans vän och forne Uppsalakamrat, till inspektör och litteratör vid den då till kunglig dramatisk teater förvandlade Stjernströmska Mindre Teatern. År 1868 blef han, med bibehållande af litteratörsbefattningen, intendent vid samma teater samt förordnades år 1871 till sekreterare och ombudsman vid de kungliga teatrarne. På egen begäran erhöll han 1878 afsked från intendentsbefattningen vid den dramatiska scenen och 1881 lämnade han äfven sekreteraretjänsten. År 1891 flyttade han från hufvudstaden

till Helsingborg, där han sedermera var bosatt till sin död den 20 jan. 1899.

Oscar Wijkander, som var en både produktiv och omtyckt dramatisk författare, började som sådan redan år 1854 med det historiska skådespelet »Lucidor», hvilket, med Georg Dahlqvist i den olyckliga skaldens roll, väckte stort uppseende. Sedermera följde »Amaranterorden» (1864) med Elise Hwasser som Drottning Christina, »En konung» (1870) med Edvard Swartz som Gustaf den tredje, hvilket stycke året förut hade blifvit prisbelönt af Svenska Akademien, »Siri» (1874), »Svart i rödt» (1876), »Berta Malm» (1883), »Medborgerligt förtroende» (1884) och »Fru Madeleine Bunge» (1886) — samtliga dessa stycken uppförda på de kungliga scenerna. Flera af dessa stycken blefvo öfversatta till utländska språk, i synnerhet tyska, men äfven holländska och tscheckiska. Wijkander var äfven en af våra flitigaste öfversättare för teatern och han öfversatte eller bearbetade mer än hundra stycken från franska, tyska och danska. Bland de mera bekanta öfverflyttningarna till vårt språk äro Schillers »Fiesco», Sardous »Allt för fosterlandet» och »Onkel Sam», Alexandre Dumas d. y:s »Falska juveler» och Molbechs »Ambrosius». År 1876 utnämndes han till hofintendent. R. V. O. 1872, innehade dessutom »Litteris et artibus» och danska Erindringsmedaljen. — Gift 1. i Göteborg 1856 med *Mathilda Veronica Anna Münzer* (från Böhmen, död 1866), 2. i Helsingborg 1883 med *Christina Hallberg*.

Johan Erik Dumrath, *sekreterare och ombudsman* 1 juli 1881—1883 (tjänstledig från hösten 1882).

Född i Stockholm den 6 april 1850. Föräldrar: kamreraren i Kungl. Arméförvaltningen och materialförvaltaren vid Kungl. Teatern *Johan Henrik Dumrath* och *Anna Carolina Wahlberg*. Kamrerare och sekreterare i Handelsflottans Pensionsanstalt 1879, hofkamrerare 1881. Före sin anställning som sekreterare vid Kungl. Teatrarna tjänstgjorde han som extra kanslist å teaterkansliet. Bibliotekarie för det dramatiska biblioteket 1880. Dumrath ådagalade i Kungl. Teatrarnes tjänst stor duglighet, strängt ordningssinne och en rastlös flit, och blef för sin nitiska verksamhet utmärkt med Konungens enskilda medalj. Efter års-lång sjukdom afled han i Neapel den 7 maj 1883.

Carl Alfred Grandinson, *sekreterare och ombudsman* 4 nov. 1882 — 30 juni 1888.

Född i Stockholm den 2 sept. 1826. Föräldrar: kungl. myntmästaren, assessor *Johan Alexander Grandinson* och *Carolina Gustava Croon*. Student i Uppsala 1845, aflade juridico-filosofie kandidatexamen, hvarefter han inskrefs i Civildepartementet, men fortsatte studierna i Uppsala, där han 1850 undergick examen för inträde i rättegångsverken, samt blef e. o. notarie i Svea Hofrätt. Regementsskrifvare vid Kungl. Andra Lifgardet 1858, kopist i Civildepartementet 1861 och kanslist i samma verk 1862, tjänstgjorde som sekreterare vid svenska afdelningen å världsexpositionen i London 1862, utnämndes till byråchef för den ekonomiska och administrativa afdelningen i Kungl. Järnvägsstyrelsen 1863 hvarifrån han efter 22 års trägen tjänstgöring vid detta verks upphörande öfverflyttades på indragningsstat. Under sin sexåriga verksamhet vid Kungl. Teatrarna utträttade han mycket till teaterförhållandenas ordnande och utvecklade en i allt gagnande verksamhet. R. V. O. 1866, R. S:t O. O. 1871 och R. N. O. 1877. Under de senare åren af sin lefnad var han med sin familj bosatt i Djursholm, där han afled den 18 okt. 1899. — Gift den 11 nov. 1862 med *Magdalena (Malla) Maria Lindblad* född den 4 juli 1835, död den 6 jan. 1917 (dotter af tonsättaren Adolf Fredrik Lindblad).

Emil Josef Petterson, *kontrollör öfver den ekonomiska förvaltningen vid Kungl. Operan* 1 juli 1888—30 juni 1898, *ekonomiinspektör vid Kungl. Teatern* från den 1 juli 1898.

Född i Ramnäs i Västmanland den 1 april 1861. Föräldrar: organisten och skolläraren *Fredrik Petterson* och *Anna Christina Olson*. Student i Västerås 1880. Ingick i Riksbankens tjänst 1881, blef tillförordnad tjänsteman därstädes 1889 och ordinarie kontorsskrifvare 1891. Samtidigt var han anställd vid Kungl. Teatern, där han i oktober 1882 af den dåvarande direktören, Henrik Westin, antogs som kanslist. Vid Conrad Nordqvists öfvertagande af operaverksamheten blef han kontrollör öfver hela den ekonomiska förvaltningen, jämväl med delvis samma åligganden som sekreterarne förut haft. Då Kungl. Teaterns verksamhet samtidigt med inflyttningen i nya operahuset sommarens 1898 öfverläts på ett aktiebolag ansåg sig bolagets styrelse

böra försäkra sig om Pettersons medverkan i ännu större utsträckning än förut och erbjöd honom den då nyinrättade ekonomiinspektörsbefattningen. Han afgick då från Riksbanken för att helt kunna ägna sig åt Kungl. Teaterns tjänst. År 1896 blef han kamrerare vid Kungl. Teaterns Pensionsinrättning, 1895 ledamot och sekreterare i styrelsen för De sceniska artisternas understödsfond, ordförande i styrelsen för Operabalettens enskilda kassa från 1898 och ordförande i styrelsen för Operakörens enskilda kassa under åren 1893—1915. Den 1 dec. 1899 utnämndes han till riddare af Vasaorden och efter 30 års tjänstgöring vid Kungl. Teatern erhöll han år 1912 Konungens enskilda medalj. — Gift den 4 sept. 1896 med *Magdalena Grandinson* (dotter af byråchefen s. m. sekreteraren vid Kungl. Teatern, Carl Alfred Grandinson.)

* * *

Frithiof August Cronhamn, sekreterare vid Kungl. Operan 1 juli 1888—30 aug. 1892.

Född i Stockholm den 26 juni 1856. Föräldrar: sekreteraren vid Kungl. Musikaliska Akademien *Johan Peter Cronhamn* och hans hustru i tredje giftet *Augusta Mathilda Lönngren*. Efter aflagd studentexamen ingick han som e. o. tjänsteman i Tullverket, samtidigt hvarmed han en kortare tid var medarbetare i *Dagens Nyheter*. Sedermera blef han musikrecensent i *Nya Dagligt Allehanda* och utgaf därjämte en veckokorrespondens till landsortstidningar, kallad »Hvad Nytt från Stockholm?», som sedermera ombildades till en illustrerad veckotidning. Han utnämndes till bibliotekarie vid Kungl. Musikaliska Akademien 1883 och till kanslist i Kungl. Maj:ts Orden 1888 samt var innehafvare af medaljen »Litteris et artibus». Sedan han afgått från sin befattning vid Kungl. Operan erhöll han hofkamreraretiteln. Han afled i Stockholm den 28 april 1897.

Lars Emanuel Nilson, sekreterare vid Kungl. Operan 1 sept. 1892—30 juni 1893.

Född i Göteborg den 8 okt. 1853. Föräldrar: *Levi Nilson* och *Katharina Sahlin*. Han var före sin anställning vid Kungl. Operan engagerad som sekreterare hos *Wilhelm Rydberg* vid Stora Teatern i Göteborg spelåret 1885—1886 och hos *August Lindberg* vid samma scen 1890—1892. Efter sin afgang från

Kungl. Operan var han under flere år sekreterare vid Svenska Teatern. Spelåret 1902—1903 var han föreståndare för Olympia-teatern vid Karlavägen.

Ludvig Oscar Josephson, *sekreterare vid Kungl. Operan* 1 juli 1894—31 dec. 1896. (Se Sceniska konstnärer.)

Johannes Svanberg, *sekreterare vid Kungl. Operan* 1 jan. 1897—30 juni 1898, *sekreterare* (och tillika kassör — se nedan) *vid Kungl. Teatern* 1 juli 1898—30 juni 1908.

Född i Örebro den 25 dec. 1852. Föräldrar: köpmannen *Peter Josias Svanberg* och *Sophia Mathilda Bruhn*. Efter slutade skolstudier anställd på handelskontor, först under ett par år i födelsestaden, därefter i Stockholm från 1875 till 1880. Ägnade sig sedan åt teaterverksamhet, först en kortare tid som skådespelare, men sedermera dels som regissör, dels som sekreterare och som kassör: vid Mindre Teatern i Stockholm, vid Stora Teatern i Göteborg och vid Vasateatern i Stockholm. Kanslist vid Kungl. Operan från den 8 sept. 1896 och sekreterare från den 1 jan. 1897 med hvilken syssla från den 1 juli 1898 (vid inflyttningen i nya operahuset) förenades kassörsbefattningen; innehade båda dessa befattningar till den 1 juli 1908, då Albert Ranft tillträdde operachefskapet, därefter endast kassörsbefattningen. Var en af Svenska Teaterförbundets stiftare och förbundets sekreterare under dess nio första år, 1894—1903. Sekreterare vid den med Allmänna Konst- och Industriutställningen 1897 förbundna Teater- och Musikutställningen. Var med om att grundlägga Musikhistoriska Museet och har varit denna institutions föreståndare alltifrån dess tillkomst år 1899, i hvilken egenskap han år 1909 erhöi medaljen »Litteris et artibus». Då Sveriges Teaterhistoriska Samfund i maj 1912 bildades var Svanberg en af initiativtagarne till detsamma och från samfundets tillkomst sekreterare i dess styrelse. — Gift i Stockholm den 27 okt. 1891 med skådespelerskan *Siri Sofia Maria Dahlqvist* (dotter af premieraktören vid Kungl. Teatern Georg Dahlqvist); efter att under ett par år ha varit elev vid Kungl. Teatrarnes elevskola, debuterade hon på Mindre Teatern som *Julienne* i skådespelet »Handtverkaren» den 20 nov. 1873, och var därefter anställd vid Stora Teatern i Göteborg och Svenska Teatern i Helsing-

fors samt vid fru Thérèse Elffors' och C. O. Lindmarks sällskap tills hon år 1888 afgick från scenen; hon var född i Stockholm den 15 maj 1852 och afled därstädes den 7 maj 1916.

Carl Fredrik Georg Stenfelt, »privatsekreterare» vid Kungl. Teatern 1 juli 1908—30 juni 1910.

Född i Prestboda i Tutaryds socken i Småland den 5 aug. 1851. Föräldrar: kaptenen *Johan August Stenfelt* och *Maria Elisabeth (Betty) Bexell*. Student i Växiö 1872. Ämnade först blifva läkare och studerade i Uppsala åren 1872 och 1873. Begåfvad med en vacker, mjuk och behaglig tenorröst beslöt han emellertid att ägna sig åt sången och började taga undervisning för friherre Uno von Koskull, hvarefter han reste till Paris, där han från våren 1878 till 1880 fullkomnade sina studier för professor Vartel. Återkommen till Sverige tog han anställning vid Nya Teatern i Stockholm för spelåret 1881—1882, vid operasällskap i Kristiania 1882—1883, vid Mindre Teatern i Stockholm 1883—1884, vid Stora Teatern i Göteborg 1884—1886, vid Nya Teatern i Stockholm 1886—1887, hvarefter han debuterade å Kungl. Stora Teatern den 29 sept. 1887 som *Leopold* i »Judinnan». Då denna debut ej föranledde till engagement tog han ånyo anställning för spelåret 1888—1889 vid Nya Teatern, som fr. o. m. detta spelår benämndes Svenska Teatern; därefter var han anställd vid Svenska Teatern i Helsingfors 1889—1890 och vid Vasateatern 1891—1895. Från år 1906 sekreterare vid Albert Ranfts teatrar, och under dennes operachefskap anställd som »privatsekreterare» vid Kungl. Teatern. Gift i Göteborg den 23 dec. 1884 med operattsångerskan *Edit Alma Nathalia Ljunggren* (född 1859).

Gustaf Fredrik Törner, kamrerare och kassör vid Kungl. Teatern, vid de förenade Kungl. Teatrarne och vid Kungl. Operan 13 juli 1852—30 juni 1898.

Född i Stockholm den 26 maj 1821 i kungliga operahuset, där hans fader hade sin boställsvåning. Fadern var nämligen öfversten *Johan Peter Törner*, andre direktör vid »Kongl. Maj:ts Hofcapell och Spektakler» under åren 1812—1832 och under april—juli sistnämnda år tillförordnad förste direktör. — Den

Kungl. Teatrarne. 4

I februari 1842 fick sonen vid ännu ej fyllda 21 år anställning som kanslist vid Kungl. Teatern och innehade denna befattning till den 13 juli 1852, då han blef kamrerare efter sin broder, *Carl Gabriel Törner* (död i Stockholm den 20 dec. 1873), och på denna post kvarstod han i icke mindre än 46 år. Vid Daniel Hvassers död blef Törner tillförordnad sekreterare och såsom sådan tjänstförrättande teaterchef från den 11 mars till omkring den 20 april 1871, under förste hofmarskalken af Edholms vistelse i utlandet. Förutom sin teatertjänst innehade han befattning som kammarskrifvare i Kungl. Kammarrätten 1855—1864, revisor därstädes från 1864, kassör och bokhållare vid Stockholms Stads Brandförsäkringskontor 1857, och kamrerare i Kungl. Teatrarnes Pensionsinrättning 1862—1896, hvilken senare befattning han likaledes fick öfvertaga efter den äldre brodern.

Vid sidan af sina ämbetsåligganden utarbetade Törner under sin ovanligt långa tjänstetid de mest noggranna anteckningar rörande Stockholms teatrar från år 1773, hvilka i handskrift i fyra folioband inköptes af Kungl. Teatern, och af dess dåvarande litteratör, protokollssekreteraren, s. m. kanslirådet F. A. Dahlgren begagnades för hans så värdefulla verk »Anteckningar om Stockholms teatrar»; Törner hade alltså en icke ringa del i dessa, då det ju var de af honom upprättade handlingarna, som lägo till grund för desamma. Fjärde delen af Törners handskrift innehåller redogörelse för Kungl. Teaterns ekonomi från 1812 och begagnades vid den utredning som föregick en till 1856 års riksdag afgifven proposition om förhöjning af statsanslaget till Kungl. Teatern. Törner kvarstod som kamrerare ända till dess teaterverksamheten öfverläts till ett aktiebolag år 1898, då han till följd af sjuklighet och hög ålder ansåg sig böra afgå. Måhända hade äfven »operahusets gamle tomte», såsom han själf brukade kalla sig, svårt att finna sig tillrätta i den nyare tidens förhållanden.

Vid sitt tillbakaträdande från den plats, som han med så mycken heder beklädt, kunde han skåda tillbaka på en tjänstetid af sammanlagdt mer än 56 år, under hvilken tid han med aldrig svikande plikttrohet skötte sin ansvarsfulla befattning, städse lika högt värderad af de många direktörer, under hvilka han hade arbetat, som omtyckt af teaterpersonalen för sitt vän-

liga och anspråkslösa väsen. Hans nit, ordningssinne och rättrådighet voro höjda öfver allt beröm.

Törner utnämndes till riddare af Vasaorden 1871 och var därjämte innehafvare af medaljerna »Illis quorum meruere labores» och »In sui memoriam», hvilken sistnämnda utmärkelse tilldelades honom den 1 febr. 1897 med anledning af att han då varit anställd i den kungliga teaterinstitutionens tjänst i 55 år. Genom teaterchefen friherre Knut Bonde blef han på 1850-talet erbjuden titeln af hofkamrerare, och vid Henrik Westins afgang från chefskapet erbjöds honom af statsminister Themptander att blifva förste direktör vid de kungliga teatrarne. Han afböjde emellertid båda dessa anbud. — Han afled i Stockholm den 24 nov. 1898.

I 39 år var Törner i ett lyckligt äktenskap förenad med den utmärkta premierdansösen vid Kungl. Teatern *Maria Charlotta Norberg*, med hvilken han blef gift den 18 juni 1853. Fru Törner, som var född i Stockholm den 27 dec. 1824, blef premierdansös den 1 juli 1847, men afgick från scenen redan vid 35 års ålder den 31 dec. 1859. År 1884, alltså 25 år efter sin afgang från Kungl. Teaterns balett, erhöll hon medaljen »Litteris et artibus». Hon afled i Stockholm den 25 febr. 1892.

Johannes Svanberg, kassör vid Kungl. Teatern från den 1 juli 1898. (Se ofvan.)

* * *

Axel Ekstrand, kanslist vid Kungl. Teatrarne 1 juli 1863—30 juni 1868.

Född den 13 sept. 1817. Uppbördskommissarie i Stockholm 1847. R. V. O. 1875.

Emil Josef Petterson, kanslist vid Kungl. Teatrarne från okt. 1882—30 juni 1888. (Se ofvan.)

Clementine Alexandra Fredrika Lindqvist, kanslist vid Kungl. Teatrarne 1 dec. 1882—30 juni 1888, vid Kungl. Operan 1 juli 1888—30 juni 1898, vid Kungl. Teatern från 1 juli 1898.

Född i Stockholm den 13 sept. 1859. Föräldrar: matematiske instrumentmakaren *Carl Axel Lindqvist* och *Fredrique Enberg*. På trettioårsdagen af sitt inträde i Kungl. Teaterns tjänst erhöll hon Konungens enskilda medalj.

Johannes Svanberg, *kanslist vid Kungl. Operan* 8 sept.—30 dec. 1898. (Se ofvan.)

* * *

Per Johan August Falck, *kamrerare och kassör vid Kungl. Dramatiska Teatern* 1 juli 1888—30 juni 1907.

Född i Stockholm den 15 febr. 1843. Började sin teaterbana 1865, då han debuterade som skådespelare vid ett litet teatersällskap, som spelade i Davidsons norra paviljong vid Drottninggatan. Sedan var han anställd vid olika sällskap, spelåret 1869—1870 hos E. J. Hafgren vid Mindre Teatern, 1870—1874 vid Wilhelm Åhmans sällskap, som större delen af året spelade i Göteborg, och under sommarmånaderna i Kristiania. Då Åhman hösten 1874 upplöste sitt sällskap öfvergick en stor del af detsamma. däribland Falck, till det sällskap som Stjernström då samlat för sin nybyggda teater på Blasieholmen. Vid Nya Teatern verkade Falck, liksom förut hos Åhman, både som skådespelare och som underregissör och kvarstod där äfven sedan Josephson och Holmquist, åren 1879—1887, innehade teatern och var då tillika teaterns kassör. Under spelåret 1887—1888 förhyrdes Nya Teatern af en association, för hvilken Falck samt August Warberg och Axel Collin voro styresmän. — Då de båda kungliga teatrarna år 1888 upphörde att stå under gemensam förvaltning blef Falck kamrerare och kassör vid Kungl. Dramatiska Teatern, där han sedan kvarstod så länge denna teater ägde bestånd i det gamla teaterhuset vid Kungsträdgården. Vid sin afgang från denna sin befattning utnämndes han till riddare af Vasaorden. Falck var en af stiftarne af Svenska Teaterförbundet och förbundets ekonomiförvaltare från dess stiftande till sin död. Efter flerårig sjuklighet afled han i Stockholm den 2 sept. 1908. — Gift i Vestervik den 29 mars 1877 med *Ida Maria Gustafva Meiszner* (död den 4 mars 1909).

Nils Johan Teodor Selander, *kamrerare vid nya Kungl Dramatiska Teatern* från den 1 sept. 1907.

Född i Stockholm den 24 juni 1845, son af den framstående astronomen, professor *Nils Haqvin Selander* och *Maria Kristina Mathilda Neijber*. Efter aflagd officersexamen utnämndes han till underlöjtnant vid Kungl. Värmlands regemente 1864, blef

generalstabsofficer 1869, lärare vid Krigshögskolan 1884 till 1894, major vid Kungl. Hälsinge regemente 1887, öfverstelöjtnant vid Kungl. Västgötadals regemente 1894, öfverste och chef för Kungl. Västernorrlands regemente 1899. K. S. O. 1:a kl. 1901. Efter sitt afskedstagande från militärtjänsten blef han kamrerare vid Kungl. Dramatiska Teatern. — Gift i Stockholm 1872 med *Mathilda Constance Behrling*.

Per Johan Ossian Hamrin, *sekreterare vid Kungl. Dramatiska Teatern* 1 juli 1891—30 juni 1898, ånyo 1 juli 1904—30 juni 1907. (Se Sceniska konstnärer.)

Emil Grandinson, *sekreterare vid Dramatiska Teatern* 1 juli 1898—30 juni 1904.

Född i Stockholm den 18 sept. 1863. Föräldrar: byråchefen, s. m. sekreteraren vid Kungl. Teatrarne *Carl Alfred Grandinson* och *Malla Lindblad*. Efter några års studier vid Uppsala universitet, där han år 1888 aflade filosofie kandidatexamen, var han under någon tid anställd som sekreterare vid Svenska Teatern, som under spelåren 1888—1890 innehades af skådespelaren Emil Hjertstedt. Under de närmast följande åren var han redaktionssekreterare i tidskriften *Ord och bild*, och i dess spalter publicerade han sina för sakkunskap, oväld och godt omdöme mycket uppmärksammade teaterkritiker. Åren 1893 och 1894 hade han tillsammans med Harald Molander en teateragenturfirma, som bl. a. ordnade och administrerade den turné, som den berömde franske skådespelaren Febvre i november 1893 gjorde i de skandinaviska länderna, och hösten 1894 ledde han *Ida Aalberg*-turnén, hvilken, trots det ogynnsamma ekonomiska resultatet, blef en god skola för honom. Dessutom ledde han turnéer i Sverige för den franska skådespelerskan *Jane Hadingk* med sällskap, äfvensom för den framstående direktören för den bekanta *Théâtre de l'Oeuvre* i Paris, *Lugné-Poe*. 1898 befanns han behöflig för *Damatiska Teatern* såsom sekreterare och biträdande regissör, och 1901 avancerade han till förste regissör. Spelåren 1901—1904 var han sålunda både förste regissör och sekreterare. Därjämte var han under flera år lärare i franska språket vid teaterns elevskola. Regissörsbefattningen innehade

han såväl under de återstående åren af den gamla Dramatiska Teaterns tillvaro som under den nya teaterns fyra första år.

Som regissör uppsatte han (enligt författarens uttalade önskan) så godt som alla de Strindbergs verk, som under denna tid upptogs på Dramatiska Teatern, samt »Köpmannen i Venedig», »Romeo och Julia», »En midsommarnattsdröm», »Så tuktas en argbigga», »En venetiansk komedi», »Cyrano de Bergerac» m. fl. såväl klassiska som moderna verk.

Vid utgången af spelåret 1910—1911 nödgades han dock lämna denna sin befattning efter 14 års allmänt erkänd förtjänstfull verksamhet. Också väckte hans ofrivilliga afgang från denna scen en ej ringa uppmärksamhet. Han blef emellertid genast erbjuden anställning som förste regissör och scenisk instruktör vid Intima Teatern, där han kvarstod till sin död. Efter en nära tvåårig sjuklighet afled han å Sabbatsbergs sjukhus den 7 juli 1915.

Emil Grandinson var en af den svenska scenens kunnigaste och mest mångsidigt verkande män. Bredvid utöfvandet af sin sceniska verksamhet var han en flitig öfversättare på såväl vers som prosa af opera- och dramatisk litteratur, och var dessutom en värderad medarbetare i tidningar och tidskrifter inom det område, som sedan ungdomen varit honom kärt. Han ställde dock aldrig sin egen person i förgrunden, det var tvärtom ett lynnesdrag hos honom att undvika offentligheten. Han var en fint kultiverad personlighet med en grundlig beläsenhet.

Holger August Nyblom, *sekreterare vid nya Kungl. Dramatiska Teatern* 1 juli 1907—30 juni 1910.

Född i Uppsala den 27 dec. 1874. Föräldrar: professorn vid Uppsala universitet *Carl Rupert Nyblom* och *Helena Roed*. Fil. kandidat i Uppsala 1899, fil. licentiat i Lund 1901. Studerade sång och språk i Frankrike och Italien 1896—1897. Tillförordnad medarbetare i Svenska Akademiens Nobelinstitut 1905—1907. Lärare vid Kungl. Musikkonservatoriet i italienska språket 1906 och i franska 1914. Tillförordnad kamrerare vid Kungl. Musikaliska Akademien från januari 1911 till den 1 nov. 1916 då han tillträdde befattningen som chef för Aktiebolaget Nordiska Kompaniets konst-, antikvitets- och musik-

afdelning. Han har föröfrigt varit medarbetare i ett flertal tidningar i Stockholm. — Gift i Göteborg den 14 mars 1902 med *Valborg Johansson*.

Förste Regissörer.

Olof Ulrik Torsslow, *styresman för scenen* 1 juli 1856— 1 juli 1861 (Se Sceniska konstnärer.)

Anton August Bournonville, *intendent för scenen* 1 okt. 1861— 1 juli 1864.

Född i Köpenhamn den 21 aug. 1805, son af den franska födde dansören *Antoine Bournonville* (premierdansör vid Kungl. Teatern i Stockholm 1782—1795 och därefter i Köpenhamn) och dennes maka i andra giftet, *Louise Sundberg* från Göteborg. Anställdes som balettelev vid Kungl. Teatern i Köpenhamn den 8 juli 1815, dansör 1823, vistades i Paris 1824—1829 och studerade under ledning af Auguste Vestris. Endast 25 år gammal anställdes han, år 1830, som balettmästare vid Kungl. Teatern i Köpenhamn, från hvilken befattning han tog afsked 1849, men var sedermera i egenskap af kompositör och instruktör föreståndare för baletten vid denna scen till den 1 okt. 1861, då han antog ett erbjudande att efter Torsslow blifva »intendent för scenen» vid Kungl. Teatern i Stockholm, där hans verksamhet blef af stor betydelse för den svenska sceniska konsten. Här kvarstod han till sommaren 1864, hvarefter han åter bosatte sig i Köpenhamn, där han ett år senare åter öfvertog balettens ledning vid Kungl. Teatern därstädes. År 1868 blef han äfven sceninstruktör vid denna teater. Före sin anställning vid Kungl. Teatern i Stockholm hade Bournonville uppträdt där som dansör, första gången i juni 1839 och sedermera i maj och juni 1847 samt på sommaren 1858, vid hvilka båda sistnämnda tillfällen han som *Bellman* i den af honom komponerade balettvaudevillen »Bellman eller Polskan på Gröna Lund» »väckte en ordentlig bifallsstorm i det han genom sin apparition i titelrollen förvillande lik originalet på lutan exekverade en af dennes melodier».

Bournonville var riddare af Dannebrogorden och Dannebrogsmän, blef R. V. O. 1864 och R. N. O. 1875. Han afled i Köpenhamn den 30 nov. 1879. — Gift 1830 med *Helena Fredrika Håkansson* från Skåne (född 1809, död å Fredensborgs slott den 24 juli 1895).

Georg Efraim Fritz Arlberg, *förste regissör vid Kungl. Stora Teatern* 1 juli 1861—30 juni 1864; *förste regissör för endast sångscenen vid Kungl. Stora Teatern* 1 juli 1864—30 juni 1866. (Se Sceniska konstnärer.)

Carl Gustaf Sundberg, *förste regissör vid Kungl. Dramatiska Teatern* 1 juli 1863—30 juni 1868; *intendent vid Kungl. Stora Teatern* 1 Juli 1868—30 juni 1871; *biträdande förste regissör vid Kungl. Dramatiska Teatern* 1 juli 1876—30 juni 1877. (Se Sceniska konstnärer.)

Ludvig Oscar Josephson, *förste regissör för talscenen vid Kungl. Stora Teatern* 1 sept. 1864—30 juni 1866; *ensam förste regissör vid Kungl. Stora Teatern* 1 juli 1866—30 juni 1868. (Se Sceniska konstnärer.)

Carl Oscar Wijkander, *intendent vid Kungl. Dramatiska Teatern* 1 juli 1868—30 juni 1878. (Se Kanslitjänstemän.)

Frans Theodor Hedberg, *intendent vid Kungl. Stora Teatern* 1 juli 1871—30 juni 1881.

Född i Stockholm den 2 mars 1826. Han hade »en torftig och glädjelös barndom och första ungdom», enligt hvad han själf yttrat i sina lefnadsminnen. Uppfostrad hos fattiga anhöriga måste han efter några års undervisning, först i Jakobs skola och sedan i Tyska lyceum, redan vid 15 års ålder afbryta skolgången för att själf förtjäna sitt uppehälle. Han fick då plats i handel, där han stannade i tre år och var sedan i fem år i perukmakarelära. Men teaterhågen hade tidigt vaktat hos honom, och han bestämde sig för att blifva skådespelare. Han sökte och erhöll anställning sommaren 1849 vid J. P. Roos' resande teatersällskap, hvilket han tillhörde under ett år och var sedan under ett par år anställd vid Oscar Anderssons sällskap. Efter att hösten 1852 ha blifvit engagerad

hos Pierre Deland öfver gick han 1853 till Mindre Teatern, som då stod under Torsslows ledning. »Under denna tid gick det så småningom upp för honom, att hans bestämmelse långt mindre var att omskapa andras bilder och tjäna till språkrör åt andras infall, än att själf dikta gestalter och uppträden för världen innanför rampen, och från 1854 beslöt han att helt ägna sig åt skönlitterärt författarskap». Hans förstlingsarbete, enaktsvaudevillen »En herre som går vilse», hvilket stycke upptogs af Deland på Djurgårdsteatern sommaren 1852, gjorde lycka och därmed var målet klart för honom. Hans nästa dramatiska arbete blef en treaktskomedi, »Hin ondes gåfva», som gafs af Torsslow på Mindre Teatern hösten samma år. Sedan följde det ena lustspelet efter det andra: »Min vän löjtnanten», som upptogs å samma scen i januari 1855 och gafs ett stort antal gånger, »När man inte har pengar», likaledes gifvet med mycken framgång, och många andra. Bland hans tidigare, mera uppmärksammade stycken må äfven nämnas »Frun af stånd och frun i ståndet», som gafs på Södra Teatern i början af 1860-talet och gjorde stor lycka.

Under samma tid — i slutet af 1858 — utgaf han sin bekanta bok »Fyra år vid landsortsteatern», hvori han skildrade sina upplevelser under sitt resande teaterlif, och under första hälften af år 1859 utgaf han tillsammans med Ludvig Norman och Albert Rubenson »Tidning för Theater och Musik», som dock endast utkom under detta halfår.

Hans »skötebarn» var alltjämt teatern, och sin kärlek till »bräderna, som föreställa världen» fick han visa genom praktisk och insiktsfull verksamhet, då han från och med den 1 juli 1863 anställdes som litteratör vid Kungl. Teatern och samtidigt som lärare i deklamation vid elevskolan, hvars föreståndare han var 1868 till 1874. Som litteratör kvarstod han äfven under hela den tid han sedermera var intendent vid Kungl. Stora Teatern. Han lämnade dessa sina befattningar vid af Edholms afgang från direktörsskapet år 1881 och öfvertog då ledningen af Stora Teatern i Göteborg, där han uppehöll en god repertoar, hvarjämte han hade lyckats samla omkring sig ett sällskap bestående af mycket goda förmågor. Redan efter två år, i maj 1883, nödgades han dock sluta med detta teaterföretag på grund af det ogynnsamma ekonomiska resultat som

företaget hade lämnat. Han flyttade då tillbaka till Stockholm, där han sedan verkade uteslutande som författare och öfversättare.

Frans Hedberg hade börjat sin skriftställarbana som lustspelsförfattare. Kort innan han blef fästad vid Kungl. Teatern hade han skrivit ett skådespel med ämne ur vårt lands historia, »Kung Märta», som gafs af Stjernström på Mindre Teatern 1860; för Kungl. Teatern skref han därefter »Dagen gryr» (1865), »Bröllopet på Ulfåsa» (1865), som blef hans största triumf och det mest populära af alla hans dramatiska alster, »Vasaarvet» (1868) m. fl. fosterländska stycken. Samtidigt författade han äfven en mängd komedier, bland andra »Blommor i drifbänk» (1862), »En odåga» (1867), »Så kallad ungdom» (1868), »Det skadar inte» (1870) och »Majorens döttrar» (1871), alla dessa uppförda å Dramatiska Teatern, samt åtskilliga operatexter: »Hertig Magnus och Sjöjungfrun», »Den förtrollade katten», »Den bergtagna», »Vikingarne» m. fl. Bland hans många bearbetningar för scenen torde »Fregattkaptenen» och »Advokaten Knifving» liksom äfven hans kvicka öfversättning af »Sköna Helena» vara de som vunnit den största populariteten. Som bearbetare och öfversättare för scenen intog han för öfrigt ett mycket framstående rum, och han utvecklade äfven i detta afseende en enastående produktivitet. Hans originalpjäser torde uppgå till ett hundratal och hans öfversättningar till ett par hundra. Äfven som novellförfattare och skald frambragte han mycket af värde. Redan 1866 utgaf han två delar »Dikter», och sedermera offentliggjorde han flera novellserier, såsom »Smått och godt», »Svart på hvitt», »Skärgårdslif och Stockholmsluft», »Från gator och skär», romanen »Arbetarelif» m. m. Hans enkla och manliga framställningskonst gjorde honom till en af sin tids mest populära författare, och äfven i personskildring och konstomdöme visade han sig vara en framstående skriftställare, hvarpå hans två arbeten »Svenska skådespelare» och »Svenska operasångare» äro intressanta bevis.

Frans Hedberg var innehafvare af medaljen »Litteris et artibus», blef riddare af Vasaorden 1867 och ledamot af Kungl. Musikaliska Akademien 1870. Efter endast en veckas sjukdom afled han i Stockholm den 8 juni 1908. — Gift i Stockholm

den 31 jan. 1857 med skådespelerskan *Amanda Carolina Broman* (dotter af skådespelaren Robert Gustaf Broman); hon var i sin ungdom skådespelerska och gaf som sådan goda löften, men lämnade scenen sedan hon ingått äktenskap. Hon afled på sitt sommarställe, Nästede på norra Ljusterön, den 27 juli 1916, 81 år gammal.

Johan Gustaf Fredrikson, *biträdande förste regissör vid Kungl. Dramatiska Teatern* 1 juli 1876—30 juni 1877, *intendent vid Kungl. Dramatiska Teatern* 1 juli 1879—30 juni 1884. (Se Sceniska konstnärer.)

Per Anders Johan Willman, *intendent vid Kungl. Stora Teatern* 1 juli 1881—30 juni 1884. *Förste direktör* 1 juli 1883—30 juni 1888 och var alltså under första året af sitt direktörskap äfven intendent vid Kungl. Teatrarnes lyriska scen. (Se Sceniska konstnärer.)

Carl Henrik Christiernsson, *biträdande regissör vid Kungl. Stora Teatern* 1 juli 1881—1 febr. 1882; *regissör* 1 juli 1882—30 juni 1888. (Se Sceniska konstnärer.)

Johan August Lindberg, *regissör vid Kungl. Dramatiska Teatern* 1884—1885. (Se Sceniska konstnärer.)

Nils Edvard Personne, *tjänstförrättande regissör* (ej på ordinarie stat) *vid Kungl. Dramatiska Teatern* 1885—1888.

Nils Emil Hjertstedt, *biträdande regissör* (ej på ordinarie stat) *vid Kungl. Dramatiska Teatern* 1886—1888. (Se Sceniska konstnärer; han var som skådespelare engagerad vid Kungl. Operans talscen spelåret 1891—1892.)

* * *

Carl Henrik Christiernsson, *regissör vid Kungl. Operan* 1 juli 1888—30 juni 1889. (Se Sceniska konstnärer.)

Ludvig Oscar Josephson, *sceninstruktör vid Kungl. Operan* 1 juli 1889—30 juni 1894. (Se Sceniska konstnärer.)

Ernst Axel Rundberg, *regissör vid Kungl. Operan* 1 juli 1894—30 juni 1897. *Tjänstledig* 24 febr.—30 juni 1897. (Se Sceniska konstnärer.)

Carl Fredrik Lundqvist, *tillförordnad regissör vid Kungl. Operan* 25 febr.—24 mars 1897. (Se Sceniska konstnärer.)

Johannes Wilhelm Samuel Elmblad, *regissör vid Kungl. Operan* 26 mars 1897—30 juni 1898. *Förste regissör och sceninstruktör vid Kungl. Teatern* 1 juli 1898—31 okt. 1902. (Se Sceniska konstnärer.)

Georg Gottfrid Törnquist, *förste regissör och sceninstruktör vid Kungl. Teatern*. 1 nov. 1902—30 juni 1903. (Se Sceniska konstnärer.)

Johan August Lindberg, *förste regissör och sceninstruktör vid Kungl. Teatern* 1 juli 1903—30 juni 1906. (Se Sceniska konstnärer.)

Carl August Söderman, *tillförordnad förste regissör vid Kungl. Teatern* 1 sept. 1906—30 juni 1907. (Se Sceniska konstnärer.)

Harald André, *förste regissör och sceninstruktör vid Kungl. Teatern* 1 juli 1907—30 juni 1908, ånyo från 1 juli 1910.

Född i Motala den 14 juni 1879. Föräldrar: grosshandlaren John Andersson och Maria Kristina Andersson. Efter aflagd studentexamen år 1897 idkade han filosofiska studier i Uppsala, hvilka sedan fortsattes vid universitetet i Leipzig. Samtidigt ägnade han sig åt ingående studier i musikens historia och teori samt därjämte i pianospel för den berömda pianisten Alfred Reisenauer. Efter tre års vistelse i Leipzig for han till Berlin, där han vid Sternska konservatoriet särskildt utbildade sig för dirigentbanan och samtidigt idkade praktisk musikverksamhet. Efter sex års vistelse i utlandet återvände han år 1906 till Stockholm, där han först blef musikanmätlare i Svenska Dagbladet innan han efter en tids specialstudier tillträdde sin befattning som förste regissör vid Kungl. Teatern. Då Albert Ranft år 1908 öfvetog operaverksamheten öfvergick André till redaktionen af Stockholms Dagblad, där han som musikkritiker ådagalade framstående egenskaper. Efter Ranfts afgang från ckefskapet blef han åter fästad vid operainstitutionen som förste regissör, hvilken befattning han ännu (1917) innehar. André har iscensatt bl. a. följande operor: »Salome» (1908), »Thais» (1912), »Madonnans juveler» (1913), »Mefistofeles» (vid dess

återupptagande i april 1914), »Marouf» (1915), »Manon» (1916), »Trollflöjten» (vid dess återupptagande i januari 1917) och »Parsifal» (första gången den 21 april 1917), alla uppsatta med stor prakt i kostymer och dekorationer. Den 6 juni 1917 utnämndes han till riddare af Vasaorden. — Gift i Stockholm den 17 maj 1908 med fru *Gerda Malmqvist*.

Emil Alexander Linden, *förste regissör och sceninstruktör vid Kungl. Teatern* (jämfte de båda nästföljande) 1 juli 1908—30 juni 1910. (Se Sceniska konstnärer.)

Carl August Söderman, *förste regissör och sceninstruktör vid Kungl. Teatern* 1 juli 1908—30 juni 1910. (Se Sceniska konstnärer.)

Olof Wilhelm Peterson—Berger, *förste regissör och sceninstruktör vid Kungl. Teatern* 1 juli 1908—30 juni 1910.

Född i Ullångers socken i Ångermanland den 27 februari 1867. Föräldrar: förste landtmätaren i Norrbottens län *Olof Peterson* och *Sofia Wilhelmina Berger*. Student 1885, elev vid musikkonservatoriet 1886—1889 och tog organistexamen där sistnämnda år. Studerade under följande vinter komposition och pianospel i Dresden, återvände våren 1890 och var under två år musiklärare i Umeå. Åren 1892—1894 var han lärare vid Dresdener Musikschule. 1895 bosatte han sig i Stockholm som musiklärare och blef året därpå musikrecensent i *Dagens Nyheter*, hvilken befattning han sedermera innehaft med undantag af de båda åren då han var regissör vid Kungl. Teatern. Därjämte har Peterson—Berger gjort sig känd som en synnerligen produktiv tonsättare. Han har komponerat romanser och körsånger, pianomusik och orkesterverk. För scenen har han skrivit festspelet »Sveagaldrar», som uppfördes vid den galaföreställning som gafs den 21 sept. 1897 med anledning af konung Oscar den andres 25-års jubileum, »Ran», uppförd å Kungl. Teatern (första gången den 20 maj 1903), och »Arnljot», likaledes uppförd å Kungl. Teatern (första gången den 13 april 1910), till hvilka operaverk han äfven skrivit texten.

Jacques Goldberg, *förste regissör och sceninstruktör vid Kungl. Teatern* 1 juli 1910—28 febr. 1915.

Född den 16 jan. 1861 i Braunschweig, där fadern var öfverkantör i mosaiska församlingen. Efter att hafva genomgått realgymnasium i födelsestaden ägnade han sig först åt musiken, förnämligast violinspel, men tog sedan undervisning i scenisk framställningskonst, debuterade som skådespelare i Landsberg an der Warthe 1882, och var som sådan anställd vid teatrarna i Frankfurt a. d. Oder, Mainz och Leipzig. År 1888 blef han öfverregissör i Elberfeld, därefter i samma egenskap vid stads-teatrarna i Koburg, Magdeburg, Prag, Bremen, Stettin (som direktör), Theater des Westens i Berlin, Elberfeld, Metropolitan Opera i New York, Düsseldorf och Colmar i Elsass (som direktör). Från sistnämnda engagement kom han till Stockholm 1910. Då han i februari 1913 afgick från sin befattning som förste regissör vid Kungl. Teatern utnämndes han till riddare af Vasas orden. Har sedermera varit anställd som regissör vid Hamburger Stadttheater. — Gift 1894 i Königsberg med *Helene Cohn* (dotter af Kungl. preussiska kommerserådet Isidor Cohn).

Carl Wilhelm Emil Hillberg, *regissör vid Kungl. Dramatiska Teatern* (jämte nästföljande) 1888—1889. (Se sceniska konstnärer.)

Nils Edvard Personne, *regissör vid Kungl. Dramatiska Teatern* 1 aug. 1888—31 maj 1892. (Se Sceniska konstnärer.)

Nils Emil Hjertstedt, *regissör vid Kungl. Dramatiska Teatern* 1892—1895. (Se Sceniska konstnärer.)

Carl Henrik Christiernsson, *regissör vid Kungl. Dramatiska Teatern* 1895—1901. (Se Sceniska konstnärer.)

Emil Grandinson, *regissör vid Dramatiska Teatern* 1901—1907; *vid nya Kungl. Dramatiska Teatern* 1907—1911. (Se Kansliet.)

Gustaf Martin Linden, *regissör vid nya Kungl. Dramatiska Teatern* från 1 juli 1907.

Född i Malmö den 10 nov. 1875. Föräldrar: läderhandlanden *Ola Andersson* och *Augusta Lovisa Andersson*. Aflade studentexamen år 1895. Tog lektioner i välläsning för fru *Bertha Tammelin* åren 1900 och 1901. Samtidigt, eller från januari

1900, var han anställd som skådespelare vid Vasateatern och därefter till våren 1901 vid Svenska Teatern. Spelåren 1901—1904 engagerad vid Svenska Teatern i Helsingfors och 1904—1906 hos Victor Castegren vid Stora Teatern i Göteborg. Spelåret 1906—1907 studerade han regie vid Hofburgteatern i Wien, Lessingteatern i Berlin och Neues Schauspielhaus i Düsseldorf. Blef därefter antagen som förste regissör vid Kungl. Dramatiska Teatern från den 1 juli 1907. Bland de stycken han å denna scen uppsatt må nämnas bl. a. Anzengrubers »Samvetets mask» Henning Bergers »Syndafloden», Ossiannilssons »Tigerhuden», Gogols »Revisorn», Melchior Lengyels »Taifun» och Arvid Järnefelts »Titus». Han har dessutom utvecklat en liflig skriftställerverksamhet och har öfversatt ett stort antal pjäser. Gift i Stockholm den 6 maj 1912 med skådespelerskan vid Kungl. Dramatiska Teatern *Olga Emma Natalia Raphael*.

Andre Regissörer. Teatersufflörer. Föreståndare för Scenens byrå.

Wilhelm Kjellberg, *teatersufflör* 1 juli 1831—30 juni 1845, *regissör* (äfvén benämnd *intendent*) 1 juli 1845—30 juni 1856, *andre regissör* från den 1 juli 1856, *föreståndare för scenens byrå* 1 juli 1863—1864.

Född i Stockholm den 1 febr. 1810, elev vid Kungl. Teatern 26 jan. 1828—1 juli 1831, bebuterade som *Moses* i »Landtprästen i Wakefield» den 13 sept. 1829, fick 1831 anställning som »sufflör på scenen» eller »teatersufflör», såsom denna befattning kallades, d. v. s. den på scenen under föreställningarne tjänstgörande andre regissören som har till uppgift att passa på de uppträdandes entréer, gifva tecken till ridåns upp- och neddragning samt att för öfrigt sköta en hel del bakom kulisserna förefallande göromål (alltså ej att förblanda med sufflören i sufflörluckan, hvans uppgift endast är att bistå de uppträdande vid bristande memorering). Från 1845 förenade han denna tjänst med befattningen som regissör med titeln »intendent», d. v. s. styresman för scenen, eller, såsom denna befattning

numera kallas, »förste regissör och sceninstruktör». Från 1856, då Torsslow ånyo lät engagera sig efter mera än tjuguarig bortovaro, blef Kjellberg regissör utan egenskap af styresman för scenen. Från den 1 juli 1863 blef han »föreståndare för Scenens byrå» — den tjänsteman, som har till åliggande att ombesörja annonsering och affischering samt att vid repertoarändring utfärda erforderliga kallelser (som på den tiden, då inga telefoner funnos, måste ske genom budskickning), ombestyra utlämnandet af tal- och sångroller m. m. — Han afled i Stockholm den 27 mars 1864.

Carl Robert Lindmark, *teatersufflör (= andre regissör)* 1 juli 1854—1865.

Född den 27 dec. 1822. Elev vid Kungl Teaterns balettskola 1840—41, förflyttad till korstaten den 31 mars 1841, där han kvarstod till den 30 dec. 1841. Anställd som aktör vid den af kapten Anders Lindeberg följande år öppnade Nya Teatern vid Carl XIII:s torg, hvilken scen han tillhörde tills han år 1854 fick anställning vid Kungl. Teatern som »teatersufflör». Från den 1 sept. 1859 blef han därjämte förvaltare af attributförrådet och innehade sedermera båda dessa befattningar till sin död den 22 mars 1865.

Johan Fredrik Isidor Högfeldt, *andre regissör vid Kungl. Dramatiska Teatern* 15 aug. 1863—1874.

Född den 8 aug. 1824. Började sin teaterbana vid 18 års ålder hos Anders Lindeberg vid Nya Teatern under dess första spelår, 1842—1843, var sedan anställd vid änkefru Hedvig Charlotta Djurströms sällskap, där han kvarstod äfven sedan detsamma öfvertagits af skådespelaren Rudolf Forssberg; i början af 1850-talet kom han till Hesslers sällskap, som han tillhörde t. o. m. spelåret 1856—1857, hvilket år nämnda sällskap spelade på den i okt. 1856 invigda Ladugårdslandsteatern. Följande spelår anställd hos Stjernström vid Mindre Teatern (den Lindebergska) och 1858—1859 hos Theodor Schwartz vid Ladugårdslandsteatern, för hvilken scen Högfeldt själf sedan blef direktör från april 1859 till och med mars 1860. År 1863 anställdes han vid Kungl. Dramatiska Teatern, som han sedan tillhörde till sin död den 26 jan. 1874. Högfeldt var en flitig

öfversättare af teaterstycken. — Gift med *Engel Wilhelmina Charlotta Djurström* (född den 7 nov. 1831, död i Mariestad den 15 febr. 1852).

Carl Johan Albion, *föreståndare för Scenens byrå* 1 juli 1864—30 juni 1866, *byråskrifvare* 1 juli 1866—30 juni 1868.

Född den 5 nov. 1814. Före sin anställning vid Kungl. Teatrarne var han under åren 1856—1863 räkenskapsförare och kassaförvaltare hos Stjernström vid Mindre Teatern. Från den 1 juli 1863 var han kontrollant öfver biljettförsäljningen vid Kungl. Teatrarne, från hvilken befattning han afgick 1868 då han äfven slutade vid Scenens byrå; han blef då i stället förvaltare för materialförrådet, på hvilken post han kvarstod till sin död den 5 dec. 1877.

Olof Theodor Holmgren, *andre regissör vid Kungl. Stora Teatern* 1 juli 1865—30 juni 1868. (Se Sceniska konstnärer.)

Carl Magnus Boberg, *byråskrifvare* 1 juli 1866—30 juni 1868, *andre regissör vid Kungl. Stora Teatern* 1 juli 1868—30 juni 1888.

Född den 14 sept. 1838. Han började vid 18 års ålder som ordonnans vid Kungl. Teatern, efter 10 års plikttrogen tjänstgöring på denna underordnade plats befordrades han till byråskrifvare, och efter ytterligare två år till andre regissör vid operascenen, hvilken befattning han alltjämt skötte med aldrig svikande plikttrohet och samvetsgrannhet tills en plågsam sjukdom bröt hans krafter. Han afled i Stockholm den 26 april 1899. — Boberg var gift tre gånger: första gången med *Hilda Carolina Sällström*, från hvilken han blef skild; andra gången med korsångerskan *Albina Victoria Constantia Landelius* (född i juni 1860, död den 27 april 1896); för tredje gången trädde han i äktenskap, ett halft år efter sin andra hustrus död, med sin fränskilda hustru i första giftet, *Hilda Sällström*.

Johan Fredrik Paul, *biträdande andre regissör vid Kungl. Dramatiska Teatern* 1 okt. 1866—30 juni 1868. (Se Sceniska konstnärer.)

Carl Gustaf Callmén, *andre regissör vid Kungl. Dramatiska Teatern* 1 febr. 1874—30 juni 1886. (Se Sceniska konstnärer.)

Kungl. Teatrarne.

Johan Axel Ferdinand Roos, *andre regissör vid Kungl. Dramatiska teatern* 1 juli 1886—30 juni 1888. (Se Sceniska konstnärer.)

* * *

Carl Magnus Boberg, *andre regissör vid Kungl. Operan* 1 juli 1888—30 juni 1898. (Under de två sista åren till följd af sjukdom mestadels hindrad att tjänstgöra.)

Carl Johan (Jean) Benjamin Grafström, *biträdande andre regissör vid Kungl. Operan* under första tiden af Bobergs sjukdom, *föreståndare för Scenens byrå vid Kungl. Teatern* från 1 juli 1913. (Se Sceniska konstnärer.)

Carl Olof Helmer Nygren, *vikarierande andre regissör vid Kungl. Operan* 1 mars 1897—30 juni 1898, *inspicient (= andre regissör)* och *föreståndare för Scenens byrå vid Kungl. Teatern* i nya operahuset 1 juli 1898 till sin död den 2 april 1913. (Se Sceniska konstnärer.)

* * *

Johan Axel Ferdinand Roos, *andre regissör vid Dramatiska Teatern* 1 juli 1888—30 juni 1907. (Se Sceniska konstnärer.)

Olof Teodor Emanuel Olsson, *andre regissör vid nya Kungl. Dramatiska Teatern* från 1 juli 1907.

Född i Stockholm den 15 sept. 1879. Han började sin teaterbana vid Emil Hillbergs landsortsteaterföretag »Sydsvenska skådebanan» spelåret 1901—1902, var sedan någon tid vid Olympiateatern, därefter vid Albin Lavéns turné 1902—1903 och vid Hugo Rönnblads sällskap spelåren 1903—1907, hvarefter han anställdes som andre regissör vid Kungl. Dramatiska teatern. — Gift i Stockholm den 11 aug. 1906 med skådespelerskan *Ellen Johanna Maria Borlander*, anställd vid Kungl. Dramatiska Teatern från den 1 juli 1908.

SCENISKA KONSTNÄRER

1860—1866

Efter hvarje persons namn står tiden för anställningen vid de olika kungliga teatrarna utsatt. Därvid äro de resp. teatrarna angifna med bokstäfver på följande sätt:

- K. Tme* = *Kungl. Teatrarne*, hvilket till den $\frac{24}{11}$ 1825 gäller Kungl. Stora Teatern i Operahuset och Kungl. Mindre Teatern i f. d. Arsenalen samt för spelären 1863—1888 Kungl. Stora Teatern i Operahuset och Kungl. Dramatiska Teatern vid Kungsträdgårdsgatan.
- K. T.* = *Kungl. Teatern* i gamla Operahuset för tiden $\frac{20}{11}$ 1825— $\frac{30}{6}$ 1863 och i nya Operahuset från 1 juli 1898.
- K. St. T.* = *Kungl. Stora Teatern* i gamla Operahuset för tiden $\frac{1}{7}$ 1863— $\frac{30}{6}$ 1888.
- K. Op.* = *Kungl. Operan*, först i gamla Operahuset $\frac{1}{7}$ 1888— $\frac{30}{11}$ 1891, därefter i Svenska Teatern å Blasieholm men $\frac{26}{12}$ 1891— $\frac{30}{6}$ 1898.
- K. Dr. T.* = *Kungl. Dramatiska Teatern* vid Kungsträdgårdsgatan för tiden $\frac{1}{7}$ 1863— $\frac{30}{6}$ 1898 samt nya Kungl. Dramatiska Teatern vid Nybroplan från och med $\frac{1}{7}$ 1907.
- Dr. T.* = *Dramatiska Teatern* vid Kungsträdgårdsgatan spelåren 1898—1907.

Sceniska konstnärer.

Olof Ulrik Torsslow. *K. T.*ne 1 okt. 1819—1825; *K. T.* 1825—1834 och ånyo 1 juli 1856—30 juni 1861.

Född i Stockholm den 18 Dec. 1801. Föräldrarna voro bankokommissarien *Mathias Torsslow* och *Gustafva Lovisa Walenstrand*. I sitt femtonde år antogs han till elev vid Kungl. Teatern den 1 okt. 1816, och Lars Hjortsberg, som samtidigt tillträdt platsen som styresman för den dramatiska scenen, fattade snart intresse för den unge eleven, hvars tidiga fjät på skådebanan redan visade stora sceniska anlag. Hans första uppträdande på scenen ägde rum vid en elevuppvisning på Kungl. Mindre Teatern den 11 okt. 1817, då han utförde *Jeannots* roll i 5-aktskomedien »*Jeannot och Colin*». Efter tre års elevtid blef han engagerad som aktör vid de kungl. teaternarna (Kungl. Stora Teatern och Kungl. Mindre Teatern — äfven kallad Kungl. Dramatiska Teatern — i gamla »*Arsenal*»). Sin första, mera betydande framgång vann han som *Yngve* i Leopolds tragedi »*Oden eller Asarnes utvandring*». Den andra roll, hvori han väckte större uppmärksamhet var *Hamlet*. Han återgaf den drömmande danaprinzen med en snillrikhet, som fullkomligt hänförde publiken. »En sådan förste älskare hade den svenska teatern icke haft, som den unge Torsslow då var», skrifver Frans Hedberg (i »*Svenska skådespelare*»). »Vacker, spirituell, liflig, full af eld och kraft, mångsidigt bildad, var han nu under fjorton år den tidens publiks gunstling och förtjusning och uppträdde under detta sitt första konstnärsskede i alla den tidens förnämsta unga roller i komedien och skådespelet. Den yngre *Philibert* i »*Bröderna Philibert*», *Feodor* i »*Feodor och Maria*», *Mortimer* i »*Maria Stuart*», *Hamlet*, *Figaro* i »*Figaros bröllop*», *Adolf* i »*Grefvarne Klingsberg*» etc. utgjorde denna tid hans reper-

toar; och han visade redan då en mångsidighet, som, om också icke så ovanlig bland den tidens skådespelare, som den sedan blifvit, likväl äfven då väckte förundran och hänförelse och inom kort gjorde honom till teaterns mest framstående yngre skådespelare».

Torsslow var sålunda en af Kungl. Teaterns mest anlitade och värderade skådespelare ända till hösten 1833, då hans bana därstädes afbröts genom en olycklig tillfällighet. Han hade den 6 september nämnda år utfört titelrollen i enaktskomedien »Farbror Philibert», en uppgift, som hade gifvit honom tillfälle att visa sig från en alldeles ny sida, helt och hållet kontrasterande mot de fina, eleganta unge män, som han oftast hade att framställa. Dagen därpå, den 7 september 1833, lämnade han sitt sommarställe på Lidingön för att åka till staden och öfvervara en repetition, men han hade ej hunnit långt förr än hästen blef skrämmd och började skena med den påföljd att åkdonet körde fast mot en grindstolpe och Torsslow fick ena knäskålen krossad. Underrättelsen om den olyckliga händelsen väckte allmän bestörtning. »Det var nästan som om en af landets högst uppsatte män drabbats af ofärden, och allt hvad tiden hade lysande inom konstens, litteraturens och det offentliga lifvets område samlades omkring den uppburne skådespelarens plågoläger på Serafimerlasarettet, för att få underrättelse om hans tillstånd.» Till och med dåvarande kronprinsen, sedermera konung Oscar I, besökte konstnären, en ära som väl aldrig, hvarken förr eller senare, vederfarits en enskild person i hans ställning. Tillståndet var också ganska betänkligt och läkarne hade befarat att benet skulle behöfva amputeras, men till följd af patientens sunda kroppsstyrka tillfrisknade han så småningom efter flera månaders vistelse på sjukhuset.

Året efter den olyckliga händelsen lämnade Torsslow jämte sin berömda maka, fru *Sara Torsslow*, Kungl. Teatern och företog sommaren 1834 en konstresa i landsortsstäderna. Han hade hoppats blifva fullt återställd från sitt benbrott, men han bibehöll likväl däraf alltid ett lätt haltande. Denna omständighet, som för de flesta andra sceniska konstnärer skulle varit förkrossande, blef däremot för honom endast ett medel till nya triumfer. »Med en sällspord ihärdighet arbetade han under nära två år på att så mycket som möjligt utplåna spären af

den olycka som träffat honom, och det lyckades honom slutligen att visa den förvånade världen något hitills osedt — en låghalt skådespelare, som trots detta lyte steg upp till höjden af sin konst, och som, sedan han nu måste lägga band på sin kroppsliga liflighet, allt mera utvecklade sin själs och sitt eldiga snilles alla resurser, för att blifva hvad han under detta andra skede af sitt konstnärslif utan gensägelse var: vår förnämste karaktärsskådespelare».

Under somrarna uppträdde Torsslow med sitt sällskap på Djurgårdsteatern, åren 1835—1837 i förening med Pierre Deland, sedermera, t. o. m. sommaren 1843, som ensam styresman. Det var på denna blygsamma skådebana som han förvånade och hänförde sin publik med roller sådana som *Strozzi* i »Strozzi och Martino», *Richelieu* i Bulwers 5-aktsdrama »Richelieu», *Jovial* i komedien »Jovial, stadstjänare och poet» (i hvilket stycke kupletterna voro författade af honom själf och L. A. Weser), *Lord Bolingbroke* i Scribes »Ett glas vatten» samt *Michel Perrin* och *Correggio* i de liknämnda styckena. Den öfriga delen af året gaf han föreställningar dels i Göteborg och några af de större svenska landsortsstäderna, dels i Helsingfors och Åbo. Teatern i Åbo, som hade invigts med ett sällskapsspektakel den 21 januari 1839, förhyrdes en månad därefter af Torsslow, som då spelade där till midten af maj och som äfven sommaren 1843 gästade staden.

Ända till år 1841 hade Kungl. Teatern monopol på de sceniska föreställningarna i själfva hufvudstaden — Djurgården räknades ej förr än år 1868 till Stockholms stad, och därför fick där finnas en teater, å hvilken med vederbörligt tillstånd spelades under sommarmånaderna. Den i vår litterära och politiska historia väl bekante kapten Anders Lindeberg hade upprepade gånger ingått till Kungl. Maj:t med begäran att få upprätta en enskild teater i Stockholm, men fått afslag. Nu blef det Torsslow förbehållet att bryta detta hinder. Vintrarna 1839—1840 och 1841—1842 gaf han nämligen offentliga föreställningar i Kirsteinska huset (på hvars tomt ett fyrtiotal år därefter det nuvarande Hôtel Continental byggdes, delvis med bibehållande af det gamla minnesrika husets murar). Första året skedde detta visserligen mera privat under skydd af amatörsällskapet Thalia, och föreställningarna, som voro abonnerade och icke

annonserade, fingo därigenom utseendet af att endast vara sällskapsspektakel. Men hösten 1841 hyrde Torsslow samma teater för egen räkning och gaf offentliga föreställningar oaktadt han förut fått afslag på sin ansökan därom. Först då kom äntligen tillåtelsen, att börja med för ett halft år — och därmed var isen bruten, kaptén Lindeberg ansåg sig nu kunna realisera sin gamla älsklingsplan att anlägga en enskild teater. Redan året därpå stod den på hans föranstaltande byggda Nya Teatern vid Carl XIII:s torg färdig och den 1 november 1842 gafs första föreställningen å densamma. Hösten 1845 tog Torsslow anställning vid denna teater både som skådespelare och styresman för scenen. Äfven fru Torsslow medföljde dit. Lindeberg var emellertid ej rätte mannen att leda ett teaterföretag, och efter ett par år nödgades han till sina fordringsägare afträda teatern, som nu fick namnet Mindre Teatern och från hösten 1846 förhyrdes af Torsslow, som förestod densamma till våren 1854 då han öfverlät hyreskontraktet till Edvard Stjernström.

Under dessa år uppträdde Torsslow i roller sådana som *Kung Lear*, *Alfonso af Este* i Victor Hugos dram »*Lucrezia Borgia*», *Kardinal Montalto* i »*Klostret Castro*», *Ludvig XI*, *Claude Frollo* i »*Ringaren i Nötre-Dame*» m. fl. alla utförda med storartadt mästerskap. »Det var en skärpa och klarhet i karaktärsteckning, en växlande rikedom i tal och mimiskt uttryck, en imponerande storslagenhet i vissa mera framstående moment, en psykologisk träffsäkerhet när det gällde att gifva färg och form åt abnorma själsstämningar, lika väl som åt de vanligaste af alla de affekter, hvilka uppröra ett människohjärta, som kommo honom att adla de mest maskinslagna melodramer till verkliga konstverk, och som i det goda dramat ställde skaldens innersta tanke i den klaraste dager.»

Sedan han öfverlämnat Mindre Teatern till Stjernström gick han ingalunda att hvila på sina lagrar. Under de båda följande spelen uppträdde han som gäst hos Stjernström, första spelåret från december 1854 till juni 1855, andra året från november 1855 till juni 1856. Utom sin gamla glansroll, *Strozzi*, utförde han nu följande nya roller: *Gustaf Adolf* i »*Regina von Emmeritz*», *Axel Oxenstjerna* i *Jeannette Stjernströms* skådespel »*Drottning Christina*», *Baron de Montrichard* i »*Den*

proskriberade eller När damerna föra krig», *Tzar Peter* i *Scribes 5-aktsskådespel* »Tzarinnan» och *Konung Gustaf den förste* i Börjessons skådespel »Solen sjunker».

Den 1 juli 1856 gjorde han åter sitt inträde vid Kungl. Teatern, nu som styresman för scenen med åtagande därjämte att äfven någon gång uppträda som skådespelare. Han verkade på denna post i fem år — till 1861 —, men kände sig mer och mer trött, isynnerhet sedan han år 1859 förlorat sin maka. Han uppträdde sedan som gäst några gånger hos Stjernström på Mindre Teatern, sista gången som *Michel Perrin* den 15 maj 1863, då han för alltid tog afsked af publiken.

Sedan den dagen njöt han ålderdomens hvila och lugn, om vintrarna i sin lilla våning på Ladugårdslandet, om somrarna vanligtvis i någon stuga i Stockholms skärgård. I det yttre lifvet syntes han under de sista åren högst sällan. Men glömd var han icke, därpå fick han ett storartadt bevis den 18 december 1876 då han fyllde 75 år. Den äldre konstnären bereddes då en vacker hyllning af beundrare, vänner och lärjungar. På prosa och vers hyllades han i tidningarna, å dåvarande Nya Teatern (s. m. Svenska Teatern) lät Edvard Stjernström uppföra Torsslows bearbetning af Kotzebues »Gustaf Eriksson Vasa», och i sitt hem uppvaktade honom en deputation af ett betydligt antal af de kungliga teaternes artister m. fl., som till honom öfverlämnade en storartad hedersgåfva, en med inskription försedd silfverkanna fylld med omkring 10,000 kronor i guld. Vid nära åttio års ålder afled den i vår teaterhistoria så märklige konstnären den 1 september 1881.

Torsslow var i 29 år gift med den utmärkta tragiska skådespelerskan *Sara Fredrika Strömstedt*, född i Stockholm den 11 juni 1795, en af den svenska scenens allra yppersta konstnärinnor, kallad »Sveriges Rachel», med hvilken han ingick äktenskap den 17 okt. 1830. Under en lång följd af år delade hon sin berömde makes triumfer, först vid Kungl. Teatern till 1834, sedermera vid mannens sällskap, där hon verkade till början af 1850-talet, då hon på grund af sjukdom drog sig tillbaka från scenen. Sedan såg man henne aldrig utom det hem, »hvars ordnande och sammanhållande kraft hon var, och där hennes kanske bästa uppgift, den af god maka och mor, i tysthet och utan buller fylldes af den på scenen så starka

kvinnan». Bland Sara Torsslows märkligaste sceniska skapelser må nämnas *Lucrezia Borgia* i Victor Hugos dram, *Syster Guld* i »Ringaren i Nôtre-Dame», *Lady Macbeth* i »Macbeth» och *Tant Bazu* i »Den högvälborna fiskköperskan».

Fru Torsslow afled i Stockholm den 18 juni 1859, i en ålder af 64 år.

Nils Wilhelm Almlöf. *K. T:ne* 1 juli 1820—1825; *K. T.* 1825—30 juni 1863; *K. T:ne* 1 juli 1863—1875. Lifstidskontrakt upprättadt den 1 juli 1863.

Född i Stockholm den 24 mars 1799. Föräldrarne voro kungl. kammartjänaren (hos kronprinsarne Gustaf och Carl August) *Nils Almlöf* och *Maria Lovisa Herbelain*. Den unge Almlöf ämnade först icke alls egna sig åt teatern, utan ingick, sedan han genomgått Stockholms storskola, såsom studerande vid Karolinska institutet, där han år 1815 inför Sundhetskollegiet aflade examen som »medico-chirurgie studiosus» och tjänstgjorde sedermera ungefär tre fjärdedels år som underläkare vid Garnissonssjukhuset, hvarefter han i april 1816 förordnades till underläkare vid Södermanlands regemente (med en lön af 66 riksdaler 32 skillingar banko årligen jämte skjuts och traktamente). I nämnda egenskap tjänstgjorde han under regementets möten 1816 och 1817. Han afbröt nu den medicinska banan och ingick som e. o. kontorsskrifvare vid Stockholms stads kronouppbördsverk, men tycktes dock ganska snart hafva ledsnat vid de med en sådan syssla förenade prosaiska göromålen, ty från den 2 nov. 1818 blef han antagen som elev vid »Stockholms Theater», under hvilket namn Kungl. Operan och Kungl. Mindre Teatern (i det forna De la Gardieska palatset vid södra delen af nuvarande Kungsträdgården) då, under fyra månader, utgjorde en särskild entreprenad-inrättning, men som ett par dagar därefter, den 4 nov., åter förvandlades till de förra »Kongl. Teatrarne». Samtidigt hade han under någon tid anställning som orgelnist vid »Kongl. Maj:ts och Kronans Rasp» och Spinnhus», beläget i Maria församling, kvart. Långholmen 5 (enligt 1820 års mantalsuppgifter i Stockholms stads arkiv; Almlöf uppgifver däri sina inkomster: lön på konsistorie stat 100 Rdr Banko och vid teatern 200 Rdr Banko). Efter att hafva varit elev närmare ett par år antogs

han genom nytt kontrakt, gällande från och med den 1 juli 1820, såsom »aktör och sångare» vid de båda kungliga teatrarne. (»I anledning af nådig befallning» blef Almlöf, jämte några andra vid Kungl. Teatern anställda, »ifrån beväringsskyldigheten frikänd».) Under hela sitt lif var han sedermera — under ej mindre än 16 styresmän — fästad vid den kungliga teaterinrättningen, från den 1 juli 1863 med lifstidskontrakt, alltid föremål för beundran och erkännande. Så blef det Almlöf förbehållet att den 9 febr. 1826, efter föreställningen af komedien »Shakspeare kär», vara den förste svenske artist, som blifvit på scenen inropad. Den 24 nov. 1825, då den gamla dramatiska teatern (den s. k. »Kongl. Mindre Theatern») lades i aska, utförde Almlöf *Allbrands* roll i »Redlighetens seger öfver förtälet», och när Kungl. Dramatiska Teatern vid Carl XIII:s torg 38 år därefter, den 12 sept. 1863, invigdes, var det åter Almlöf som, i en prolog af Frans Hedberg, först hälsade allmänheten från denna scen.

Nils Wilhelm Almlöfs första betydande roll var *Leicester* i Schillers sorgespel »Maria Stuart», upptaget på svenska scenen i maj 1821. Bland den mångfald af roller han sedermera under sin 55-åriga skådespelarverksamhet utförde må nämnas: titelrollerna i sorgespelen »Othello», »Sulla», »Wallensteins död», »Fiesco» och »Marino Faliero», i dramerna »Herman von Unna» och »Falkland», i Jolins skådespel »Mäster Smith», samt i komedierna »Shakspeare kär», »Salvator Rosa» och »Montjoye»; *Hugo* i »Skulden», *Frans Moor* i »Röfvarbandet», *Jaromir* i »Stamfrun», *Don Silva* i »Hernani», *Filip den andre* i »Don Carlos», *Georges* i »Tretio år af en spelares lefnad», *Leon* i »Slottet Montenero», *Don Cesar* i »Amanda», *Morton* i »Qväkaren och dansösen», *Bolingbroke* i »Ett glas vatten», *Raimond* i »Förtälet», *Konung Kristian den fjerde* i »Elfjungfrun», *Marskisen* i »En fattig ädling», *Vålnaden*, *Horatio*, *Hamlet*, *Claudius* och *Polonius* i »Hamlet», *Major Hjelm* i »Blommor i driftbänk», *Knut Algotson* i »Bröllopet på Ulfåsa», *Amtmannen* i »De nygifta», *Kammarherre Brattsberg* i »De unges förbund» och *Gustaf Vasa* i Edvard Bäckströms »Mellan bröderna» (den sistnämnda rollen inlärd i hans 75:te lefnadsår).

Nils Wilhelm Almlöfs namn är ett af de mest framstående i vår teaterhistoria. »Han var genom hela sitt skaplynnede alex»

andrinens och den heroiska versens deklamator par préférence, och länge efter sedan den romerska togans djupa och plastiska veck upphört att drapera sig omkring hans axlar, omslötö de ännu hans recitation, och gáfvo den en prägelse af högtidligt allvar och dröjande, långsamt majestät». (Frans Hedberg, »Svenska skådespelare»). — Under åren 1834—1840 var Almlöf lärare i deklamation för Kungl. Teaterns elever. Genom kungligt bref af den 30 juni 1828 tilldelades honom, »med afseende å den utmärkta talang han såsom skådespelare ådagalagt», af statsmedel ett reseunderstöd, 1,500 riksdaler, hvilket jämte ett särskildt bidrag af konung Carl XIV Johan, satte honom i tillfälle att under följande årets sommar uppehålla sig i Paris för sceniska studier. I den franska hufvudstaden blef han mottagen med en i hög grad smickrande uppmärksamhet af framstående konstnärer och i synnerhet af den berömda skådespelerskan, mademoiselle Mars, som vid en af henne anordnad fest till hans ära föreslog en skål för »den svenske Talma». Några dagar senare var han gäst hos svenske ministern, grefve Gustaf Löwenhielm, som vid detta tillfälle hade inbjudit en mängd notabiliteter, bl. a. författaren till tragedien »Sulla», Etienne Jouy, som, då han hörde att Almlöf i Stockholm spelat Sullas roll, bad honom framsäga några verser ur sorgespelet på svenska. Då Almlöf slutat sin recitation, skyndade den franske författaren fram och tryckte hans händer, utropande: »Jag trodde ej att jag förstod svenska språket, men jag finner att jag förstår det mycket väl, och finner det mycket vackert, och det är er utomordentliga talang jag har att tacka för detta underverk». År 1847 företog Almlöf en resa till Tyskland för att besöka dess förnämsta teatrar, och år 1851 reste han ånyo till Paris i samma ändamål; båda dessa resor på egen bekostnad.

På fyrtionde årsdagen af hans inträde som elev vid Kungl. Teatern, den 2 nov. 1858, anställdes för honom en fest, då allt hvad Stockholm ägde lysande inom den artistiska och literära världen hade samlat sig för att skänka den uppburne skådespelareveteranen sin hyllning, och konung Oscar I utnämnde honom samma dag till riddare af Vasaorden, en utmärkelse som förut icke vederfarits någon svensk skådespelare. Tio år senare, då han firade sitt guldbrylllop med den sceniska

konsten, erhöll han en annan sällsynt utmärkelse i det att konung Carl XV då tilldelade honom medaljen »Litteris et artibus», att bäras i en guldkedja, som konungen själf fäste om hans hals, och af drottning Lovisa erhöll han medaljen »Tessera memoriae». Hans sista uppträdande ägde rum på Kungl. Dramatiska Teatern den 9 febr. 1875, då han utförde *Lord Worsleys* roll i »*Ladyn af Worsley Hall*». Han nödgades sedan hålla sig inne för illamående, och natten till den 21 i samma månad träffades han af ett slaganfall, hvarefter döden följde den 27 febr. 1875.

Nils Wilhelm Almlöf var två gånger gift, första gången den 22 febr. 1823 med fru *Brita Catharina Cederberg*, född *Cederberg* den 16 sept. 1794 (förut gift med skådespelaren vid Kungl. Teatern *Jean Baptiste Laurent*, men skild), aktris vid Kungl. Teatern från 1818 till sin död den 20 juni 1838; denna hans första hustru var moder till *Knut Almlöf*. Sitt andra äktenskap ingick han den 16 juni 1839 med *Anna Maria Francisca Charlotta (Charlotte) Ficker*, född den 16 juni 1813, aktris vid Kungl. Teatern 1834—1856, död den 11 nov. 1881; hon var syster till hofsångerskan fru *Fredrika Mathilda Gelhaar*, född *Ficker*, och var i sina unga dagar en synnerligen omtyckt och behaglig skådespelerska.

Carolina Sofia Bock, född *Richter*. *K. T. n. e* 1 april 1814—1825; *K. T.* 1825—30 juni 1863. *K. St. T. (gästspel)* 30 maj—12 juni 1865, 3 gånger.

Född i Stockholm den 28 aug. 1792 (dotter af hautboisten vid *K. Svea artilleriregemente Carl Johan Richter* och *Magdalena Sofia Rytting*). Elev den 4 mars 1806—1809. »Emedan hon hade en god sångröst, önskade teaterdirektionen anställa henne vid kören; men som detta var emot hennes föräldrars vilja, lämnade hon scenen i början af 1810 och vistades i hemmet till 1813, då hon åter fick följa sin lifliga håg för skådespelaryrket och inträdde vid *Djurgårdsteatern*, hvilken hon tillhörde i ett års tid, hvarunder hon äfven spelade på den af samma teaters dåvarande föreståndare *Isaak De Broen* inrättade *Nya Komiska Teatern* (på *Barnhusgatan*), där hon hade recett den 18 dec. 1813. Då denna inrättning upphörde i mars månad följande året, antogs hon till aktris vid *Kungl. Teatern*. Bland

de hundratals sång- och talroller, i hvilka hon uppträd på sistnämnda scen, må anföras, af det förra slaget: *Hatet* i »Ar- mide», *Marcellina* i »Figaros bröllop» och »Vattendragaren», *Gertrud* i »Schweiziska familjen», *Lisette* i »Musikvrmen» och »Den föregifna skatten», *Veneranda* i »Slottet Montenero», titelrollen i »Min tante Aurore» och *Fru Karlfelt* i »En egen- dom till salu»; af det senare slaget: *Fru Slammerström* i »Bild- huggaren», *Vivika* i »General Eldhjelm», *Fru Griponia* i »Broder- tvisten», *Fru Miller* i »Kabal och kärlek», *Amman* i »Romeo och Julia», *Viarda* i »Preciosa», *Fru von Frohmuth* i »Porträttet», *Fru Wunschel* i »Grefvarne Klingsberg», *Theodolinda* i »Doktor Wespe», *Fru Darmentières* i »Dottersonen» och *Margarita* i »Mazarin». Under åren 1831–34 och 1841–56 var hon lära- rinna i deklamation och mimik för teaterns elever.» (F. A. Dahlgren, »Anteckningar om Stockholms teatrar».)

Fru Bock var en mycket framstående skådespelerska och isynnerhet utmärkt i återgifvandet af den tidens starkt färg- lagda komiska roller i lustspelet och farsen. Hon var den första sceniska artist, som erhöi den svenska konstnärskor- rationen, guldmedaljen »Litteris et artibus», hvilken tilldelades henne 1857 på femtionde årsdagen af hennes första uppträ- dande på scenen. Hon hade sin afskedsrecett å Kungl. Teatern den 26 juni 1863, då hon utförde *Fru von Frohmuths* roll i »Porträttet». Två år därefter uppträdde hon tre gånger som gäst på Kungl. Stora Teatern som *gumman Fadette* i »Syr-san», första gången på fru Elise Hwassers recett. Hon afled i Stock- holm den 22 mars 1872. — Gift den 20 dec. 1813, medan hon ännu var kvar vid De Broens teater, med violinisten i Hof- kapellet *Johan Gabriel Svanberg* (född i Göteborg den 15 nov. 1781, död i Stockholm den 25 april 1825), skild 1822; kallade sig därefter fru *Richter*; omgift den 15 febr. 1826 med flöjtisten i Hofkapellet *Carl Friedrich Bock* (född i Berlin den 17 juni 1800, död i Stockholm den 29 jan. 1841).

Catharina Wennbom, född Åkerblad. *K. T.:*ne 1 juli 1822–1825; *K. T.* 1825–30 juni 1863; *K. T.:*ne 1 juli 1863–1873.

Född i Stockholm den 6 april 1802 (F. A. Dahlgren upp- gifver oriktigt den 22 juni 1801). Elev vid Kungl. Teaterns balett 1 okt. 1816 och vid dess dramatiska scen 1 jan. 1818.

Hon var under sin mer än 50-åriga teaterbana en af Kungl. Teaterns mest användbara skådespelerskor och bland hennes otaliga roller må nämnas *Fru Bruun* i »En familj», *Colomba* i »En papperslapp», *Fru Guérin* i »Notarien Guérin», *Lady Clawdon* i »Jane Eyre», *Fru Dumesnil* i »Friaren kommer» och på hennes äldre dagar, *Fru Wahlström* i »Hittebarnet» och *Fru Ettig* i »Blommor i drifbänk». Hon afled genom en olycks-händelse (drunkning) vid Sjöstugan nära Experimentalfältet vid Stockholm den 13 juli 1875. — Gift den 29 aug. 1826 med nästföljande.

Per Adolf Wennbom. *K. T.* 1 juli 1828—30 juni 1862.

Född i Stockholm den 17 jan. 1803 (son af hoflakejen *Petter Wennbom* och *Christina Helena Kjellbom*). Elev vid Kungl. Musikaliska Akademien 1811, vid Kungl. Teatern den 1 okt. 1816. Ackompaniator 1824—1847. Kormästare 1847—1860. Död den 15 febr. 1865. — Gift med *Catharina Akerblad* (se näst föregående).

Wilhelm Carl Arnold Svenson. *K. T.* 1 juli 1829—30 juni 1865; *K. T. ne* 1 juli 1865—30 juni 1868. Lifstidskontrakt upprättadt den 1 juli 1866.

Född den 16 juni 1803 (son af tullförvaltaren i Stockholm *Jonas Svenson* och *Anna Magdalena Heimberger*). Anställd i lärftskramhandel i Stockholm åren 1817—1819, därefter på handelskontor i Hamburg 1819—1820. Elev vid Kungl. Teatern den 3 april 1821. Sufflör på scenen (underregissör) i juli 1824—30 juni 1832. Företog åren 1838 och 1839 resor i Tyskland och Frankrike. Lärare i deklamation för Kungl. Teaterns elever 1840—1841 och 1856—1857. Bibliotekarie vid dramatiska biblioteket 1 juli 1860—1 okt. 1868; sedan han lämnat denna befattning erhöill han, den 10 okt. 1868, medaljen »Sui memores alios fecere merendo». Bland det stora antal roller, dels komiska, dels allvarliga, han under sin långa teaterbana utförde, må nämnas: *Butler* i »Wallensteins död», *Hans Buller* i »Broderstvisten», *Kapten Storm* i »Den löjliga släkten», *Brandt* i »Felseheims hussar», *Kung Fredrik I* i »Värja och stängpiska» och i »Giftermålet på befallning», *Sven Ulfson* i »Engelbrekt och hans dalkarlar», *Peder Ulfson* i »Dagen gryr». Hans stora och

oviga kroppsbyggnad gaf, i förening med en mycket stark basröst, ett egendomligt uttryck åt hans komiska förmåga, hvilken utmärkte sig för ganska mycken kraft i förening med en tilltalande godmodighet. Han var länge en af Kungl. Teaterns mest kända och populära skådespelare och hans *Sven Ulfson* i »Engelbrekt och hans dalkarlar» gjorde mycken lycka hvar gång detta stycke uppfördes. Sistnämnda stycke hade han som sin afskedsrecett på Kungl. Stora Teatern den 16 april 1868. Död i Stockholm den 16 juni 1876. — Gift den 3 mars 1844 med *Emma Neukirck* (död den 19 juli 1887).

Svenson och hans maka testamenterade sin efterlämnade förmögenhet till en fond, hvars afkastning skulle komma änkor efter aktörer vid de kungliga teatrarne till del. Fonden förvaltas af direktionen för Kungl. Teatrarne pensionsinrättning.

Carl Georg Dahlqvist. *K. T.* 1 dec. 1834—30 juni 1863. (Frånvarande 1 juli 1856—1 jan. 1857.) *K. T. ne* 1 juli 1863—1873; från midten af sept. 1872 var han otjänstbar på grund af sjukdom. Lifstidskontrakt, upprättadt den 1 juli 1865.

Född i Stockholm den 22 juni 1807; fadern var friherre *Carl Göran von Danckwardt* till Brunsholm, öfverste, född 16 juni 1749, död i Stockholm 24 april 1822; modern hette *Christina Charlotta Dahlqvist* och var hushållerska hos friherre von Danckwardt; sonen, illegitim, skulle hafva legitimerats genom föräldrarnas vigsel, men faderns dessförinnan inträffade plötsliga död innan sonen ännu fyllt femton år omintetgjorde detta. År 1825 blef han anställd i lärftskramhandel vid Fredsgatan i Stockholm och 1827 öppnade han, endast 20 år gammal, sådan handel för egen räkning. Sedan detta företag misslyckats, sökte han anställning vid Kungl. Teatern, där han antogs till elev den 1 okt. 1832. Följande året, den 18 januari debuterade han såsom *Sicinius* i sorgespelet »Virginia», men utan framgång — han blef rent af uthvisslad. *Georg Dahlqvist* var dock icke en sådan natur som lät sig nedslå: efter den misslyckade debuten uppträdde han visserligen ej mera under spelåret, och hans elevkontrakt blef uppsagd redan några dagar efter debuten, men den 1 maj ingick han vid *Christoffer Svanbergs* sällskap, som på sin tid ansågs vara det yppersta landsortssällskap i vårt land, och där utförde han

bland annat en roll, som sedan skulle höra till hans glansroller, nämligen *Karl Moor* i »Röfvarbandet». I augusti 1834 lämnade han detta sällskap, hvilket under tiden hade öfvertagits af Svanbergs svärson, Pierre Deland, och den 7 november debuterade han ånyo på Kungl. Teatern, denna gång som *Varner* i »Tretio år af en spelares lefnad», och nu blef framgången fullständig: »han förvånade genom sin realistiska djärfhet och han hänförde genom en nästan titanisk kraft och känslöglöd». Hans andra debut, som ägde rum den 26 nov., blef som *Rudolf* i »Hedvig eller Banditbruden», och han gaf här liksom i den nyssnämnda uppgiften »prof på en naturalistisk uppfattning af hvilken man hittills svårligen sett något prof på den nationella scenen». Också skördade han nu allmänt bifall och erhöll genast ordinarie engagement, hvarefter han oafbrutet till sin död tillhörde den kungliga scenen med undantag af senare hälften af år 1856, då han under månaderna oktober—december uppträdde vid Pierre Delands sällskap på dåvarande Stora Teatern vid Södra Hamngatan i Göteborg. Bland mängden af de stora roller, som han under sin långa konstnärsvana utförde, må anföras: *Hamlet*, *Markis Posa* i »*Don Carlos*», *Frans* och *Karl Moor* i »*Röfvarbandet*» (hvilka båda roller han någon gång — såsom vid sin recett på Kungl. Teatern den 17 okt. 1842 samt vid styckets uppförande i Göteborg i december 1856 — utförde vid samma föreställning), *Lucidor*, *Wallenstein*, *Axel* i »*Axel och Valborg*», *Hakon jarl*, *Hernani*, *Torquato Tasso* i »*Boja och krona eller Tassos öden*», *Romeo* i »*Romeo och Julia*», *Mazarin*, *Shylock* i »*Köpmannen i Venedig*», *Othello*, *Benvenuto Cellini*, *Engelbrekt* i »*Engelbrekt och hans dalkarlar*», *Rafael Sanzio*, *Vargas* i »*Borgaren i Gent*», *Angelo Malipieri*, *Rubens* i »*Rubens i Madrid*», *Eugène Aram*, *Erik den fjortonde*, *Johannes Calvin* i »*Fritänkarnen i Gênevê*», *Chevalier de Saint Georges*, *Fabio Fabiani* i »*Maria Tudor*», *Lord Byron*, *Evelyn* i »*Penningen*», *Molière* i »*Tartuffes urbild*», *Macduff* i »*Macbeth*», *Bolingbroke* i »*Richard den andre*», *Claudius* i »*Hamlet*», *Calligula* i »*Fäktaren från Ravenna*», *Stålar* i »*Daniel Hjort*», *Birger jarl* i »*Bröllopet på Ulfåsa*», *John Knox* i »*Maria Stuart i Skottland*», *Notarien Guerin*, *Aslaksen* i »*De ungas förbund*», *Kung Sverre* i »*Mellan drabbningarne*» och *Salamenes* i »*Sardanapalus*».

»Om någon varit född att blifva vår och kanske alla tiders störste tragiker, så var det Georg Dahlqvist; en så djup lidelse, en så glödande hänförelse och en så stormande kraft har man helt visst aldrig någonsin, hvarken förr eller i senare tider bevitnat på den svenska scenen», skref Fritz Arlberg i Aftonbladet den 21 sept. 1880 i en ledande artikel om de kungliga teatrarne.

»Georg Dahlqvist var den af våra inhemska skådespelare som mest och framgångsrikast spelat på inspiration, det vill säga, låtit stundens ingifvelse bestämma färgerna och styrkan i sin framställning. Därmed må icke vara sagdt, att han ej studerade sina roller, att han gick oförberedd fram inför publiken och på detta sätt vågade ett spel, som lika lätt kunde framkalla förlust som vinst — långt därifrån. Han utarbetade nog sina roller genom träget studium, trägnare kanske än mången, men det var fulländningen som han lämnade åt inspirationen, och den svek honom endast sällan, ty han var aldrig illa disponerad när han utförde sin roll. Med kostymen och masken iklädde han sig också personligheten som han skulle återgifva; när förhänget gick upp för skådespelet, glömde han allt annat än det, han uppgick till själ och kropp så fullständigt i sin uppgift, att när han spelade konung, kände han sig till mods som om världen legat för hans fötter, och när han återgaf en tiggare, så tyngde på hans breda skuldror all världens nöd och elände, och han blef sann på detta sätt, slående sann, till och med midt i sina öfverdrifter. Ty han hade sådana, och de ändå som voro stora. Men hans öfverdrifter voro aldrig blodlösa resultat af ensidiga kammarstudier, de voro foster af en öfversvallande känsla, en ytterligt lättroslig fantasi, en vulkanisk konstnärspersonlighet, som älskade det gigantiska både i färger och propotioner och som därför mången gång, hänförd af stundens makt, gick ut öfver det sedvanligas rämärken. Det var hos denne skådespelare en egendomlig förening af idealitet och naturalism. Det var idealitet i det sätt hvarpå han lät rollens andliga egenskaper framstå, och den djärfvaste naturalism i hela den yttre uppenbarelsen.» (Frans Hedberg, »Svenska skådespelare».)

Men han kunde, som sagdt, ofta göra sig skyldig till stora öfverdrifter i sin realism. När han till exempel i ett stycke skulle framställa att han råkat falla ner i en damm, hoppade

han, omedelbart innan han gjorde sin entré, ned i ett stort vattenfylldt brandkar, som på den tiden alltid vid representationerna stod bakom fonden, och kom så, drypande våt, in på scenen. En annan gång, då han spelade *Sigismund* i »Lifvet en dröm», nöjde han sig ej med den kedja af järnbleck han såsom den fängslade konungasonen skulle bära, utan han gick själf till en järnbod och köpte en grof järnketting och därpå lät han en smed göra ett libbälte af tjock järnplåt och vid den fastsmiddes kedjan. Och då han som Engelbrekt i »Engelbrekt och hans dalkarlar» hade fått det dödande hugget af Måns Bengtsson Natt och Dag, och blifvit inburen döende på scenen, fick det ej, såsom det eljes brukades, vara lingonsaft som flöt fram ur såret — det skulle vara *riktigt* blod, och för den skull fick något af hans barn alltid gå till slaktarhuset långt bort på norr och köpa en half kanna oxblod, ty *naturligt* skulle det vara.

Synnerligen noga var han med sin kostymering. Johan Jolin skrifver härom i en skiss, »Min logekamrat», i kalendern *Nornan* 1882: »Georg Dahlqvist skydde aldrig några uppoffringar, när det gällde hans kostymer, fast han ej depenserade särdeles mycket på sin toalett som privatman. Skulle han vara elegant på scenen, så beställdes alltid nya dyrbara kläder, och spelade han konung, nöjde han sig ej med teaterns bomullssammet, han bekostade själf silkessammet. Att med en talrik familj, om hvilken han ofta talade med kärlekstårar i ögonen, tillika tillfredsställa konstnäreus alla behof, var ingen lätt uppgift. Följaktligen skydde han inga ansträngningar, för att skaffa sig inkomster utom sin lön, och han gasterade därför tidt och ofta å landsortsteatrarna, samt reste icke sällan natt och dag i »ur och skur», för att ej försumma sina tjänstepligter vid den kungliga scenen».

För det låga och lumpna fanns ingen resonansbotten hos Dahlqvist. Han kunde med sanning framställa en stor brottsling, men ej en feg usling. Hans *Frans Moor* tälde därför ingen jämförelse med hans *Karl Moor*, liksom äfven hans *Tartuffe* och *Harpagon* ej hörde till hans mera framstående skapelser. För rent komiska uppgifter såsom t. ex. *Jakob von Tyboe* och *Sganarelle* i Molières »Skola för äkta män» lämpade sig hans skaplynne ej fullt väl. Däremot var han på

sin plats i djupare komiska partier, såsom *Menenius Agrippa* i »*Coriolanus*» — »en verkligt klassisk humoristisk skapelse» — och *Apemantus* i »*Timon af Athen*». Hans egentliga område var tragedien och det högre skådespelet.

»När han fick vara tragiker i detta begrepps hela vidd och betydelse, då var han rik och glödande och skiftande som få, då var han så fullt och så helt den figur han framställde, att man andlös följde honom öfver höjder och djup, genom både företräden och brister, utan att hinna, utan att kunna granska förr än det var slut och han inte längre höll en fången under den egendomliga förtrollningen af sin härliga stämma, sina djupa, blixtrande ögon och den oerhörda entusiasm hvarmed han skapade hvad han kände och hvad ögonblicket ingaf. Och det var just denna skaparentusiasm som isynnerhet utmärkte honom och som gjorde honom så enastående inom vår svenska skådespelarkonst.» (Frans Hedberg, »Bidrag till skådespelarkonstens och dramatikens historia».)

Somrarna 1837 och 1838 företog han ett par studieresor, mestadels till fots, hvarunder han besökte Berlin, Dresden, Prag, Wien och några andra städer i Tyskland; äfvenså gjorde han en studieresa till Paris. Dessutom företog han under ferierna talrika konstresor, hvarvid han upprepade gånger reste Sverige, Norge och Finland; en gång utsträckte han färden till Köpenhamn, men där uppträdde han blott ett par gånger (sommaren 1843) — de gemytliga danskarna förstodo honom icke.

Då han fyllde 60 år blef han uppkallad till konung Carl XV, som dekorerade honom med Vasaorden, en på den tiden ovanlig utmärkelse för en skådespelare. — Sista gången han visade sig på scenen var i *Egeus* lilla roll i »*En midsommarnattsdröm*» den 12 sept. 1872, hvarefter han af sjukdom hindrades att vidare uppträda. Han afled i Stockhölms den 20 sept. 1873.

Georg Dahlqvist var i ett tjuguåttårigt lyckligt äktenskap förenad med *Olivia Myrta Eloqventia Törnfelt*, med hvilken han blef gift den 21 okt. 1845. Hon var född den 15 aug. 1825 (dotter af uniformsskräddaren *Johan Törnfelt* och *Carolina Mathilda Spångberg*) och var före sitt giftermål, sedan hon någon tid varit elev vid Kungl. Teaterns balett, anställd hos Anders Lindberg vid Nya Teatern under dess första spelår, 1842—1843,

men ägnade sig sedermera ej oftare åt scenens konst än då hon under de första åren af sitt äktenskap medföljde sin make på hans konstresor under somrarna, hvarvid hon sekunderade honom än som Ofelia, än som Desdemona, än som Katarina Månsdotter i scener ur de skådespel, hvori hennes man förut på Kungl. Teatern firat triumfer; hon öfverlefde sin berömde make i nära fyra årtionden och afled i Stockholm vid 87 års ålder den 18 april 1912.

Fanny Amalia Westerdahl, född Westerdahl. K. T. 1 juli 1836—30 juni 1862. K. St. T. gästspel 27 okt. 1864—25 mars 1865 (12 gånger) och den 26 juni 1866.

Född i Stockholm den 21 febr. 1817 (dotter af konsertmästaren *Carl Johan Westerdahl* och *Brita Christina Roxell*). Elev den 1 juli 1828. Redan vid 12 års ålder spelade hon *Julie* i »Den förtroliga aftonmåltiden» den 26 okt. 1829; men hennes egentliga debut var som *Carolina* i »*Baschan* i *Suresne*» den 21 nov. 1831. Bland hennes öfriga roller förtjäna isynnerhet anföras: *Louise* i »*Kabal och kärlek*», *Isaura* i »*Lifvets skola*», titelrollerna i »*Jenny Mortimer*», »*Hedvig eller Banditbruden*», »*Johanna af Montfaucon*», »*Griselda*», »*Louise de Lignerolles*», »*Fröken de Belle Isle*», och »*Eulalie Pontois*», *Amalia* i »*Röfvarbandet*», *Katarina Månsdotter* i »*Erik XIV*» och *Anna* i »*Wermländingarne*». Hon utmärkte sig för en ovanlig fågning och var i besittning af en icke stor, men särdeles behaglig sångröst, hvarför hon äfven uppträdde i sångroller, sådana som *Cendrillon*, *Papagena*, *Betly* i »*Alphyddan*» m. fl. — På äldre dagar öfvergick hon till m^{ère}-noble-rollerna i skådespelen och komedierna, och bland hennes bästa framställningar i denna genre var *Fru Dupuis* i »*Ett hem*» af *Octave Feuillet* och *Gertrud* i »*Hamlet*». Fru Westerdahl utmärkte sig isynnerhet, för värma och innerlighet, hennes styrka var icke reflexion utan inspiration, som sällan slog fel, därför att den understöddes af utmärkta framställningsmedel och väl skolad teknik. Efter att i 26 år ha tillhört Kungl. Teatern lämnade hon scenen och hade sin afskedsrecett den 21 juni 1862, då hon utförde *Fru Dupuis'* roll i »*Ett hem*». Två år efter sitt afskedstagande uppträdde hon på Kungl. Stora teatern som *Drottningen* i »*Hamlet*» och som *Maria Euphrosina* i »*Karl den elfte*». Hennes

sista uppträdande på scenen ägde rum den 26 juni 1866 i »Hamlet». Död i Stockholm den 27 mars 1873. — Gift 1837 med skådespelaren vid Kungl. Teatern *Carl Edvard Hjortsberg*, men skild 1849, hvarefter hon kallade sig fru *Westerdahl*.

Carl Edvard Stjernström. *K. T.* 1 okt. 1836—30 juni 1842 och 1 juli—november 1845. *K. T.:ne gästspel* 14 nov. 1864—21 maj 1865; 6 nov. 1865—5 mars 1866; 14 dec. 1866—28 mars 1867; 3 mars—9 maj 1868; 25 nov. 1868—1 maj 1869 samt den 20 juni 1871.

Född i Stockholm den 11 okt. 1816 (hette ursprungligen *Carl Blomberg*; vid sin första nattvardsgång antog han det nya namnet). Redan vid nio års ålder blef han antagen till elev vid Kungl. Teaterns balett och åtnjöt där undervisning i sju år, eller till den 1 april 1832, men var under de två sista af dessa år äfven kockselev i det kungliga köket. På det senare stället stannade han likväl icke; vid 17 års ålder uppträdde han den 22 mars 1833 i sin första roll på den kungliga scenen, nämligen *Stanislas* i Scribes enaktskomedi »*Fredrik och Christine*», hvarefter han från den 1 april s. å. blef antagen till aktörselev. Men efter tre år blef han afskedad emedan han af *Lars Hjortsberg*, som då var styresman för den kungliga scenen, eller, såsom det kallades, »andre departementschef», ansågs olämplig till skådespelare därför att han läspade, och det i så hög grad att *Hjortsberg* rädde honom att för alltid öfvergifva tanken på den sceniska konstnärnsbanan. *Stjernström* lät dock icke afskräcka sig. Läspningen kom sig af dubbla tänder, och därför lät han bryta ut de tänder, som voro hindrande för honom vid talet. Han fick så för andra gången debutera den 29 sept. 1836, då han spelade *Fredriks* roll i »*Den okände sonen*» af *Kotzebue*, och anställdes nu som aktör. Han uppträdde därefter i flere betydande roller, såsom *Don Carlos* i Schillers skådespel med detta namn, *Mortimer* i »*Maria Stuart*», *Ferdinand* i »*Kabal och kärlek*», *Max Piccolomini* i »*Wallensteins död*», titelrollen i »*Hernani eller Castilianska hederskänslan*», *Adolf* i »*Grefvarne Klingsberg*» och titelrollen i »*Pariserpojken*». År 1842 öfvergick han till den då af kapten *Anders Lindeberg* inrättade *Nya Teatern* vid *Carl XIII:s torg*, där han snart blef en af publikens mest omtyckta gunstlingar. Efter tre år hade förhållandena vid denna

scen dock så förändrats, att Stjernström åter längtade efter de kungliga tiljorna, där han å nyo antogs som skådespelare 1845, men erhöll på egen begäran afsked från denna sin anställning efter endast några få månaders tjänstgöring, hvarefter han återvände till Nya Teatern, som från och med hösten 1846 benämndes Mindre Teatern, där han nu stannade i fem år och verkade ej blott som skådespelare, utan äfven som styresman för scenen. År 1850 bildade han eget teatersällskap och gaf under ett år föreställningar i Finland, men återvände med sitt sällskap sommaren 1851 till Stockholm och spelade på den lilla teatern i Humlegården. Under de båda följande åren gaf han å nyo föreställningar i Finland, hvarefter han återvände till Stockholm där han under hösten 1853 spelade i 'De la Croix' salong vid Brunkebergstorg samt sedermera i Norrköping och Göteborg och vann öfverallt framgång. Mindre Teatern, som under åren 1846—1854 hade styrts af Olof Ulrik Torsslow, öfvertogs i september sistnämnda år af Stjernström, som året därpå köpte teatern och skötte den för egen räkning till 1863, då han försälde den till Kungl. Teatern. Dessa år voro onekligen de mest lysande under Stjernströms långa direktörstid. Han arbetade med oafslätlig vaksamhet och kraft på sin teaters upprätthållande och förkofran. Många unga konstnärämnen funno hos Stjernström god handledning och bildade sig hos honom till framstående konstnärer. Man behöfver endast erinra om namnen Oscar Arnoldson, Fritz Arlberg och Victor Hartman.

Bland de roller Stjernström under denna tid utförde kunna nämnas såsom de mest framstående: *Carl X Gustaf* i det af hans hustru, Jeannette Granberg, författade 5-akts-skådespelet »Konung Carl X Gustaf», *Mercutio* i »Romeo och Julia», *Petrucchio* i »Så tuktas en argbigga», *Harpagon* i »Den girige», *Nathan den vise*, *Don Cesar de Bazano*, *Markis d'Auberive* i »Moderna vinglare», *Fiolin* i »Längtan efter äfventyr», *Farinelli* i »Farinelli eller Kungen och sångaren», *von Posert* i »Spelaren» och *Abbé Claude* i »Abbéen på äfventyr». Han visade sig alltid som den mångsidige konstnären, hvilken förstod att på scenen skapa de mest olikartade personligheter och han var därjämte en förträfflig kuplettsångare. »Han var en käck konstnär, en ihärdig, oförtruten och oförskräckt personlighet.»

Sedan hans teater af honom försålt och blifvit kunglig scen, uppträdde han där under flera år i olika omgångar som gäst. Han utförde därvid följande roller: *Don Cesar de Bazano*, som var en af hans bästa framställningar, *Blandinet* i »De små fåglarna», *Gaëtan* i »Markis de Villemer», *Muley Hassan* i »Fiesco», *Fiolin*, *Abbé Claude*, *Markis d'Auberive*, *van Buck* i »Man skall aldrig svära på något», *Arnolphe* i »Fruentimmersskolan», *Sjövall* i »Ett resande teatersällskap», *Poirier* i »Klädeshandlaren och hans måg», *Kolare-Knut* i »Döden Fadder», *Ridell* i »En pröfning» och *Pingouin* i »Fattig på mynt, men rik på kärlek.» På våren 1866 gaf han gästroller i Kristiania och i februari—april 1872 uppträdde han hos Wilhelm Åhman i Göteborg.

Men det blef så småningom ej nog för honom att spela på andras scener, han måste ånyo hafva sin egen teater, på hvilken han själf kunde styra och ställa efter behag. Vid försäljningen af Mindre Teatern hade han visserligen förbundet sig att icke ägna sina krafter åt någon annan teateranläggning i Stockholm. Men han bröt sitt löfte att icke medverka vid något nytt teaterföretag, och under uppgift att Kungl. Teatern först brutit en paragraf i öfverenskommelsen vid teaterförsäljningen 1863, hyrde han den af ett byggnadsbolag i Stockholm på hans föranstaltande uppförda teatern på Blasieholmen, skapade ett nytt teatersällskap hösten 1874, hvarefter han den 19 januari 1875 öppnade »Nya Teatern vid Blasieholmsgatan» med uppförandet af ett af hans vän Björnsterne Björnson författadt nytt 4-aktsskådespel »Ett handelshus» (En Fallit), i hvilket han som *Advokat Berent* innehade en af hufvudrollerna.

Med samma ihärdighet som fordom ägnade han sig åt detta nya teaterföretag. Men han hade ej tagit med i beräkning att kroppen åldras om än själen bibehåller ungdomens glöd. Det dröjde ej länge förr än han började bli sjuklig och den 10 februari 1877 afled han efter att endast två år ha fått ägna sina krafter åt sitt nya företag.

I juni 1876 hade Stjernström af Aktiebolaget Stockholms Byggnadsförening inköpt Nya Teatern med därtill hörande lösa och fasta inventarier för 600,000 kronor. Efter hans död öfvertogs teatern af hans änka, fru *Louise Stjernström*, som under två år fortsatte teaterverksamheten hvarefter hon år 1879 hyrde ut teatern till Ludvig Josephson och Victor Holmquist.

Dessa voro sedan innehafvare af Nya Teatern till 1887, efter att år 1880 hafva inköpt densamma för 500,000 kronor. —

Edvard Stjernström företog många och vidsträckta resor. Den första gjorde han tillsammans med Georg Dahlqvist sommaren 1838, då han förnämligast uppehöll sig i Berlin, Dresden och Wien och fick göra personlig bekantskap med flera af Tysklands sceniska storheter. År 1851 besökte han Petersburg. Åren 1855, 1856 och 1858 gjorde han särskilda resor till Paris; sistnämnda år utsträcktes resan till London och därefter till Tysklands större städer. År 1860 besökte han ånyo Paris. Slutligen — sedan han upphört med sin verksamhet som styresman för Mindre Teatern — tillbragte han under åren 1863 och 1864 nära sju månader i Italiens större städer och därefter tre månader i Paris.

År 1865 utnämndes han till riddare af Vasaorden.

Stjernström var tre gånger gift, första gången den 3 nov. 1846 med skådespelerskan *Sofia Wilhelmina Lannby* (född i Stockholm den 17 maj 1804, död i Åbo den 3 febr. 1851), andra gången med *Johanna Charlotta (Jeannette) Granberg*, känd som en mycket produktiv dramatisk författarinna (född den 19 okt. 1825, död den 2 april 1857) och tredje gången med den sistnämndes äldsta syster, *Louise Elisabeth Granberg* (född den 29 okt. 1812 — ej 1827, såsom det i de flesta biografier öfver henne uppgifvits —, död den 28 dec. 1907, öfver 95 år gammal); äfven fru Louise Stjernström skref mycket för scenen, ännu mer än systemen Jeannette, dock mest bearbetningar och öfersättningar, och gjorde sig äfven känd som författarinna af historiska romaner under pseudonymen Carl Blink. De båda systerna Granberg voro döttrar af den på sin tid mycket kände och produktive författaren *Per Adolf Granberg* (född 1770, död 1812).

Carl Gustaf Sundberg. *K. T.* 1 juli 1839—30 juni 1863. (Frånvarande under spelåret 1844—1845.) *K. T:ne* 1 juli 1863—30 juni 1887. Lifstidskontrakt, upprättadt den 1 juli 1866.

Född i Stockholm den 22 nov. 1817 (föräldrar: vaktmästaren vid konungens byrå *Bengt Gustaf Sundberg* och *Christina Hallgren*). Vid tio års ålder blef han, den 23 okt. 1827, elev vid Kungl. Teatern och fick redan följande år, den 29 sept. 1828,

uppträda första gången som *Richard* i »Landtprästen i Wakefield». Sedan utförde han under sin elevtid flere roller, för hvilka han skördade ett bifall, som gjorde, att han, då han 1839 anställdes som skådespelare vid Kungl. Teatern, redan hade anseende som en mycket god och förhoppningsfull ungdom. Hans fack var gifvet: förste älskarens, och han blef snart en af publikens förklarade gunstlingar genom sin liffullhet och sin friskhet, sin elegans, sitt vackra utseende och sin förnäma hållning. Hans glansroller från denna tid voro: *Fredrik* i »Den okände sonen», *Armand* i »Volontären», *Filip* i »Johanna af Montfaucon», titelrollen i »Pariserpojken», *Max Piccolomini* i »Wallensteins död», *Blount* i »Penningen», *Mortimer* i »Maria Stuart», *Jean Baudry* i »En firma och ett hjärta» och *Sullivan* i komedien med samma namn, hvilket stycke samtidigt gafs på Kungl. Teatern och den d. v. Mindre Teatern under Torsslows ledning. På sistnämnda scen utfördes Sullivans roll af Gustaf Kinmansson, den andre af den tidens utmärkte »förste älskare», kraftfullare och eldigare än Sundberg, men saknande dennes måttfulla elegans och fina världsmannaton.

Sundberg hade i det längsta förmånen att vara ung på scenen, men så småningom öfvergick han till karaktärsrollernas område och pèresnoble-facket. »Skarp individuell karaktärisering var knappast hans sak, men när rollen låg för hans temperament, blef hans framställning ofta nog en lefvande och fullödlig skapelse. Detta gäller t. ex. hans *Grefve d'Ar*s i »Det besegrade lejonet», hans *Markis d'Auberive* i de båda komedierna »Giboyers son» och »Moderna vinglare» och hans *Markis de Champrosé* i »Richard Sheridan». I alla dessa tre roller representerade han fransk sirlighet och gammaldags elegans i uppträdandet, ridderlig nobless och hjärtevärm — i de båda sistnämnda rollerna tillkom dessutom en öfverlägsen sarkasm, som i Sundbergs mun kom förträffligt till sin rätt — hvassa, bitande repliker lågo utmärkt för hans röst. — — — Han var, som en af hans kamrater i en tillfällighetsvers uttryckte sig, på och utom scenen jämt markis. När han fick spela gamla ädlingar och hofmän, sirliga, prydliga, spänstiga och mjuka, med rapp tunga, kvicka tankar och ungdomligt lynne, då var Sundberg i sitt esse, och dem framställde han med en illuderande skärpa och konsekvens. Med honom försvann den

franska père-noble-typen från den svenska scenen». (Georg Nordensvan, »I rampljus».)

Bland Sundbergs roller på äldre dagar, utom de redan nämnda, kunna anföras: *de la Haye* i »En teaterpjäs», *Kammarherre Brattsberg* i »De ungas förbund», *Valdent* i »Från Amerika», *Hertig Nayme* i »Rolands dotter» och *Hertig Magnus af Oesel* i »Dagward Frey».

Under spelåret 1844—1845 företog han en studieresa till Tyskland och Frankrike, hvarunder han uppehöll sig tio månader i Paris, hvilken stad han änyo besökte 1858. — Spelären 1857—1859 var han lärare i deklamation för teaterns elever. Förste regissör vid Kungl. Dramatiska Teatern 1863—1868, intendent vid Kungl. Stora Teatern 1868—1871 (då han efterträddes af Frans Hedberg) och biträdande förste regissör vid Kungl. Dramatiska Teatern 1876—1877. År 1872 blef han riddare af Vasaorden.

Den 22 okt. 1887 hade han sin afskedsrecett å Kungl. Stora Teatern, då han utförde *Markis d'Auberives* roll i »Moderna vinglare». Hans sista ord voro enligt rollen: »Nu återstår ej annat än att taga afsked». — Han afled i Stockholm den 9 jan. 1898. — Gift den 6 maj 1851 med premièredansösen vid Kungl. Teatern *Johanna Gustafva Gillberg* (född den 20 jan. 1828, död den 18 febr. 1910).

Wilhelmina Christina Fundin. K. T. 1 juli 1841—30 juni 1863.
K. T.:ne 1 juli 1863—30 juni 1869.

Född i Stockholm den 12 juli 1819 (dotter af kantorn i kungl. slottskapellet *Carl Axel Fundin* och *Christina Margaretha Wigström*). Elev den 1 juli 1833. Af de många roller hon under sin nära 30-åriga verksamhet som operasångerska utförde må nämnas: *Nattens drottning* i »Trollflöjten», *Anna* i »Hvita frun», *Isabella* i »Robert», *Adalgisa* i »Norma», *Katarina* i »Kronjuvelerna», *Zerlina* i »Fra Diavolo», *Leonora* i »Stradella», *Carlo Broschi* i »Hälften hvar» och *Anna* i »Friskytten» (då hennes väninna Jenny Lind sjöng *Agatha*). Den 3 juni 1870 hade hon sin afskedsrecett som *Lady Kockburn* i »Fra Diavolo». Varmt intresse för sin konst, ett redbart sträfvanande, ett intagande och behagligt yttre, en älskvärd personlighet och ett blygsamt underskattande af egen förmåga, voro

de erkännansvärda egenskaper som karakteriserade Wilhelmina Fundin. Död å Stockholms Sjukhem den 28 jan. 1911.

Olof Strandberg. *K. T.* 1 juli 1842—30 juni 1863. *K. T.:ne.* 1 juli 1863—30 juni 1868.

Född den 15 febr. 1816 i socknen Langenhanshagen nära staden Barth i Pommern, där fadern, sedermera kyrkoherden i Hammars pastorat inom Strengnäs stift, teol. doktorn *Olof Strandberg* då innehade en lärarebefattning; modern *Christina Maria Berg* var dotter af klockaren i nämnda socken. Olof var äldst bland ett stort antal syskon, bland hvilka *Carl Wilhelm August Strandberg*, den under författarenamnet *Talis Qualis* kände, högt begåfvade skalden, var den som blef mest bekant. Redan vid ett års ålder följde Olof föräldrarna till Sverige, där fadern fick prästerlig anställning. Han blef 1836 student i Uppsala och kom 1838 till Lund, där Otto Lindblads unga sångarskara i Olle Strandbergs ovanligt rena och friska tenor-röst vann en viktig tillökning. Johan Magnus Rosén, den kände tonsättaren och författaren, hvilken hört och varit mycket tillsammans med Strandberg i Lund, var den som först fäste kungl. teaterdirektionens uppmärksamhet på honom. I ett bref, dateradt Lund den 1 maj 1840, till direktören för den ekonomiska förvaltningen vid Kungl. Teatern, Carl David Forsberg, rekommenderade Rosén honom varmt, hvilket ledde till att Strandberg erbjöds att genast resa till Stockholm, men vid ankomsten dit i juni 1840, var han förkyld och måste sedan för att rekreera sig vistas under sommaren hos sina föräldrar i Närke. Dels till följd häraf, dels på grund af andra omständigheter, kom hans debut på Kungl. Teatern ej att äga rum förr än följande år, då han den 22 febr. 1841 debuterade som *Max* i »Friskyttan». Hans andra debut blef som *Jakob Friburg* i »Schweitziska familjen» den 31 mars s. å., hvarefter han tjänstgjorde mot särskildt arvode till dess han följande året erhöll ordinarie anställning som »premieraktör». Bland hans många roller må anföras: *Fra Diavolo*, *Tamino*, *Masaniello*, *Robert*, *Stradella*, *Ernani*, *Richard Lejonhjerta*, *Gustaf Vasa*, *Josef* i »Josef i Egypten», *Georges* i »Hvita frun», *Edgar* i »Lucie», *Raoul* i »Hugenotterna», *Raphael* i »Hälften hvar», *Johan af Leyden* i »Profeten», *Huon* i »Oberon» och *Arnold* i »Wilhelm

Tell». »En klarare, friskare, känslfullare, mera äkta nordiskt öppen och klangrik tenor har säkerligen aldrig ljudit från den svenska skådeplatsen. Denna stämma, som, då den användes i talet, ingenting målade, ingenting uttryckte, och som hade så brådtom att komma ifrån detta, liksom han själf känt sin oförmåga, — hur smältande lät den icke i sången! Det var icke allenast det materiella väl ljudet som smekte örat, ehuru detta till största delen väl bidrog till det mäktiga intrycket, det var som om sångarens själ hade valt endast detta uttrycksmedel för att kunna yppa allt hvad den kände, allt hvad den drömde och anade, och som om den föraktade eller icke förädde uttrycka sig på vanliga människors vis, — på annat sätt hade man svårt att förklara den fullständiga metamorfos som försiggick med den sjungande Olle Strandberg, jämförd med den talande». (Frans Hedberg, »Svenska operasångare».) Den 29 maj 1869 hade han sin afskedsrecett på Kungl. Stora Teatern, hvarvid han utförde *Josefs* roll i »Josef i Egypten». Efter sin afgang från scenen blef han medarbetare i *Post* och *Inrikes Tidningar*, hvars redaktör då var hans bror, skalden, och denna befattning innehade han till sin död, som inträffade i Stockholm den 21 juni 1882. — Gift 1. den 12 maj 1846 med den tidigt bortgångna dramatiska skådespelerskan *Aurora Wilhelmina Österberg*, anställd vid Kungl. Teatern 1846—1850, »en af den svenska scenens älskligaste konstnärinnor», berömd lika mycket för sin sällsynta fågring, som för sitt talangfulla spel, död i sitt 24:de år, den 12 aug. 1850; 2. med operasångerskan *Albertina Josefina Charlotta Linderoth*.

Lars Gustaf Kinmansson. K. T. 1 juli 1843—30 juni 1847. K. T.:ne 1 juli 1863—30 juni 1881.

Född i Stockholm den 15 april 1822 (son af den framstående skådespelaren vid Kungl. Teatern *Lars Adolf Kinmansson* och *Hedvig Dahlström*). Elev den 1 febr. 1840, antogs han till skådespelare 1843, men efter 4 års anställning vid den kungliga scenen öfvergick han år 1847 till Mindre Teatern, hvars styresman Torsslow då var. Där kvarstod han till 1863, då han samtidigt med denna teaters försäljning öfvergick till den kungliga teaterinstitutionen, vid hvilken Kinmansson sedermera var fästad till år 1881, då han afgick från scenen. Kin-

manssons egentliga glansperiod inföll under den tid han var vid Mindre Teatern. Det var här han förtjuste den dåtida teaterpubliken som *Sullivan*, som *Giulio* i »Klostret Castro», och isynnerhet som *Romeo* i »Romeo och Julia», *Axel* i »Axel och Valborg» och *Tristan* i »Kung Renés dotter». Hans präktiga, sonora stämma, en af de klangfullaste som någonsin ljudit från svenska scenen, hans manliga gestalt och ädla hållning och framför allt den glöd, den värme och de innerliga tonfall, han visste lägga in i den stolta jambiska versen, gjorde honom till en oöfverträffad *primo amoroso* i det romantiskt-lyriska sorge- eller skådespelet. »När därför de glödande älskarne så småningom började försvinna från skådespelet, inskränktes också hans verkningsskrets, och han var icke fullt densamme i fracken som han varit det i riddarmanteln eller i den italienska renässansjackan. Några betydande uppgifter löste han dock under sin anställning vid de kungliga teatrarne från 1863 till 1881 och bland andra torde *Gunnar Herse* i »Härmännen på Helgeland» kunna anses som en af hans bästa». (Frans Hedberg). Bland hans öfriga roller må nämnas *Georges Bernard* i »Börd och förtjänst», *Hertig Johan* i »Solen sjunker», *Laërtes* i »Hamlet», *Härved Boson* i »Bröllopet på Ulfåsa», *La Hire* i »Orleanska jungfrun», *Grefve Murray* i »Maria Stuart i Skottland», *Johan Tönnesen* i »Samhällets pelare» och *Doktor Palmieri* i »Corrado». Hans sista år fördystrades af en alltjämt tilltagande sjuklighet, tills döden befriade honom från hans lidanden den 26 jan. 1887. — Gift 1. den 29 juni 1845 med skådespelerskan *Zelma Bergnéhr* (s. m. fru Hedin), men skild; 2. den 4 jan. 1853 med skådespelerskan *Helfrid Torsslow*.

Daniel Rudolf Walin. K. T. 1 okt. 1844—30 juni 1863. (Frånvarande 1 juli 1847—31 dec. 1848.) K. T:ne 1 juli 1863—1868.

Född i Västerås den 29 juni 1820 (son af director musices vid Västerås gymnasium, sedermera organisten och klockaren i Leksand *Daniel Magnus Walin* och *Christina Gustafva Belander*). Student i Uppsala 1842. Debuterade den 18 sept. 1844 som grefve *Rudolf* i »Sömnängerskan», hvarvid han lyckades så väl att han genast erhöill engagemang. »Walın tog från första stunden sin uppgift med ett allvar och en hängivenhet, som inom kort ledde till de vackraste framsteg på den

svåra bana han hade valt. Han var i besittning af en särdeles lycklig yttre personlighet, ett fördelaktigt ansigte, en lång och ståtlig figur och en vacker klangfull stämma, som han dock ibland pressade något för mycket. Äfven hans dramatiska förmåga var icke liten, om man också måste medgifva att den någon gång stannade i ett visst konventionellt manér. De utmärkande dragen i Walins skådespelarskap voro en manlig hurtighet i framträdandet, en viss gentlemannedighet i rörelser, en genomskimrande god estetik uppfattning af sin uppgift och en förmåga af skarp karaktäristik, som man i allmänhet icke finner hos sångare, men som också ibland förledde honom till att begagna starkare färger än kanske nödvändigt hade varit och det gifna tillfället kräfde». (Frans Hedberg, »Svenska operasångare».) Hans förnämsta roller voro *Don Juan* samt *Almaviva* i »Figaros bröllop» och bland hans öfriga roller må nämnas: *Sarostro*, *Wilhelm Tell*, *Plumkett* i »*Martha*», *Kasper* i »*Friskyttan*», *Asthon* i »*Lucie*», *Bertram* i »*Robert*». Under åren 1847—48 studerade han i Paris för Manuel Garcia. Redan vid 45 års ålder nödgades han dock på grund af en strupåkomma, som slutligen öfvergick till utbildad stryplungsot, att lämna scenen. Han blef då, från den 1 juli 1863, biträdande kormästare. Dog den 30 nov. 1868. — Gift 1854 med *Laura Gagge* (död i Vestanfors prästgård den 20 jan. 1896).

Sven Anders (Svante) Hedin. K. T. 1 juli 1845—30 juni 1863
K. T:ne 1 juli 1863 — 30 juni 1888. K. Dr. T. 1 juli 1888—
30 juni 1892 samt den 8 okt. 1892 (afskedsrecett).

Född i Stockholm den 7 nov. 1822. Son af kanslirådet *Sven Anders Hedin* och *Clara Elisabet Westman* härstammade Svante Hedin både på fädernet och mödernet från ansedda Stockholmsläkter; fadern var son af arkiatern *Sven Anders Hedin* — namnet Sven Anders bars alltså af tre generationer — och modern var dotter af den under Gustaf III bekante *Abraham Westman*, en af Stockholms mäktigaste borgare på den tiden, för sin rikedom benämnd »bryggarkungen» samt för öfrigt en af Bellmans gynnare och vänner. Student i Uppsala vid 18 års ålder ämnade han först gå i farfaderns fotspår och ägnade sig åt förstudier till läkarebanan, men ändrade snart åsikt om lefnadsyrke och började läsa på kameralexamen

Men under tiden kom han att deltaga i studentspektaklerna på Stockholms nationssal i Uppsala. Hågen för den sceniska banan blef sålunda väckt och den 17 april 1845 debuterade Svante Hedin på Kungl. Teatern som *Tybalt* i Shakespeares »Romeo och Julia». Hans andra debutroll blef *Arfprinsen af Baireuth* i Gutzkows 5-akts lustspel »Värja och stängpiska». De båda debuterna ledde till engagement och från den 1 juli 1845 var Svante Hedin fäst vid den kungliga scenen, hvilken han sedan oafbrutet tillhörde tills han den 8 okt 1892 hade sin afskedsrecett på Dramatiska Teatern, då han uppträdde som *Bourganeuf* i »Duvals skilsmessa». Bland den mängd roller han under denna sin långa teaterbana utförde kunna följande, såsom varande bland hans mest bemärkta, nämnas: *Cerfeuil* i »En bengalisk tiger», *Beauminet* i »Hyresgäst och husegare», *Colombet* i »Den gifte mannen i staden och på landet», titelrollen i »Piccolet», *Edgard Thévenot* i »Så kallade hedersmän», *De Champignac* i »Fjärilsfebern», *Chamouflet* i »En kopp thé», *Alfred Coq Heron* i »Lika mot lika», *Champagnac* i »En teaterpjäs», *Champrosé* i »Familjen Benoiton», *Fougeron* i »Fruarna Montanbreche», *Abraham Westman* i O. Wijkanders skådespel »En konung» (där Hedin alltså spelade sin egen morfar), *Placide* i »De båda döfve», *Chastenay* i »En autograf», *Malcolm Gylenkrans* i »Advokaten Knifving».

Svante Hedin var helt visst en af de mest originella utöfvare af den sceniska konsten som vårt land ägt. Karaktärsskådespelare var han alls icke — tvärtom spelade han alltid på sin egen personlighet, hvad han än skulle framställa. För Svante Hedin var det en omöjlighet att vara något annat än — Svante Hedin. Men hans oefterhärmliga spelsätt, hans för honom så egna repliksägning och det glada, elektriserande humör, hvaraf hans framställningar alltid präglades, gjorde, att man ej ville ha honom annorlunda. En *maskerad* Svante Hedin hade varit något otänkbart, och helt säkert hade ej publiken känt sig hemmastadd därmed. Sådan han nu en gång var, förblef han en af publikens allra förnämsta gunstlingar under hela sin nära 50-åriga teaterbana, städse i oförminskad grad åtnjutande en stor popularitet, till hvilken nog mycket bidrog hans fina och belevade umgängessätt utom scenen, hvilket i förening med hans kvickhet och slagfärdighet i repliken gjorde honom omtyckt

och eftersökt i vida kretsar samt känd och omtalad af hela Stockholm. — År 1879 utnämndes han till riddare af Vasaorden och vid sin afskedsrecett blef han under en mellanakt af konung Oscar dekorerad med medaljen »Litteris et artibus». Död i Stockholm den 28 juni 1896.

Zelma Carolina Esolinda Hedin, född Bergnéhr. *K. T.* 1 juli 1845—30 juni 1865. *K. T.:ne* 1 juli 1863—30 juni 1868; gästspel å *K. Dr. T.* 11 april—16 maj 1871, 10 gånger, samt å *K. St. T.* 24 maj 1873 (vid Svante Hedins recett).

Född i Stockholm den 31 maj 1827 (dotter af underlöjtnanten och tullinspektoren vid Sabbatsbergs tull *Carl Wilhelm Bergnéhr* — ej *Lorens August B.*, en äldre broder, som var kapten och fick majors afsked och som af *F. A. Dahlgren* oriktigt uppgifves som fader — och *Carolina Wilhelmina Charlotta Philp*). Elev den 1 jan. 1840. Endast 15 $\frac{1}{2}$ år gammal debuterade hon den 8 dec. 1842 som *Lotta* i »Brodertvisten». »Hon väckte från första ögonblicket uppseende för en strålande skönhet, kanske mera än för rikedomen af inneboende anlag och blef en med mycket bifall mottagen och gärna sedd skådespelerska utan att dock ernå någon egentlig storhet som konstnär. Där emot var hon en utmärkt utilitet, en sällsynt välutrustad representant för de eleganta världsdamerna i den finare franska komedin och en förträfflig subrett och grisett i flera af de lustspel som den tiden uppfördes. På det tragiska området var hon mindre lycklig, isynnerhet stördes hennes uppträdande där af en uppstyldad deklamation, särdeles vid framsägande af versen». (Frans Hedberg.) Såsom *Georgina* i »Qväkaren och dansösen», *Richelieu* i »Richelieus första vapenbragd», *Sophie Arnould* i »Jag äter middag hos min mor», *Hertiginnan* i »Ett glas vatten», *Fru de Nohan* i »Den gifte mannen i staden och på landet», *Fru Laurence Duvernoy* i »Hyresgäst och husägare» och som *Adrienne Lecouvreur* väckte hon stort bifall. Att fru Hedin äfven kunde återgifva roller af helt annan karaktär än de unga och eleganta damroller ur den förnäma och glada världen, i hvilka hon var så förträfflig, visade hon som *Fru Godard* i »En fattig ädling» och som *Mossamor* i »Marsk Stigs döttrar». Hennes nätta sångröst gjorde att hon kunde uppträda äfven i sångroller, t. ex. *Fru Karlfelt* i »En egendom till

salu» och *Fidalma* i »Hemliga giftermålet». Bland hennes roller i det större skådespelet må nämnas *Catharina Jagellonica* i Börjesons »Erik den fjortonde» och *Axinia* i samme författares »Erik den fjortondes son», *Elisabeth* i Schillers »Maria Stuart», *Ofelia* och sedermera *Drottningen* i »Hamlet», *Rosaura* i »Lifvet en dröm» samt *Lady Macbeth* i »Macbeth». I januari 1865 blef hon genom ett svårt benbrott urståndsatt att uppträda under en längre tid. Benbrottet läktes emellertid och hon uppträdde åter på scenen, men hennes hälsa var numera försvagad och efter några få år lämnade hon den kungliga scenen.

Hennes konstnärsbana var dock därmed icke alldeles avslutad. Efter ett fjorton dagars gästspel på Nya Teatern i Helsingfors i september 1868 lät hon engagera sig för spelåret 1868—1869 vid det sällskap som under ledning af Ludvig Josephson och Fritz Ahlgrensson spelade på Mindre (Hammerska) Teatern i Stockholm. Den 10 juni 1869 hade hon sin afskedsrecett på Kungl. Stora Teatern som *Cesarine* i »Kotteriet». Därefter uppträdde hon som gäst på Kungl. Dramatiska Teatern tio gånger på våren 1871 i »Hyresgäst och husägare» och »En fattig ädling» och som *Henriette Dolcy* i »Våra bundsförvandter» samt äfven någon gång på andra scener, men tilltagande sjuklighet tvang henne alltmera att draga sig tillbaka. Sista gången hon visade sig på scenen var i »Hyresgäst och husägare» då hon medverkade vid sin svågers, Svante Hedins, recettföreställning på Kungl. Stora Teatern den 24 maj 1873. Hon afled i Stockholm den 11 febr. 1874. — Gift första gången den 29 juni 1845 med skådespelaren *Gustaf Kinman*son, men skild efter endast några få år, hvarefter hon kallade sig fru *Bergman*son; sedermera omgift den 12 juni 1854 med revisorn i generalpoststyrelsen *Gustaf Henrik Leonard Hedin* (född den 25 maj 1828, död den 1 jan. 1894), en yngre broder till skådespelaren Svante Hedin.

Johan Christoffer Jolin. K. T. 1 juli 1846—30 juni 1863. K. T. 1 juli 1863—30 juni 1868.

Född i Stockholm den 28 dec. 1818 (son af vaktmästaren och husägaren *Bengt Jolin* och *Maria Elisabeth Thunberg*). Student i Uppsala 1840 ämnade han först gå ämbetsmannavägen och skulle just taga kameralexamen då han afbröt stu-

dierna för att på allvar ägna sig åt den sceniska konsten, hvilken han såsom amatör flitigt och med mycken framgång idkat på Stockholms nationssal i universitetsstaden, där han för sina konstnärliga och litterära talanger uppmuntrats till och med af professorerna — män sådana som Israel Hvasser, Geijer och Atterbom. Den 14 nov. 1845 debuterade han på Kungl. Teatern både som författare och skådespelare i »En komedi», komedi i tre akter, i hvilket stycke han utförde den mångskiftande hufvudrollen, studenten *Axel Vapensköld*. Det var ett första framträdande som lofvade mycket både för den sceniska dramatiken och skådespelarkonsten. Han utförde där- efter under en lång följd af år en mängd roller i den komiska genren, af hvilka torde framhållas: *Kolmodin* i »Mäster Smith», *Mathias Berthel* i »Barnhusbarnen», *Major von Körner* i »Ett minnesblad», *Rollén* i »Smädeskrifvaren» och *von Urne* i »Mjölmarfröken» (alla dessa stycken författade af honom själf), *Briquet* i »Nya garnisonen», *Per* i »Wermländingarne», *Arces* i »Rivalerna», *Michel Lambert* i »Kärlek och egoism», *Gaspard* i »Debutanten och hennes far», *Coquet* i »Förtälet», *Richardin* i »Goda exempel» m. fl. Jolins komik var alltid af det godmodiga och älskvärda slag, som väckte åskådarnes med- känsla, på samma gång det framlockade deras skratt. Jämte utöfvandet af sin skådespelarverksamhet var han litteratör vid Kungl. Teatern 1 juli 1849—30 juni 1856 samt föreståndare för elevskolan 1 juli 1857—30 juni 1868. Den 6 juni 1868 hade han sin afskedsrecett på Kungl. Stora Teatern, hvarvid han ånyo uppträdde som *Axel Vapensköld* i »En komedi» och i samma roll i ett af honom författadt och endast denna gång uppfördt tillfällighetsstycke, »På gamla dagar».

Efter sitt afskedstagande vid ännu ej fyllda 50 år visade sig Jolin ej mer å de kungliga scenerna. Däremot uppträdde han dels på Nya Teatern i Göteborg under februari och mars 1870, dels hos Stjernström på Nya Teatern i Stockholm i april 1876. Vid sitt afskedstagande från den kungliga scenen utnämndes han till riddare af Vasaorden. Han afled i Stockholm den 13 nov. 1884. — Gift 1851 med Lars Hjortsbergs dotterdotter *Matilda Katarina Wigert*.

Mer än som dramatisk artist har emellertid Jolin gagnat den sceniska konsten i Sverige genom sina dramatiska arbeten. Med

sällsynt flit skänkte han vår scen omkring fyrtio olika pjäser, däraf ungefär hälften originalstycken, af hvilka, utom de här ofvan nämnda, må erinras om skådespelen »Strid och seger» och »Ung-Hanses dotter», lustspelen »En man som vill ha ro», »Löjen och tårar» och »Min hustru vill ha roligt» samt monologerna »Studentens majnatt» och »Mammas gosse». Under författarenamnet »Jo. Jo.» gjorde han sig för öfrigt känd genom en mängd romaner och noveller, såsom »Affällingarna», »Rosen bland kamelior», »Eremiten», »Vinglaren» samt en myckenhet skisser, utkast och poemer.

Bernhard Adam Fredrik Lundbergh. K. T. 1 juli 1846—30 juni 1863. K. T:ne 1 juli 1863—1 sept. 1875.

Född i Stockholm den 11 mars 1823 (son af rådmannen *Bernhard Adam Lundberg* och *Anna Katarina Schéele*). Genomgick en kurs vid Teknologiska institutet samt erhöll äfven undervisning af dåvarande rektorn C. J. L. Almqvist, den ryktbare skriftställaren, till hvars djupaste litterära beundrare Lundbergh alltid hörde. Som han äfven tidigt røjde ovanliga musikaliska anlag, erhöll han en mycket god bildning inom tonkonstens område. Sina första själfständiga steg i världen tog han som kopparstickarelev hos gravören C. G. Lundgren, men öfvergaf snart denna konstart för att helt ägna sig åt musiken. Såsom musiklärare slog han sig ner i Norrköping år 1844. Där gjorde han bekantskap med öfverstekammarjunkaren grefve E. F. von Saltza, den bekante bönboksförfattaren, hvilken uppmärksammade och uppmuntrade den unge mannens gryende anlag. Sedan Lundbergh med stor framgång uppträdt på ett sällskapsspektakel i titelpartiet i »*Fra Diavolo*», beslöt han att på allvar välja den sceniska banan. På sin ofvannämnde gynnares rekommendation blef han den 1 mars 1846 antagen till elev vid Kungl. Teatern, där han debuterade som *Fra Diavolo* den 29 maj s. å. Bland den mängd roller han under sin nära 30-åriga teatertid utförde må nämnas: *Figaro* i »*Figaros bröllop*» och i »*Barberaren i Sevilla*», *Mazetto* i »*Don Juan*», *Stålsporre* i »*Målaren och modellerna*», *Rudolf* i »*Sömnängängerskan*», *Alfonso* i »*Leonora*», *Lord Elfort* i »*Svarta dominon*» m. fl. Han utförde äfven åtskilliga mera betydande talroller, t. ex. *Ambjörn* i »*Torkel Knutsson*», *Mowbray* i »*Richard den andre*»,

Olaus Petri i »Dagen gryr», *Hemming Gadd* i »Sten Sture den yngre».

På grund af sjuklighet måste han år 1875 lämna teatern. *Bernhard Lundbergh* var en äkta konstnärnatur »med få af denna naturs skuggor, men med alla dess glänsande dagar». Af kamrater var han mycket afhållen, och att han genom sitt angenäma sätt, äfven utom teatern hade vunnit en stor och tillgifven vänkrets, visades vid den fest, som till hans ära anordnades då han 1873 fyllde 50 år. Han afled å *Serafimerlasarettet* den 18 april 1877 till följd af brännskador, som han erhållit därigenom att hans sängkläder antändts af okänd anledning, sedan han genom intagen kloral fallit i djup sömn.

Carl Jakob Johan Uddman. *K. T.* 1 dec. 1846—30 juni 1863. *K. T. ne* 1 juli 1865—1878. (Tjänstledig från den 1 juli 1876 till sin död.)

Född i Stockholm den 11 mars 1821 (son af revisorn i arbetsmens pensionskassa *Jakob Daniel Uddman* och *Anna Fernblom*). Bland de många syskonen i föräldrahemmet utmärkte *Carl Johan* sig tidigt för sin vackra röst, men fadern tänkte ingalunda på att låta utbilda honom till konstnär. Fjorton år gammal skickades han af fadern till *Trollhättan* för att tjänstgöra som biträde vid slusskontoret därstädes. Snart tilläts honom dock att följa sin innersta håg, och han sökte nu att vinna inträde vid *Kungl. Teaterns elevskola*, hvilket dock ej lyckades honom. Efter några långt ifrån bekymmerfria år, hvarunder han bland annat genom en långvarig sjukdom höll på att förlora sin röst, fick han, 18 år gammal, i slutet af år 1839 anställning hos teaterföreståndaren *A. G. Wallin*, som just då hade i *Nyköping* öfvertagit »hofsekter» *A. P. Berggrens* teatersällskap, och där stannade han till våren 1846. Efter att under sommarmånaderna ha rest med *L. E. Elfforss'* sällskap i de norrländska städerna, nådde han ändtligen sin längtans mål att få debutera på *Kungl. Teatern*, hvilket skedde den 3 dec. 1846 som *Max* i »*Alphyddan*», och han fick genast anställning som aktör och sångare. Att denna anställning beviljades utan att han ägde någon egentlig skola, vittnar om att hans naturliga musikaliska begåfning var desto större. *Uddman* var en egendomlig och fullt ursprunglig företeelse,

som småningom utbildade sig till en buffasångare af verklig betydelse och som genom sitt från all slags efterhärming fria spel visade, huru mäktig han var af sann dramatisk uppfattning. Det var de lyckligaste naturgåfvor, som användes på ett sällsynt konstförståndigt sätt, utan att hafva odlats i någon konstskola. Hans förträffliga röst, säkerhet i tonen och stora komiska kraft gjorde den fullständigaste verkan. Därtill bidrog också onekligen en för buffapartier ganska fördelaktig figur, hvilken länge, oaktadt sitt ovanliga omfång, bibehöll mycken lätthet på scenen, och äfven, då denna lätthet minskats, verkade oemotståndligt på åskådarnes skrattmuskler.

»Hans tilltagande fetma förledde honom ofta till att uppträda endast som farsör, men äfven detta gjorde han med en så allt besegrande godmodighet, att ingen människa kunde förarga sig öfver att han öfverdref; och i några af sina uppgifter, exempelvis *Bartholo* i »Figaros bröllop» och »Barberaren», *Cornelius* i »Nürnbergerdockan», *Josseaume* i »Advokaten *Patelin*», *Calchas* i »Den sköna *Helena*» och *Aboulifar* i »*Oberon*» var han rent af mästerlig och framkallade verkliga högtider af skratt. Hade Uddman kunnat sjunga och spela dessa roller på något annat språk än det svenska, så skulle han hafva vunnit världsrykte som en utomordentlig buffo. — — Innan han blef alltför korpulent var han en präktig *Leporello* i »*Don Juan*», en hjärtegod och lustig brumbjörn till *Sulpiz* i »*Regementets dotter*», och en mycket rolig *Dulcamara* i »*Kärleksdrycken*». Han uppträdde vidare som *Cerberin* i »*Mälaren och modellerna*», som *Grefven af Campo-Major* i »*Kronjuvelerna*», som *Baptiste* i »*Muraren*», som *Lord Tristan* i »*Martha*», som *Kuno* i »*Friskyttan*», som *Förste talaren* i »*Trollflöjten*», som *Maurevert* i »*Hugenotterna*», som *Oberthal* i »*Profeten*», som *Bassi* i »*Stradella*», som *Mac-Irton* i »*Hvita frun*», som *Matteo* i »*Fra Diavolo*», som den gamle *Melchtal* i »*Wilhelm Tell*» m. fl. — I midten af 1870-talet började Uddmans rörlighet tämligen hastigt att aftaga, och han kunde alltmera sällan uppträda på scenen. Den otympliga kroppens krämpor kunde dock icke få bukt med hans glada och sorglösa lynne, det kämpade och höll ut till det sista.» (Frans Hedberg, »Svenska operasångare».) Han blef associé i K. Musikaliska Akademien 1866 och erhöll guldmedaljen »*Litteris et artibus*» på sin 50-

årsdag den 11 mars 1871. Under de sista åren af sin lefnad bodde han i sin på Djurgården vid Djurgårdsbrunnsviken belägna villa, som en del vänner skänkt honom och som han efter sitt bekanta, alltjämt använda uttryck »godt!», gaf namnet »Godthem». Där afled han den 31 maj 1878. — Gift 1844 med *Ulrika Ström* (död den 12 april 1861).

Ebba Charlotta Elisa Hwasser född Jacobson. K. T. 1 juli 1850—30 juni 1863. (Frånvarande 1 juli 1856—1 jan. 1857.) K. T:ne 1 juli 1863—31 jan. 1888. Lifstidskontrakt, upprättadt den 1 juli 1867.

Född i Stockholm den 16 mars 1831 (dotter af tullvaktmästaren *Johannes Magnus Jacobson* och hans hustru *Cajsa Maria Bergström*). Sjutton år gammal antogs hon af dåvarande »Direktören för Kongl. Maj:ts Hofkapell och Spektakler», friherre *Hugo Hamilton*, som elev vid teaterns elevskola från den 1 juli 1848, och fick sitt första elevkontrakt den 1 jan. 1849 med en årslön af 100 riksdaler. Som elev var hon med och spelade »folk» såväl i skådespelen som i operorna, fick små roller och gjorde sig bemärkt. Hennes första egentliga roll under elevtiden var en liten obetydlig kammarjungfru, *Magdalena*, i *Jolins »Barnhusbarnen eller Världens dom»*. Den gaf henne visserligen »intet tillfälle att visa några framträdande anlag, det var endast några få repliker att framsäga, men hela hennes utseende, hennes sätt att röra sig, det lugna och osökta behag hvarmed hon uppbar sin enkla dräkt som tjänarinna, den totala frånvaron af all synlig oro och tafatthet, väckte en uppmärksamhet, som mången fordringsfull innehafvarinna af en betydligare uppgift skulle haft skäl att lyckönska sig till, om hon kunnat vinna den». De märkbara framsteg hon gjorde föranledde direktionen att redan efter två års elevtid öfverflytta den unga adepten till aktrisstaten, och så blef slutligen den 20 nov. 1850 den dag, från hvilken hon kunde räkna sin egentliga ryktbarhet. Det var nämligen då som hon utförde först en tragisk roll, *Grefvinnan Varni*, i fru *Charlotte Birch-Pfeiffers* romantiska skådespel »*Rosen i Avignon*» och därefter en ingenueroll, *Marie*, i *Decourcelles* och *Barrières* komedi »*Lilla kusin*», och från denna dag var hon den mest använda af teaterns unga krafter.

»Hon inträdde vid teatern i en för henne särdeles lycklig tid. Emilie Höggvist var borta sedan trenne år, den unga skådespelerska, Aurora Strandberg, som uppगत arvet efter henne, hade nyss borttryckts af döden, och platsen stod tom efter dem båda. Elise Jacobson intog den vid 19 års ålder, och inom kort hade hon eröfrat publikens ynnest och vid sig fäst de stora förhoppningar, som i så rikt mått skulle uppfyllas, till fromma för vår dramatiska konst. Hon förde med sig till sin svåra, men ärofulla bestämmelse, det själfulla behag, som är mera än bländande skönhet, därför att det finnes kvar sedan skönheten flytt, den mångsidiga begåfning, som gör kallelsen oemotståndlig och arbetet lätt, den okufliga energi, som icke skyr några hinder och som vet att besegra dem alla. Hennes talande blick, det mjuka behaget i hennes rörelser, den smidiga fulltoniga klangen af hennes stämma, en stämma mäktig af alla sjäslifvets olika affekter, från de mildaste, de mest ömma, till de djupaste, de mest mättade af kraft och passion, förlånade en egendomlig tjusning åt allt hvad hon sade, gjorde, företog sig och utförde på scenen; det var något af koncentrerad kraft, af egendomlig, karakteristisk originalitet hos den unga skådespelerskan, som tydde på ett rikt inre lif, en själfständig, öfver det vanligas tränga sfär upphöjd åskådning, och en förmåga af konstnärligt initiativ, som i allmänhet icke är så vanlig hos den kvinnliga konstnären. Det var många som förundrade sig öfver detta drag hos den ännu i sökandets stadium stadda skådespelerskan, som i de ungdomliga älskarinnorna, de naiva små flickorna, icke hade användning för de idéer, som jäste inom henne, och det var blott de mera skarpsynta, som anade den utur denna jäsningsprocess snart framträdande tragiska skådespelerskan, hvilken inom kort skulle öfvergå till de kvinnliga hjältinnornas fullrustade framställningar.» (Frans Hedberg, »Svenska skådespelare».)

Den unga skådespelerskan fick inom kort repertoarens mest betydande roller inom ingenue- och älskarinnefacket. Från älskarinnorna skedde snart öfvergången till karaktärsrollerna. En stor seger var redan hennes första mer utpräglade uppgift af detta slag, hennes *Jane Eyre* i Charlotte Birch-Pfeiffers bekanta sensationsdrama (första gången den 26 jan. 1854), som förnämligast på grund af hennes öfverlägsna talang blef ett

synnerligen omtyckt repertoarstycke under många år. Genom hennes medverkan bereddtes äfven några andra af samma författarinnas skådespel en liknande framgång, nämligen »Edith» (8 febr. 1855), »Ladyn af Worsley—Hall» (21 apr. 1856) och »Syrsan» (2 jan. 1858), i hvilka stycken hon utförde titelrollerna. Orsaken till denna framgång var nog att dessa uppgifter, »sväfvande som de voro i konturerna, men omfattande en hel skala af passionerade effekter, tilläto en genialisk och själfständigt arbetande konstnärinna ett mer än vanligt obehindradt spelrum i karakteristiken, på samma gång hon sattes i rikt tillfälle att i all sin glans utveckla de olika, mångskiftande sidorna af sin talang».

Vid 27 års ålder ingick Elise Jacobson äktenskap med Kungl. Teaterns sekreterare och ombudsman, hofkamreraren *Daniel Hwasser*, Carl XV:s vän och förtrogne, känd för sin kvickhet och sina roliga infall. Vigseln ägde rum i Uppsala domkyrka den 14 okt. 1858.

Ehuru den unga skådespelerskan redan som Elise Jacobson fästat uppmärksamheten vid sig, var det dock som *Elise Hwasser** hennes namn skulle vinna en oförvansklig glans i vår teaterhistoria.

Bland rollerna från hennes båda första årtionden vid scenen äro föröfrigt att märka *Desdemona* i »*Othello*», som hon första gången utförde den 3 juni 1857 vid den utmärkte nordamerikanska negerskådespelaren *Ira Aldridge's* gästspel på Kungl. Teatern, *Marguerite* i »*En fattig ungs mans äfventyr*» (24 maj 1859), *Puck* i »*En midsommarnattsdröm*» (11 april 1860), *Drottning Anna* i »*Ett glas vatten*» (6 sept. 1860), hvilken roll sedermera blef en af hennes mest genialiska skapelser, *Hippolyte* i »*Giftbägaren*» (23 nov. 1861), *Thusnelda* i »*Fåktaren från Ravenna*» (19 nov. 1862), en af de kraftigast utmejslade och mest fulländade figurer hon framställt, *Drottning Kristina* i »*Amaranterorden*» (20 febr. 1864), *Myrrha* i »*Sardanapalus*» (17 nov. 1864), *Sigrid* i »*Bröllopet på Ulfåsa*» (1 april 1865), till hvilket styckes storartade framgång *Elise Hwassers* utmärkta spel i väsentlig mån bidrog, *Markisinnan de Villemer* i »*Markis de Villemer*» (27 april 1865), *Clara* i »*Egmont*» (24 jan. 1866), *Mathilda* i »*De nygifta*» (1 febr. 1866), *Inga* i »*Mellan drabb*»

* Fru Hwasser skref namnet med dubbelt w, ehuru hennes man skref det med enkelt.

ningarna» (13 juni 1867), *Maria Stuart* i »*Maria Stuart* i Skottland» (16 mars 1868) samt *Geneviève* i »*De onyttige*» (30 mars 1869).

Först med 1870-talet uppnådde emellertid Elise Hwasser höjdpunkten af sitt konstnärskap. Hennes *Hermione* i »*En vintersaga*» (17 dec. 1871), hennes *Donna Dolores* i »*Allt för fosterlandet*» (26 febr. 1872), hennes *Tekmessa* i »*Kungarna på Salamis*» (5 febr. 1874) och hennes *Markisinna de Maupas* i »*Det besegrade lejonet*» (19 febr. 1875) tillhöra alla första hälften af detta årtionde. Äfven under 1870-talets senare hälft låg hon flitigt med i repertoaren och slag i slag öfverraskade hon med de mest skiftande karaktärsframställningar. Det var under dessa år hon bland annat som den gamla *Grefvinnan Danicheff* i »*Danicheffarne*» (4 jan. 1877), som *Donna Sol* i »*Hernani*» (4 april 1878) och som den intriganta *Grefvinnan Zicha* i »*Dora*» (2 jan. 1879) hade tillfälle att lägga i dagen sin öfverlägsenhet som scenisk artist. Högre än någonsin förut nådde hon likväl med sina Ibsenframställningar: *Hjördis* i »*Här-männen på Helgeland*» (11 nov. 1876), *Fru Inger* i »*Fru Inger till Östråt*» (27 okt. 1877) och *Lona Hessel* i »*Samhällets pelare*» (13 dec. 1877).

Hennes *Nora* i »*Ett dockhem*» (8 jan. 1880) stod dock ej fullt på samma höjd. Trots många enskildheter af stor och gripande verkan, kunde den nu nära femtioåriga konstnärinnan ej gifva full illusion åt framställningen af den unga, barnsliga frun. Däremot blef *Fru Alfvig* i »*Gengångare*» (27 sept. 1883) en ny triumf för henne. Till hennes mera bemärkta skapelser under hennes senare teaterår höra äfven *Cleopatra* i »*Antonius och Cleopatra*» (28 mars 1881), *Fru Desvareennes* i »*Prins Panin*» (29 april 1882) och *Lady Macbeth* i »*Macbeth*» (3 maj 1886).

De som i midten af 1880-talet styrde Kungl. Teatrarne förstodo emellertid ej att uppskatta en sådan scenisk storhet som Elise Hwasser, åtminstone har man sig ej bekant skälen till det sätt hvarpå hon behandlades från deras sida. Hon blef, ehuru ännu i sin fulla kraft tillbakasatt för yngre förmågor. Hon hade länge önskat att få göra *Lady Macbeths* roll och, när så det Shakspearska dramat vid Rossis gästspel på våren 1886 skulle gifvas, fick hon tigga sig till att få alternera i rollen. Hon hade velat spela *Gina Ekdal* i »*Vild-*

anden» då detta stycke med August Lindberg som regissör och i Hjalmar Ekdals roll togs upp i januari 1885, men rollen lämnades till en skådespelerska, som ej var stort mera än en statist, och Elise Hwasser fick ej ens, såsom hon bad om, alternera i rollen. Efter många ansträngningar hade det lyckats henne att få »Gengångare» uppförd. »När Olga Björkegren — med all rätt — fått hufvudrollen i Sofokles' »Antigone», åtog sig Elise Hwasser drottningens lilla biroll och utförde dennas enda scen med öfverlägsen höghet». (Georg Norden» svan, »I rampljus».) Hon fick dock under dessa senare år ännu en roll sig tilldelad, *Baronessan de Mantes* i Alfred de Mussets komedi »Osvuret är bäst» (21 maj 1886), en originell och rolig gammal fin dam, som då stycket under spelåret 1866—1867 hade gifvits (med Stjernström som gäst i den roll som nu spelades af Knut Almlöf) under namnet »Man skall aldrig svära på något,» spelades af fru Betty Almlöf. I denna roll hade Elise Hwasser tillfälle att visa sin utmärkta talang äfven i den finare komedien.

Detta tillbakasättande skulle gifvetvis i hög grad gräma en konstnärinna, som i mer än tre årtionden hade spridt glans öfver vårt lands förnämsta dramatiska scen, ej blott som artist utan äfven som personlighet, och så beslöt hon — måhända äfven för att vid sin afgang stå på höjden af sitt konstnärskap — att vid ännu ej fyllda femtiosju år alldeles draga sig tillbaka från scenen. Den 6 juni 1888 hade hon sin afskedsrecept å Kungl. Stora Teatern, vid hvilket tillfälle hon uppträdde i ett par af sina allra förnämsta skapelser: först som *Fru Inger* i sista akten af »Fru Inger till Östråt» och sedan som *Drottning Anna* i »Ett glas vatten». Ett bättre val af roller kunde hon ej hafva gjort för sitt afsked af denna publik, som nu aldrig mer skulle få njuta af hennes stora konst. Här fick hon visa sin utomordentliga mångsidighet, först som den stolta härskarrinnan på Östråt, den förslagna ränksmiderskan med det kalla hjärtat och de högt flygande planerna, som drömmer om att blifva »kungamoder», och så genom eget förvällande, just i det ögonblick hon tror sig ha segern i händerna, ohjälpligt förstör det som hon behöft ett helt lif för att bygga upp, och därefter som den obeslutsamma och vacklande engelska drottningen med sin liknöjdhet och sin närsynthet, och likväl

en drottning i hela sitt uppträdande — i dessa båda så vidt skilda roller hade hon tillfälle att visa sig såväl i en den mest ödesdigra tragiska uppgift, som i en roll på den fina komediens område, och lika mästerlig var hon i båda. Den hyllning, som den fräjdade konstnärinnan fick mottaga vid sitt afsked af publiken, var också sådan som väl sällan förekommit på en svensk scen.

Efter sitt afskedstagande visade hon sig ej mera på scenen. Hon flyttade från Stockholm och bosatte sig i Fiskebäckskil, där hon hade byggt sig en villa, som hon gifvit namnet Vestråt, och där hon med sina rika minnen framlefde sina återstående år.

Att många utmärkelser skulle tillfalla en scenisk storhet sådan som Elise Hwasser var ju gifvet. Bland annat erhöll hon vid sitt 25-års jubileum, då Björnsons »Maria Stuart i Skottland» uppfördes på Kungl. Dramatiska Teatern, en större guldmedalj med hennes egen bild, som kungl. teaterdirektionen jämte alla hennes kamrater vid Kungl. Teatrarne låtit prägla till hennes ära. Vid samma tillfälle erhöll hon af konung Oscar ett guldarmband, besatt med en af briljanter omgifven opal, af drottning Sophia guldmedaljen »In sui memoriam» och af änkedrottning Josefina guldmedaljen »Tessera memoriæ», de båda sistnämnda medaljerna med de kungliga gifvarinnornas bild. Dessutom öfverlämnades till henne, likaledes vid nämnda tillfälle, från beundrare och beundrarinnor bland hufvudstadens publik en lagerkrans af förgylt silfver, å hvilken var ingraveradt namnen på ett tjugotal af hennes förnämsta roller. Långt förut hade hon af konung Carl XV hedrats med medaljen »Litteris et artibus», och på sin 50-årsdag, den 16 mars 1881, tilldelade henne Svenska Akademien sin guldmedalj.

Efter ett personligt sammanträffande med Elise Hwasser under ett af hennes sista år i Fiskebäckskil skref Georg Nordensvan i en uppsatts i kalendern Nornan år 1895, »Elise Hwasser och Vestråt», följande ypperliga karakteristik af den stora konstnärinnan som människa: »En personlighet för sig var Elise Hwasser på scenen. Också på lifvets stora skådeplats var hon en personlighet för sig, med egna känslor och starka känslor, ingenting lånadt från andra, en människa, som lefvat sig till sin karaktär och som dag ifrån dag fördjupat

sin personlighet och lärt sig att behärska sitt lif. En person, som imponerade på alla, som kommo henne nära — ej minst genom den förmåga hon ägde, att dölja allt som varit glädjefattigt och bittert i hennes lefnad, att behålla för sig själf sina sorger genom att skaffa sig intressen. Hon hörde till det slag af människor, som ej äro likgiltiga för något mellan himmel och jord och som aldrig äro utan sysselsättning. Frågade man henne om hon, som i flera årtionden lefvat den uppburna konstnärinnans lif, kunde trifvas vid hafsbandet i Fiskebäckskil, ensam med sin trotjänarinna de långa vintrarna igenom utan någon annan att tala vid, om detta ej var som att begräfvast lefvande, så svarade hon utan tvekan, att hon aldrig hade tid att ha tråkigt, att hon hade en mängd saker att intressera sig för, och att lugnet var hvad hon älskade och behöfde.

I augusti 1891 hade fru Hwasser lyckligt genomgått en operation på Sofiahemmet för ett kräftartadt lidande. Hon återvände till det för henne så kära Vestråt, men sjukdomen var nog ej alldeles häfd, ty efter endast något mer än ett par år afled hon den 28 jan. 1894.

I den svenska teaterns historia under senare hälften af förra århundradet intager Elise Hwasser en af de främsta platserna, ibland de *kvinnliga* artisterna den *allra* främsta: »en drottning af Guds nåde genom rikedomerna af sina gåfvor, en drottning med folkets gunst genom höjden af sin popularitet.»

Albertina Josefina Charlotta Strandberg, född Linderoth. *K. T.* 1 juli 1851—30 juni 1865. *K. T. ne* 1 juli 1865—30 juni 1888.

Född i Stockholm den 25 juli 1830 (föräldrarna voro trumpetaren vid Kungl. Svea artilleriregemente *Johan Andreas Linderoth* och *Elisabet Charlotta Wahlberg*). Elev vid baletten 1 juli 1844 och elev vid lyriska scenen 1 nov. samma år, först under hofsångare Bergs och sedan under Julius Günthers ledning. »En sprittande liflighet, ett strålande godt lynne, en rask och ilttaggen djärfhet, som dock aldrig blef okvinnlig», voro de egenskaper, som redan från början hänvisade henne till den glada subrettens område. Med sin rena och klara stämma, sitt intelligenta och lifliga uppträdande var hon som skapad för sådana uppgifter som *Zerlina* i »*Fra Diavolo*», *Suzanna* i »*Figaros bröllop*», *Betli* i »*Alphyddan*», *Anna* i »*Fri-*

skytten», *Henriette* i »Muraren», *Zerlina* i »Don Juan», *Fru Ström* i »Muntra fruarna», och *Nancy* i »Martha». Genom sin vackra apparition var hon dessutom själskrifven att spela pager och andra manliga ungdomar i operor, där sådana partier äro komponerade för kvinnorösten, och må bland dessa nämnas *Cherubin* i »Figaros bröllop», *Jemmy* i »Wilhelm Tell», *Benjamin* i »Josef i Egypten», *Carlo Broschi* i »Hälften hvar» och *Urbain* i »Hugenotterna». En af hennes allra yppersta skapelser var tvifvelsutan den varmblodiga spartanska drottningen i Offenbachs glada, klassisk vordna operett »Den sköna Helena», hvilket stycke nog till stor del hade hennes utmärkta spel att tacka för sin ovanliga framgång.

På äldre dagar blef hennes repertoar gifvetvis en annan, men med samma lefvande intresse som hon ådagalagt vid utförandet af de unga skalkaktiga subretterna eller de än hurtiga, än svärmiska pojkrullerna, gaf hon nu lif och karaktéristik åt så skiljaktiga uppgifter som *Lady Kockburn* i »Fra Diavolo», *Fru Ragnhild* i »Den bergtagna» och *Ortrud* i »Lohengrin». Den 30 sept. 1882 erhöll hon medaljen »Litteris et artibus», och den 9 mars 1889 hade hon sin afskedsrecett på Kungl. Operan, hvarvid hon uppträdde som *Betli* i »Alfydan» och *Markisinnan von Streckenfelt* i »Regementets dotter». Efter långvarigt aftynande afled hon å Stockholms sjukhem den 11 juli 1913. — Gift den 1 maj 1851 med operasångaren *Olof Strandberg*.

Lovisa Charlotta Helena Michaeli, född Michal. *K. T.* 1 juli 1852—1 juli 1855; 1 okt. 1856—1 juni 1859; *gästspel*: 11 okt.—15 nov. 1860, 13 gånger. *K. T:ne* 1 dec. 1862—3 jan. 1863; 12 okt. 1863—29 maj 1864 och 1 juli 1864—30 juni 1874.

Född i Stockholm den 17 maj 1830 (dotter af kantorn i Jakobs församlings kyrka, korsångaren vid Kungl. Teatern *Henrik Gustaf Michal* och *Sara Helena Malmgren*). Det var Isidor Dannström som upptäckte hennes härliga röst och som först meddelade henne en sorgfällig sängundervisning. Efter att något år ha rest med Gustaf Erik Dahlgrens sällskap i landsorten antogs hon 1849 till elev vid Kungl. Teatern och fick redan samma år den 5 juni, vid endast nitton års ålder, debutera som *Elvira* i »Don Juan». År 1852 antogs hon som

aktriss vid Kungl. Teatern, där sångundervisningen då leddes af Julius Günther, som också tidigt insåg, hvilken skatt den lyriska scenen skulle vinna genom hennes fästande vid densamma. Ett par år därefter sattes hon i tillfälle att företaga en studieresa till Paris och London, i hvilken sistnämnda stad den världsberömda Manuel Garcia blef hennes lärare i sång. Hon hade således en förträfflig skola för sitt sköna instrument. Förutom för de redan nämnda sånglärarne studerade hon äfven för hofsångaren Berg och kapellmästaren Foroni. Med stor snabbhet utvecklade sig hennes rika gåfvor, och snart gick hon med själfständig riktning på den bana, där hon redan vid unga år vann den ena segern efter den andra. Vid återkomsten från utlandet utnämndes hon till hofsångerska. Året förut hade hon blifvit kallad till ledamot af Kungl. Musikaliska Akademien. Under åren 1855 och 1856 gjorde hon en konstresa i Danmark och Tyskland och lät med stor framgång höra sig i Köpenhamn, Hamburg, Berlin, Dresden m. fl. städer.

Spelåren 1856—59 var hon åter fäst vid den svenska operascenen. Hon var nu en sängerska med europeiskt rykte, »den andra nordiska näktergalen, som flugit ut för att förväna och förtjusa den lyssnande kontinenten, och hon var under denna tid, hennes verkliga glansperiod, i ordets egentligaste bemärkelse vår lyriska scens primadonna assoluta, till hvars härliga toner alla med förtjusning lyssnade.»

År 1859 begaf hon sig ut på nya segerfärder både till kontinenten och England, och i London sammanträffade hon med Jenny Lind, som med hjärtlig välvilja åtog sig sin landsmanninna och gaf henne de mest oegennyttiga och vänliga råd. Hon erhöLL engagement vid Her Majestys theatre, »där guld och bifall regnade öfver henne i rikaste mått och satte krönet på hennes konstnärliga anseende». Med *Margarethas* parti i »Hugenotterna» lär hon ha framkallat verklig hänförelse. I lika hög, kanske ännu högre grad vann hon bifall för sin tolkning af Händel, och man ansåg att hon som Händel-sängerska var öofverträfflig i framställandet af det religiöst-sublima. Såsom sådan uppträdde hon på konserter i flere af Storbritanniens förnämsta städer. Hon lät då äfven höra sig med utomordentlig framgång i Nederländerna, Tyskland, Danmark, Norge och Finland. Inom fäderneslandet sjöng hon på många stäl-

len, och hennes uppträdande var alltid en fest för den ort, dit hon kom. På Kungl. Teatern i Stockholm uppträdde hon mot arvode för hvarje uppträdande hösten 1860 samt under spelåren 1862—64, hvarefter hon tog fast anställning, till en början på fem år, hvilket sedan förnyades. Hon besökte dock under tiden åter utlandet och var vid världsutställningen i London år 1862 en af de förnämsta sångerskorna bland de många, som där uppträdde. Under sin första anställning vid vår operascen vann hon som *Norma* och som *Isabella* i »*Robert*» den största uppmärksamheten. Under hennes engagement åren 1856—59 var det i synnerhet som *Marie* i »*Regementets dotter*» och som *Guillemette* i »*Advokaten Pathelin*», hvilket parti Foroni komponerat för henne, hon vann nya lagrar, under det hon städse skördade lika rikt bifall i sina äldre partier. Utom de redan nämnda må bland hennes rika repertoar anföras följande, som hon med öfverlägset mästernskap här utförde: *Anna* i »*Don Juan*», *Nattens drottning* och *Pamina* i »*Trollflöjten*», *Agatha* i »*Friskyttan*», *Rezia* i »*Oberon*», *Bertha* i »*Profeten*», *Leonora* i »*Stradella*», *Klytemnestra* i »*Iphigenia i Aulis*», *Selika* i »*Afrikanskan*», *Grefvinnan* i »*Figaros bröllop*», *Bertha* i »*Nürnbergerdockan*», *Leonora* i »*Kung Carls jagt*», *Linda*, *Elvira* i »*Ernani*», *Mathilda* i »*Wilhelm Tell*», *Leonora* i »*Trubaduren*» och *Constanza* i »*Enleveringen ur Seraljen*».

Med undantag af Jenny Lind har nog en sådan stämma som Louise Michaelis så klar, så ren, så fyllig och så själfull, så jämnt utvecklad och så väl skolad, aldrig klingat från den svenska operascenen. Hennes hjärtas godhet framlyste ständigt bredvid konstnärskapet. Hon visade alltid ett vänligt tillmötesgående mot dem, som voro henne underlägsna, och med sin konstnärliga gifmildhet slösade hon, när någon kom för att taga denna i anspråk. Otaliga voro de konserter på hvilka hon uppträdde till förmån för behöfvande eller för välgörande ändamål i allmänhet. Hon nekade aldrig, äfven då hennes hälsotillstånd fordrade hvila från ansträngningarna. En hel del utmärkelser från svenska och utländska monarker kommo helt naturligt Louise Michaeli till del. Af konung Carl XV hedrades hon med den då ej så vanliga konstnärsdekorationen »*Litteris et artibus*» och af kejsar Napoleon III erhö

hon den franska konstnärsmedaljen i Hederslegionens band, den senare dekorationen sedan hon under ett besök i Paris 1867 låtit höra sig vid en soaré inom den franska hofcirkeln. En annan utmärkelse, ehuru af mera enskild karaktär, kom henne till del 1866, då ett antal personliga vänner och beundrare af hennes konst lät till henne genom en deputation, för hvilken förutvarande förste direktören för Kungl. Teatern, friherre Knut Bonde, stod i spetsen, öfverlämna en dyrbar eklöfskrans af förgylldt silfver — hänsyftande på hennes glänsande framställning af Normas parti.

År 1860 ingick hon äktenskap med sin kusin *Charles Jacob Michaeli* (född i Göteborg den 28 april 1831, död den 18 sept. 1870) — »ett äktenskap», skrifver Frans Hedberg, »som började och under de första åren fortsattes under synbart lyckliga förhållanden, för att sedan genom omständigheter, allt för enskilda att här vidröra, förändrades till en motsats, som naturligtvis icke kunde annat än störande och olycksbringande inverka på både kvinnan och sångerskan. Frukten af detta äktenskap var en dotter, och vid denna fästade sig nu modern med hela sin själ; hon blef den farliga rivalen till den konst som hon förut med så mycken kärlek hängifvit sig åt, och när hon slutligen efter några år miste det älskliga och förhoppningsfulla barnet, då brast för alltid mer än en sträng i sångerskans bröst, och den sjukdom till hvilken hon antagligen burit något väl fördoldt frö i sitt inre, utbröt nu med på en gång frigjord styrka». Hösten 1873 nödgades hon söka ett mildare luftstreck, då hon begaf sig först till Mentone på gränsen mellan Italien och Frankrike samt under vintern till Sicilien, där väderleken dock för tillfället icke var gynnsam, hvarför hon återvände till Mentone, vistades sedan en tid vid Genève sjön och därpå i Ems. Hon återkom till Stockholm sommaren 1874 i ganska lidande tillstånd, och det kunde ej mer blifva fråga om att vidare uppträda på scenen. Hon afled den 23 febr. 1875. Hennes begrafning och sorgetåget ut till kyrkogården var något af det mest gripande man i Stockholm bevitnat. Man kunde nästan säga att hela hufvudstaden tog del däri.

Trots allt erkännande som kommit Louise Michaeli till del har hon dock tvifvelsutän ej blifvit till fullo uppskattad. »För Kungl. Teatrarna.

hennes eftermäle har ej eftervärlden sökt göra något», skriver Tobias Norlind i Allmänt Musiklexikon i en synnerligen saksrik uppsats om sängerskans lif och konstnärliga verksamhet, ur hvilken uppsats för öfrigt må anföras följande: »Michaeli har ofta jämförts med Jenny Lind. Hon hade med denna sängerska gemensamt en härlig, omfångsrik sopranröst (Michaelis röst sättes af några samtida högre än Jenny Linds), en mjuk och ren koloratur och uttrycksfullhet i föredraget. Där emot saknade hon Jenny Linds stora dramatiska förmåga och äfven hennes vinnande, behagfulla utseende och graciösa, mjuka uppträdande. Förmämsta skillnaden utgjorde dock begåfnings art. Jenny Lind var en genuin, intuitiv begåfning, som oreflekteradt alltid fann det rätta uttrycket. Hennes lif gestaltade sig äfven annorlunda än Louise Michaelis. Hemlängtan var bådas svaghet, men under det att Jenny Lind behärskade och betvingade den, låg Michaeli ständigt under för frestelsen. Jenny Lind blef därför den stora världssängerskan, som firade sina triumfer i konstlifvets brännpunkter, samlande guld, som satte henne i stånd att njuta lifvets goda i rikt mått. Därför blef för henne lifvets höst solig och sorglös. För Michaeli däremot hade lifvet ständigt motgångar att bjuda på. — — — Ej heller fick hon lyckan att (som Jenny Lind) dela sina konstnärliga framgångar med en fint bildad, ädel och högsinnad konstnär, som ytterligare kunde höja hennes entusiasm för konsten. På 1870-talet var det nöden, som tvang henne att sjunga. Armodet kastade sitt bleka skimmer öfver hennes sista dagar.»

Carl Anders Knut Almlöf. *K. T.* 1 okt. 1852—1 juli 1853. *K. T.:ne* 1 juli 1863—30 juni 1882. *Gästspel: K. St. T.* 2—6 okt. 1882; *K. T.:ne* 11 febr.—8 maj 1884; 28 dec. 1885—24 maj 1886; *K. Dr. T.* 8 nov. 1886—16 maj 1887; *K. Op.* 20 nov. 1888 (A. Hansons afskedsrecept); *K. Op.* 21—24 jan. 1889; 3 apr. 1890; 16 okt. 1890 (C. F. Lagerqvists afskedsrecept); *K. Dr. T.* 6 mars—31 maj 1893; 9 apr.—26 maj 1894; 26 mars—31 maj 1895; 15 apr.—30 maj 1896; 28 mars—10 april 1897.

Född i Stockholm den 9 febr. 1829. Föräldrar: premieraktören vid Kungl. Teatern *Nils Wilhelm Almlöf* och hans maka i första giftet, skådespelerskan vid Kungl. Teatern *Brita Catharina Cederberg* (född 16 sept. 1794, anställd vid Kungl. Teatern

från 1818 till sin död 20 juni 1858). Redan i föräldrahemmet väcktes hos honom kärleken till skådespelarkonsten, men hans fader, »den svenske Talma», uppmuntrade honom ingalunda i detta afseende. Sin moder förlorade han då han var endast nio år, men styfmoderns, fru Charlotte Almlöf, född Ficker, konstnärliga föredöme inverkade mera än hvad fadern ansåg för sonen nyttigt, och redan tidigt bestämdes att unge Knut skulle »läsa till präst». Vid nitton års ålder utgick han från Stockholms gymnasium och tog studentexamen i Uppsala år 1848. Det gick dock icke fort med de teologiska studierna, och ej heller idkades de så särdeles grundligt. Den unge studenten sörjde däremot mera för sin världsliga bildning och förde öfrigt ett gladt Uppsalalif. Men så skulle han enligt faderns önskan »ut och konditionera», d. v. s. antaga en informatorsplats. En sådan tillträdde han också hos den friherrliga familjen Löwen å Gärdesta i Södermanland. Här fick han tillfälle att praktisera på den tilltänkta lefnadsbanan genom att predika om söndagarna i Lestringe sockenkyrka. Det var nämligen faderns uttryckliga önskan att den unge »magistern» borde öfva sig i predikande. Och mer än en gång beträdde Knut Almlöf predikstolen och talade Guds ord till menigheten.

Scenen lockade dock mer än predikstolen och sedan han lyckats öfvervinna det faderliga motståndet debuterade han den 5 nov. 1851 hos Pierre Deland, hvilken då med sitt sällskap uppträdde på Uppsala teater. Det var i två franska lustspel, som *Leonard Richardet* i »Frieri och förställning» och som *Jovial* i »Jovial, stadstjänare och poet», debuten skedde. Någon utomordentlig lycka gjorde han visserligen icke, men han var dock glad öfver att befinna sig på ett område, dit han så lifligt längtat. I Pierre Deland fick han den förträffligaste lärare, men han stannade ej mer än ett år vid dennes sällskap, emedan fadern, som ville att sonen åtminstone skulle vara kunglig aktör, skaffade honom anställning vid Kungl. Teatern. Efter ett år återgick han dock till Deland, och denna gång stannade han hos den utmärkte läromästaren till hösten 1861, då Deland upplöste sitt sällskap och själf tog anställning vid den kungliga scenen. De nio åren hos Pierre Deland afgjorde Knut Almlöfs konstnärliga betydelse.

Så stor lusten än varit, gällde förmågan dock icke stort i

början, men den sceniska uppfostran Deland gifvit honom blef den fasta grund, på hvilken Knut Almlöf sedan genom ihärdigt arbete, egen intelligens, ja, man kan säga *snille*, utvecklade sig till en af vårt lands och kanske till en af hela vår tids störste skådespelare. Man behöfver ej frukta för öfverdrift, om man så benämner honom. Högt var han uppskattad, men sannolikt icke så högt, som han verkligen förtjänade. — Hvad Knut Almlöf hade lärt af Pierre Deland glömde han aldrig, men utbildade det till fruktbarande konst, stödd på skarp iakttagelse af verkligheten. Sanningen i konsten blef hans högsta mål, och det målet nådde han. Den öfvertygande naturlighet och den begränsade individualisering som utmärkte Knut Almlöfs sceniska skapelser och äfven kännetecknade de roller, som utfördes af hans hustru, voro icke allenast anledningen till detta konstnärspars storartade framgång, utan bidrogo också i hög grad till den naturenliga riktning, som den nyare svenska sceniska konsten i allmänhet, i motsats till en föregående tids onatur, så verkningsfullt lagt i dagen.

Efter Delandska sällskapets upplösning tog Knut Almlöf anställning hos Edvard Stjernström vid Mindre Teatern i Stockholm och han åtföljdes därvid af sin maka, Pierre Delands dotter, *Betty Deland*, med hvilken han den 22 augusti 1857 ingått äktenskap. Då nämnda teater år 1863 förenades med den kungliga teaterinstitutionen medföljde dit konstnärsparet Almlöf, hvars verksamhet under de båda närmast följande årtiondena blef af största betydelse för den kungliga dramatiska scenen, som under denna period kom att intaga en rangplats såsom en af de allra förnämsta i Europa. Knut Almlöfs första roll på denna scen blef *Scapin* i »Scapins skålmstycken», och det var på denna teater hans glänsande konstnärskap allt mer och mer kom till sin fulla rätt. Här skapade han alla dessa oförgätliga typer, som gjort namnet Knut Almlöf till ett af de största i våra sceniska häfder. Högt uppbyren af publiken, hörde han likväl icke till de skådespelare, som stanna i sin utveckling, därtill var hans intelligens för liflig och hans konstnärssamvete för ömtåligt. Han hade slående uttrycksmedel för all slags komik, från den uppslupna farsen till den gräns, där det komiska och tragiska mötas. Fastän han fick vara med flitigt i repertoaren, upprepade han aldrig sig själf; med

sin ytterst skarpa blick för det karakteristiska utdanade han med stor själfständighet sina roller och förlänade dem alla full individualitet.

»Det låg en stor skillnad», skrifver den gamle teaterkritikern Claes Lundin, »mellan den narraktige *Schumrich* i »Släktingar» och den puritanske *Lord Chesterfield* i »En arbetare» samt mellan dessa och den slappe *Kung Menelaus* i »Den sköna Helena» å ena sidan och den slipade, vakne *Scapin* å den andra. Olika i allt utfördes de med lika stor talang. Knut Almlöf gjorde lika mycket af pären *Miremont* i »Kotteriet» som af folkuppviglaren *Vansen* i »Egmont». Hans *Fromont* i »Fregattkaptenen», *Perrichon* i »Herr Perrichons resa», *Damoiseau* i »De båda döfve» och *Gaspard* i »Debutanten och hennes far» blefvo klassiska figurer, som stå med outplånliga drag i den svenska skådebanans minnesböcker. De teater-vänner, som hade det ovärderliga nöjet att se dem, skola aldrig förgäta dem och de skola öfverföra minnet af dem till ett släkte, som ej haft lyckan att skåda dem, hvarefter dessa i konsten outplånliga figurer skola, hvad sällsynt är för scenens företeelser, otvifvelaktigt lefva kvar i arfsäggen. Hvarje år af Knut Almlöfs konstnärslif pryddes med nya skapelser af hans snillekraft, och stundom voro dessa af rent öfverväldigande art på ett och samma år, som t. ex. år 1869, då han gjorde sådana storverk som *Harpagon* i »Den girige» och *Daniel Hejre* i »De ungas förbund». I *Harpagons* roll visade han sig mäktig att lösa en uppgift som man hade trott skulle ligga utanför, att ej säga ofvanför hans egentliga område. Det är ej blott *komikern* i vanlig mening, som i denna roll tages i anspråk, utan här kräfväs många olika sidor af en stor skåde-spelares förmåga i ständig stegring ända till fjärde aktens slutscen, där allt samlas i ett intryck af den mest gripande ryslighet. Knut Almlöfs framställning verkade också som något utomordentligt i vår teatervärld och var så öfverlägsen, att han med denna roll steg till en höjd, hvilken han endast som »utmärkt komiker» aldrig skulle ha kunnat uppnå. Och strax därpå följde en i sitt slag lika mäterlig framställning af den gamle prätmakaren och ränksmidaren *Daniel Hejre* i »De ungas förbund», vidt skild från *Harpagons*-karaktären men med samma fullkomlighet uppfattad i det stora och med samma

öfvertygande konst utmejslad i sina finaste smådelar. Där var mästerskap i både yttre och inre hållning, och sällan har väl någon författare funnit ett så troget återgifvande af hvad han tänkt och skildrat. Det är ett par andra skapelser bland Knut Almlöfs många mästerverk som sannolikt också förtjäna att minnas som bevis på hvad här kunde åstadkommas under senare hälften af adertonhundratalet, också två vidt skilda framställningar, nämligen *Poirier* i »Klädeshandlaren och hans måg» och *Shylock* i »Köpmannen i Venedig», den förre en bland de mest kännetecknande skildringar af den förmögna borgareklassens förhållande till aristokratien i århundradets midt, den senare en djupt fattad medeltidsbild, och bägge dessa utförda med samma storartade verkan. Och så kommer slutligen »Advokaten Knifving», där titelrollens framställning verkligen var en af vår skådespelarkonsts bästa vinningar under lång tid.»

De båda roller som Knut Almlöf tyckte mest om och som han häst spelade voro *Poirier* och *Perrichon* — detta enligt hans egen utsago till utgifvaren af dessa anteckningar. Så utmärkt han än var i dessa båda uppgifter, ställa de likväl ingalunda någon af hans andra bästa skapelser i skuggan. Den slipade brännvinsadvokaten Knifving — otvifvelaktigt en af hans allra yppersta typer och i hvilken han inlade »en äkta djup humor samt en sann och gripande ironi öfver menskliga befängdheter och svagheter» —, den gamle spydige »hackspetten» Daniel Hejre, den oefterhärmligt oförsämde landsortsaktören Gaspard och den genomkomiske markisen »snushandlaren» fre-gattkaptenen Fromont voro alla oförlikneliga framställningar, präglade af det mest fulländade konstnärskap. Utom förut nämnda roller må äfven följande omnämnas, såsom tillhörande hans mera bemärkta: *Rudolf Mörk* i »Sparlakanslexor», där han med humoristisk undergifvenhet framställde en kujonerad äkta man, *Onkel Sam* i den liknämnda komedien, *Benoiton* i »Familjen Benoiton», *Figaro* i Beaumarchais' »Figaros bröllop» och slutligen titelrollen i Anna Wahlenbergs 4-aktskomedi »Farbror Pål», som blef den sista roll han inlärde då stycket upptogs vid gästspelet våren 1896.

Redan vid 53 års ålder då han stod på höjden af sitt konstnärskap var han emellertid, på våren 1882, fast besluten att

för alltid lämna scenen. Hans hustru, fru Betty Almlöf, afled nämligen den 1 april nämnda år, och förlusten af denna hans trogna följeslagerska genom lifvet såväl som på scenen grep konstnären så djupt att den betog honom lusten för fortsatt scenisk verksamhet. Den 20 påföljande maj hade han sin afskedsrecett på Kungl. Stora Teatern då han uppträdde som *Poirier* i »Klädeshandlaren och hans måg» och som *Baumann* i enaktsfarsen »Han är inte svartsjuk».

Länge dröjde det dock ej förrän han åter beträdde scenen. Vid Kungl. Teaterns hundraårsjubileum blef han anmodad att uppträda som *Ali Pascha* i Gustaf III:s »Den bedragna paschan», ett af de program som i anledning af nämnda jubileum gafs på Kungl. Stora Teatern i slutet af september och början af oktober 1882; han utnämndes då till riddare af Vasaorden — i maj s. å. hade konung Oscar tilldelat honom medaljen »Litteris et artibus». Sedermera uppträdde han så godt som hvarje år under längre eller kortare perioder, dels på de kungliga teatrarna, dels på Stora Teatern i Göteborg (14 okt. 1889 — 10 febr. 1890) och vid Hjalmar Selanders sällskap på de större landsortsscenerna. I början af 1890-talet flyttade han till Mariefred, där han sedermera — med undantag af åren 1893—96 då han åter var bosatt i Stockholm — bebodde sin egen villa, Almnäs. Här blef han nu under något år tjänstförrättande intendent på Gripsholms slott och i samband härmed utnämndes han år 1891 till hofintendent. Då han 1892 lämnade denna befattning dekorerades han med Nordstjärneordens riddarkors. Vid Svenska Akademiens högtidsdag den 20 december 1896 tilldelades honom akademimens guldmedalj »för hans nit om svenska språkets talande».

Knut Almlöf var ej blott en af vårt lands störste karaktärs-skådespelare, han var äfven en sällsynt säker konstdomare, vare sig det gällde teaterstyckens inre beskaffenhet eller deras utförande på skådebanan. Han hade äfven under flera utländska resor, som han jämte sin hustru företog, haft tillfälle att göra sig förtrogen med konsten på Europas förnämsta teatrar. Äfven som öfversättare utvecklade han en ej ringa verksamhet och införlifvade med vår teaterlitteratur öfver fyrtio utländska stycken. Spelåren 1874—1877 var han föreståndare för Kungl. Teaterns elevskola.

»I sällskapslifvet kunde man ej träffa en mera underhållande man än Knut Almlöf. Han medförde dit sitt lynnes rastlösa liflighet, han var en spirituel berättare, fulladdad af lustiga historier, med ett storartadt minne af alla de löjliga individer, han stött på i lifvet, och med en förmåga att härma olika personers tal, som kunde förvåna äfven den, som var van att höra honom på scenen. Men det var endast i intima kretsar, han släppte löst sitt skämtlygne — att bjuda honom i ett sällskap med anspråk på att han skulle vara rolighetsminister lönade sig ej. Han kunde då vara uteslutande världsman, och den i sällskapet, som ville höra kvickheter, fick säga dem själf.» (Georg Nordensvan, dödsruna i Aftonbladet.)

Knut Almlöfs sista uppträdande på Kungl. Dramatiska Teatern ägde rum den 10 april 1897 i »Advokaten Knifving» — en därefter annonserad föreställning af »Farbror Pål» måste på grund af konstnärens sjukdom inställas och gästspelet, som skulle räckt ännu några dagar, blef afbrutet. En månad senare uppträdde han dock som gäst vid Selanderska sällskapet, då han till sist, den 28 maj 1897, på Eskilstuna teater framställde sin oförläpne Perrichon, i hvilken roll han alltså tog sina sista steg på tiljan. Så återkom han till Mariefred, där han efter ett svårt och långvarigt lidande afled i sitt hem den 3 januari 1899.

Edvard Mauritz Swartz. *K. T.* 1 juli 1855—30 juni 1863. *K. T.:* 1 juli 1863—30 sept. 1881. Lifstidskontrakt, upprättadt den 1 juli 1864. Tjänstledig på grund af sjukdom under sista spelåret af sin anställning på ordinarie stat.

Född i Stockholm den 15 febr. 1826. Föräldrarna voro revisorn i kammarrätten *Olof Carl Swartz* — hvilkens fader var den utmärkte naturforskaren, professor *Olof Swartz* — och *Jacobina Maria Eleonora Lemon*. Redan som liten gosse förlorade han sin fader och då han sedermera vid blott 13 års ålder år 1839 ingick vid Kungl. Teaterns elevskola mötte detta mycket ogillande af släktingarna till hans affidne fader, hvilka voro mycket emot att »en Swartz skulle gå in vid teatern» och att »namnet Swartz skulle läsas på alla husknutar». Hans mor, som var en mycket intelligent kvinna, lade däremot inga hinder i vägen för sonens beslut att ägna sig åt scenen, och

hade sedan under sin långa lefnad glädjen att se honom hyllad som en af samtidens störste sceniska konstnärer. I elevskolan tycktes han dock ej ha särskildt utmärkt sig, och han ansåg sig icke heller där kunna erhålla den utbildning, hvarefter han i hög grad längtade. Efter sex års undervisning, hvarunder han äfven uppträdde då och då i några obetydliga roller, lämnade han elevskolan och öfvergick till Mindre Teatern, där Olof Ulrik Torsslow då redan verkat ett par år som scenisk styresman och hvilken teater denne utmärkte konstnär öfvertog för egen räkning hösten 1846. På Mindre Teatern uppträdde den då nittonårige Swartz första gången 1845 som *Carl von Blixten* i Melesvilles »Farbrodern rival». Torsslow såg genast hvad som kunde göras af den unge mannen, hvilken med sin öfvervinnerliga håg för scenen förenade allvarlig kärlek till arbete och en stark själfkritik. Under den store skådespelarens ledning gjorde Edvard Swartz raska framsteg och väckte stora förhoppningar. Han fick utföra ett stort antal roller, och man fäste sig isynnerhet vid hans uppträdande som den sinnessjuka *Anton* i »Brottslingarne eller Rosen på Tistelön» (en bearbetning efter fru Emelie Carléns roman), som *Edgar* i »Kung Lear», som *d'Artagnan* i »De tre musketörerna», som *Hertigen af Maine* i Charlotte Birch-Pfeiffers »Markisinnan de Villette» m. fl., och man hade med förvåning och glädje följt hans framsteg från år till år. Bland nyss nämnda roller var det isynnerhet Edgar i »Kung Lear» som föranledde den unge, men redan då djupt reflekterande och allvarligt framåtsträfvande skådespelaren, att ägna sig åt det högre skådespelet, hvilket ju sedermera blef hans lifs stora uppgift.

Efter sina åtta läroår hos Torsslow, hvarunder han uppträdde i ej mindre än omkring 200 roller, blef han af dåvarande förste direktören för Kungl. Teatern, friherre Knut Bonde, tillbjuden att återvända dit och Swartz antog det gjorda erbjudandet. År 1853 återkom han alltså till den kungliga scenen, där han debuterade den 7 november s. å. som *Hamlet*. Valet af denna roll ansåg man vara ganska djärft såväl af direktionen som af den tjugusjuårige skådespelaren, men försöket lyckades öfver all förväntan, debuten blef en stor och afgjord framgång, och sedermera var Edvard Swartz' ställning vid vår främsta scen gifven, fastän han visserligen under ifrigt fortsatta studier

gjorde allt att ytterligare befästa den. Hamlet blef sedan den roll som han utförde med största förkärlek, men ingalunda var den, såsom det stundom förmenats, hans enda egentliga skapelse af hvilken alla de senare rollerna blefvo beroende. Han skapade många andra och inlade i hvar och en af dem en karakteristisk individualisering, en ny yttring af ett ädelt och flärdfritt konstnärskap. Bland hans första roller efter debuten var *Lord Rochester* i »Jane Eyre» (26 jan. 1854), äfven denna en afgjord seger, och sedan var han vid sidan af *Elise Hwasser*, *Georg Dahlqvist* och *Axel Elmlund* det stora dramats stöd vid den kungliga scenen under de närmaste årtiondena. Hans tragiska repertoar blef också stor och rik. Af hans Shakspeare-roller kunna nämnas *Jago* i »Othello», *Konung Richard den andre* — ett värdigt motstycke till hans Hamlet — *Timon af Athen*, *Konung Richard den tredje* — i hvilken roll »han gick nära nog till karrikering af den vanskaplige tyrannen och kvinnotjusaren» — samt *Leontes* i »En vintersaga»; förofrigt voro bland de förnämsta af hans sceniska uppgifter titelrollerna i Goethes »Egmont», Schillers »Fiesco», Byrons »Sardanapalus», Molières »Tartuffe» och Delavignes »Ludvig den elfte» — en bland hans yppersta karaktärsroller, »ett i hvarje tum fulländadt mästestycke i mask, tal, åtbörder och minspel» — *Dunois* i »Jungfrun af Orleans», *Calligula* i »Fäktaren från Ravenna» — en präktig framställning — *Ludvig den elfte* i »Gringoire» och *Maxime Odier* i »En fattig ung mans äfventyr». I svenska stycken uppträdde Swartz som *Hertig Magnus* i »Brödraskulden», *Kung Waldemar* i »Ung Hanses dotter», *Gustaf Vasa* i »Dagen gryr», *Pimentelli* i »Amaranterorden», samt utförde titelrollerna i »Daniel Hjort» och »Karl Folkunge» m. fl. Hvad han på komediens område kunde åstadkomma visade han som *Oswald Barnau* i det tyska lustspelet »Slägtingar», en roll, som ej var i något afseende märklig, men som han dock genom sitt naturliga och nobla uppträdande, fritt från allt slags effektsökeri, förstod att höja och gifva ett intresse som den ej i sig själf ägde.

»Det mest utmärkande för Swartz som konstnär var helgjutenheten i hans skapelser. Han lämnade ingenting åt slumpen eller inspirationen, utan genomarbetade på det sorgfälligaste sina uppgifter och behärskade dem därför också fullkomligt.

så långt hans uttrycksmedel räckte, och de räckte långt nog. En fulländad teknik, ädel hållning, harmoniska rörelser, ett själfullt ansikte, ett synnerligen uttrycksfullt minspel, storhet och djup i uppfattningen — se där de egenskaper, som gjorde honom till en utmärkt scenisk konstnär. Stämman var af naturen svag och beslöjad och tålde ej gärna vid att forceras, men med hvilket fulländadt mästerskap visste ej konstnären begagna sig af henne! Hans recitation var, kan man säga, utan vank och lyte, och dess rikedom på modulationer och fina nyanser beredde städe den insiktsfulla åhöraren den rikaste konstnjutning. Det blida svärmeriet och ett upphöjdt sinnes adel har ingen tolkat bättre än han, men lika fulländadt kunde han spetsa sina repliker till det mest skärande hån eller ge full illusion åt hatets och skadelystnadens accenter. Med ett ord: han var en scenisk mästare som få. Mången har kanske verkat väldigare, men ingen mer harmoniskt eller med mer i allo äkta medel.» (Ur dödsrunan i Post- och Inrikes Tidningar.)

Af utmärkelser som kommo denne konstens storman till del må nämnas — utom »Litteris et artibus» och Vasaorden — Svenska Akademiens skådepenning i guld, som tilldelades honom på hans 50-årsdag »såsom uttryck af akademiens beundran för såväl det grannsynta förstånd och den fina känsla, hvarmed han uppfattat, som äfven den levande sanning och åskådlighet, hvarmed han framställt Shakspeares storartade karaktärer».

Redan från ungdomen hade Edvard Swartz haft att kämpa mot en vacklande hälsa, och då han uppnått sitt femtiofemte år, nödgades han af hälsoskäl för alltid afgå från den scen, öfver hvilken hans nobla och behärskade konst spridit så mycken glans. Den 31 maj 1881 tog han såsom *Frans den förste* i andra akten af »Drottning Margaretas sagor» afsked af publiken, som under djup rörelse bringade den uppburne konstnären sin sista entusiastiska hyllning. I sexton år lefde han sedan i stilla tillbakadragenhet, njutande af ett synnerligen lyckligt och fridfullt familjelif i sitt hem vid Engelbrekts gatan i Stockholm. Han afled där den 14 dec. 1897. — Gift å Gnarpus bruk i norra Helsingland den 5 aug. 1854 med skådespelerskan *Clementine Fehrström*.

Gustaf Sandström. K. T. 1 juli 1853—30 juni 1863 K. T. ne 1 juli 1863—1875.

Född i Linköping den 7 juni 1826 (son af organisten *Nils Peter Sandström* och *Christina Maria Rosengren*). Efter att ha genomgått Linköpings trivialskola och gymnasium kom han till Anders Gustaf Wallins resande teatersällskap, vid hvilket han var anställd åren 1845—1851 (i januari 1850 hade sällskapet öfvertagits — »under öfverinseende och ledning», såsom det stod på affischerna — af *Oscar Andersson*); 1851—1852 vistades han i Köpenhamn för att hos Rung, den danska Kungl. Teaterns sångmästare, utbilda sin omfångsrika och ovanligt starka sångröst, hvilken förut af fadern erhållit den första utbildningen. När studietiden var förbi, tog han anställning vid ett danskt sångsällskap, med hvilket han året därpå uppträdde i Kristiania. Sommaren 1853 uppträdde han åter hos *Oscar Andersson*, som då hade förhyrt Humlegårdsteatern i Stockholm. Det uppseende Sandströms lika mäktiga som välljudande röst väckte på denna lilla scen — där han bl. a. uppträdde som *Titus Brandstock* i Nestroys sångfars »Talismanen eller De begge rödhårige» — föranledde Kungl. Teaterns direktör, friherre Knut Bonde, att erbjuda sångaren debut å operascenen. Denna ägde rum den 25 nov. 1853 i *Millers* parti i »Nürnbergerdockan». Framgången var fullständig och Sandström fick räkna sin ordinarie anställning vid den kungliga scenen redan från den 1 juli s. å., fastän han uppträdde å Humlegårdsteatern ända t. o. m. september.

Under de 22 år han sedermera var anställd vid den lyriska scenen utförde han en mängd större partier, bland hvilka kunna anföras: *Ashton* i »Lucie», *Plumkett* i »Marta», *Jakob* i »Josef i Epypten», titelrollerna i »Wilhelm Tell» och »Rigoletto», *Grefve Luna* i »Trubaduren», *Carl den femte* i »Ernani», *Bazil* i »Barberaren i Sevilla», *Nelusko* i »Afrikanskan», *Valentin* i »Faust», *Capulet* i »Romeo och Julia», *Ulf* i »Den bergtagna», *Telramund* i »Lohengrin» och *Germont d. ä.* i »Den vilseförda». Alla dessa mer eller mindre fordrande uppgifter utförde han med en aldrig svikande plikttrohet, och han sparade sig icke i de ansträngande partierna, ja, han forcerade ofta sin ståtliga stämma väl mycket, exempelvis i Bazils bekanta »förtalarla» i »Barberaren», i hvilken han öfvergick från det svagaste piano till det mest våldsamma fortissimo. Sandström var en synner-

ligen samvetsgrann artist, som med en oafslätlig flit och verklig hänförelse ägnade sig åt sin konst. Som enskild person var han afhållen för sin redbara karaktär och sin anspråkslöshet. Han uppträdde sista gången på scenen den 18 aug. 1875 som *Valentin* i »*Faust*», och de sista ord han i denna roll yttrade: »jag dör som käck soldat» kunna anses såsom särdeles märkliga, om man ställer dem i samband med att han ett par dagar därefter, den 20 aug., själf beröfvade sig lifvet genom ett revolverskott, drivven till förtviflan af hypokondri, förorsakad dels af ett invärtes lidande, som beröfvade honom all sömn, dels af fruktan att förlora sin härliga stämma.

Rosa Alfonsina Clementina Swartz, född Fehrström. K. T. 1 nov. 1853—30 juni 1863. K T:ne 1 juli 1863—30 juni 1888.

Född i Uleåborg den 15 febr. 1835 (dotter af skådespelaren *Robert Fehrström* och *Augusta Fredrika Grönlund*). Vid femton års ålder blef hon anställd vid Oscar Anderssons teatersällskap, och med detta kom hon sommaren 1853 till Humlegårdsteatern. Där drog hon genast uppmärksamheten till sig genom »sina sällsynt fina anletsdrag, den smärta, höga gestalten samt en medfödd eller åtminstone tidigt förvärfvad förmåga att med värdighet och ledigt behag röra sig på skådebanan», och hennes uppträdande på den lilla anspråkslösa Humlegårdsteatern hade till följd att hon fick engagement vid den kungliga scenen. Där gjorde hon en lyckad debut som *Preciosa* den 19 okt. 1853 och intog alla genom sin älskvardhet och sitt behagfulla spel. Från den 1 nov. nämnda år tillhörde hon sedan oafbrutet den kungliga teaterinstitutionen i 35 år.

Bland den mängd olika roller fru Swartz under denna sin långa anställning vid de kungliga scenerna utförde må nämnas: *Drottning Filippa* i »*Engelbrekt och hans dalkarlar*», *Aline* i »*En boja*», *Regissa* i »*Sven Dyrings hus*», *Agnes Sorel* i »*Jungfrun af Orleans*», *Drottningen* i »*Richard den andre*», titelrollen i »*Maria Leczinska*», *Christina* i »*Folkkungalek*», *Ulrika Eleonora* i »*Karl den elfte*», *Maria* i »*Väringarne*», *Blanche* i »*Gammalt och nytt*», *Anna* i »*Sten Sture den yngre*», *Thusnelda* i »*Slägingar*», *Julia* i »*Smädeskrifvaren*», *Ofelia* i »*Hamlet*», *Fru Bernard* i »*Familjen Fourchambault*», *Rektorskan* i »*Räddad*» och *Major*

skan i Frans Hedbergs »Dagtingan», där hon gaf »en humoristisk blandning af en ståtlig världsdam och en rättfram gammaldags husregentinna». Hennes spel utmärktes alltid af den plikttrogna omsorg, hvarmed hon löste de uppgifter som tilldelades henne. Hon kunde mindre gifva uttryck åt starka lidelser, än åt milda, älskvärda karaktärer. Af konung Oscar II erhöll hon medaljen »Litteris et artibus».

Redan året efter sin anställning vid Kungl. Teatern ingick hon äktenskap med den redan då berömde skådespelaren *Edvard Swartz*. Giftermälet ägde rum å Gnarps bruk i norra Helsingland den 5 aug. 1854.

Fredrik Deland. *K. T.* 2 dec. 1853—11 maj 1854. *K. Dr. T. gästspel* 18 sept. 1869—15 juni 1870 (17 gånger), 12 jan.—2 maj 1871 (11 gånger), 11 sept. 1871—8 mars 1872 (11 gånger). *K. T.:ne gästspel* 3 dec. 1884—7 febr. 1885 (12 gånger). *K. St. T.* 17 och 20 april 1886 (2 gånger).

Född i Stockholm den 1 jan. 1812. Son af violinisten i Hofkapellet *Jean Pierre Deland* och *Eva Magdalena Eklund* samt yngre broder till den berömde karaktärsskådespelaren *Pierre Deland*. Fredrik Deland var blott sex år när fadern dog, och han upptogs då som fosterson af en vän till fadern, hofmästaren *Edlund*, hvilken sedan skaffade honom plats på konung *Carl XIV Johans* ekonomikontor. Fadern hade nämligen uttryckt den önskan, att sönerna skulle ägna sig åt det praktiska lifvet och icke blifva några »artistslarfvar». Pierre var dock snart inne på teaterbanan, och Fredrik höll icke länge ut i kungl. ekonomikontoret. Redan vid 18 års ålder debuterade han år 1830 vid *Christoffer Svanbergs* landsorts-sällskap, hvilket han tillhörde under några år som ung älskare och glad lefnadsbroder, och där Pierre redan förut var anställd, otvifvelaktigt som en god föresyn för den yngre brodern. Spelåren 1834—37 tillhörde han *O. U. Torsslows* och *P. Delands* nybildade sällskap, hvilket om somrarna spelade på *Djurgårdsteatern*, och här fäste han uppmärksamheten vid sig som bodbetjänten *Lorenzo* i »*Strozzi och Martino*», i hvilken roll han gjorde mycken lycka. Sedan *Torsslow* och *Pierre Deland* år 1837 skilts åt, stannade Fredrik Deland vid *Torsslows* sällskap, där han under åren 1837—43 utförde många roller, mer och mer omtyckt som komisk skådespelare. Hans

egentliga glanstid som skådespelare började dock först sedan han år 1843 som egen teaterföreståndare öfvertagit Torsslows väl samspelta sällskap, med hvilket han fortsatte till och med 1848, om somrarna på Djurgårdsteatern, den öfriga delen af året i landsorten. Under dessa fem år utvecklade han sitt originella konstnärsskap inom det komiska området till ett af alla erkänt mästerskap, och dessutom eröfrade han sig som teaterföreståndare en oberoende ställning, hvilken sedan tillät honom att som gäst uppträda vid olika scener, utan att behöfva låta binda sig af en stadigvarande anställning. Det var August Blanche, som genom sitt författarskap gaf honom tillfälle till denna utveckling genom flere för Deland särskildt skrifna roller. Sälunda skapade han under dessa år de genomslutiga figurerna *Magister Bläckstadius*, *Job Kurk* i »Rika morbror», *Bautastenius* i »1846 och 1946», *Filman* i »Järnbäraren» och framförallt *Konjander* i »Hittebarnet», det stycke i hvilket hans konstnärsskap kulminerade. Alla dessa stycken gäfvos först på Djurgårdsteatern, »Hittebarnet» första gången den 24 maj 1847. Emellertid hade han redan vid 36 års ålder blifvit mätt af bifall och applåder och beslöt sig för att lämna scenen efter avslutad säsong sommaren 1848 å Djurgårdsteatern, hvilken scen nu åter togs i besittning af brodern Pierre, medan Fredrik slog sig på landtbruk och bosatte sig på gården Aludden vid Sigtuna — hvilket ej hindrade att han redan i december samma år uppträdde som gäst hos sin svåger, teaterföreståndaren Carl Gustaf Hessler, som då med sitt sällskap spelade i Uppsala.

Men redan under julhelgen samma år inträffade en sorglig händelse i den populära skådespelarens lif: han blef nämligen utsatt för ett förgiftningsförsök hvilket ledde till rättegång, hvori såväl hans egen hustru (född Widerberg) som hans inspektor och hans hushållerska voro inblandade. Huru härmed förhöll sig blef dock aldrig utredt. Efter några år blef honom emellertid landtlifvet för enformigt och han återvände till scenen.

Han uppträdde då först på Kungl. Teatern under spelåret 1853—1854, därefter hos Stjernström på Mindre Teatern, var spelåret 1862—1863 engagerad vid Nya Teatern i Helsingfors, gaf gästroller omväxlande på Dramatiska Teatern och hos

Wilhelm Åhman på Nya Teatern i Göteborg och Klingenberg's Teater i Kristiania under vårmånaderna åren 1872, 1873 och 1874 samt åter hos Stjernström, sedan denne i januari 1875 börjat sitt nya teaterföretag på Blasieholmen. Vid 73 års ålder uppträdde han som *Per Klockare* i »Erasmus Montanus» vid Holbergsjubileet på Kungl. Stora Teatern den 3 dec. 1884. Vid ett par soaréer på Kungl. Stora Teatern den 17 och 20 april 1886 till förmån för den af hans broder Pierre stiftade »Dramatiska och Musikaliska artisternas pensionsförening» samt »De sceniska artisternas understödsfond» tog han som *Konjander* sitt sista afsked från publiken. Då han året därpå vid nära 76 års ålder ingick nytt äktenskap — efter att ha varit änkling i trettiotre år — flyttade han till Östhammar, där han sedan bodde till sin död den 11 jan. 1894.

»Fredrik Delands konst var typisk för den gamla tidens breda, naiva, trohjärtade och tvärsäkra humor, som numera knappast träffas hos någon komiker bland de våra, men den var på samma gång uttryck för ett helt och hållet personligt temperament. Han kunde vara uppsluppet buffakomisk i sådana roller, där burlesken var på sin plats, men i allmänhet voro öfverdrifter ej hans sak, han var tvärtom så lugn och stillsam på scenen, som om han varit hemma i sin egen kammar, och af ansträngning märktes i hans spelsätt ej ett spår. Hans spelsätt fick sin karaktär just därigenom, att han aldrig tycktes veta eller tänka på att vara rolig. Hans ansigte hade oftast ett allvarligt, nästan buttert uttryck, men när de pigga, bruna ögonen lifvades af en lustig tanke eller ett kvickt ord, lyste de upp hela ansigtet och gäfvö det ett nästan barnsligt förtjust uttryck. Han kunde säga de lustigaste saker med den mest oberörda och buttra min och nådde då afsedd verkan just genom kontrasten mellan det sagda och sättet, på hvilket han sade det. Och när han *strök under* en replik, då visste han hvarför det skedde och var då säker på dess verkan. För brackaktig, tvärsäker själfbelätenhet och bondslughet fick Deland lika slående uttryck som för oförargligt godmod och naiv enfald.» (Georg Nordensvan, »I rampljus».)

Å de kungliga teatrarne utförde Fredrik Deland följande roller: *Konjander* i »Hittebarnet», *Job Kurk* i »Rika morbror», *Hauptman* i »En trappa högre upp», *Baraduc* i »En herre som

vaktar sin måg», *Hänselmeier* i »Fåfånga», *Markis de Morand* i »Plato», *Ratinois* i »Så pudrar man folk» och *Per Klockare* i »Erasmus Montanus». Bland de roller han utförde på andra teatrar kunna nämnas *Jourdain* i »Borgaren adelsman», *Evje* i Björnsons »Redaktören», *Markis Montefiore* i »Don Cesar de Bazano» och *Pipping* i »Sodom och Gomorra».

Vid sitt femtioårsjubileum å Nya Teatern den 15 okt. 1880, då han uppträdde som *Jourdain* i »Borgaren adelsman» och därefter som *Konjander* i »Hittebarnet», erhöll han medaljen »Litteris et artibus» och efter Holbergsjubileet på Kungl. Stora Teatern fick han Vasaorden.

Fredrik Deland var två gånger gift, första gången i Helsingfors den 2 okt. 1837 med skådespelerskan *Emilia Rosalie Theodora Widerberg* (född i Helsingfors den 29 okt. 1819 — dotter af teaterföreståndaren *Fredrik Julius Widerberg* och sondotter af den berömda skådespelaren vid Kungl. Teatern *Andreas Widerberg* — död å Aludden vid Sigtuna den 25 juni 1854, endast 35 år gammal); andra gången i Solna kyrka den 16 sept. 1887 med bankkamreraren i Östhammar *Hildegard Emilia Fredrika Hwass* (född i Mo prästgård i Älfsborgs län den 10 sept. 1857, död i Östhammar den 17 sept. 1916).

Georg Norrby. K. T. 1 juli 1854—30 juni 1863. K. T.:ne 1 juli 1863—30 juni 1888. K. Dr. T. 1 juli 1888—30 nov. 1892.

Född i Kalmar den 7 dec. 1816 (son af svarfvaremästaren *Georg Norrby* och *Eleonora Råberg*). Redan som barn visade han stark håg för teatern, men skickades, sedan han genomgått skolan i sin födelsestad, till Lübeck för att där sättas i handel. Det var koleraåret 1834, och då kaptenen på det fartyg, som skulle föra Norrby till Lübeck, erfor att farsoten utbrutit där, seglade han i stället till Rostock, hvarifrån Norrby med samma lägenhet måste återvända till Kalmar. Här uppehöll sig vid denna tid teaterföreståndaren, hofsekreteraren *Anders Petter Berggren* med sitt sällskap, och vid detta fick Norrby i december 1834 anställning med en aflöning af sju riksdaler i veckan och skjuts efter »två tredjedels häst.» År 1837 erbjöds honom engagement vid *Pierre Delands* ansedda sällskap och aflöningen höjdes till nio riksdaler i veckan och skjuts efter »hel häst». Här fick han en utmärkt skola och mycken öfning, och *Pierre*

Delands förträffliga ledning var otvifvelaktigt af stort inflytande på Norrbys utbildning. Efter fem års anställning hos Deland blef han erbjuden engagement vid den af kapten Anders Lindeberg upprättade Nya Teatern vid Carl XIII:s torg, och vid teaterns invigning den 1 nov. 1842 spelade han med i Onkel Adams enaktskomedi »Pröfningen». Han gjorde mycken lycka vid denna scen och förvärfvade sig snart anseende som framstående komiker. Efter Lindebergs konkurs 1844 blef han medlem af det konsortium, som under Torsslows styrelse uppehöll verksamheten å nämnda teater, hvilken från och med 1846 fick namnet Mindre Teatern. Han hade här en stor och omfattande repertoar. Det inhemska lustspelet hade vid denna tid sin mest lysande period. August Blanche författade eller bearbetade den ena pjäsen efter den andra och i dem alla skulle Norrby vara med. Bland hans roller vid denna teater må nämnas *Agapetus* i »Herr Dardanell och hans upptåg på landet», *Jöns Tegemark* i »Stockholm, Westerås och Uppsala» samt *Kakador* i »Urdur eller Neckens dotter». Då Edvard Stjernström år 1854 inköpte teatern sökte han att genom synnerligen förmånliga engagementsanbud fästa Norrby vid sitt företag, men denne hade samtidigt blifvit kallad att intaga en plats vid Kungl. Teatern, där den allmänna meningen länge ansett att han egentligen hörde hemma. Vid den kungliga teaterinstitutionen var Norrby sedan oafbrutet fästad i nära fyra årtionden. Under denna tid utförde han ett betydligt antal roller, förnämligast komiska biroller, i hvilka hans utpräglade personliga, stillsamma och måttfulla spelsätt gjorde sig förträffligt gällande. Han verkade gärna med små medel, genom ett diskret, men uttrycksfullt minspel, mera antyddt än utförda gester och oemotståndligt löjeväckande tonfall. Hans komik var ungefär af samma art som Fredrik Delands, fastän hans rollfack icke sammanföll med dennes. Men han förstod alltid att förläna den till det yttre löjeväckande figuren, som han framställde, en prägel af vek, hjälplös hjärtegodhet, som alltid verkade rörande, stundom gripande. De roller, i hvilka han nådde högst, voro därför sådana i lifvet vilsekomna stackare som *Gamle Ekdal* i »Vildanden» eller *Aslaksen* i »En folkets fiende», båda i sitt slag utmärkta typer af förfallna existenser. Bland de rent komiska rollerna må nämnas hans *Jeppe Berg* i »Erasmus Mon-

tanus», hans *Klockare* i »Ambrosius» och hans *Surkart* i »Mycket väsen för ingenting». Bland öfriga roller som han utförde på de kungliga scenerna — hufvudsakligen på Dramatiska Teatern — må nämnas *Sansquartier* i »Nya garnison», *Argante* i »Scapins skälmstycken», *Mathurin* i »Herr Perrichons resa», *Peponet* i »Så kallade hedersmän», *Markis Montefiore* i »Don Cesar de Bazano», *Alain* i »Fruentimmersskolan», *Brimborius* i »Föreningsfesten», *Öfverläkaren* i »Fregattkaptenen», *Dödgrävaren* i »Hamlet», den gamle betjänten *Boman* i »Mellan fyra ögon», *François* i »Sällskap där man har tråkigt», *Husägaren* i »Advokaten Knifving» och den gamle korrekturläsaren *Persson* i »Sveas fana». Det var i den sista af dessa roller som han den 7 dec. 1892 tog afsked af publiken efter en femtiåttårig teaterbana. År 1884 utnämndes han till riddare af Vasaorden. En annan, mindre vanlig utmärkelse hade tilldelats honom redan i hans ungdom: år 1838 erhöill han nämligen en medalj, »med af Kungl. Maj:t förunnad rättighet att å bröstet bäras i svart och rödt band», hvilken staden Vexjö låtit prägla för att tillställas honom och en hans kamrat, skådespelaren Carl August Alén, för deras verksamhet och rådighet vid släckningen af en eldsvåda i nämnda stad; han bar dock aldrig denna dekoration. Efter långvarig sjukdom afled han i Stockholm den 31 mars 1898. — Gift 1866 med *Julia Malmström* (dotter af skådespelaren hos Torsslow och vid Mindre Teatern *Sven Johan Malmström*).

Anders Victor Dahlgren. *K. T.* 1 juli 1854—30 juni 1863. *K. T.:ne* 1 juli 1863—31 juli 1887; *K. Op. gästspel* 26 dec. 1890—10 febr. 1891, 15 ggr, och 29 nov. 1891.

Född i Stockholm den 16 okt. 1828 (son af slaktaremästaren *Petter Dahlgren* och *Charlotta Eriksson*). Elev vid baletten 1 juli 1846, figurant 1 sept. 1852 och elev vid sångscenen samma dag. Debuterade som *Pelle Jonsson Krycka* i »Målaren och modellerna» den 14 jan. 1853 och som *Daniel* i »Alphyddan» den 6 maj s. å. Under många år var han sedermera en gunstling hos publiken, särskildt då det gällde framställningen af komiska figurer såsom exempelvis *Donathan* i »Nürnbergerdockan», *Aignelet* i »Advokaten Pathelin» och framför allt *Per* i »Wermländingarne», en roll hvilken han ännu under

sista perioden af sitt lif då han uppträdde som gäst under gamla operahusets sista spelår, 1890—91, spelade med oförminskad komisk kraft. Till hans komiska uppgifter hörde äfven *Paris* i »Den sköna Helena» och *Prins Saphir* i »Riddar Blåskägg». Men äfven i rent lyriska partier, såsom *Max* i »Friskytten», *Tamino* i »Trollflöjten», *Nemorino* i »Kärleksdrycken», *Tonio* i »Regementets dotter», *Florestan* i »Fidelio», *Lyonel* i »Martha», *Roger* i »Muraren», *Belmonte* i »Enleveringen ur seraljen» m. fl., beredde hans vackra, sympatiska tenorröst och hans känsliga föredrag honom stor framgång. Som enskild person var Victor Dahlgren, tack vare sitt öppna, flärdfria väsen, sitt glada och godmodiga sätt, uppbumen och värderad som få. Öfver allt där den jovialiske mannen med det treffliga småleendet och den vänliga blicken visade sig, i ordensällskap som i enskilda samkväm, blef han en välkommen länk i vänskapskedjan, och då »Vicke» stämde upp några af sina med oförliknelig humor föredragna komiska bondvisor stod alltid glädjen snart högt i tak. Och så blef Victor Dahlgren, under loppet af många år städse bevarande sitt ungdomliga yttre och sitt glada humör, inom olika samhällslager både i hufvudstaden och under konstresorna i landsorten en af alla afhållen och respekterad vän. Den 22 jan. 1885 erhöll han medaljen »Litteris et artibus». Han afled å Sabbatsbergs sjukhus den 23 juni 1892.

Fredrika Stenhammar, född *Andrée*. *K. T.* 1 sept. 1855—30 juni 1857 och ånyo 1 juli 1859—30 juni 1863. *K. T:ne* 1 juli 1863—1880. (Frånvarande 12 nov. 1867—1 sept. 1868.)

Född i Visby den 19 sept. 1836 (dotter af provinsialläkaren på Gottland *Andreas Andrée* och *Eberhardina Lovisa Lyth*). Hennes musikaliska anlag voro ovanliga och blefvo äfven tidigt odlade. Den första musikundervisningen fick hon af sin egen fader och därefter af musikdirektören *Wilhelm Söhrling* (fader till operasångerskan fru *Wilhelmina Strandberg*). Hos denne skicklige och samvetsgranne lärare grundlade hon sin musikaliska uppfostran, hvarefter hon år 1851 vid ännu ej fyllda 15 år lämnade föräldrahemmet, för att vid det högt ansedda Leipzigerkonservatoriet idka allvarliga studier i komposition och pianospel. Vid Gewandhauskonserterna och på Leipziger-Stadttea-

ter fick hon emellertid genom åhörandet af framstående sångförmågor, men framför allt de båda då täflande europeiska stjärnorna Henriette Sonntag och Jenny Lind, den väckelse, som dref henne att i sångens sköna konst söka uttrycket för sin musikaliska begåfning. Sin första sågundervisning fick hon hos fru Schäffer i Leipzig.

År 1854 anställdes hon som sängerska vid Hofoperan i Dessau, hvilket engagement afbröts genom teaterhusets brand. Efter att sedan med framgång hafva uppträdt som gäst i Cassel och Leipzig gjorde hon ett besök i Sverige. Dåvarande förste direktören för Kungl. Teatern, friherre Knut Bonde, inbjöd henne därunder att försöka sig på svenska operans tiljor tillsammans med den berömde österrikiske tenoren Aloys Ander, hvilken då uppträdde där som gäst, och den 22 juni 1855 debuterade hon på tyska språket som *Lady Harriet* i »Martha». Den lycka hon vid sitt första uppträdande gjorde, grundade sig ej blott på en ungdomlig, liflig apparition och en ovanlig sångröst, utan äfven och fastmera på en obestridlig, inneboende fin uppfattning och omedelbarhet i föredraget. Genast efter debuten blef hon fast engagerad, och fick inom kort lösa sådana uppgifter som *Pamina* i »Trollflöjten», *Grefvinnan* i »Figaros bröllop», *Donna Anna* i »Don Juan», *Agatha* i »Friskyttan», *Alice* i »Robert» och *Mathilda* i »Wilhelm Tell», hvilken sistnämnda roll hon kreerade på den svenska operascenen, då denna opera första gången uppfördes härstädes den 4 juni 1856 (hvarvid Aloys Ander vid sitt andra gästspel här utförde Arnolds parti). Åren 1857–58 företog hon en studieresa till Paris. Hon fick där undervisning hos Duprez i sång och lyriskt-dramatisk deklamation och uppträdde under tiden ofta på dennes egen teater i scener ur större operor, men samtidigt därmed åtnjöt hon äfven undervisning af fru Isabelle Bur (elev af Manuel Garcia, Jenny Linds lärare). Under dessa berömda lärares utmärkta ledning utvecklade hon sig alltmer till en sängerska af stor betydighet, hvilket hade till följd ett gästspel på våren 1859 på Hofoperan i Wien, hvar efter hon ånyo begaf sig hem till fäderneslandet och fick s. å. på nytt anställning vid den svenska operascenen. Hon uppträdde nu som *Rezia* i »Oberon», en musikalisk uppgift af det slag, som varmast tilltalade hennes konstnärsindividualitet,

och i hvilken hon kunde utveckla hela behaget af sin klockrena stämma, och hela djupet af sin sannt musikaliska uppfattning. Hon var därefter till sin död fästad vid vår lyriska scen med undantag af större delen af spelåret 1867—68, då hon på grund af en misshällighet mellan teaterstyrelsen och henne under spelåret begärde och erhöll afsked. Under denna tid reste hon tillsammans med fru Norman-Neruda till Köpenhamn. Där skördade hon mycken utmärkelse under en serie gästföreläsningar på det Kongelige Teater därstädes, och firades därjämte som en synnerligen eftersökt konsertsångerska. Från början af spelåret 1868—69 inträdde hon ånyo i Kungl. Teaterns tjänst och intog fortfarande, alltjämt bredvid Louise Michaeli obestridd primadonnans plats.

»Det område på hvilket hon bäst och klarast lade i dagen sin ypperliga skola, sin djupt musikaliska natur och den alla svårigheter besegrande klarhet, hvarmed äfven de mest invecklade musikaliska uppgifter af henne löstes, var onekligen det Wagnerska dramat, hvars förnämsta tolk hon var på vår scen, vare sig man betraktar henne som *Senta* i »Den flygande Holländaren», som *Elsa* i »Lohengrin», eller som *Elisabet* i »Tannhäuser». Dessa tre kvinnliga väsen, hvar och en uppfylld af den mest jungfruliga skärhet, hvar och en nästan enväldigt behärskad af en mystisk makt under hvilken de böja sig med resignationens hela själförnekelse, och hvar och en framställande en skiftande, djupt sympatisk bild af det evigt kvinnliga, vunno genom hennes musikaliska framställning ett egendomligt, djupt gripande intresse, som kanhända icke en mera uteslutande dramatiskt anlagd sångerska skulle kunna förläna dem.» (Frans Hedberg, »Svenska opera-sångare».)

Bland de många roller, som fru Stenhammar under sin långa konstnärskarriär utförde på den svenska operascenen, må utom förut nämnda, anföras följande: *Leonora* i »Trubaduren», *Gilda* i »Rigoletto», *Estrella* i Berwalds »Estrella di Soria», *Margareta* i »Faust», *Valentine* i »Hugenotterna», *Selika* i »Afrikanskan», *Bertha* i »Profeten», *Adalgisa* i »Norma» och *Julia* i »Romeo och Julia». Fredrika Stenhammars betydelse för vår inhemska sängkonst var dock icke uttömd med hennes sceniska uppträdande. Hon hade en stor sådan som konsertsångerska, på hvilket område

hon åtnjöt en obegränsad och välförtjänt popularitet. Men hon hade en ännu större som lärarinna. Om någon kunde inprägla hos sina elever den lärdomen att endast vinna segrar genom att använda ädla och rena vapen, så var det hon. Hon var på samma gång en sträng, en mycket fordrande, men också en rikt gifvande lärarinna. År 1864 blef hon ledamot af Kungl. Musikaliska Akademien och den 1 dec. 1876 erhöll hon medaljen »Litteris et artibus». Hon afled i Stockholm den 7 okt. 1880. — Gift den 15 juni 1865 med operasångaren *Oscar Fredrik Stenhammar*.

Anders Gustaf Wilhelm Hedman. *K. T.* 1 jan. 1856—30 juni 1863. *K. T:ne* 1 juli 1863—30 juni 1883.

Född i Stockholm den 14 april 1830. Balettelev den 1 juli 1842, figurant den 1 juli 1845. Sufflör den 1 jan. 1856, till sin död den 6 juli 1883. Under hela denna tid hade han anställning både som sufflör och aktör.

Edla Sofia Skoglund, född Malmström. *K. T.* 1 mars 1856—30 juni 1863. *K. T:ne* 1 juli 1863—1875.

Född på Västerås slott den 12 maj 1831 (fadren, *Georg Malmström*, var kammartjänare och hofmästare hos landshöfdingen friherre F. Ridderstolpe). Elev vid kören den 1 febr. 1848, korsångerska den 1 juli 1852. Debuterade den 6 febr. 1856 som *Elvira* i »Don Juan», hvilken roll blef den enda hon utförde. Sedan tjänstgjorde hon endast i kören. Död i Stockholm den 7 juni 1875. — Gift i april 1861 med hautboisten *Andreas Emanuel Skoglund*.

Per Anders Johan Willman. *K. T.* 1 juli 1856—30 juni 1857 och å nyo 1 juli 1859—30 juni 1863. *K. T:ne* 1 juli 1863—30 juni 1888. Lifstidskontrakt, upprättadt den 1 juli 1863.

Född i Stockholm den 22 juli 1834. Hans fader var den framstående musikern *Olof Willman*, violonist i Hofkapellet 1814—1815, eftersökt musiklärare och ledamot af Kungl. Musikaliska Akademien; modern hette *Ulrika Christina Lindblad*. Redan i föräldrahemmet invigdes Anders Willman i kärleken till den konst, som sedan blef hans lifs stora uppgift. Men han inhämtade äfven den allmänna bildning, som utgjorde grund-

valen för det gedigna konstnärskap, hvilket sedermera hos honom bar så rik frukt. År 1852 tog han studentexamen i Uppsala, men började omedelbart därpå studera sångkonsten för Julius Günther. Den 1 juli 1853 ingick han i Kungl. Teaterns elevskola, där han erhöll undervisning i deklamation och mimik af fru Bock. Den unge eleven väckte genast stora förhoppningar och den 22 jan. 1854 fick han debutera som *Sarastro* i »Trollflöjten». Han var då endast nitton och ett halft år, men vann dock mycket erkännande, icke blott för sin präktiga röst, utan äfven för sitt dramatiskt verksamma spel, ehuru visserligen kritiken på ett par håll förhöll sig något reserverad. År 1856 fick han aktörsengagement, men redan följande år beslöt han att fullända sina studier i utlandet. Han hade emellertid under de gångna åren, såväl under elevtiden, som sedan han erhållit fast anställning, fått uppträda i många olika såväl tal- som sångroller. Så t. ex. fick han spela *Dödgräfvaren* i »Hamlet», *Tegel* i »Siri Brahe och Johan Gyllenstjerna», och då negern *Ira Aldridge* i juni 1857 gasterade på Kungl. Teatern i ett par Shakspeare-stycken, spelade *Willman Montano* i »Othello» och *Dogen* i »Köpmannen i Venedig».

Sedan hans första anställning vid Kungl. Teatern upphört reste han 1857 till Paris, där hans studier räckte i två år. Under denna tid studerade han sångkonsten isynnerhet för Duprez, men äfven för Laget, samt tog hos den originelle och excentriske, men utmärkte läraren Delsarte undervisning i musikalisk deklamation, plastik och mimik. Under de båda år han stannade i Paris drog han fördel ej blott af den direkta undervisningen, utan äfven af det efterföljansvärda han hörde och såg på världsstadens teatrar.

Då Willman år 1859 återvände till Stockholm var han en vida mera betydande konstnär än förut. Han sjöng *Bertram* i »Robert» och nedlade så stor kraft och värme i sin konstnärliga framställning, att man genast fann huru mycket Parisstudier-na utvecklat hans redan förut erkännansvärda talang.

Om Willmans konstnärskap var af stor betydelse efter återkomsten från Paris, undergick det dock ytterligare utveckling vid Kungl. Teatern, isynnerhet genom den lyckliga tillfälligheten, att August Bournonville under åren 1861—1864 var anställd som intendent för scenen. Denna ypperlige instruktör

tör fann snart att den unge sångarens konstnärliga tillgångar kunde och borde ytterligare förkofras, och därför instuderade han med honom på det noggrannaste flere af de partier, som sedan blefvo Willmans mest betydande. I tre år åtnjöt den unge sångaren Bournonvilles ovärderliga handledning, och bland de partier som han var nog lycklig att få instudera för denne mästare var det isynnerhet *ett*, som med fog kan prisas som konstnärens yppersta: *Mefistofeles* i Gounods »Faust». Redan när nämnda opera första gången upptogs på svensk scen den 5 juni 1862, var denna hans framställning ypperlig både i sång och spel, och sedermera utarbetade han under hand ända in i de finaste detaljer denna verkligt storartade skapelse, »storartad genom den breda humor, den sprudlande satir och den käckt burleska djäfvulskhet, som han förstod att genomsyra den med».

En af Willmans förnämsta skapelser föröfrigt var *Marco Spada* i Aubers opera. Här var han icke blott den fint bildade sångaren med den vackra, klangfulla basrösten: han visade sig äfven i denna opera som en skådespelare af hög rang. Framgången betingades i denna såväl som i många andra partier icke blott af de rent lyriska resurserna, utan äfven af åtskilliga yttre företräden. Sådana voro hans manliga apparition, hans maskeringskonst, den för en lyrisk artist ännu mera än för en dramatisk ovanliga förmågan att individualisera, samt framförallt hans underbara, trohjärtade och själfulla ögon, hvilka bidrogo att i ännu högre grad förlåna framställningen en fångslande och sympatisk prägel.

Bland Willmans öfriga roller må nämnas *Marcel* i »Hugenotterna», *Kasper* i »Friskyttan», *Sulpiz* i »Regementets dotter», *Don Pedro* i »Afrikanskan», *Rebolledo* i »Kronjuvelerna», (en utmärkt framställning), *Don Juan*, *Bellamy* i »Villars dragoner», *Figaro* i »Figaros bröllop», *Rocco* i »Fidelio», *Pietro* i »Den stumma», *Plumkett* i »Martha», *Landtgreffen* i »Tannhäuser», *Daland* i »Den flygande Holländaren» och *Tsar Peter* i »Nordens stjärna» (den sista roll han instuderade). Han var äfven en framstående konsertsångare och under många år en själfskrifven, populär tolkare af de förnämsta baspartierna i Haydns och Händels oratorier.

Men Willman var icke endast en utmärkt lyrisk konstnär,

äfvén som scenisk ledare och instruktör inlade han stora förtjänster. Om hans verksamhet som regissör vittnar bäst de förtäffliga uppsättningar af Boïtos »Mefistofeles», Adams »Konung för en dag» och Meyerbeers »Nordens stjärna», hvilka upptogos under åren 1881—1883 då Willman var scenintendent under Westins direktörskap. Under spelåren 1877—1881 var Willman därjämte föreståndare för Kungl. Teaterns elevskola.

År 1883 blef Willman efter Westin direktör för de kungl. teatrarna. Hans verksamhet som teaterchef blef däremot ej så framgångsrik som hans konstnärsbana — hans praktiska administrationsförmåga stod ej i jämbredd med hans konstnärliga intressen. På denna post kvarstod han till 1888, då han äfvén afgick som skådespelare och sångare.

År 1869 blef Anders Willman ledamot af Kungl. Musikaliska Akademien, 1878 erhöil han medaljen »Litteris et artibus» och 1880 utnämndes han till riddare af Vasaorden; han var därjämte riddare af Dannebrogorden och några andra utländska ordnar.

I jan. 1898 invaldes Willman till ledamot i den med anledning af den blifvande teaterverksamheten i den nya operabyggnaden tillsatta teaterkommittén. Han efterträdde där Knut Almlöf, som för sjukdom hade måst afsäga sig uppdraget. Det första sammanträde han bevistade i denna kommitté ägde rum å Hôtel Östergötland den 17 jan. 1898, och det blef för honom äfvén det sista. Redan några minuter efter det han haft ett kort anförande, hvarvid ingenting ovanligt förmärktes hos honom, gled han ned från den stol på hvilken han satt och föll i golvet utan att gifva ett ljud ifrån sig. Två tillkallade läkare kunde endast konstatera att döden inträdt genom hjärtförlamning.

Anders Willman var tre gånger gift. Den 24 sept. 1871 ingick han i Norrköping giftermål med skådespelerskan och operasångerskan *Hedvig Harling*. Efter hennes den 15 aug. 1887 timade död gifte han sig den 3 sept. 1888 med f. d. skådespelerskan vid de kungl. teatrarna *Fanny Aberg*. Makarna Willman bosatte sig då på Wermdön, där de lefde i lyckligt lugn några år, tills hustrun angreps af en obotlig sjukdom och afled i Stockholm den 5 febr. 1895, sedan de återflyttat till hufvudstaden. Den 3 sept. samma år ingick Willman för tredje gången äktenskap och gifte sig i Slottskyrkan med *Eva Eugenie*

Adèle Hermelin (född 1865, död å Sophiahemmet den 27 dec. 1916, dotter af kammarherren, friherre Claes Fredrik Samuel Hermelin och grefvinnan Amalia Matilda Gustafva Cronhielm af Hakunge). Tillsammans med sin tredje hustru flyttade Willman i okt. 1897 till Södertäljetrakten, där han nog hade hoppats få tillbringa många år i lugn och ro, då han efter endast några få månader så plötsligt träffades af döden.

Maximiliana Theodolinda Röske-Lund, född Röske. *K. T.* 1 juli 1856—30 juni 1862. *K. St. T. gästspel* 8—19 juni 1868, 3 g.

Född i Stockholm den 5 juni 1836 (dotter af sergeanten *Johan Henrik Röske* och *Anna Nystedt*). Elev den 1 nov. 1852, hvarunder hon åtnjöt sångundervisning för Günther. Under sin sexåriga anställning vid Kungl. Teatern utförde hon bl. a. följande operapartier: *Pamina* och *Nattens drottning* i »Trollflöjten», *Agatha* i »Friskyttan», *Grevinnan* i »Figaros bröllop», *Elvira* och *Zerlina* i »Don Juan», *Adalgisa* i »Norma», *Valentine* i »Hugenotterna», *Leonora* i »Stradella», *Bertha* i »Profeten», *Elvira* i »Ernani», *Mathilda* i »Wilhelm Tell» och *Isabella* i »Robert». Efter sin afgang från Kungl. Teatern uppträdde hon på åtskilliga tyska operascener och var bl. a. anställd vid Stadtteatern i Stettin 1863. Uppträdde i Breslau 1867 med stort bifall som *Donna Anna* i »Don Juan», *Leonora* i *Trubaduren* och *Elisabet* i »Tannhäuser» m. fl. I juni 1868 uppträdde hon som gäst å Kungl. Stora Teatern såsom *Donna Anna*, *Leonora* i »Trubaduren» och *Selika* i »Afrikanskan». I början af 1870-talet engagerad vid Kungl. Operan i Berlin. 1874—77 var hon anställd vid den af Ludvig Josephson uppträdde operan vid Kristiania Teater, hvarefter hon under första halfåret 1878 var engagerad som primadonna vid svenska operan i Helsingfors. År 1885 uppträdde hon vid fru Mattis Lundströms operasällskap på Tivoliteatern i Kristiania. »Fru Röske-Lund hade en både till omfång och styrka betydande sopranstämma, som hon behandlade med öfverlägsen artistisk förmåga, och hennes föredrag utmärkte sig alltid genom dramatiskt lif, värme och färg». Hon afled i Köpenhamn den 7 juni 1895. — Gift den 21 apr. 1860 med oboisten i Hofkapellet *Emilius Lund* (född i Köpenhamn den 5 juni 1830, anställd i Kungl. Hofkapellet 1857—1862, död den 6 april 1893).

Bertha Carolina Mathilda Bock, sedan **Fru Tammelin**. *K. T.* 1 juli 1856—30 juni 1863. *K. T.:ne* 1 juli 1863—30 juni 1887.

Född i Stockholm den 21 dec. 1836, dotter af flöjtisten i Hofkapellet *Carl Friedrich Bock*, och skådespelerskan vid Kungl. Teatern fru *Carolina Sofia Bock*, född *Richter*. Elev den 1 jan. 1853—31 dec. 1855. Redan innan hon vid 17 års ålder antogs till elev hade hon haft förmånen af sin moders utmärkta ledning. Af modern som var lärarinna i deklamation vid Kungl. Teaterns elevskola, lades grunden till den ypperliga talkonst, för hvilken fru Tammelin sedermera blef så berömd. Utrustad med godt hufvud erhöll hon därjämte en för en kvinna på den tiden mindre vanlig bildning. Efter genomgången elevkurs anställdes hon som skådespelerska vid Kungl. Teatern, en plats, som hon sedermera med heder och framgång fyllde i 31 år. Under denna tid utförde hon mer än ett par hundra tal- och sångroller, omfattande alla möjliga slag, från de mest allvarliga till de mest komiska, och hon gjorde det så, att hennes framställningar, alltid goda, stundom formade sig till små mästestycken af natursanning och träffande karakteristik. Bland hennes talroller må erinras om: *Ingrid* i »Engelbrekt och hans dalkarlar», *Mamsell Florin* i »Blommor i drifbänk», *Tant Beata* i »Så kallad ungdom», *Mamsell Perath* i »Norr och Söder», *Brita Leijonhufvud* i »Kung Märta», *Fru Pernelle* i »Tartuffe», *Philaminte* i »Lärdd folk i stubb», *Adolfine* i »Familjen Benoiton», *Deborah* i »Richard Sheridan», *Fru Laroque* i »En fattig ung mans äfventyr», *Ulrika* i »Släktingar», *Mistress Malapropp* i »Rivalerna», *Fru Hänselmeier* i »Fåfänga» och *Fru Karolina Gyllenkrans* i »Advokaten Knifving». Af sångroller böra nämnas: *Puck* i »Oberon», *Veveranda* i »Slottet Montenero», *Markisinnan* i »Regementets dotter», *Barbarina* i »Figaros bröllop» och *Prinsessan* i »Den förtrollade katten». Samtidigt med sin tjänstgöring vid Kungl. Teatern och sedermera efter det hon lämnat scenen, gaf hon undervisning åt yngre förmåger i diktion och svenska språkets behandling, och det med sådan framgång, att Kungl. Musikkonservatoriet år 1879 skyndade att anställa henne som lärarinna i deklamation för dess sängelever. Här väntade henne en rik verksamhet, men detta var icke nog. År 1889 kallades hon äfven till lärarinna i deklamation och rollers instuderande vid Kungl. Teaterns elev-

skola. Hon ägnade sig åt alla dessa uppgifter med en kraft, energi och framgång, som förvärfvade henne namn af att vara en synnerligen god instruktis, och som ställde både konsten och konstnärerna i stor tacksamhetsskuld till henne. Sista gången hon uppträdde på scenen var den 7 mars 1887, då hon som *Fru Pernelle* i »Tartuffe» mottog uttrycken af publikens tacksamhet, erkännande och saknad. Hennes afgang från scenen föranleddes till stor del däraf, att hennes synförmåga, som alltid varit svag, efter hand hade så aftagit, att hon hade svårt att vägleda sig. Den 1 dec. 1885 tilldelades hon af konung Oscar medaljen »Litteris et artibus». Död i Stockholm den 2 jan. 1915. — Gift den 16 mars 1873 med d. v. kammar-skrifvaren, s. m. revisorn i K. Kammarrätten, den bekante skalden *Filip Otto Waldemar Tammelin* (född den 24 febr. 1839, död den 12 juli 1915).

Robert Gustaf Broman. K. T. 1 juli 1857—30 juni 1863. K. T. 1 juli 1863—1874.

Född den 5 sept. 1815 i Nyköping, där fadern *Erik Gustaf Broman* var borgare; modern hette *Ingrid Råström*. År 1833 blef han anställd vid C. A. F. Berggrens teatersällskap (den s. k. »magister» Berggren — han hade tagit studentexamen), kom 1835 till O. U. Torsslows sällskap, var våren 1844—46 hos Fredrik Deland och därefter hos C. G. Hessler till 1851, hvilket sistnämnda år han öfvergaf teatern och öppnade bryggeriörelse i Tavastehus. Men då detta företag ej hade önskad framgång ingick han åter vid Hesslers sällskap 1852. Förestod jämte J. W. Weselius Södra Teatern 1853—54, kvarstod vid samma scen spelåret 1854—1855, då Södra Teatern öfvertagits af Zetterholm, och tog därefter anställning vid Mindre Teatern, som hösten 1854 öfvertagits af Edvard Stjernström, och förblef där till 1857, då han öfvergick till Kungl. Teatern. »Broman var framför allt natursann, han var realist i ordets bästa bemärkelse, och det låg på botten af hans skaplynn ett drag af djup och lifskraftig humor, som adlade hans ofta kanske nog realistiska skapelser och gaf dem på detta sätt konstverkets prägel. Han hade både förstånd och hjärta och båda pulserade varmt i allt hvad han framställde på scenen.» (Frans Hedberg.) Vidden af den komiska kraft, af hvilken han var

mäktig, ådagalade han ännu under de senaste åren af sin lefnad tydligt och klart i det drastiska sätt, på hvilket han utförde väfvaren *Spoles* roll i »En midsommarnattsdröm». Bland de roller som han för öfrigt utförde på de kungliga teatrarna må anföras: *Dupuis* i »Ett hem», *Doktorn* i »Doktors marionetter», *Pont-au-Choux* i »En bengalisk tiger», *Thirion* i »En papperslapp», titelrollen i »Herr Perrichons resa», *Magister Bruus* i »Blommor i drifbänk», *Olderman* i »Smädeskrifvaren», *Botvid* i »Bröllopet på Ulfåsa», *Jemmerling* i »Advokaten Knifving», *Majoren* i »Majorens döttrar» och *Formichel* i »Familjen Benoiton».

Robert Broman var en skämtsamt anlagd natur, som isynnerhet i sina yngre dagar var mycket fallen för upptåg på scenen. En för honom i detta afseende ganska karakteristisk historia berättas från hans anställning hos Torsslow, som under somrarna spelade på gamla Djurgårdsteatern. I ett af de stora skådespel som där gäfvos, hade man, för att framställa en krigshär på scenen, låtit måla en sådan på fonddekorationen; för öfrigt finga de aktörer, som ej hade någon roll i pjäsen, tjänstgöra som soldater. Broman var en bland dem. En afton, just som fru Torsslow höll på att utföra en högtragisk scen i truppernas åsyn, märkte hon ett oförklarligt fnissande i salongen, hvilket snart öfvergick till högljudt skratt. »Hvad i all världen skrattar publiken åt? Är det något i olag med min toalet?» hviskade hon till de närmast stående på scenen. »Nej», svarade en af de medspelande, »det är bara Broman, som går och bjuder de målade gubbarna på snus» . . .

Han afled i Stockholm den 25 sept. 1874. — Gift den 1 sept. 1837 med skådespelerskan *Augusta Wilhelmina Haglund* (död den 23 juni 1874). En dotter till makarna Broman, skådespelerskan *Amanda Broman*, blef år 1857 gift med litteratören, s. m. intendenten vid Kungl. Stora Teatern, *Frans Hedberg*.

Charlotte Bournonville. K. T. 1 juli 1857—30 juni 1858. K. St. T. gästspel 6 juli 1866.

Född 1833. Dotter af hofbalettmästaren vid det Kongelige Teater i Köpenhamn *August Bournonville* och *Helena Fredrika Håkansson*. Sedan hon år 1856 studerat sångkonsten för professor Lamperti i Milano, blef hon fast anställd vid vår operascen den 1 juli 1857, men kvarstod där endast ett spelår, hvar-

vid hon uppträdde bl. a. som *Fidès* i »Profeten» och *Nancy* i »Martha». Var sedermera, från 1859 till 1884, anställd vid det Kongelige Teater i Köpenhamn där hon erhöll titeln k. kammarsångerska. Vid gästuppträdandet på Kungl. Stora Teatern i Stockholm den 6 juli 1866 (utställningssommaren) utförde hon *Fidès'* parti i »Profeten». — Hon var sånglärarinna för prinsessan *Dagmar*, s. m. kejsarinnan *Maria af Ryssland*, samt prinsessan *Alexandra*, s. m. drottning af England. Har författat ett större memoarverk »Erindringer fra Hjemmet og Scenen», hvilket utkom 1904. Hon afled i Köpenhamn den 23 mars 1911.

Sten Harald Torsslow. K. T. 1 sept. 1857—1 juli 1859. K. T.:ne 1 okt. 1864—30 juni 1888.

Född i Kristianstad den 10 febr. 1838. Föräldrarna voro det berömda skådespelareparet *Olof Ulrik Torsslow* och *Sara Fredrika Strömstedt*. Under den första perioden af sin anställning vid Kungl. Teatern ägnade han sig åt talscenen och debuterade den 23 sept. 1857 som *Henri* i skådespelet »*Fiammina*». År 1864 engagerades han änyo, men då hufvudsakligen som sångare, och debuterade den 1 dec. 1864 på Kungl. Dramatiska Teatern som *Gottfried* i operetten »*Doktorn och apotekaren*». Bland de roller han sedermera utförde kunna anföras *Horace* i »*Svarta dominon*», *Stålsporre* i »*Mälaren och modellerna*», *Nevers* i »*Hugenotterna*», *Chateauf* i »*Tzar och timmerman*», *Sebastian* i »*Kronjuvelerna*» *Alfonso* i »*Den stumma*», *Leopold* i »*Judinnan*» och *Ottokar* i »*Friskyttan*». Dessutom uppträdde han i åtskilliga rent dramatiska roller. Visserligen hörde han ej till de »stora» tenorerna, men hans röst var behaglig under dess friska tid och som skådespelare hade han en för scenen lämplig apparition. Innan Harald Torsslow började sin teaterbana ägnade han sig åt målarkonsten och studerade vid Konstakademien i Stockholm och sedermera i *Düsseldorff*, och sedan han lämnat scenen gjorde han sig bemärkt som en ganska framstående landskapsmålare. Redan år 1869 hade han blifvit kallad till agré vid Akademien för de Fria konsterna. Död i Stockholm den 7 dec. 1909.

Carl Fredrik Lagerqvist. K. T. 1 okt. 1857—30 sept. 1858. K. T.:ne 1 okt. 1866—30 juni 1888. K. Op. 20 nov. 1888 (A. Hans

sons afskedsrecett); 3 april och 16 okt. 1890. *K. Dr. T. gästspel*: 27 mars—6 maj 1892, 21 ggr; ånyo 4 nov. 1892 (Gustaf Fredriksons 30-års jubileum).

Född i Stockholm den 16 okt. 1819. Son af kryddkramshandlaren *Fredrik Adolf Döling*. Elev vid Kungl. Teatern 1835—1837, då han ännu bibehöll sitt föräldranamn, Döling, hvilket han dock sedermera af någon anledning utbytte mot namnet Lagerqvist. Från elevskolan kom han till Torsslow, som om somrarna spelade på Djurgårdsteatern och för öfrigt i landsorten. Hans första uppträdande på Djurgårdsteatern var i maj 1838, då han utförde *Baron von Huttens* roll i »Pasquillet». Man ansåg på grund af denna prestation, att han hade särskild begåfning för gubbroller. År 1844 blef han anställd vid Fredrik Delands sällskap, där han kvarstannade tills Deland 1848 slutade som teaterföreståndare. Kom därefter till Pierre Delands sällskap, och därifrån till Edvard Stjernström, först vid dennes resällskap från hösten 1851 och sedan vid Mindre Teatern under de år, 1854—1863, som Stjernström innehade densamma, utom spelåret 1857—58, då han hade anställning vid Kungl. Teatern. Spelåret 1863—64 tillhörde han det af Oscar Andersson, Wilhelm Åhman och Mauritz Pousette bildade sällskap, som då gaf föreställningar på Nya Teatern i Göteborg, och där kvarstod han äfven de båda följande spelåren, då sällskapet hade öfvertagits af Åhman och Pousette och omväxlande spelade i Göteborg, Malmö och Helsingfors och om somrarna på Humlegårdsteatern i Stockholm. Från hösten 1866 tillhörde han sedermera oafbrutet de kungliga scenerna till 1888, då han vid 69 års ålder drog sig tillbaka till privatlifvet. Sedan uppträdde han dock 1892 som gäst. Lagerqvist tillhörde den gamla skådespelarestammen, som besatt entusiasm och aktning för sitt yrke och som inlade allvar och samvetsgrannhet i allt.

»Han var en karatärsskådespelare af mycken förtjänst, visserligen ej särdeles mångsidig, men på sitt område ofta nog förtäfflig, ibland rent af mästerlig. Hans fack blef tidigt nog komiska gubbroller. Han hade ej Knut Almlöfs smidighet och komiska verve, men han kunde med saftig karakteristisk gifva uttryck åt pösande dryghet och själfbelåten öfverlägsenhet. Hans präktigt individualiserade och karrikerade ämbets-

mannatyper med orubbligt allvar och osviklig grandessa i sitt uppträdande — t. ex. *Tullförvaltar Gyllenkrans* i »Advokaten Knifving» och *Postmästaren* i Kiellands »Bettys förmyndare» — äro hittills öfverträffade på svensk scen och tillhöra de mästerverk af skådespelarkonst. Dramatiska Teatern har skäl att vara stolt öfver. Varianter af komiska gubbar med starkt utpräglad själfkänsla under en luggsliten yta gaf han som *Ölander* i »Ett resande teatersällskap» och som *Don Ranudo de Colibrados* i Holbergs bekanta komedi. En oförgätligt grotesk typ af afsigkommen gentleman gaf han i »Döden fadder», där han spelade den ena af de båda stråtröfvarna. Det var en rent af klassisk prestation, som säkert har få motsycken på den svenska scenen. En karaktärsfull studie var ock hans *Giboyer* i Augiers »Moderna vinglare» och »Giboyers son» och på andra områden hans *Lundestad* i »De ungas förbund» och *Bazil* i Beaumarchais' komedi »Figaros bröllop». Godmodiga och trefliga gamla herrar framställde han ock med framgång. Vi ha allt skäl ihågkomma hans figurer i flera af Frans Hedbergs lustspel, gamla assessorer och kamrerare med genuin stockholmsk färgläggning — den bästa var kanske *Kamrer Groth* i »Det skadar inte». Äfven af småroller gjorde han ofta nog en originell och karakteristisk typ — hans öfverlägsna förmåga i maskeringen var allmänt erkänd, ingen kunde så bra som han göra ett karaktärshufvud.» (Georg Nordensvan, minnesruna i Aftonbladet.)

Lagerqvist hade sin afskedsrecett på Kungl. Operan den 16 okt. 1890, då han utförde sin gamla glansroll, den ryggstyfve tullförvaltaren i »Advokaten Knifving». Vid sitt gästspel, våren 1892, utförde han endast en roll, aktören *Ölander* i »Ett resande teatersällskap». Uppträdde sista gången på scenen vid Gustaf Fredriksons 30-årsjubileum den 4 november 1892, då han utförde *Verdelets* roll i »Klädeshandlaren och hans måg». Utnämndes år 1885 till riddare af Vasaorden. Död i Stockholm den 12 jan. 1897. — Gift den 26 sept. 1846 med skådespelerskan *Johanna Charlotta Asplund* (född den 19 okt. 1825, död den 23 febr. 1902), som spelåret 1857—58 var anställd vid Kungl. Teatern och sedermera vid Mindre Teatern till 1863, då hon afgick från scenen.

Helfrid Kinmansson, född Torsslow. K. T. 1 okt. 1857 — 30 sept. 1858. K. T:ne 1 sept. 1863—30 juni 1887. K. Dr. T. gästspel 14 nov. 1894—4 febr. 1895.

Född i Stockholm den 15 jan. 1831. Föräldrarna voro skådespelareparet *Olof Ulrik Torsslow* och *Sara Fredrika Strömstedt*. Redan vid 6—7 års-åldern tog hon sina första steg på tiljan, och den lille *Giovanni* i Oehlenschlägers sorgespel »Correggio» var antagligen hennes första roll, då hon medföljde sina föräldrar på deras vinterresor i landsorten och i Finland. Äfven andra barnroller, af hvilka det alltid fanns en eller annan i den tidens repertoarstycken, spelade hon och visade redan tidigt framstående anlag. Sedan var hon borta från scenen under ett tiotal år, hvarunder hon fick en värdad uppfostran. Sexton-årig debuterade hon som *Cordelia* i »Kung Lear» 1847 på Mindre Teatern, som då innehades af hennes fader, och tillhörde sedan denna scen till 1863, med undantag af spelåret 1857—1858 då hon var anställd vid Kungl. Teatern. Hon väckte snart allmänt uppseende som teaterns ingenue och första älskarinna. Många och olika voro de roller, i hvilka hon uppträdde, och alltmer och mer intog hon publiken till sin fördel genom ett blidt och intagande behag, en renhet och naturlig enkelhet, som inom kort gjorde henne till allmänhetens gunstling. »Det låg själ i hennes framställning, där bröt fram en inre värme, som med naturens och sanningens hela allmägt ryckte äfven den motvilligaste med sig.»

Bland hennes roller på Mindre Teatern var det isynnerhet tre, som väckte verklig hänförelse. Först hennes *Valborg* i Oehlenschlägers tragedi »Axel och Valborg» (1856), där hon »gaf bilden af den nordiska ungmön, som enkelt och utan förhåvelse lydde pligtens bud.» Så hennes *Julia* i Shakespeares sorgespel »Romeo och Julia» (1859); »hon var kanske icke den glödande, passionerade italienskan, men hvad hon bättre än någon annan framställde, det var den älskande kvinnan, som med hela sin själ hängifver sig åt den hon älskar.» Slutligen hennes *Jolanta* i Henrik Hertz' dram »Kung Renés dotter» (1860), som var »något af det bästa och mest älskliga, som någon svensk scen haft att uppvisa».

Den 4 jan 1853 blef hon gift med skådespelaren *Gustaf Kinmansson*, mot hvilken hon under sin anställning vid Mindre

Teatern spelade sina flesta och mest framstående roller. — Då Mindre Teatern år 1863 under namn af Kungl. Dramatiska Teatern öfvergick till den kungl. teaterinstitutionen antog fru Kinmansson tillika med sin make dem af densamma erbjudet det engagement. Här uppträdde hon under de första åren fortfarande i de unga älskarinnerollerna, bl. a. som *Antoinette* i »Klädeshandlaren och hans mäg» och som *Laura* i »De nygifta», och ännu 1869 spelade hon *Valborg* mot sin man i Axels roll.

Kommen till fyrtiårsåldern kunde hon ej längre uppträda i de unga roller, i hvilka hon förut under ett par årtionden hänfört publiken. Hon öfvergick då så småningom till det rollfack, inom hvilket hon sedermera vann så stor berömmelse: äldre karaktärsroller. Med stigande framgång tolkade hon sedan under en följd af år än blida, hjärtevinnande äldre damer, sådana som *Stafva* i Hedbergs »Majorens döttrar», *Tant Malla* i samme författares »Mellan bjudningarna» och den beskedliga, gråtfärdiga *Sally* i Edvard Bäckströms »Evas systor», än lidande och förtryckta hustrur, såsom *Fru Guerin* i Augiers »Notarien Guerin» och *Fru Bark* i Ann-Charlotte Edgrens »Sanna kvinnor», än glada och komiska, ja rent af burleskt framställda figurer såsom *Markisinnan de Rio-Zarés* i »Dora», *Madam Rundholmen* i »De unges förbund» och icke att förglömma den med saftig komik framställda *Sarah* i »Odette» — »en öfvermogen och tämligen bedagad skönhet, med korp svart lugg ner i ögonen, feta rosiga kinder och rödmålade läppar, iklädd en utmanande drägt i skrikande färger och bärande en pudel på armen», såsom hon i denna roll så träffande skildrats af Georg Nordensvan i hans teaterstudier »I rampljus». »Hon förstod den sällsporda konsten att vara löjväckande utan att skapa karikatyr, att vara burlesk utan att vara låg, och att till och med i själfva vrångbilden af en öfvertecknad karaktär framhålla det som kom den att bibehålla prägeln af det evigt mänskliga». (Frans Hedberg.) — Som en den bjärtaste motsats till dessa hennes komiska framställningar må erinras om hennes *Sarah Mathison* i Sardous »Allt för fosterlandet», en liten obetydlig roll, som hon dock genom den gripande tragik, hvarmed hon återgaf densamma, gjorde till en af det bloddrypande dramats mera bemärkta figurer.

Det var Helfrid Kinmanssons storhet att hon aktade alla roller lika högt, att hon var trogen i det lilla och att begreppet »biroll» aldrig förekom i hennes medvetande.

Bland fru Kinmanssons öfriga roller på den kungliga scenen må framhållas hennes präktiga *Madam Röntved* i Drachmanns »Strandbybor», den halffjoskiga *Moster Lisen* i Alfild Agrells »Dömd», *Baronessan de St André* i »Skvallerherrskapet i Pont-Arcy» och *Tant Ole* i »Det nya systemet».

Vintern 1894—1895 uppträdde hon som gäst på den scen, där hon förut under fyra årtionden varit en af dess mest uppburna konstnärinnor, och där hade hon äfven sin afskedsrecett den 4 febr. 1895, då hon som *Markisinnan de Rio-Zarés* i »Dora» fick mottaga de mest öfvertygande bevis på publikens beundran och saknad.

Vid Kungl. Teaterns hundraårsjubileum den 30 sept. 1882 erhöll fru Kinmansson af konung Oscar II medaljen »Litteris et artibus».

Efter långvarig sjukdom afled hon den 12 mars 1906 å Stockholms sjukhem, där hon under sina sista år bodde.

Georg Efraim Fritz Arlberg. K. T. 1 juli 1858—30 juni 1865. K. T:ne 1 juli 1865—30 juni 1874; gästspel 1 jan.—13 febr. 1878, 10 ggr.

Född i Leksand den 21 mars 1850 (son af klockareprästen och skolmästaren, vice pastorn, s. m. komministern *Georg Arlberg* och han hustru i första giftet *Margareta Lovisa Sahlmark*). Han blef student i Uppsala 1848 och väckte redan då uppmärksamhet för sin röst och sin musikaliska begåfning, tog kameralexamen 1852 och lät därefter inskrifva sig i flera ämbetsverk. Redan efter ett par år följde han dock sin inre kallelse och ägnade sig åt scenen i det han den 9 okt. 1854 debuterade hos Stjernström på Mindre Teatern som *Farinelli* i sängkomedien »*Farinelli eller Kungen och sångaren*», och detta med en framgång som följande år växte till en verklig bifallstorm, då hans *Asmodeus* i »*Den ondes besegrare*» (första gången gifven den 27 dec. 1855) gjorde honom till en af Stockholms mest populära personligheter.

Arlbergs förste sånglärare var Julius Günther. Därefter studerade han för en tysk tenorsångare vid namn Wieser, som uppe-

höll sig i Stockholm en tid. Sedermera blef Pothier i Paris hans lärare.

År 1858 öfver gick han till Kungl. Teatern, där han den 6 okt. 1858 gjorde en glänsande debut som *Figaro* i »Figaros bröllop». Sedan följde slag i slag den ena framgången efter den andra och Fritz Arlberg framstod snart som ett mönster för konstnärlig soliditet, parad med finhet och nobless. Hans vackra väl utbildade baryton, hans dramatiska talang och hans högst fördelaktiga yttre gjorde honom till en af operascenen mest uppburna konstnärer under de sexton år som han var fast anställd där. Hans röst var visserligen ej stor, men han ägde till gengäld en intelligens och en på grundlig bildning byggd konstnärlig uppfattning, som i förening med hans medfödda fina smak, hans eleganta och nobla framträdande, gjorde honom till en af de mest framstående och sympativäckande företeelserna i hela vår teaterhistoria. Han var i besittning af en mångsidighet som skådespelare, som ej är så vanlig vid den lyriska scenen. Han löste de mest olikartade uppgifter, än djupt allvarliga, än glada och komiska. En blick på hans repertoar visar bäst denne genialiske konstnärs mångsidiga begåfning. Bland hans förnämligare roller på vår operascen må sålunda anföras: *Don Juan*, *Agamemnon* i »*Ifigenia i Aulis*», *Valentin* i »*Faust*», *Grefve de Nevers* i »*Hugenotterna*», *Mercutio* i »*Romeo och Julia*», *Kark* i »*Den bergtagna*», *Den flygande Holländaren*, *Telramund* i »*Lohengrin*», *Wolfram* i »*Tannhäuser*», *Almaviva* i »*Figaros bröllop*», *Carl V* i »*Ernani*», *Hans Heiling*, *Zampa*, *Miller* i »*Nürnbergerdockan*», *Räfklo* i »*Målaren och modellerna*», *Belcor* i »*Kärleksdrycken*», *Christiern* i »*Gustaf Vasa*», *Grefve Luna* i »*Trubaduren*», *Nelusco* i »*Afrikanskan*» och *Lord Klockburn* i »*Fra Diavolo*».

Som ett bevis på Arlbergs förmåga att äfven af den till synes obetydligaste uppgift skapa en karakteristisk figur anför Frans Hedberg i »*Svenska operasångare*», hans återgifvande af *Laërtes* lilla roll i »*Mignon*», som genom Arlbergs framställning gjorde sig så gällande. »Endast hans inträde i andra akten som den i rococokostymen stoltserande Theseus i *Midsommarnattsdrömen* var ett praktstycke af dristig komik, och *Laërtes* var, när Arlberg återgaf den, en af styckets skarpast framträdande karaktärer, något som han sedan icke alltid varit».

I juni 1874 afgick Fritz Arlberg från den kungliga scenen. Anledningen till hans afgang från Kungl. Teatern var en tvist mellan honom och kapellmästaren Ludvig Norman, Arlbergs svåger. Då tvisten ej kunde slitas, afgick Arlberg från sin anställning vid operascenen. Den 12 juni hade han sin afskedsrecett, då »Figaros bröllop» uppfördes med Arlberg som Alma viva, och på ett par undantag när var rollbesättningen densamma som då han debuterade som Figaro i samma opera, ty till och med friherrinnan Mina von Stedingk, född Gelhaar, hade för denna gång åtagit sig Susannas parti, »som hon gaf ypperligare än någonsin».

Sedan Arlberg lämnat Kungl. Teatern blef han en af de förnämsta krafterna vid det af Ludvig Josephson samma år upprättade operaföretaget i Kristiania. Då detta företag efter tre år upphörde, tog han det uppseendeväckande steget att under hösten 1877 uppträda som gäst på Hammerska Mindre Teatern (som då innehades af August Berndt och August Warberg), först som *Asmodeus*, hans ungdoms glansroll, som han mer än tjugo år förut kreerat hos Stjernström, och sedan som *Podestan* i Lecocqs operett »Lilla frun». I början af år 1878 uppträdde han åter på operascenen, dock endast under ett kortare gästspel, som *Almaviva*, *Don Juan*, *Grefve de Nevers* och *Alphonzo* i »Leonora». Från augusti 1878 till mars 1879 gaf han gästroller på Mindre Teatern, där han ånyo framträdde i de glada operabufforna med samma glänsande konstnärskap, hvarmed han förut återgifvit de stora operapartierna. Sålunda utförde han under nämnda spelår titelrollen i Strauss' operett »Cagliostro», *Gaspard* i »Corneilles klockor», *De Montlandry* i »Lille hertigen» och *Dom Januari* i »Sjökadetten», och Arlberg hade en ej ringa del i den stora framgången af dessa omtyckta operetter, som då voro nya. Sedan hans gästspel på Mindre Teatern upphört uppträdde han i maj 1879 på Nya Teatern (som då innehades af fru Louise Stjernström), där han utförde titelrollen i Ernst von der Reckes lyriska dram »Bertrand de Born». Sommaren 1879 kreerade han en operettroll på Djurgårdsteatern: badaren *Gregoire* i »Niniche» (första gången gifven den 26 juni), hvilken roll han spelade femtio kvällar å rad. Redan dagen efter afslutadt gästspel i nyssnämnda operett uppträdde den mångsidige konstnären som *Erik den*

fjortonde i Börjessons sorgespel, hvarmed Josephson och Holmquist den 17 aug. 1879 började sitt företag som föreståndare för Nya Teatern. Vid denna scen var Arlberg sedan fästad ända till 1883, under hvilken tid han ömsom återgaf tal och sångroller, däribland debutrollen, *Farinelli*, som han utförde den 9 okt. 1879 på 25-årsdagen af sitt första framträdande på scenen hos Stjernström, *Polonius* i »Hamlet», *Mefistofeles* i Goethes »Faust», tamburmajoren *Montabor* i Offenbachs operett »Stella», *Bellman* i »På Gröna Lund» och många andra roller af de mest skilda slag. I juni 1883 uppträdde han åter på Djurgårdsteatern i en glad operettroll, trumpetaren *Plinchard* i »Lili», och då detta gästspel den 21 juni upphörde var det hans afsikt att för alltid lämna scenen. Han var sedan i många år en ansedd och eftersökt sånglärare, först under någon tid i Köpenhamn, därefter i Stockholm och slutligen, under sina båda sista år, i Kristiania. År 1891 utgaf han »Försök till en naturlig och förnuftig grundläggning i tonbildningsläran», som väckte mycket uppseende genom träffande kritiska anmärkningar och en glänsande, ehuru väl skarp stil.

Han uppträdde dock ännu en gång efter sin sommaren 1883 beslutade afgang från scenen. Det var på Djurgårdsteatern den 26 aug. 1890 då han vid fyllda 60 år utförde *Gaspards* roll i »Cornevilles klockor». Detta hans gästspel inskränkte sig likväl på grund af heshet — måhända äfven af numera bristande röstresurser — till endast en gång.

Fritz Arlberg var äfven lycklig tonsättare: han skref bl. a. orkesterdikten »I skogen» och tonsatte dikterna »Sten Sture» och »Zwei Lieder vom Tode» m. fl. Slutligen var han en af våra yppersta librettöfversättare, hvarom tillräckligt vittna sådana mästerverk i sitt slag som texterna till Wagners »Rienzi» och »Flygande holländaren», Glucks »Orfevs», Berlioz' »Faust» m. fl.

Spelåren 1861—1866 var Arlberg regissör vid operascenen. År 1868 kallades han till ledamot af Kungl. Musikaliska Akademien.

Han afled i Kristiania den 21 febr. 1896. Enligt hans uttryckliga önskan blef han begravd på Leksands kyrkogård i Dalarne. — Sedan år 1868 var han gift med violinisten *Maria Anna Rudolfin Neruda*, född i Brünn den 26 mars 1840, syster

till den utmärkta violinisten fru Wilhelmina Norman-Neruda (sedan Lady-Hallé) och violoncellisten, professor Franz Neruda.

Carl Oscar Arnoldson. K. T. 1 juli 1858—30 juni 1863. K. T.:ne 1 juli 1863—1881. (Tjänstledig 5 nov. 1858—1 dec. 1859.)

Född i Stockholm den 4 juli 1830 (son af förste expeditionsekreteraren *Lars August Arnoldson*). Sedan han i Uppsala aflagt studentexamen 1849 och kameralexamen 1854 tjänstgjorde han som extra ordinarie i generaltullstyrelsen m. fl. ämbetsverk. Hans präktiga röst jämte en innerlig böjelse för teatern förmådde honom dock snart att lämna ämbetsmannabanan, och uppmuntrad af den framgång hans jämnåriga studiekamrat Fritz Arlberg rönt hos Stjernström vid Mindre Teatern ingick äfven Arnoldson vid samma scen, där han fick debutera den 3 dec. 1855 i samma roll som Arlberg året förut, *Farinelli* i »*Farinelli eller Kungen och sångaren*». Debuten utföll särdeles lyckligt. Hans andra debut blef som *Josef* i »*Den ondes besegrare*» den 27 dec. s. å. vid första uppförandet af detta stycke, som sedan under många år blef en af publikens favoritpjäser; och helt visst kunde Arnoldson jämte Arlberg, som spelade *Asmodeus*, tillskrifvas en stor del af detta styckes framgång. Under det han studerade sång för Julius Günther, hade han i Stjernström den praktiske och nitiske läraren i scenisk framställningskonst. Dessutom hade han af en egendomlig slump påträffat en lärare, som fastän i socialt afseende kommen på afvägar, likväl som sångare var en i hög grad framstående konstnär. Jämte Arlberg kom nämligen Arnoldson att en afton gå till Bährs schweitzeri vid Ridderhusorget, där en tysk tenorsångare Wieser uppträdde med ett tyskt sångsällskap (ett »*tarachim*», såsom det på den tiden kallades, en föregångare till en senare tids varieté). Den tyske sångarens utomordentliga stämma och mäterliga tonbildning slog lifligt an på de båda unga sångarne, och de förmådde honom att gifva dem lektioner. »Mer än en gång, under den senare tiden då Arnoldson stod på höjden af sitt konstnärsansående och sin förmåga som sångare», skriver Frans Hedberg i »*Svenska operasångare*», »tillskref han denne förolyckade vagabonds undervisning en stor del i de segrar

han vunnit och det intryck han som lyrisk skådespelare kun-
nat åstadkomma.»

I tre år kvarstod Arnoldson vid Stjernströms teater. Det blef emellertid under denna tid fråga om hans anställning vid operascenen, och medan han ännu var engagerad hos Stjernström fick han debutera på Kungl. Teatern den 13 jan. 1858 som Max i »Friskyttan». Debuten slog synnerligen lyckligt ut, och från den 1 juli s. å. blef han engagerad vid operascenen. Omedelbart därefter gjorde han en studieresa till Paris, där han fick höra den berömde tenorsångaren Roger, hvars fulländade föredrag utöfvade en hälsosam verkan på hans konstriktnig. Hans första roll sedan han blifvit anställd som operasångare var titelrollen i von Flotows opera »Alessandro Stradella». Men redan vid första uppträdandet i detta parti den 4 nov. 1858 fick han ett svårt anfall af heshet, och då han det oaktadt utförde det ansträngande partiet till slut, blef hans röst därigenom så starkt angripen, att man allmänt trodde att den härliga stämman hade gått för alltid förlorad. Han måste nu återgå till tullverket, och under ett helt år underkastade han sig en fullkomlig tysthetskur, som medförde det lyckliga resultatet att han, sedan detta för honom så svåra pröfvår tilländalupit, åter kunde beträda operascenen, hvilket skedde den 10 dec. 1859, då han med glans utförde Max' parti i »Friskyttan». Under hela sin tysthetsperiod hade han åtnjutit full lön från teatern.

Sedan denna tid kan Arnoldsons sceniska verksamhet be-
tecknas af ett beständigt framåtgående, en oafbruten utveck-
ling till ett allt större konstnärskap. »Hvad man hos Arnold-
son mest beundrade var hans sångkonst. Åt sin välklingande,
smidiga, omfångsrika tenorröst, som visserligen icke alltid haft
den betydande höjd den sedermera ägde, hade han gifvit en
utbildning, byggd på de sannaste och sundaste principer. Hans
tonansats var lika korrekt som hans artikulation och munställ-
ning, hans portamento lika välgjort som hans drill, hans
koloratur utmärkte sig för en sällsynt grad af färdighet, han
gaf ett lika lyckligt uttryck för det erotiska som för det varm-
blodiga och kraftfulla i sången. Med denna tekniska virtuositet
förenade sig intelligens i uppfattningen, manlighet och känsla
i uttrycket». (Ur dödsrunan i Nya Dagl. Allehanda.)

Under de 22 år som Arnoldson verkade vid vår operascen utförde han närmare ett femtiotal större operapartier. Af dessa må utom förut nämnda framhållas följande: *Fra Diavolo*, *Georges Brown* i »Hvita frun», *Almaviva* i »Barberaren i Sevilla», *Sandoval* i »Kronjuvelerna», *Horace* i »Svarta dominon», *Chapelou* i »Postiljonen från Longjumeau», *Huon* i »Oberon» (som ansågs vara hans mest glänsande koloraturparti), *Lyonel* i »Martha», *Merinville* i »Muraren», *Raoul* i »Hugenotterna», *Arnold* i »Wilhelm Tell», *Eleazar* i »Judinnan», *Johan af Leyden* i »Profeten», *Ernani*, *Robert*, *Manrico* i »Trubaduren», *Radamés* i »Aida», *Lohengrin*, *Tannhäuser*, *Faust* (som han utförde alltifrån denna operas första framförande i Stockholm), *Wilhelm Meister* i »Mignon» och *Romeo* i »Romeo och Julia».

De af hans skapelser, hvilka kunna anses som hans förnämsta, voro de som närmast öfverensstämde med hans egen naturell, de som kännetecknades af friskhet och en ridderlig jovialitet, sådana som exempelvis *Fra Diavolo*, *Georges Brown* och *Almaviva*. »Ty ehuru väl Oscar Arnoldson genom omständigheternas makt fördes in på hjältetenorens svåra och fordrande stig, torde det dock vara oomtvistligt att operacomiquen och det romantiska sångspelet voro de områden på hvilka han bäst och lifligast rörde sig, och inom hvilka han framstod mest till sin fördel. Bäst passade också dessa uppgifter både för hans stämmas klangfärg och för den ovanliga färdighet hvarpå han till exempel i *Almavivas* aria i »Barberaren» gaf i sanning lysande bevis, och i hvilkens återgifvande han står oupphunnen icke allenast hos oss utan, enligt många främlingars vittnesbörd, äfven i andra länder. Det var ett sannskyldigt pärlregn af de mest klara och klingande toner».
(Frans Hedberg, »Svenska operasångare».)

Arnoldson blef ledamot af Kungl. Musikaliska Akademien 1865, erhöi medaljen »Litteris et artibus» 1878 och blef ridare af Vasaorden den 1 dec. 1880, två dagar innan han å Kungl. Stora Teatern som sjökonungen *Rolf* i Hallströms opera »Vikingarne» firade 25:te årsdagen af sin verksamhet som scenisk artist, vid hvilket tillfälle han var föremål för de mest storartade hyllningar.

Under de senare åren af hans lefnad inträdde hos honom

en sjuklighet i lynnet, som mycket plågade honom — han fruktade att han skulle förlora sin röst. Och då han på våren 1881 drabbades af en magsjukdom, för hvilket onda han af läkarne tillråddes att söka bot i Karlsbad, så blef hans lynne ännu tyngre och dystrare. Ehuru motvilligt afreste han dit i början af juni nämnda år, men efter en månad kom därifrån det hemska budskapet att han den 8 juli 1881 i ett anfall af svärmod beröfvat sig själf lifvet med ett revolverskott.

Gift med *Fredrika Dorotea Dag* hade Arnoldson med henne fyra barn, af hvilka två döttrar, *Lotten* och *Sigrid*, ägnade sig åt scenen. *Lotten A.* debuterade på Kungl. Dramatiska Teatern i november 1879 och *Sigrid A.* blef sedermera den världsberömda sångerskan.

Axel Wilhelm Julius Elmlund. *K. T.* 1 juli 1858—30 juni 1863.
K. T:ne 1 juli 1863—30 juni 1888. *K. Dr. T.* 1 juli 1888—30 juni 1891.

Född i Stockholm den 12 april 1838 (son af skomakaremästaren *Sven Axel Elmlund* och *Christina Dorotea Wilhelmina Björkman*). Vid tolf års ålder antogs han, den 1 juli 1850, till elev vid Kungl. Teaterns balett och fem år därefter fick han anställning som figurant. Från den 1 juli 1856 var han jämväl elev vid den dramatiska scenen, och på samma gång han, den 1 juli 1858, antogs till pantomimdansör, fick han äfven engagement som skådespelare. Såsom pantomimdansör kvarstod han till den 1 juli 1861, men från den tiden ägnade han sig helt och hållet åt skådespelarens svåra uppgift. Ännu icke 24 år gammal fick han sin första stora roll, *Thumelicus* i *Friedrich Halms* sorgespel »Fäktaren från Ravenna», som gafs första gången den 19 nov. 1862 och under loppet af sju veckor upplefde åtta föreställningar, något den tiden icke så särdeles vanligt när det gällde ett sorgespel. Detta hans första uppträdande väckte stor uppmärksamhet och skapade början till hans rykte som framstående konstnär. Han hade en för hjälte-roller ståtlig figur och balettskolan hade gifvit honom värde öfver dess rörelser, han hade ett vackert och manligt hufvud samt en kraftig och eldig stämma. Emellertid insåg han snart att han för sin konstnärliga utbildning behöfde se äfven något annat, än som bjöds här hemma, och genom enskild välvilja

sattes han i tillfälle att göra en studieresa till Danmark, Tyskland och Frankrike, under månaderna januari—augusti 1863, hvarunder han förnämligast uppehöll sig i Köpenhamn, Dresden och Paris, där han åsåg de förnämsta af dessa städers sceniska framställningar.

Hemkommen fick han rikt tillfälle att lägga i dagen sin förmåga af individualisering och karakteristik. Han var nästan själfskrifven för de yngre hjälterollerna, och han kom in i en omgifning, där man fann sådana storheter på det högre skådespelets område som Georg Dahlqvist, Edvard Swartz och Elise Hwasser. Redan före sin studieresa hade han ju såsom Thumelicus visat sig som en förträfflig representant för denna hos oss ännu då uppburna konst; efter sin återkomst gjorde han sig ännu mera bemärkt i helt andra sceniska framställningar, där sinnets ädelhet och karaktärens styrka skulle utgöra hufvudmålet för det konstnärliga återgifvandet, och han väckte stort och rättvist bifall för sitt återgifvande af titelrollen i »Richard Sheridan», för *Bengt Lagman* i »Bröllopet på Ulfåsa» m. fl. karaktärsroller af betydelse.

Elmlunds förnämsta riktning låg onekligen åt det högre skådespelet, ehuru han äfven icke utan framgång uppträdde i det borgerliga dramat och salongskomedien. Såsom *Coriolanus* i Shakespeares sorgespel vann han onekligen en af sina största framgångar, och som *Bothwell* i Björnstjerne Björnsons »Maria Stuart i Skottland», en djärf och kraftfull, men föga sympatisk karaktär, visade han hvad han äfven på det området kunde åstadkomma. Hans ädle *Horatio* i »Hamlet» var en skapelse af renaste fullblod, och äfven hans framställning af den i sin svartsjuka nästan vansinnige *Othello* var af hög konstnärlig rang.

Bland det mycket stora antal roller som Axel Elmlund under sin trettioåriga teaterbana utförde må, utom redan nämnda, anföras följande: *Harald Hårdråde* i »Väringarne», *Sigismund* i »Lifvet en dröm», *Ranild* i »Marsk Stigs döttrar», *Alcibiades* i »Timon af Athén», *Davy* i »Ladyn af Worsley-Hall», *Georges* i »En arbetare», *Romeo* i »Romeo och Julia», *Eurysakes* i »Kungarne på Salamis», *Humbert* i »Det besegrade lejonet», *Osip* i »Danicheffarne», *Sigurd* i »Härmännen på Helgeland», *Dagward Frey*, *Hernani*, *Antonius* i »Antonius och Cleopatra»,

Doktor Rank i »Ett dockhem», *Pastor Manders* i »Gengångare» och titelrollen i *Pietro Cossas* skådespel »Nero».

Hans 25-årsjubileum som skådespelare högtidlighölls å Kungl. Stora Teatern den 14 dec. 1885 med uppförandet af »Fåktaren från Ravenna», då den uppburne konstnären uppträdde i sin gamla glansroll, *Thumelicus*, och blef föremål för storartade hyllningar. Året förut hade han vid Kungl. Teaterns hundraårsjubileum hedrats med medaljen »Litteris et artibus». År 1890 utnämndes han till riddare af Vasaorden.

Då Axel Elmlund år 1891 — vid endast 53 års ålder — lämnade scenen, skedde detta ej så mycket på grund af att den repertoar, som varit hans ursprungliga, då var trängd i bakgrunden, ty han skulle nog ändå kunnat fylla sin plats, utan fastmera därpå att han med åren blifvit offer för en obetvinglig rädsla, som gjorde hvarje ny roll till en plåga för honom. Och då han ej för sin utkomst var beroende af teatern, föredrog han att draga sig tillbaka. »Elmlunds namn», skref en minnestecknare vid hans död, »återkallar i minnet många käcka och ridderliga scengestalter. Man minnes honom bäst från gamla Stora Teatern och dess stora repertoar. I denna repertoar var han en kraft som väl fyllde sin plats och som med rätta ägde publikens fulla och varma sympatier». Han afled (ogift) i Stockholm efter någon tids sjukdom den 23 nov. 1901.

Wilhelmina Charlotta Gelhaar (sedermera Friherrinna von *Stedingk*, därefter fru *Wallenstein*). K. T. 1 juli 1858—30 juni 1865. K. T:ne 1 juli 1865—30 juni 1866.

Född den 8 okt. 1837. Föräldrarna voro kammarmusikern *Fredrik Gelhaar* (oboist i hofkapellet 1827—1868) och hofsångerskan, fru *Mathilda Gelhaar*, född *Ficker* (anställd vid Kungl. Teatern 1834—1858, död den 24 april 1889, nära 75 år gammal). Elev vid Kungl. Teatern den 1 juli 1857. Sin första sängundervisning fick hon af *Julius Günther*, och sedan denne år 1862 afträdt från sänglärarplatsen vid Kungl. Teatern, öfvertogs hennes vidare utbildning af hofsångaren *Isaak Albert Berg*, som efter *Günther* åter tillträdde denna befattning. År 1860 gjorde hon en studieresa till Paris, där hon vidare utbildade sin färdighet för koloraturen, en färdighet, som äfven

där, i den stora världsstaden, väckte icke så litet uppseende, och kom henne att skörda bifall vid uppträdande inom enskilda, tongifvande kretsar. Sålunda var hon bl. a. inbjuden af den store mästaren Rossini att vid en af hans enskilda fester sjunga Rosinas aria i »Barberaren i Sevilla», hvarvid den berömde kompositören visade henne den sällsynta hedern att själf sköta ackompanjemanget. Rossini, som eljes var synnerligen sparsam på beröm, komplimenterade den unga begåfvade sångerskan och gaf henne det vackraste erkännande.

»Wilhelmina Gelhaar hade af naturen två viktiga fördelar, en icke vanlig fägring och en välklingande, klar och böjlig stämma, som inom kort banade henne väg till en ganska omfattande repertoar. Arten af den begåfning, hvarmed naturen utrustat den unga sångerskan, hänvisade henne egentligen till opera-comiquen, äfven om man på hennes repertoar träffar roller af allvarligare skaplygne. God skådespelerska i den glada, skalkaktiga genren, lyckades hon bäst i sådana uppgifter som *Katarina* i »Kronjuvelerna», *Adèle* i »Svarta dominon», *Rosina* i »Barberaren i Sevilla», och *Berta* i »Nürnbergerdockan», hvars första framställare hon var på vår scen. Hon uppträdde likväl äfven som *Susanna* i »Figaros bröllop», *Anna* i »Hvita frun», *Adina* i »Kärleksdrycken», *Marie* i »Regementets dotter», *Isabella* i »Robert», *Leonora* i »Stradella» m. fl. roller, och särskildt som *Susanna* i »Figaros bröllop» väckte hon stort och berättigadt bifall genom den blandning af yster skalkaktighet och djup känsla som hon visste att inlägga i denna svåra och mycket fordrande uppgift, för hvilken hennes personlighet dock i hög grad ägnade sig. (Frans Hedberg, »Svenska operasångare».)

Till hennes öfriga mest framstående partier torde räknas *Zerlina* i »Fra Diavolo» samt *Rose Friquet* i »Villars' dragoner» och *Markisinnan* i »Drottning Elviras saga», hvilka båda sistnämnda roller hon utförde vid dessa operors första upptagande här. Tvifvelsutän kan om Wilhelmina Gelhaar sägas, att hon med sin höga, välljudande koloratursopran, sin dramatiska talang, sin fägring och sitt lifliga temperament var en af de yppersta subretter som vår operascen ägt. Hon lämnade emellertid scenen redan vid 29 års ålder för att inträda i äktenskap med d. v. ministerresidenten i Madrid, förutvarande förste

direktören för de kungliga teatrarne, friherre *Eugène von Stedingk*, och hade sin afskedsrecett på Kungl. Stora Teatern den 31 juli 1866, då hon uppträdde i en af sina förnämsta skapelser, *Marie* i »Regementets dotter». Ännu en gång skulle hon likväl återuppträda inför den publik, hvars förklarade gunstling hon varit, nämligen vid Fritz Arlbergs afskedsrecett den 12 juni 1874, då hon på recettagarens särskilda begäran uppträdde som *Susanna* i »Figaros bröllop». — Tolf år efter sin förste makes år 1871 timade död inträdde hon i nytt äktenskap, då hon den 12 aug. 1883 vigdes i Slottskyrkan med krigshofrättsrådet, s. m. kammarrättsrådet *Johan August Wallensteen*.

Den konst, som hon i sina yngre år med en så glänsande framgång utöfvat, har hon aldrig upphört att omfatta med en rent af ungdomlig entusiasm, och ännu vid 80 års ålder, då hennes son, grefve *Hans von Stedingk*, sedan flera år är operachef, ser man henne ofta bevista operaföreställningarna.

David Richard. K. T. 1 juli 1859—30 juni 1861.

När Oscar Arnoldson under mer än ett år var otjänstbar på grund af heshet införskref teaterdirektionen från Tyskland, på kapellmästaren Lachners inrådan, den unge tenoren David Richard. Utan att egentligen blifva någon gunstling hos publiken, eröfrade han sig så småningom en ganska aktad ställning under den tid han tillhörde vår operascen. Han var, skrifver Frans Hedberg i »Svenska operasångare», i besittning af en ganska omfångsrik och hög tenor, hvilken dock för svenska öron hade en alltför skarp och skärande klang för att riktigt kunna behaga. De partier han härstädes utförde voro *Masaniello* i »Den stumma», *Edgar* i »Lucie», *Raoul* i »Hugenotterna», *Johan af Leyden* i »Profeten», *Stradella*, *Ernani*, *Arnold* i »Wilhelm Tell», *Manrico* i »Trubaduren», och *Hertigen* i »Rigoletto». Hans skådespelarebegåfning var icke särdeles framstående, men det låg öfver hela hans framträdande något på samma gång blygsamt och redbart, som förvärfvade honom flere och större sympatier än dem som i allmänhet kommit hans här uppträdande landsmän till del. Richard sjöng under det andra året sina partier på svenska, men han kunde likväl aldrig undvika den störande tyska brytningen, och när

Lachner den 1 juli 1861 lämnade kapellmästarens taktpinne åt Ludvig Norman, följde Richard honom tillbaka till det gemensamma fäderneslandet, där han sedan hade anställning vid flera af de förnämsta teatrarne, bland annat 1865 vid hofsteatern i Dresden. Han förde med sig från Sverige som sin hustru en ung lofvande dansös, *Ida Andrietta Hjort* (född 22 juni 1839, figurantska vid Kungl. Teatern 1855—1861).

David Ludvig Otterström. *K. T.* 1 juli 1859—30 juni 1861.

Född i Karlstad den 2 mars 1838 (son af köpmannen David Otterström och Eva Lennartsson). Han började sin teaterbana vid Ladugårdslandsteatern i nov. 1856 och blef följande år antagen som elev vid Kungl. Teatern, där han efter två år uppflyttades på aktörsstat. Efter sin afgang från den kungliga scenen var han anställd vid Nya Teatern i Helsingfors, hvilket engagement upphörde till följd af teaterns brand på våren 1863. Han medföljde sedan det lottsällskap, som under namn af »Finska sällskapet» och till största delen bestående af medlemmar från den nedbrunna Helsingforsteatern, uppträdde dels i Finland och dels i Sverige under Hjalmar Agardhs ledning från hösten 1863 till hösten 1864, och med hvilket sällskap Agardh sedan för egen räkning fortsatte under två år. Spelåren 1866—68 var Otterström anställd vid Constantin Rohdes resande sällskap, 1868—69 vid Mindre Teatern i Stockholm under Josephson och Ahlgrenssons direktörskap, 1869—70 vid den dramatiska afdelningen af det sällskap med hvilket impresarion Ferdinand Strakosch spelade under sju månader på Göteborgs dåvarande två teatrar (sällskapet hade äfven en italiensk operaafdelning, som likväl ej kunde uppehållas mer än tre månader). Följande spelår hade Otterström jämte skådespelarne Walter Ahlström och August Boström eget sällskap (på skämt kalladt »de tre strömmarnas sällskap»), hvilket först under fem månader uppträdde på Mindre Teatern i Göteborg och sedan i några af de större städerna i landsorten och om hvilket en samtida bedömare (Victor Sjöberg) skref att det var »ett såväl hvad beträffade enskilda förmågor som samspel förträffligt sällskap och obestridligen ett af de bästa som någonsin uppträdt i landsorten». Spelåren 1871—73 var Otterström anställd vid Södra Teatern, det andra spelåret äfven som regissör,

sommaren 1875 vid Djurgårdsteatern (förhyrd af Victor Holmquist och Ernst Wallmark), därefter vid Knut Tivanders resande sällskap, som han år 1877 öfvertog och med hvilket han reste i två år, hvarefter han tillhörde Gustaf Keys sällskap i två år. I maj 1881 lämnade han teatern och var under ett par år utställningskommisarie vid industriutställningarna i Malmö och Sundsvall. Återgick till scenen i juli 1883, då han tog anställning som ekonomidirektör vid August Lindbergs resande sällskap, hvilket han tillhörde äfven sedan detta från hösten 1884 öfvertagits af Albert Ranft, som fortfor med detta sitt resande sällskap (han hade då endast ett sällskap!) till våren 1886. Följande spelår var Otterström anställd vid William Engelbrechts sällskap, hvarefter han återgick till privatlivet, bosatte sig i Köpenhamn och Malmö samt de senare åren i Göteborg där han afled den 22 febr. 1892. Ludvig Otterström var en både i hufvudstaden och landsorten känd och uppburen personlighet. God skådespelare och särskildt ryktbar för sitt eleganta utseende på scenen, uppträdde han äfven utanför densamma som en gentleman och förvärfvade genom ett personligt vinnande sätt talrika vänner. Bland den mängd roller han under sin nära trettioåriga teaterbana utförde må särskildt nämnas titelrollerna i »Sullivan» och »Don Cesar de Bazano», *Furst Leopold* i »Diplomaten mot sin vilja» och *Kammarherre Brattsberg* i »De ungas förbund».

Gurli Lublin (sedan fru Ruben) *K. T.* 1 juli 1860—30 juni 1863. *K. T.:ne* 1 juli 1863—30 juni 1868. (Tjänstl. 1863—1864.)

Född den 15 okt. 1839 (dotter af sekreteraren vid mosaiska församlingen i Stockholm *David Moses Lublin* och *Eugenie Kahn*). Elev den 1 juli 1857. Under elevtiden studerade hon sångkonsten för Julius Günther. Tjänstledig spelåret 1863—64, gjorde hon en studieresa till Paris, där hon tog undervisning för den berömda tenorsångaren Duprez samt senare för Wartel, Christine Nilssons lärare. Roller: *Fidès* i »Profeten», *Azucena* i »Trubaduren», *Orsino* i »Lucrezia Borghia», *Nancy* i »Martha», *Fidalma* i »Hemliga giftermålet», *Fru Bertrand* i »Muraren» m. fl. Död å egendomen Vedeby nära Karlskrona den 19 juli 1887. — Gift den 29 nov. 1868 med kungl. gravören *Ludvig Ruben* (död den 31 mars 1875).

Anna Helena Mathilda Sandberg, sedan fru Kinmanson. *K. T.* 1 juli 1860—30 juni 1863. *K. T. ne* 1 juli 1863—30 juni 1887.

Född i Stockholm den 12 nov. 1842 (dotter af skomakaremästaren *Olof Gustaf Sandberg* och *Anna Katarina Westling*). Elev vid baletten 1 jan. 1856 och vid dramatiska scenen 1 juli 1857, erhöll hon efter tre år fast anställning. Hon var under sin 27-åriga teatertid en god och mycket använd kraft med en anmärkningsvärd förmåga af karakteristik, och inom subrettfacket var hon förträfflig. Hennes sceniska verksamhet var synnerligen omfattande såväl inom det stora skådespelet, som inom det finare lustspelet, hvilket var hennes egentliga fack och »där hennes eleganta figur och förmåga af pointerad konversation gjorde henne till själfskrifven arftagerska af fru Zelma Hedins repertoar». Bland hennes förnämsta roller må nämnas: *Ophelia* i »Hamlet», *Christina* i »Torkel Knutsson», *Leonie* i »Markis de Villemer», *Fru Cecile* i »Notarien Guerin», *Clarisse* i »Drottningens gemål», *Camille* i »Familjen Benoiton», *Julie* i »En autograf», *Charlotte Béguin* i »Min hustrus andre man», *Julie* i »Nya garnisonen», *Grefvinnan* i »När damerna föra krig» och *Fru Fourchambault* i »Familjen Fourchambault». Hon dog i Stockholm den 30 juli 1909. — Gift den 5 jan. 1874 med tygskrifvaren vid Svea artilleriregementes tygstat, s. m. tygföräldsförvaltaren *Selfrid Algusto Calido Kinmanson* (känd som en särdeles produktiv författare och bearbetare för scenen, född 17 jan. 1849, död 17 dec. 1911).

Georg Victor Sandstedt. *K. T.* 1 okt. 1860—30 juni 1863. *K. T. ne* 1 juli 1863—30 juni 1884; *K. St. T. gästspel* 26 dec. 1886—6 jan. 1887, 5 ggr, och 26 dec. 1887—30 jan. 1888, 6 ggr.

Född i Stockholm den 9 mars 1828. Han började sin teaterbana i landsorten, kom år 1850 till Edvard Stjernströms sällskap, som gaf föreställningar dels i Finland, dels i Stockholm, Norrköping och Göteborg, tills det år 1854 blef stadigvarande på Mindre Teatern vid Carl XIII:s torg. Där tjänstgjorde Sandstedt till 1860, under hvilken tid han utförde många betydande roller. Bland dem, i hvilka han uppträdde på de kungliga teatrarne, må nämnas: *Inge* i »Torkel Knutsson», *Glabrio* i »Faktaren från Ravenna», *Agamemnon* i »Den sköna Helena», *Kapten Sturms* i »Doktorn och apotekaren», *Sven*

Ersson i »Wermvändingarne», *Cornelius* i »Nürnbergerdockan», *Björn* i »Bröllopet på Ulfåsa», *Spole* i »En midsommarnattsdröm» och *Bryngel* i »Målaren och modellerna». Sandstedt, som var mycket använd, dock vanligen i mindre roller och sångpartier, var ej någon konstnär af betydelse, men han visade alltid ett redbart och aktningvärdt arbete. Sedan han afgått från de kungliga teatrarne flyttade han till Eskilstuna, där han afled den 14 april 1895. — Gift med *Ophelia Lindström*.

Amanda Gerlach, sedan fru *Palm*. *K. T. debuter*: 2 jan.—18 mars 1861, 7 ggr. *K. St. T. vid konsert*: 13 dec. 1867.

Aktriselev 1 juli 1859. Debuterade under elevtiden som *Elvira* i »Ernani». Hennes elevkontrakt upphörde, då hon ingick äktenskap med possessionaten *Palm* den 9 april 1861. Hon uppträdde sedermera på Kungl. Stora Teatern i en konsertafdelning den 13 dec. 1867, då hon sjöng arior ur »Barberaren i Sevilla», och »Friskyttan». Sommaren 1861, alltså strax efter sitt ingångna äktenskap, medföljde hon *Edvard Swartz* på en konstresa, som han och hans fru gjorde i landsorten, hvarvid bl. a. en föreställning gafs på Nya Teatern i Göteborg den 26 juni. I augusti 1866 uppträdde hon en gång vid *C. O. Lindmarks* sällskap på nämnda teater och sjöng mellan akterna.

Johann Nepomuk Beck. *K. T. gästspel*: 9—22 juni 1861, 10 ggr.

Född i Pest i Ungern den 5 maj 1828. Debuterade i sin födelsestad som *Richard* i Bellinis äfven i Stockholm gifna opera »Puritanerne». Debuten lyckades öfver förväntan och förskaffade honom anställning med lysande villkor vid Kejsrerliga hofoperan i Wien år 1853. Där kvarstod han till 1885 och var en af denna operascens förnämsta prydnader. Hans röst var en djup basbaryton, hvars toner från de lägsta till de högsta utmärkte sig genom sin jämnhet och mjukhet. Tillika var han en utmärkt skådespelare, och detta i förening med den öfverväldigande rösten gjorde, att han förmådde frambringa de mest gripande och starka effekter. Vid gästspelet i

Stockholm uppträdde han som *Rigoletto*, *Wilhelm Tell*, *Carl V* i »*Ernani*» och *Asthon* i »*Lucie*». Han afled, 76 år gammal i Pressburg den 9 april 1904.

Albert Lichtenberg. *K. T. debuter:* 6–24 febr. 1861, 7 ggr; *K. Dr. T.* 13 och 16 dec. 1867, 2 ggr.

Född i Göteborg 18 aug. 1830. Efter att i flera år ha varit anställd i D. F. Bonniers bokhandel i Göteborg debuterade han i titelrollen i »*Narcisse Rameau*» på Nya (s. m. Stora) Teatern i Göteborg den 13 jan. 1860 hos Oscar Andersson, hvilkens sällskap han sedermera tillhörde under några månader. Debuterade sedan på Kungl. Teatern som *Måns Bengtsson Natf och Dag* i »*Engelbrekt och hans dalkarlar*», första gången den 6 febr. 1861, och som *Chevalier Donato Conti* i »*Strozzi och Martino*», första gången den 18 febr. 1861. Då dessa debuter ej föranledde till något engagement, företog han en längre studieresa till Tyskland och Paris; var sedan under åren 1864–67 anställd vid Åhman och Pousettes sällskap, hvar efter han i dec. 1867 ånyo debuterade på den kungliga scenen, denna gång som *Ludvig den elfte* i »*Gringoire*», på Kungl. Dramatiska Teatern. Spelåret 1868–69 tillhörde han Josephson och Ahlgrenssons sällskap på Mindre Teatern i Stockholm, 1869–70 var han fästad vid Nya Teatern i Helsingfors, 1870–71 vid Ahlström-Boström-Otterströms sällskap och 1871–73 vid Wilhelm Åhmans stående sällskap i Göteborg, hvar efter han lämnade scenen. Han vistades sedan under flera år i Italien, där han en tid var anställd som bibliotekarie vid Skandinaviska föreningen i Rom. Efter återkomsten till Sverige i slutet af 1870-talet ägnade han sig åt undervisning i deklamation. År 1883 utgaf han en lyckad öfversättning af Nicolo Machiavellis klassiska lustspel »*Mandragola*» (Trolldrycken), som trycktes i en mycket liten upplaga. — Bland de många vidt skilda roller han på olika teatrar utförde må nämnas *Kung Lear*, *Horatio* och *Vålnaden* i »*Hamlet*», *Pater Hieronymus* i »*Regina von Emmeritz*», *Tullförvaltar Gyllenkrans* i »*Advokaten Knifving*», och *Pilén* i »*Det skadar inte*». Ehuru en bildad och begåfvad man saknade han dock både inre och yttre betingelser för skådespelarens kall. Han afled i Göteborg den 22 febr. 1894.

Ludvig Oscar Josephson. K. T. 1 juli 1861—30 juni 1863. K. T.:ne 1 juli 1863—30 juni 1868. K. Op. som sceninstruktör 1 juli 1889—30 juni 1894, som sekreterare 1 juli 1894—30 dec. 1896.

Född i Stockholm den 20 febr. 1832 (son af grosshandlaren Salomon Josephson och Beata Levin). Då han blott var två år gammal förlorade han sin fader, och modern fick nu draga försorg om barnen, hvilket hon gjorde med uppoffrande omsorg. Som gosse kom han i mosaiska församlingens skola, men det största inflytandet på hans utveckling hade helt visst omgifningen i det musikaliska hemmet, samt den krets af konstnärligt anlagda personligheter, med hvilka han där kom i beröring. Ludvig Norman var hans barndomsvän och ständige lekkamrat, och båda svärmade för teatern. De författade och uppförde skådespel med eller utan musik, och tyckte att de hade kommit mycket, långt då de hade lyckats få till stånd en barnteater i en lada på Djurgården. Moderns knappa ekonomiska förhållanden gjorde emellertid att man tidigt måste tänka på någon lönande sysselsättning för den unge Josephson, och vid 14 års ålder blef han satt i sockerbagarlära; »men här blef honom lifvet surt» och han uthärdade icke länge därmed, och så blef han anställd i Adolf Bonniers bokhandel i Norrbrobazaren.

Emellertid hade revolutionen i Paris 1848 åstadkommit lif och rörelse i utlandet, och under de närmast följande åren tänkte Josephson icke på annat än att lära känna andra länder. Han lyckades därför också utverka att Bonnier skaffade honom anställning hos sin bokhandelskommissionär i Paris, den bekanta firman Charles Reinwald. Som 19 års yngling kom han sålunda till Paris i november 1851 eller kort före statskuppen, och han var en bland de svenskar, som därvid arresterades på Café Danemarc i december nämnda år tillika med några andra skandinaver; genom svenske ministern greve Löwenhielms hjälp blefvo de dock snart åter frigifna. Josephson kom i Paris i beröring med Frankrikes vittra författare, och med största intresse följde han teatrarnas verksamhet. Han stannade där till hösten 1853, då han sade upp sin plats hos Reinwald. Efter ett kort besök i London for han öfver till Belgien och gjorde så en fotresa genom Tyskland. Efter åtskilliga svårigheter kom han till Leipzig, men då han där ej

kunde få någon anställning för han till Dresden, där han fick plats. Här stod teatern då mycket högt och gaf ny näring åt det unga bokhandelsbiträdets funderingar på scenisk verksamhet. Hösten 1854 återvände han till Stockholm och Adolf Bonniers bokläda, men följande år öppnade han egen bokhandel tillsammans med sin svåger, doktor Martin Schück.

Efter ett par år upphörde emellertid denna affär, och Josephson beslöt nu att förverkliga sina drömmar om verksamhet vid scenen. Han blef antagen till elev vid Kungl. Teatern, men lämnade inom kort elevskolan, hvarefter han sökte och fick anställning hos Edvard Stjernström vid Mindre Teatern, där han debuterade den 12 april 1858 i titelrollen i »Narcisse Rameau». På denna scen uppträdde han intill år 1861, då han den 26 februari debuterade på Kungl. Teatern som *Jago* i Shakespeares »Othello». Bland de roller som han för öfrigt utförde på den kungliga scenen under de sju år han där var anställd som skådespelare, må anföras: *Frans Moor* i »Röfvarbandet», *Johan af Gaunt* i »Richard den andre», *Ignatius* i »Torkel Knutsson», *Peder Galle* i »Dagen gryr» och *Hassan* i »Fiesco».

Det var dock ej som skådespelare som Josephson hade sin styrka. Sedan Bournonville år 1864 afgått som intendent för scenen blef Josephson från den 1 sept. 1864 förste regissör för talscenen vid Kungl. Stora Teatern och från den 1 juli 1866 blef han engagerad som förste regissör för såväl de lyriska som de dramatiska styckena å denna teater. Bland de stycken, som han här uppsatte, må nämnas »Afrikanskan», hvars iscensättning var ett sannskyldigt mästerverk, »Judinnan» »Sardanapalus», »Coriolanus» och flere af Shakespeares dramer. Under denna tid uppfördes äfven hans egna svenskhistoriska skådespel »Folkungalek» och »Marsk Stigs döttrar» (med musik af August Söderman) samt på Dramatiska Teatern 5-aktskomedien »Med konstens vapen».

På grund af någon uppkommen schism med teaterdirektionen lämnade Josephson Kungl. Teatern 1868, och tillsammans med Fritz Ahlgrensson blef han styresman för den af juveleraren Christian Hammer året förut inrättade Mindre Teatern i hörnet af Östra Trädgårdsgatan och Södra Blasieholmshamnen, den sedermera så kallade »Hammerska ladan». För detta

företag engagerades dels ett dramatiskt sällskap, sammansatt af flera utmärkta förmågor, dels ett italienskt operasällskap. Företaget var emellertid allt för lättvindigt och planlöst hopkommet för att kunna bära sig, och redan efter sex månaders trötlös kamp för tillvaron måste detsamma upphöra. Josephson tog då anställning hos impressarion Ferdinand Strakosch, som med ett svenskt dramatiskt sällskap och ett italienskt operasällskap gaf föreställningar på Nya (s. m. Stora) Teatern i Göteborg under månaderna september 1869—mars 1870. Josephson var scenisk ledare för såväl den dramatiska som den lyriska afdelningen och uppträdde tillika som skådespelare. Sedan detta företag gått omkull — operaverksamheten upphörde redan efter tre månader — återvände han till Stockholm, där han sysselsatte sig med dramatiskt skriftställarskap under de närmast följande åren. Han skref då bl. a. texten till operan »Allt för kungen!» (musik af J. E. Gille, men aldrig uppförd) och »Blenda» (musik af P. A. Ölander, uppförd första gången å Kungl. Stora Teatern den 26 april 1876), broschyren »Våra teaterförhållanden», 5-aktskomedien »Familjelif» (uppförd tre gånger å Södra Teatern i april 1871), komedien »Kapten Gars» (gifven å Nya Teatern) samt flera stycken som ej blefvo uppförda. År 1871 ingick han tillsammans med kungl. sekreteraren Ernst Wallmark kompaniskap med teaterföreståndaren Ludvig Zetterholm om Södra Teatern, och under ett år gaf nämnda bolag föreställningar äfven å Ladugårdslandsteatern.

År 1873 kallades Josephson af Kristiania Teaters direktion till styresman för nämnda scen, och fick nu ett nytt fält för sin verksamhet. Äfven på denna långt ifrån lättskötta plats gjorde han sig ansedd som en sällsynt dugande förmåga. Han hade dock stora svårigheter att öfvervinna, synnerligen genom norrmännens obenägenhet att se en främling såsom styresman för deras förnämsta nationella scen. Slutligen lyckades han dock besegra det norska motpartiet genom sitt glänsande framförande af Ibsens »Peer Gynt». Efter teaterns brand år 1877 lämnade Josephson Kristiania och for till Rom, där han vistades mer än ett år, och var sedan någon tid i Wien. År 1879 öfvertog han, jämte Victor Holmquist, Nya Teatern i Stockholm, hvilken de båda kompanjonerna förestodo till sommaren 1887,

Här samlade Josephson omkring sig de bästa sceniska krafter, som stodo att få, däribland Fritz Arlberg, Emil Hillberg, August Lindberg, fruarna Caroline Östberg, Lotten Dorsch-Bosin, Louise Fahlman m. fl. Här var Ludvig Josephson härskaren, äfven om han till följd af ekonomiska svårigheter ej alltid kunde genomföra sin vilja. Nya Teatern var likväl på hans tid den mest lifaktiga af hufvudstadens scener, dess spelista upptog en hel mängd af den klassiska dramatikers mästerverk, bl. a. Goëthes »Faust», som aldrig förut uppförts i Sverige, »Hamlet», »Richard den andre» och »Julius Cesar»; af Ibsens och Björnsons dramer uppsattes »Brand» och »Öfver förmåga», som aldrig förut varit spelade, ej ens i Norge. Af hans repertoar få ej heller »Mäster Olof» och »Lycko-Pers resa» glömmas. Mot sin vilja nödgades han gifva en mängd större operetter, bland hvilka framför allt bör nämnas »Bocaccio» med fru Caroline Östberg i titelrollen. Men ändock bar sig icke företaget och slutligen såg han sig tvungen att öfverlämna teatern i andra händer från och med utgången af spelåret 1886—1887.

År 1889 blef han af Conrad Nordqvist fäst vid Kungl. Operan som sceninstruktör, på hvilken post han kvarstod i fem år, hvarefter han under ett par år fungerade som Operans sekreterare, tills han på grund af sjuklighet nödgades lämna äfven denna plats. De sista åren af sin lefnad kunde han till följd af lamhet ej lämna sitt hem, men ännu på sjukbädden dikterade han broschyrer och uppsatser rörande teatern. Han afled i Stockholm den 29 jan. 1899.

»Som teaterledare har Ludvig Josephson för alla tider inskrifvit sitt namn i den svenska scenens häfder. Som människa var han originell nog. Han var en af dem, som lefde för en idé och som aldrig böjdes af motgången eller gick ur vägen för svårigheter. Han var en stolt natur, härsklysten som den är, hvilken vet sig ha förmåga, och en sträng och fordrande herre öfver sina underordnade. Men så sparade han minst af alla sig själf och var själf den mest outtröttlige af sin teaters hela personal». (Ur dödsrunan i Aftonbladet.)

Af konung Oscar II hedrades han med medaljen »Litteris et artibus».

Victoria Isabella Heliodora Bundsen. K. T. 1 juli 1861—30 juni 1862.

Född i Brastads socken i Bohuslän den 2 mars 1839 (dotter af vice häradshöfdingen *Fr. Bundsen* och *Anna Juliana Otterdahl*). Elev den 1 juli 1858. Debuterade som *Fidès* i »*Profeten*» den 12 april 1861. Hennes öfriga roller voro: *Nancy* i »*Martha*», *Fidalma* i »*Hemliga giftermålet*» och *Azucena* i »*Trubaduren*». Sedan hon lämnat Kungl. Teatern studerade hon i Paris för Masset och i Milano för Lamperti. Anställdes 1865 som prima donna alto vid teatern i Modena, där hon uppträdde under namnet *Boni*, och 1872 vid »*Her Majestys theatre*» i London, där hon hade sin egentliga glansperiod. Var sedan under många år bosatt i London, där hon var känd under namnet »*madame de Bunsen*». Död därstädes den 18 febr. 1909.

Gustaf Robert Ohlsson. K. T. 1 juli 1861—30 juni. 1863
K. T.:ne 1 juli 1863—30 juni 1888. K. Op. 15 aug.—13 dec. 1888.

Född i Täby socken i Uppland den 26 april 1841 (föräldrarna voro kavajersförridaren hos änkedrottning *Desideria Carl Gustaf Ohlsson* och *Charlotta Jansson*). Efter att åren 1856—58 haft anställning vid L. E. Elfforss' teatersällskap och vintern 1858—59 vid Ladugårdslandsteatern (som då förhyrdes af skådespelaren *Theodor Schwartz*), hvarunder han samtidigt tog sänglektioner för *Julius Günther*, blef han den 1 juli 1859 antagen till elev vid Kungl. Teatern. Från den 1 juli 1861 antogs han som aktör och sångare vid samma scen, hvilken han sedermera tillhörde till sin död. Bland de många roller han under sin 27-åriga verksamhet vid operascenen utförde må framför andra nämnas *Stålsporre* och *Räfklo* i »*Målaren*» och modellerna, *Miller* i »*Nürnbergerdockan*», *Figaro* i »*Barberaren i Sevilla*», titelrollen i »*Advokaten Pathelin*» och *Fredrik* i »*Mignon*», »i hvilka roller hans säkra karaktäristik, hans friska humor och osökta gladlynta liflighet hade det verksammaste spelrum och med hvilka han äfven beredde sig en välförtjent popularitet». Öfriga roller: *Monostatos* i »*Trollflöjten*», *Cajus* i »*Muntra fruarna i Windsor*», *Erik* i »*Wermländingarne*», *Juliano* i »*Svarta dominon*», titelrollen i »*Riddar Blåskägg*», *Thibaut* i »*Villars dragoner*», *Härroparen* i »*Lohengrin*», *Miton* i »*Kungen har sagt det*» m. fl. Han dog i Stockholm den 13 dec. 1888 genom

blodförgiftning försakad af en afrifven finne. — Gift den 26 april 1879 med *Josefina Griselda Deland* (född den 23 febr. 1841, död den 24 febr. 1910, dotter af skådespelaren och teaterdirektören *Pierre Deland* och hans hustru *Charlotte De Broen*).

Victor Laurentius Hartman. K. T. 1 juli 1861—30 juni 1863. K. T:ne 1 juli 1863—30 juni 1888. K.Dr.T. 1 juli 1888—1898.

Född i Stockholm den 30 dec. 1839. Elev vid Kungl. Teaterns balettelevskola 1852—1854, vid Mindre Teatern 1854—1856 och vid Kungl. Teaterns dramatiska elevskola 1856—61, hvarunder han hade till lärare Johan Jolin och Carl Gustaf Sundberg. Han hade alltså en ganska solid underbyggnad då han efter nio års elevtid erhöll aktörskontrakt vid den kungl. scenen. Det dröjde emellertid länge innan han slog sig igenom, men genom tråget arbete och oafslätligt aktgifvande på sig själf besegrade han svårigheterna och närmade sig mer och mer konstnärskapet, otvifvelaktigt underhjälp af ett fördelaktigt utseende och ett gladt och frimodigt väsen. Bland de första roller, hvori han fäste uppmärksamheten vid sig var den irländske trashanken *Paddy* i »Richard Sheridan», »en särdeles raskt uppfattad och med drastisk naturtrohet återgifven figur, som icke så litet bidrog att vid dess första framträdande höja Hartmans aktier både hos publiken och kritiken, och i följd där af även hos teaterdirektionen». En annan af hans tidigare roller var *Madinier* (»lilla Madde») i »Fruarna Montanbrèche», till hvilket styckes framgång han nog i väsentlig mån bidrog.

Victor Hartman fick snart sin gifna genre som »jeune premier» och »bonvivant.» Han var typen för elegans utan snobbighet, för en osökt naturlig ledighet och världsvana. Hans välformade, smidiga gestalt och hans vackra, osökta rörelser på scenen gjorde honom som skapad till »förste älskare», företrädesvis i den moderna salongskomedien och lustspelet. Hans glanstid inföll på 1870-talet och första hälften af 1880-talet. Den första stora framgången mötte honom vid återgifvandet af *Carlo van der Nots* roll i Sardous »Allt för fosterlandet», där han fick visa att han ägde förmåga att träffande uppfatta och med god verkan utföra en större karaktärsroll i det högre skådespelet.

Till Victor Hartmans bästa framställningar hörde föröfrigt den sorglöse äfventyrsriddaren *Don Cesar de Bazano* och den

svärmiske poeten *Ambrosius* i de liknämnda styckena, *Paul* i »Fregattkaptenen», *Henry Potey* i »De onyttige», *Armand* i »Volontären», den skånsktalande löjtnant *Figge Riddersporre* i Johan Grönstedts »Också en förlofning», *Carlo* i »En brist i uppfostran», *George* i »Hedern och penningen», *Gerald* i »Rolands dotter», *De Nanjac* i »Falska juveler», *Derblay* i »Herr Derblays giftermål» m. fl.

I slutet af mars 1885 angreps han af en svår och långvarig jukdom, hvilken betingade hans frånvaro från teatern ända till i oktober samma år, då han åter uppträdde på scenen. Fullkomligt återställd till hälsan blef han dock knappast någonsin, den forna ledigheten i dialogbehandlingen återvann han aldrig helt och hållet, ej heller den forna exakta minnesgodheten, och han kunde efter denna sjukdom endast uppträda i mindre roller. Hans sista uppträdande på scenen ägde rum den 27 maj 1898, då han visade sig som *Marskalk Junot* i »*Madame Sans-Gêne*».

Victor Hartman gifte sig den 31 okt. 1881 med den då ännu i sin knoppning stående unga skådespelerskan *Ellen Hedlund*, hvilket äktenskap upplöstes genom laglig skilsmessa den 6 juni 1891.

De vedermälen af ynnest som kommo honom till del voro en extra recett, hvilken tilldelades honom i november 1878 såsom uppmuntran för 25 års arbete i teaterns tjänst, samt medaljen »*Litteris et artibus*», som han erhöll den 30 sept. 1882 vid Kungl. Teaterns 100-årsjubileum. — Han afled den 15 juni 1898, efter att några dagar förut hafva drabbats af hjärnblödning.

Anton Lorrain. K. T. 1 sept. 1861—30 juni 1862.

Införskrifven från Tyskland. Han uppträdde blott i ett enda parti, nämligen *Manricos* i »*Trubaduren*», hvarvid han »föll totalt igenom och gjorde sig helt och hållet omöjlig för något vidare uppträdande».

Pierre Joseph Deland. K. T. 1 okt. 1861—13 nov. 1862.

Född i Stockholm den 13 dec. 1805 (son af violinisten i Hofkapellet *Jean Pierre Deland* och *Eva Magdalena Eklund*.)

Såsom af namnen framgår, var Pierre Deland af fransk härstamning. Omkring år 1770 kom som emigrant en Louis Antoine Deland från Luxembourg hit till Sverige och anställdes som kammartjänare hos drottning Sofia Magdalena. Vid sin hitkomst medförde han sonen Jean Pierre, som blef violinist i Hofkapellet och fader till de båda utmärkta skådespelarna Pierre och Fredrik Deland. En andre son till den ofvannämnde Louis Antoine D., Louis Joseph Marie Deland, föddes efter hitflyttningen, år 1772, blef aktör och sångare vid Operan och Dramatiska teatern och sedermera äfven balettmästare och skulle enligt ett omdöme af en samtida minnestecknare ha varit »en af de bästa komiska skådespelare, svenska scenen ägt»; på goda grunder skulle man dock kunna vara böjd för att tro, att i detta omdöme låge en ej så liten öfverdrift. Denne Louis Deland hade en son, Otto Ludvig, som äfven blef skådespelare vid Kungl. Teatern. Ingen af dessa båda sistnämnda kan dock berömma sig af att hafva gjort det Delandska namnet till hvad det är i vår teaterhistoria — den äran torde nog bröderna Pierre och Fredrik få ensamma taga åt sig.

Faderlös vid 12 års ålder, måste Pierre Deland genom åtskilliga konditioner redan tidigt söka själf förtjäna sitt uppehälle. Sålunda var han först anställd som tolk hos en fransk familj och därefter som informator i en borgarfamilj i Stockholm; och sedan han någon tid varit bokhållare hos en landtbrukare Orre på Värmdön, lät han skriva in sig vid Lifgardet till häst, där han avancerade till »underofficerskorpral», som han kallas i 1824 och 1825 års mantalslängder. Af en särskild anledning måste han dock afbryta den militära banan, och det var då, som han, begåfvad med mer än vanliga teateranlag, valde den sceniska konstens utöfning till sitt lefnadsmål och begaf sig till Finland, där han började sin teaterbana hos teaterföreståndaren Carl Gustaf Bonuvier. Några år senare kom han till Christoffer Svanbergs teatersällskap, och sedan han år 1831 ingått äktenskap med skådespelerskan *Charlotte de Broen* — styfdotter till Svanberg och dotter af dennes maka, skådespelerskan fru Christina Svanberg, född Cedersberg (förut gift med teaterföreståndaren och skådespelaren Isaak De Broen och för öfrigt syster till Knut Almlöfs moder) — öfvertog han år 1833 nämnda sällskap och var sedermera

egen teaterföreståndare i 28 år, hvarvid han under ett par somrar, åren 1835—1837, i förening med Olof Ulrik Torsslow arrederade Djurgårdsteatern.

Från 1837 till 1849 spelade Deland med sitt sällskap endast i landsortsstäderna, bland andra Uppsala, som tack vare honom fick sin första skådeplats. Han hade under dessa år det erkända bästa landsortssällskapet under sin spira, och han verkade i disciplinärt hänseende särdeles välgörande i detta fall. Och det var en sträng spira han förde i sina kraftiga dagar; han bekymrade sig fullt ut lika mycket om sina sjetters enskilda som konstnärliga lif, och han talde inga oregelbundenheter i någotdera fallet. Det Delandska teatersällskapet åtnjöt därför alltid en ovanlig aktning i landsorten. Från 1849 förhyrde han åter under sommarmånaderna Djurgårdsteatern, hvilken han nu ensam förestod till och med sommaren 1861.

Sistnämnda år upphörde han med sin teaterföreståndareverksamhet och tog anställning tillika med sin hustru vid den kungl. scenen, men hans hälsa var nu bruten och han afled redan följande året, den 13 nov. 1862. Under detta sista år fick han endast tillfälle att visa sig i två af sina förnämsta roller: *Magnus Drakenhjelm* i Topelius' »Efter femtio år» (första gången den 2 dec. 1861), och *Chevalier de la Rocheferrier* i »Ett parti piquet».

Den första af dessa båda roller — den lättsinnige ädlingen från Gustaf den tredjes hof — tillika med hans gamle *Gaspard* i »Debutanten och hennes far», och den högaristokratiske markisen från l'ancien regime i »Fröken de la Seiglière» äro de skapelser, vid hvilka Pierre Deland mest fäst sitt namn, och de, som bäst karakterisera hans konstnärskap. »I dessa tre skapelser hade han ett rikt och väl begagnadt tillfälle att lägga i dagen alla de egenskaper, som gjorde honom till den förnämste komiske karaktärsskådespelaren i vårt land, och under många år voro dessa stycken, och det med full rätt, stående grundpelare på hans repertoar. Det var äkta gallisk spiritualitet, som gnistrade ur Pierre Delands bruna ögon och som utstrålade från hela hans lifliga figur, när han återgaf dessa sina tre triumfroller. Publiken kände dem i grund och botten sedan många år, den kunde de mest målande replikerna utantill, den kände hvarje situation, och ändå voro de alltid

lika nya, framlockade alltid samma hjärtliga skratt, väckte ständigt samma odelade beundran.» (Frans Hedberg.)

År 1857 instiftade Pierre Deland »Dramatiska och musikaliska artisternas pensionsinrättning». — Gift med nästföljande.

Hedvig Lovisa Charlotta Deland, född De Broen. K. T. 1 okt. 1861—30 juni 1863. K T:ne 1 juli 1863—1864.

Född den 7 febr. 1807. Dotter af föreståndaren för Djurgårdsteatern *Isaak De Broen* (son af den på Gustaf den tredjes tid så berömd skådespelaren vid Kungl. Teatern *Abraham De Broen*) samt den ansedda skådespelerskan *Christina Margareta Cederberg* (en syster till Nils Wilhelm Almlöfs första hustru). Charlotta De Broen kom, efter att hafva erhållit en särdeles värdad uppfostran, år 1831 till landsortens då förnämsta teatersällskap, för hvilket hennes styffader, Christoffer Svanberg (gift med *Isaak De Broens* änka) var styresman. Samma år ingick hon äktenskap med *Pierre Deland*. Under alla de år, 1834—1861, som hennes man sedan hade eget teatersällskap var hon en af de förnämsta krafterna vid detsamma och en på sin tid mycket uppburen scenisk artist. »Hon ägde till sitt förfogande såsom skådespelerska ett ovanligt godt hufvud, snabb uppfattning, den bildade damens belevfvenhet och en förträfflig figur, hvilket ock gjorde henne till en utmärkt ackquisition för särskildt den finare komedien. På den kungliga scenen uppträdde hon som *Fru Hjelm* i *Topelius'* »Efter 50 år», *Baronessan de Vaubert* i »Fröken de la Seiglière», *Fru Griponia* i »Brodertvisten», *Mistress Harleigh* i »Jane Eyre», *Fru Serpentier* i »Den gifte mannen i staden och på landet» m. fl. Död i Stockholm den 28 maj 1864.

August Felix Westermark. K. T. 1 okt. 1861—30 juni 1862.

Född den 5 okt. 1834. Elev 1 okt. 1857—30 juni 1858. Debuterade som *Carl Moor* i »Röfvarbandet» den 27 dec. 1861. Efter sin afgång från Kungl. Teatern var han anställd vid olika resande sällskap, bl. a. J. P. Roos', C. G. Michals, Dahlgrenska associationssällskapet samt vid Nya Teatern i Helsingfors (1869—70). Han fick i landsorten vanligtvis spela stora roller såsom *Hamlet*, *Edmond Kean*, *Carl Moor* m. fl. och var för sin ståtliga figur och sitt vackra utseende en stor

gunstling, i synnerhet hos damerna. Tidtals reste han som egen teaterföreståndare med mindre sällskap. De senare åren var han bosatt i Stockholm som deklamationslärare. Död i Stockholm den 15 dec. 1894. — Gift med *Jenny Egnell*.

Olof Theodor Holmgren. *K. T.* 1 juli 1862—30 juni 1863. *K. T.:ne* 1 juli 1863—30 juni 1866.

Född i Stockholm den 12 okt. 1820 (son af fabrikören *Jakob Holmgren* och *Christina Carolina Carling*). Elev vid kören den 1 jan. 1845, korsångare den 1 juli 1847. Andre regissör och attributförvaltare vid Kungl. Stora Teatern från den 1 juli 1865 till den 1 juli 1868, då han öfvergick till det af *Ludvig Josephson* och *Fritz Ahlgrensson* bildade sällskap som spelåret 1868—1869 spelade på Mindre (Hammerska) Teatern. Under sina sista lefnadsår var han bosatt i Göteborg, där han innehade en fabrik för kolsyrade drycker. Roller vid Kungl. Stora Teatern: *Guvernören* i »Don Juan», *Eremiten* i »Friskyttan», *Usbeck* i »Muraren» m. fl. Död i Göteborg den 4 febr. 1878. — Gift med *Jeannette Klingström*.

Oscar Fredrik Stenhammar. *K. T.* 1 juli 1862—30 juni 1863. *K. T.:ne* 1 juli 1863—30 juni 1865.

Född den 11 juli 1834 (son af kyrkoherden i Häradshammars pastorat i Östergötland, teol. doktorn *Christian Stenhammar* och *Anna Charlotta Kernell*). Student i Uppsala 1852. Elev vid Kungl. Teatern den 1 aug. 1855 åtnjöt han där undervisning under 1 års tid. Debuterade på Kungl. Teatern den 4 juni 1856 som *Ruodi* i »Wilhelm Tell» vid denna operas första framförande i Stockholm. Den ovanligt välklingande och starka tenorröst med höga brösttoner, som Stenhammar till en början ägde, ingaf de vackraste förhoppningar om en lysande sångarbana, och han begaf sig till Paris för röstens vidare utbildning. Efter återkomsten erhöll han år 1862 anställning vid den lyriska scenen, men rösten var ej densamma som förr — den härliga stämman hade nämligen blifvit så skadad under studierna i Paris, att han efter ett par års förlopp måste uppgifva hvarje tanke på scenen, hvilken han också lämnade för att välja en helt annan lefnadsbana. Han ingick år 1865 såsom c. o. tjänsteman i tullverket, och efter tio år utnämns

des han till ordinarie kammarskrifvare vid Stockholms packhus, hvarefter han år 1881 beforderades till kontrollör darsamstades. Utom den ofvan nämnda debutrollen utförde Stenhammar följande operapartier på Kungl. Teatern: *Manrico* i »Trubaduren», *Artur* i »Puritanerne», *Markisen* i »Czar och timmerman» och *Tavannes* i »Hugenotterna». Död i Stockholm den 1 mars 1884. — Gift den 15 juni 1863 med operasångerskan *Fredrika Andréé*.

Hans Conrad Friedrich Wilhelm Behrend Behrens. *K. T.* 1 juli 1862—30 juni 1863. *K. T:ne* 1 juli 1863—30 juni 1870. *Gästspel: K. St. T.* 11—24 okt. 1875, 7 ggr; 29 mars—11 april 1876, 8 ggr; 29 aug. 1876 (som *Marcel* i »Hugenotterna» med *Christine Nilsson*); 10 jan.—12 febr. 1877, 18 ggr; 20—25 april 1877, 3 ggr; 9 jan.—14 febr. 1878, 16 ggr; 10—22 maj 1878, 5 ggr; 5 okt. 1879; 8 maj—18 juni 1888, 11 ggr; 13 maj—1 juni 1889, 7 ggr; biträdde vid Trebellikonserten den 17 sept. 1889.

Född i Braunschweig den 27 jan. 1835; föräldrarna voro pastor *Carl Heinrich Behrens* och *Louise Emerentia Krause*. Efter att hafva genomgått gymnasium i sin födelsestad aflade han studentexamen och ämnade först ägna sig åt den prästerliga banan. Men då fadern flyttade till Hamburg såsom kyrkoherde i St Pauli församling därstädes, beslöt han att i stället välja handelsyrket. Han fick anställning på kontor såsom korrespondent på grund af sina stora språkkunskaper. I slutet af år 1854 kom han till Stockholm, fick äfven där anställning på handelskontor och öppnade år 1857 egen grosshandelsrörelse. Redan under vistelsen i Hamburg, där han haft tillfälle att höra *Ander*, *Tichatscheck*, *Carl Formes*, *Roger* m. fl. berömda operasångare, hade han fått en liflig håg för scenen, och, då han i Stockholm kom att under *Foronis* ledning medverka vid åtskilliga konserter, där han väckte uppmärksamhet för sin vackra, klangfulla röst, stegrades denna håg till ett bestämdt beslut att inträda på konstnårsbanan. Han började då att med ifver studera sångkonsten, först för *Dannström* och *Günther*, därefter förnämligast för *Berg*. Resultatet häraf blef att han, sedan han år 1861 upphört med sina handelsaffärer, debuterade med stor framgång på Kungl. Teatern den 2 maj 1862 som *Sarastro* i »Trollflöjten». Under de åtta år han sedermera tillhörde den svenska operascenen utförde han en

mängd betydande partier, bland hvilka må nämnas: *Max* i »Alphyddan» *Asthon* i »Lucie», *Georges* i »Puritanerna», *Belcor* i »Kärleksdrycken», *Orovist* i »Norma», *Silva* i »Ernani» *Alfonso* i »Lucrezia Borgia», *Colonna* i »Rienzi», *Malvolio* i »Alessandro Stradella», *Saint-Bris* och *Marcel* i »Hugenotterna», *Plumkett* i »Martha» samt *Wilhelm Tell*.

Under de år Behrens var fast anställd vid Kungl. Teatern gjorde han ofta konstresor, än till sitt fädernesland, där han uppträdde på konserter i Hamburg 1863, i Wiesbaden 1865, än till svenska landsorten, än till Norge, Danmark och Finland. »Utrustad med en kraftig kropps-konstitution och full af hälsa och lefnadslust, sparade han sig aldrig, han sjöng på dessa sina färder om kvällarna, reste om nätterna, lefde lustigt undan dagen om, och trötthet var för honom en obekant sak. Han drog den högsta möjliga reventy af det stora kapital han ägde i sin strupe, och när han kom tillbaka efter en på detta kraftödande sätt tillbragt mellansäsong, var han lika slagfärdig och lika sångfrisk i den ordinarie tjänsten som om han skulle legat och hvilat under hela mellanterminen. Inte gjorde han sig mycket hufvudbry med att analysera de uppgifter han fick att lösa, han sjöng och spelade friskt undan efter gammal vana, lyckades ibland bättre, ibland mindre bra, men misslyckades aldrig, därtill var hans stämman för dominerande och hans personlighet för imponerande och godmodig på samma gång, hur mycket man än kunde anmärka på detaljerna, dem han sällan brydde sig om att vårda.» (Frans Hedberg, »Svenska operasångare».)

Efter sin afgang från Kungl. Teatern öfvergick han år 1870 till hofoperan i Berlin, som han tillhörde till 1873, då han for till London, där han sjöng för den världs-bekante impresario Mapleson, som blef så intagen af Behrens' röst, att han engagerade honom för flera år för italienska operan i den engelska hufvudstaden. Därefter kom han år 1880 till den högt ansedda operascenen i Rotterdam, hvarest han under flera år jämväl skötte direktörsbefattningen, tills han slutligen hamnade vid Metropolitan Opera i New York, där han sedermera uppträdde vid sidan af världens allra förnämsta lyriska konstnärer.

Under alla dessa år idkade Behrens därjämte en omfattande

verksamhet som impressario. Sålunda var det han som hösten 1875 med en framgång, som ej äger många motstycken, introducerade Zelia Trebelli hos den svenska publiken. År 1876 kom han hit med Christine Nilsson, som då för första gången uppträdde på den svenska operascenen. Sedan kom han till Stockholm upprepade gånger med Trebelli och en gång, i maj 1878, med Lilli Lehmann och Franz Betz. Vid dessa gästspel uppträdde han själf — förutom i en del af förut nämnda roller — i bl. a. följande partier: *Basil* i »Barberaren i Sevilla», *Konungen* i »Lohengrin», *Landtgreffen* i »Tannhäuser», *Leporello* i »Don Juan» och *Ramphis* i »Aida».

Conrad Behrens ägde »en af de bästa och böjligaste, på samma gång som omfångsrikaste basröster som man hört från vår scen. Den hade en frisk och manlig klangfärg, en styrka, som besegrade allt motstånd, och den uppbars af en glad och lefnadslustig stämning hos hela personligheten, en ogenerad djärfhet och en glömska af alla hinder och alla farligheter, som fullständigt harmonierade med själförtroendet i framträdandet, om också uppgiften var aldrig så svår och fordrande. Finess var det kanske icke i det sätt hvarpå Conrad Behrens löste sina många och fordrande uppgifter, men det var så mycket mera dristighet och dugtig raskhet i stället». (Frans Hedberg.)

Han afled i New York den 16 jan. 1898.

Gurli Johanna Carolina Åberg, sedan fru Ulff. *K. T.* 1 juli 1862—30 juni 1863. *K. T:ne* 1 juli 1863—30 juni 1868; å nyo 15 okt. 1870—30 juni 1884 (stod som »gäst» under oktober och november 1870).

Född i Stockholm den 14 sept. 1843. Som helt ung blef hon antagen som balettelev vid Kungl. Teatern, hvarefter hon, knappt femton år gammal, beforderades till elev vid teaterlevskolan den 1 juli 1858, där hennes allt mer sig utvecklande fågring ådrog sig en ständigt stegrad uppmärksamhet, på samma gång man hos henne redan tidigt lade märke till en icke ringa begåfning, i synnerhet inom området af det raska och hurtiga. Under sin första teatertid, äfven sedan hon 1862 blifvit anställd som aktris vid den kungliga scenen, fick hon mestadels sådana uppgifter, där det icke fordrades mer än ungdom och

skönhet för att göra lycka. Bland hennes roller från denna tid må framhållas *Maria Francisca* i »Drottningens gemål», *Virgilia* i »Coriolanus» och *Hertig de Richelieu* i »Richelieus första vapenbragd», i hvilken sistnämnda roll hon hade tillfälle att lägga i dagen det älskvärdt käckä, som var för henne ett kännetecknande drag. Hennes framställning af denna roll var utmärkt af så mycken hurtighet och ungdomlig skalkaktighet, att dess framgång blef fullständig. Men den unga skådespelerskan ville framåt, och då hon tyckte att detta gick för långsamt vid den kungliga scenen, öfvergick hon hösten 1868 till Ludvig Josephsons och Fritz Ahlgrenssons nya teaterföretag å Mindre Teatern, där hon dock endast kvarstod till årets slut, hvarefter hon från den 1 jan. 1869 uppträdde vid Constantin Rohdes sällskap i Göteborg. Spelåret 1869—70 hade hon engagement vid Nya Teatern i Göteborg, där Ferdinand Strakosch denna säsong gaf föreställningar med dels ett dramatiskt sällskap, dels ett italienskt operasällskap. På våren 1870 reste hon till Paris och studerade fransk konst, men nödgades på grund af fransk-tyska kriget afbryta sina studier efter ett halft år. Hon återvände därför hem och tog ånyo anställning vid de kungliga teatrarna, först som gäst, hvarunder hon uppträdde på Kungl. Stora Teatern som *Johanna* i »Jungfrun af Orleans», i hvilken roll hon vann lifligt erkännande. Under de fjorton år hon därefter kvarstod vid de kungliga scenerna utförde hon ett stort antal roller af de mest skilda slag.

Ehuru hennes skaplynne mindre lämpade sig för det högre skådespelet, fick hon dock, på grund af sin skönhet och sin ståtliga apparition, ofta nog sig förelagda uppgifter inom detta område, sådana som *Agnes* i Edvard Bäckströms »Dagward Frey» och *Berta* i Henri de Borniers skådespel »Rolands dotter», uppgifter som hon dock alltid förstod att lyckligt lösa. Äfven i flera af Ibsens pjäser var hennes spel af stor verkan, t. ex. såsom *Petrea* i »En folkets fiende» och *Regina* i »Gengångare». Hennes egentliga område var likväl komedien. Hon var alldeles förträfflig i sådana roller som *Sarah Tapplebot* i »Onkel Sam», *Celeste* i »Fregattkaptenen», *Susanna* i Beaumarchais' »Figaros bröllop» och framförallt som *Beatrice* i »Mycket väsen för ingenting», där hon vid sidan af Gustaf Fredrikson firade sin mähända största triumf. Ehuru en af den kungliga

scenens mest framstående konstnärinnor lämnade hon likväl denna skådebana 1884 och öfvergick till Nya Teatern (Josephson och Holmquist). Här kvarstod hon i fyra år, under hvilken tid hon på ett utmärkt sätt återgaf många olika roller, såsom *Rosalinda* i »Som ni behagar», *Katarina* i »Så tuktas en argbigga», *Marguerite Gautier* i »Damen med kameliorna», *Johanna* i »Arbetarens hustru», titelrollen i »Doktorinnan» m. fl. Hennes sista uppträdande å scenen ägde rum på Stora Teatern i Göteborg (under Lorentz Lundgrens direktörskap) i april 1890, då hon, efter att hafva tillbragt vintern i Paris, utförde *Hertiginnan Padovanis* roll i Alphonse Daudets 5-aktsskådespel »Kampen för tillvaron». Under den tid hon var anställd vid de kungliga teatrarne uppträdde hon äfven vid olika gästspel i Kristiania (första gången sommaren 1871 med Wilhelm Åhmans sällskap) och i Helsingfors (1876). År 1882 fick hon af konung Oscar mottaga medaljen »Litteris et artibus». — Gift den 12 juni 1883 med bergsingenjören, s. m. förste marinintendenten *Carl Gustaf Fredrik Ulf*.

Aurora Olivia Ramsten. K. T. 1 juli 1862—30 juni 1863.

Född i Ervalla socken i Örebro län den 8 jan. 1844 (dotter af kommissionslandtmätaren *Fredrik Ramsten* och *Maria Christina Olsdotter*). Elev den 1 juli 1859. Roller: *Ingegerd* i »Ung-Hanses dotter», *Evelyn* i »En liten skatt», *Ophelia* i »Hamlet», *Constance* i »Fjärilsfebern» m. fl. Död i Mariefred den 19 febr. 1875. — Gift 1863 med brukspatronen *Adolf Fredrik Groth* på Adolfsfors (död den 23 febr. 1870).

Johan Gustaf Fredrikson. K. T. 1 jan.—30 juni 1863. K. T.:ne 1 juli 1863—30 juni 1877; gästspel 28 mars—28 april 1878; fast anställning 1 juli 1878—30 juni 1887; gästspel 6 juni 1888 (vid fru *Elise Hwassers* afskedsrecett). K. Dr. T. (som direktör och skådespelare) 1 juli 1888—30 juni 1898. Dr. T. gästspel 21 okt. 1901—10 juni 1902, 1 okt. 1902—9 april 1903, 10 sept. 1903—13 maj 1904. Dr. T. (som direktör och skådespelare) 1 juli 1904—30 juni 1907. Nya K. Dr. T. gästspel 1 dec. 1908—8 febr. 1909, 7 maj—12 juni 1909, 14 aug.—6 okt. 1909, 28 nov. 1909—22 maj 1910, 2—29 maj 1911, 18 aug. 1911—11 febr. 1912, 4 nov. 1912—27 april 1913.

Född i Stockholm den 31 juli 1832 (son af handlanden *Gustaf Fredrikson* och *Maria Charlotta Hagström*). Efter full-

bordade skolestudier blef han student i Uppsala år 1851 och stannade där i nio år, hvarunder han ofta uppträdde på Stockholms nationsteater, där han skar sina första lagrar och snart blef en lika allmänt bekant som omtyckt amatör med omisskänneliga skådespelareanlag, och det dröjde icke länge förr än den unge glade studenten med sin brinnande teaterlust blef direktör för sin nations teater. Men det var ej blott inom studentkretsen han fick visa sin sceniska begåfning — snart yppade sig tillfälle för honom att få sin lust för den dramatiska konsten ännu bättre tillfredsställd, nämligen hos den gamle landshöfdingen, friherre Robert von Kræmer, hvilkens hem på Uppsala slott då var ett centrum för det konst- och litteraturälskande Uppsala. Här spelades till och med pjäser af Scribe, och bland de medverkande märktes förutom landshöfdingens synnerligen begåfvade dotter, den sedan som författarinna kända fröken Lotten von Kræmer, dåvarande e. o. amanuensen vid universitetsbiblioteket, sedermera öfverhofspredikanten och ordensbiskopen Fritjof Grafström samt den glade Carl Rupert Nyblom, då en ung student. Här togs konsten mera på allvar och tvifvelsutän hade det sceniska arbetet hos landshöfding von Kræmer stor inverkan på Fredriksons kommande lif.

Men de glada studentåren togo ett slut, och efter att år 1860 ha tagit kameralexamen lämnade han lärdomsstaden och ingick som e. o. notarie i Kammarkollegium och Statskontoret. Efter ett par års tjänstgöring i dessa ämbetsverk beslöt han emellertid att följa sin kallelse och, ehuru redan 30 år gammal, ägna sig åt scenen. Han gjorde då en studieresa till Paris, där han under flera månader hvarje afton besökte teatrarna, hufvudsakligast Théâtre Français. Här blefvo, enligt hvad han själf berättat, isynnerhet skådespelarne Bressant och Delaunay hans läromästare »genom sin genomreflekterade naturlighet och icke minst genom sin härliga diktning».

Efter hemkomsten debuterade han med afgjord framgång den 4 nov. 1862 på Kungl. Teatern som *Ernest Duplessis* i Henri Nicolles enaktskomedi »Min tants planer» (hvilket stycke han själf hemfört från Paris) och den lyckade debuten föranledde genast fast anställning från och med den 1 jan. 1863.

»I besittning af en lycklig figur, ett uttrycksfullt ansigte, en stämma, som, om den också saknade djup för de mörka, tra-

giska effekterna, däremot var ytterst smidig och böjlig, och liksom enkom danad för att framslunga en satir eller kasta lyra med kvickhetens lätta fjäderbollar; en möjligen icke så djupgående, men desto mera universell bildning, en eminent världsvana, en förmåga att i salongerna röra sig på ett obesväradt, till och med litet vårdslöst sätt, och utrustad med en studentikos oförskräckthet och ett äkta uppsaliensiskt lynne — ty studenterna voro glada ännu på den tiden — förde han med sig en fläkt af frisk luft in i den kvafva och något stelnade teateratmosferen, en fläkt hvilken verkade i hög grad välgörande just då. Han uppträdde från första stunden med den lediga nonchalans, som andra behöfva är för att tillägna sig, och som många aldrig kunna ernå; han visade en säkerhet, som vanan vid sällskapslifvet alltid ger». (Frans Hedberg, »Svenska skådespelare».)

Hans andra roll blef *Grefve de St André* i Scribes »Förtalet». Det var således den moderna franska komedien, i hvilken han från första början af sin teaterbana kom in. Då Kungl. Teatern år 1863 af Edvard Stjernström hade inköpt *Mindre Teatern*, som därefter kallades Kungl. Dramatiska Teatern, fick Fredrikson sin hufvudsakliga verksamhet öfverflyttad till denna scen, där, under den tid som nu följde, salongskomedien i allt högre grad trängde undan tragedien och det högre skådespelet.

Fredriksons första uppträdande på Kungl. Dramatiska Teatern ägde rum den 17 sept. 1863, då han som *Octave Delcroix* i den franska komedien »Så kallade hedersmän» hade sin första större roll. Den roll, som under de närmast följande åren blef hans mest uppmärksammade var *Hertig Jean de Rieux* i Leon Layas fyra-aktskomedi »Hertig Job» (första gången den 19 nov. 1866), där han firade sin första stora triumf. Småningom öfvergick han till resonnörs- och karaktärsrollerna, i hvilka han fick tillfälle att lägga i dagen den virtuositytliga replikbehandling, som gjort honom till denne mästare i talets svåra konst, hvori han ännu ej har sin öfverman på svensk scen.

Gustaf Fredriksons första period vid Kungl. Teatrarne räckte till sommaren 1877. Af hans mera bemärkta roller under dessa år kunna framhållas utom förut nämnda: *Grefve de Villedeuil*

i »En kopp thé», titelrollen i »Markis de Villemer», *Maurice Duplan* i »Blond eller brunett», *Prudent* i »Familjen Benoiton», *Carl VII* i »Orleanska jungfrun», *Octave* i »Den hvita halsduken», *Rizzio* och *Darnley* i »Maria Stuart i Skottland», *Markis de Presles* i »Klädeshandlaren och hans måg», *Paul de Fornoye* i »De onyttige», *Baron de Montrichard* i »När damerna föra krig», *Stensgård* i »De ungas förbund», *Grefven af Rysoor* i »Allt för fosterlandet», *Jacques* i »Från Amerika», *Benedict* i »Mycket väsen för ingenting», *Arthur von Garmond* i »Ett namn», *Rochemore* i »Onkel Sam», *General Hoch* i »Det besegrade lejonet», *Rodolphe* i »Hedern och penningen», *Ryttmästare Kurt* i »Dagtingan», *Bolingbroke* i »Ett glas vatten» och *Iwan II* i »Dagward Frey».

Våren 1877 beslöt han sig för att ej förnya sitt engagement. I stället gjorde han upp om gästspel i Helsingfors och Kristiania, men redan på våren följande år kom han tillbaka och uppträdde som gäst under april, hvarefter han åter tog fast anställning från den 1 juli 1878.

Under de år som nu följde firade han nya triumfer i roller sådana som *Favrolle* i »Dora», *Olivier de Jalin* i »Falska juveler», *Friherre von Decken* i »Grefvinnan Lea», *Paul Raymond* i »Sällskap där man har tråkigt», *Bechamel* i »Odette», *Sergej Panin* i »Prins Panin», *Hertig de Bligny* i »Herr Derblays giftermål», *Doktor Relling* i »Vildanden», *Brichanteau* i »En parisare» m. fl. — Spelåren 1879—1884 var han tillika den dramatiska scenens regissör med titel intendent.

Våren 1887 lämnade Gustaf Fredrikson ånyo de kungliga scenerna och tog för spelåret 1887—1888 engagement vid Stora Teatern i Göteborg, som då innehades af Lorentz Lundgren. Här firade han den 4 nov. under storartade ovationer sitt 25-års jubileum som skådespelare, hvarvid han uppträdde i *Edmond Gondinets* komedi »En parisare». Efter detta spelårs slut återvände han till Stockholm, där hans första uppträdande ägde rum vid *Elise Hwassers* afskedsrecett den 6 juni 1888, då han uppträdde i en af sina gamla glansroller, *Bolingbroke* i »Ett glas vatten».

Vid denna tidpunkt inträdde emellertid ett nytt skede i de båda kungliga teatrarnes historia, i det att de från och med den 1 juli 1888 upphörde att stå under gemensam förvaltning.

Fredrikson kallades nu att såsom direktör stå i spetsen för den association som från nämnda dag öfvertagit verksamheten vid Kungl. Dramatiska Teatern. Förutom sitt direktörskap uppträdde han gifvetvis fortfarande som skådespelare, och bland hans mera framstående roller under de tio år som nu följde må antecknas *Des Prunelles* i »Vi skilljas!», *Grefve Trast-Saarberg* i »Åra», *Kammarherre von Wolff* i »Ett ungarlshem», *Fouché* i »Madame Sans-Gêne», *De Ryons* i »Damernas vän» och *Prosper* i »En papperslapp». Under juni 1890 företog han tillsammans med en del af Kungl. Dramatiska Teaterns artister samt fru Betty Hennings och herr Olaf Poulsen en turné till Göteborg och Kristiania.

Spelåren 1898—1904 uppträdde han som gäst, dels på olika scener i Skandinavien — hos Hjalmar Selander, hos Albert Ranft (först i Göteborg hösten 1899, sedan vid Vasateatern från december 1899 till våren 1900) samt vid Albin Lavéns turné på våren 1903 — dels i flera repriser på Dramatiska Teatern, till hvilken han emellertid åter kallades till direktör från den 1 juli 1904 och där han sedan kvarstod till dess teatern i juni 1907 upphörde att ha sitt hemvist å den gamla scenen vid Kungsträdgården. Under dessa år, då konstnären redan öfverskridit sjuttioålet uppträdde han i flera nya roller, bland hvilka *Friherre Max von Wittinghoff* i »Lifvets maskerad» (1906) var den mest bemärkta. I denna roll uppträdde han äfven vid »gamla Dramatens» sista föreställning den 14 juni 1907, då han på samma gång tog afsked af de tiljor på hvilka han under 45 år verkat och skördat sina största triumfer. Han motogs då redan vid sitt inträde med applåder, som blefvo allt starkare efter hvarje akt och kulminerade efter styckets slut, sedan han hade framträdt och med några hjärtliga afskedsord tackat kamraterna och publiken. »Oändliga, frenetiska applåder, bravorop, näsduksviftningar, rosor och violbuketter, som kommo farande uppifrån logerna och som direktör Fredrikson tog upp med sin oefterhärmliga elegans — ordet tvingar sig på oss trots sin banalitet — det var aftonens slut», skrives i ett referat öfver denna märkliga föreställning, som bildade afslutningen af en af de mest lysande perioderna i vår dramatiska konsts historia.

På den nya Dramatiska Teatern vid Nybroplan uppträdde

Fredrikson sedan som gäst i olika omgångar under åren 1908—1913. Bland de nya roller i hvilka han under dessa år uppträdde märkas *Kammarherre von Weiding* i Einar Fröbergs tresaktskomedi »Disciplin» (16 okt. 1910) och *Kammarherren* i Gustav Wieds satyrspel »En minnesfest» (28 dec. 1911). På denna scen fick han äfven, vid 80 års ålder, fira sitt femtioårsjubileum som skådespelare. Det var den 4 nov. 1912, femtioårsdagen af hans debut på Kungl. Teatern, och han uppträdde därvid i en af sina glansroller, *Grefve Trast-Saarberg* i Sudermanns skådespel »Ära». Under hela aftonen och isynnerhet efter sista akten fick han mottaga de varmaste bevis på publikens beundran för hans konst. »Det ville aldrig taga slut med de manshöga lagerkransarna och blommorna, som den oförläpplige ättioåringen fick stapla upp rundt omkring scenen, allt under smattrande applåder». Slutligen framträdde han bugande och med handen på hjärtat till rampen. »I ord, hvilka för en gångs skull framfördes med mindre lekande lätthet än annars, men därför ej voro mindre gående till hjärtat, tackade han den publik, som med sin vänlighet, godhet, älskvärdhet, öfverseende beredt hans lifs käraste minnen».

Omväxlande med gästspelen i Stockholm under dessa år uppträdde han äfven på turnéer samt i Helsingfors, Åbo och Köpenhamn. Sålunda var han under spelåret 1907—1908 engagerad vid Axel Hultman-turnén; från den 14 febr. till den 6 april 1909 uppträdde han i Helsingfors och Åbo; hösten 1909 medföljde han en af Axel Hansson anordnad turné; större delen af spelåret 1910—1911 var han engagerad vid Einar Fröbergs sällskap; i maj 1912 uppträdde han vid Allan Rydings sällskap i en ny roll, *Grefve de Larzac* i de Flers' och Caillaets treaktslustspel »Pappa», som han under nämnda månad spelade ej mindre än 27 gånger; i september 1912 uppträdde han på det Kongelige Theater i Köpenhamn; vid Rydings sällskap ånyo hösten 1913 och våren 1914, vid hvilka båda gästspel han utförde *Doktor Bruno Martens'* roll i Ludvig Fuldas fyraaktslustspel »Ungdomsvänner», i hvilket stycke han förut hade uppträdt på Dramatiska Teatern, första gången den 13 januari 1902; under november och december 1913 var han med Einar Fröbergs sällskap i Malmö och Göteborg. Från

den 26 febr. till den 18 mars 1915 uppträdde han 21 gånger hos Albert Ranft på Svenska Teatern som *Des Prunelles* i »Vi skiljas!» och följande månad i samma roll vid Allan Rydings sällskap, sista gången den 28 april 1915. Med en häpnadsväckande ungdomlighet utförde den då 83-årige konstnären nämnda roll.

Vid öfver 85 års ålder började han den 27 sept. 1917 ett gästspel på Intima Teatern, hvarvid han uppträdde som *Doktor Bruno Martens* i »Ungdomsvänner». Den ungdomlighet han under detta sitt gästspel kväll efter kväll under ett par månaders tid utvecklade var rent af fenomenal. »Han är ännu fullständigt replikens borne mästare och herre», skref Daniel Fallström i *Stockholms-Tidningen*, »allt det som i forna dagar karakteriserade hans scenkonst — kvickheten, ridderligheten, det strålande humöret och det goda hjärtat — finns där ännu. Åren ha visserligen något dämpat det gnistrande i hans spel. Men hvad som finns kvar är alldeles nog för att inför det nutida släktet kunna berätta, hvilken glans det stod öfver den scen Fredrikson en gång med den äran tillhörde.» *Stockholms Dagblad* skref: »Ännu behärskar hans mondäna apparition scenen, ännu bär hans spirituella konversationsförmåga öfverlägsenhetens glans — hur pointeradt distinkt är den icke alltjämt, äfven då rösten blir svag — och ännu kan han uttrycka ett känslolnnehåll, som är afsedt för en helt annan ålder än hans nuvarande.»

Under sitt gästspel å Intima Teatern firade han den 4 nov. 1917 i nämnda roll sitt 55-årsjubileum som skådespelare.

Man kan ej säga att Gustaf Fredrikson bildat någon egentlig skola, men väl har han fått åtskilliga imitatörer, ja, till och med sådana *utom* scenen. Man har sökt efterlikna hans sätt att tala och att föra sig, utan att dock uppnå hans förmåga vare sig i replikbehandling eller i ett världsmannaelegant uppträdande.

En riklig mängd såväl svenska som utländska utmärkelser har tilldelats Gustaf Fredrikson. Det första yttre utmärkelse-tecken, som föll på hans lott var »Litteris et artibus», som han erhöi i maj 1882; vid Kungl. Teaterns hundraårsjubileum på hösten samma år blef han riddare af Vasaorden och tio år senare riddare af Nordstjärneorden. År 1906 utnämndes han

till kommandör af Vasaorden och året därpå till kommandör af danska Dannebrogorden. Förut hade han erhållit äfven åtskilliga andra utländska ordensutmärkelser, såsom kommandörsvärdigheten af spanska Isabella Catolicas orden, hvarjämte han för det stora intresse han visat för fransk dramatik hade utnämnts till Officier de l'Instruction publique; af den teaterälskande hertigen af Meiningen hade han hedrats med sachsiska Ernestinerorden.

Axel Bosin. K. T. 1 jan.—1 juli 1863.

Född i Stockholm den 17 april 1840 (son af postkontrollören, kammarjunkaren *Carl Knut Bosin* och *Betty Agneta Dorph*). Student i Uppsala, där han år 1861 aflade kameral-examen. Men därmed var det slut med studierna och hösten 1862 blef han under en helt kort tid elev vid Kungl. Teatern, där han första gången fick uppträda den 30 dec. 1862 som *Abilgard* i »Engelbrekt och hans dalkarlar». Från den 1 jan. 1863 fick han aktörskontrakt, men afgick redan efter ett halft år. Han utförde under detta sitt första engagement endast smärre roller, såsom *Kungl. Sekter Puddelkrans* i »Blommor i drifbänk, *Brukspatronen* i »Mäster Smith» och *Ludvig* i »Porträttet». Efter sin afgang från Kungl. Teatern tog han under spelåret 1863—1864 anställning vid Andersson, Åhman och Pousettes sällskap, hvarefter han var anställd vid Södra Teatern 1864—1865 och vid C. O. Lindmarks sällskap 1865—1867. Så kom han åter till Stockholm och blef direktör för Humlegårds-teatern, sommaren 1869 tillsammans med skådespelarne August Theodor Boström och Carl Petterson, sommaren 1870 tillsammans med skådespelaren Richard Wagner. Spelåret 1869—1870 var han engagerad som aktör hos Eric Johan Hafgren vid Mindre (Hammerska) Teatern i Stockholm, och 1870—1872 var han jämte Knut Tivander direktör för ett resande sällskap, hvilket under hela somrarna åren 1871 och 1872 spelade på Alhambrateatern å Tivoliområdet på Djurgården. Spelåren 1872—1874 var han regissör vid Nya (Svenska) Teatern i Helsingfors och var därefter anställd i samma egenskap hos Knut Tivander. Sommaren 1876 blef han regissör vid Djurgårds-teatern, som då förhyrdes af »den svensk-engelske skådespelaren» Albert Alberg, och Bosin var den som då satte upp

utstyrelstycket »Jorden rundt på 80 dagar», som vid sitt första framförande väckte så stort uppseende.

Hösten 1876 blef han regissör vid Södra Teatern, som nämnda år öfvertogs af Haqvinius och Bergström, och kvarstod där i nämnda egenskap till 1883, då han jämte skådespelaren Richard Wagner blef direktör för samma teater. Detta kompaniskap upphörde 1889, då Bosin bildade eget landsortssällskap, för att två år senare öfvergå till William Engelbrechts sällskap.

Med år 1894 ingick det sista skedet i Bosins verksamhet vid svenska scenen. Han blef då anställd som regissör vid Albert Ranfts olika teaterföretag i Stockholm och Göteborg och tillhörde sedan de Ranftska scenerna med undantag af tre år, då han var regissör vid Axel Engdahls teater i Göteborg. Äfven ledde han landsortsturnéer för Ranft och var under sina sista år förste regissör vid Oscarsteatern. På denna post kvarstod han till ett halft år före sin död.

Bosins egentliga verksamhetsfält var alltså regissörskapet, och på det området var han måhända en af de bättre sceniska ledare som vårt land ägt. Själf ytterst pliktrogen och arbetsam ställde han också stora kraf på dem som stodo under hans ledning. Ehuru han i grund och botten var godhjärtad, voro hans repliker dock ofta nog kryddade med den mest bitande sarkasm. Som exempel på hans sätt att uttrycka sig vid repetitionerna må anföras följande replik, framsagd med hans vanliga milda, men tämligen gnälliga stämma: »Nej, snälla fröken, se inte så älskvärd ut. Det är en ragata ni skall framställa. Spela på ert eget temperament, snälla fröken...»

Under en tidigare period uppträdde han emellertid äfven som skådespelare, hufvudsakligen i den komiska genren och bland hans roller må anföras: *Pihlén* i »Det skadar inte!» *Prosper Coindet* i »På vift», *Hofkamrern* i »Frihetsbröderna» (där dock kupletterna, denna rolls glansnummer, voro utslutna på grund af framställarens bristande sångförmåga) och *Paul Aubier* i »De röda fruarna.»

Ej minst framstående var Bosin som öfversättare och bearbetare för scenen. Till flera hundra uppgå de operetter, lustspel och farsor han bearbetat och öfversatt, och ända tills han ett par veckor före sin död drabbades af ett slaganfall sysslade han med öfversättningar för de Ranftska scenerna. Han afled

i Stockholm den 27 dec. 1910. — Bosin var gift fyra gånger: första gången i Linköping år 1866 med skådespelerskan *Charlotta Wilhelmina Bernhardina Smedberg*, men skild (hon var född i Stockholm den 31 maj 1845, blef omgift med öfverstelöjtnanten, sedermera öfversten Frans Joachim Krook); andra gången i Helsingfors den 14 juni 1874 med skådespelerskan *Carolina Charlotta Dorsch*, men skild; tredje gången i Stockholm den 5 okt. 1891 med skådespelerskan *Elin Cecilia Holmström*, men skild (hon var född i Stockholm den 23 mars 1863, och blef sedermera omgift med orkesteranföraren Anton Wilhelm Lundin); fjärde gången år 1900 med *Emma Charlotta Vernunft*.

Fritz Salmson. *K. T.* 17 och 19 jan. 1865.

Född i Stockholm den 19 nov. 1834 (son af hofgravören *Abraham Salmson* och *Rachel Jacobsson*). Elev vid Kungl. Teaterns elevskola 1 jan.—31 dec. 1855. Flera år därefter uppträdde han på Kungl. Teatern, då han i januari 1863 vid två föreställningar sjöng *Wilhelm Tells* parti. Hösten samma år tog han anställning vid Lindmark och Bäckgrens sällskap, som han tillhörde i två år, och han kvarstod äfven under spelåren 1865—1867 vid detta sällskap, sedan Carl Otto Lindmark blifvit ensam direktör för detsamma. Han for sedermera till Amerika, där han i New York under en följd af år verkade som sånglärare. Han afled i Köpenhamn den 21 jan. 1901. — Gift i New York år 1870 med *Emily Kelly*.

Caroline Lundewall. *K. T. debuter* 17 och 19 jan. 1863; *K. St. T. debuter* 11 okt. och 1 dec. 1867; *K. Dr. T. debut* 4 jan. 1868.

Född i Stockholm den 28 aug. 1843 (föräldrar: styckjunkaren och batteriadjutanten vid Svea Artilleriregemente *Conrad Lundewall* och *Catharina Nyberg*). Under åren 1860—1864 tog hon enskild undervisning i sång för fröken Anna Willman och debuterade under tiden å Kungl. Teatern som *Matilda* i »*Wilhelm Tell*». Åtnjöt sedan undervisning vid Musikkonservatoriet i Paris 1864—1867, där hon hade den berömde professor *Masset* till sånglärare. Återkommen till Sverige debuterade hon änyo på operascenen hösten 1867, denna gång som *Agata* i »*Friskytten*» samt äfven på Kungl. Dramatiska Teatern en gång som *Elisetta* i *Cimaras* komiska tvåaktsopera »*Det*

hemliga giftermålet». Den 8 juni 1870 ingick hon i Uppsala domkyrka äktenskap med fil. doktorn *Axel Stål*, sedermera mångårig medarbetare och musikkritiker i Göteborgs-Posten. Efter sitt giftermål har hon ägnat sig åt sångundervisning i Göteborg.

Joseph Aloys Tichatscheck. *K. T. gästspel* 9—26 april 1863, 9 ggr; *K. St. T. gästspel* 8—9 juni 1865, 5 ggr, och 16 april—25 juli 1866, 15 ggr.

Född i Oberwerkelsdorf i Böhmen den 11 juli 1807. Kungl. sachsisk opera- och kammarsångare. Han blef år 1838 anställd vid hofteatern i Dresden, hvilken han tillhörde som tjänstgörande medlem till 1867 och därefter som hedersledamot. Utrustad med en sällsynt kraftig, klangfull och sympatisk hjältetenor, ett ståtligt yttre och därtill en ovanlig dramatisk begåfning, blef han snart en af de förnämsta sångkonstnärer i Tyskland, på hvars alla större teatrar han uppträdde som gäst, liksom äfven i London, Amsterdam m. fl. platser, öfverallt mottagen med entusiasm. Vid sitt första gästspel i Stockholm, våren 1863, var den berömde tenoren redan 56 år. Han förstod dock att fullständigt hänföra publiken, som »beundrade och njöt i fulla drag af en stämma lika frisk och klangfull som om sångaren varit 26 i stället för 56 år». Tichatscheck uppträdde under sina tre gästspel på Kungl. Teatern som *Masaniello* i »Den stumma», *Johan af Leyden* i »Profeten» titelpartiet i »Rienzi» och som *Eleazar* i »Judinnan». Sina besök i Stockholm och triumferna där bibehöll sångaren ännu i senaste ålderdomen i kärt minne. Han afled i Dresden efter en långvarig och svår sjukdom den 18 jan. 1886.

Agnes Galathea Jacobsson. *K. T:ne* 1 juli 1863—30 juni 1878.

Född i Stockholm den 24 aug. 1837 (dotter af kungl. hofparfymören *Levi Abraham Jacobsson* och *Sally Pohl*). Elev af *Julius Günther* och vid musikkonservatoriet i Prag. Debuterade å Kungl. Teatern som *Donna Elvira* i »Don Juan» den 27 mars 1863. Roller: *Nattens drottning* i »Trollflöjten», *Adriano* i »Rienzi», *Azucena* i »Trubaduren», *Marta* i »Faust», *Margareta* i »Hvita frun», *Marcellina* i »Figaros bröllop» m. fl. Ut-

rustad med en stor och omfattande röst, som gjorde det möjligt för henne att utföra såväl soprans som altpartier, ingaf hon som ung mycket stora förhoppningar, och hon blef till och med erbjuden ett flerårigt engagement i Ryssland med högt honorar, hvilket anbud hon dock ej antog på grund af faderns obenägenhet för att hon skulle taga anställning utomlands. Död i Stockholm den 16 maj 1913.

Maria (Mary) Wilhelmina Hammarfeldt. *K. T:ne* 1 juli 1863—30 juni 1870.

Född i Stockholm den 17 okt. 1840. Balettelev 1 juli 1853—30 juni 1857. Under vintern 1858—59 anställd vid Ladugårdslandsteatern (som då förhyrdes af skådespelaren Theodor Schwartz) och spelären 1859—63 hos Stjernström vid Mindre Teatern, där hon snart uppmärksammades för sitt hurtiga och friska spel, i synnerhet i gossroller. Bland annat kreerade hon där bodgossen *Cadets* roll i »Fregattkaptenen», hvilken roll hon äfven sedermera utförde på Dramatiska Teatern ett stort antal gånger. Vid den kungliga scenen kvarstod hon sedan tills hon den 5 aug. 1870 ingick äktenskap med ägaren af Hôtel Kung Carl, *Edvard Josephson* (död 19 febr. 1882). Bland hennes roller vid Mindre Teatern kunna anföras *Zizine* i »Den svaga sidan», *Lazarillo* i »Don Cesar de Bazano», *Marinette* i »Marinettes små skälmstycken» och *Prinsen af Conti* i »En utflykt i det gröna» samt vid Dramatiska Teatern *Maria* i »Trettondagsafton» och *Malin* i »Mjölmarfröken». Hon dog i Stockholm den 19 febr. 1890.

Hedvig Charlotta Constantina Harling, sedan fru Willman. *K. T:ne* 1 juli 1863—30 juni 1875; *gästspel:* 16 och 22 april 1877; *fast engagerad:* 1 juli 1877—30 juni 1887.

Född i Stockholm den 18 juli 1841 (föräldrar: klädehandlaren *P. A. C. Harling* och *Emelie Charlotta Wählsten*). Hon debuterade i början af år 1858 hos Carl Gustaf Hessler på Ladugårdslandsteatern i divertissementet »Midsommarvakan» af Selinder. Därefter kom hon till Oscar Andersson, med hvars sällskap hon sommaren 1858 uppträdde på Humlegårdsteatern. Spelåret 1858—1859 var hon elev hos Edvard Stjernström vid

Mindre Teatern, där hon under de följande fyra åren var engagerad som aktris och debuterade som *Maritana* i »Don Cesar de Bazano». Hon fick där tillfälle att lägga i dagen en intelligent uppfattning, som i förening med ett lifligt upp-trädande och en ståtlig apparition fäste publikens blickar på henne och föranledde att hon vid Mindre Teaterns försäljning år 1863 fick medfölja en del af Stjernströms personal till Kungl. Teatern. I början af sin anställning vid de kungliga teatrarna uppträdde hon i talroller, såsom *Berthe* i »Blond eller brunett» och *Amelie* i »Förbjuden frukt». Efter ett par år öfvergick hon till den lyriska scenen, och ehuru icke i besittning af några större röstresurser lyckades hon dock, tack vare scenisk begåfning och energiskt arbete att på ett förtjänstfullt sätt lösa många viktiga uppgifter, bland hvilka må nämnas *Anna* i »Friskyttan», *Katarina* i »Kronjuvelerna», *Elvira* i »Don Juan», *Zerlina* i »Fra Diavolo», *Urbain* i »Hugenotterna», *Violetta* i »Den vilseförda», *Margareta* i »Faust» och *Marie* i »Regementets dotter», hvilken sistnämnda roll torde kunna räknas som hennes förnämsta sceniska prestation; däri tillvann hon sig också vid ett gästspel på det Kongelige Theater i Köpenhamn år 1869 stort bifall. Den 24 sept. 1871 ingick hon i Norrköping äktenskap med operasångaren *Anders Willman*. År 1877, då Willman blef föreståndare för de kungliga teatrarnas elevskola, blef det fru Willman, som tog de kvinnliga elevernas utbildning om hand, och hon lade där i dagen den energi och det förstånd, som utmärkte henne som utöfvande konstnär. Som lärarinna vid elevskolan verkade hon till juni 1885. I början af 1880-talet återgick fru Willman till den dramatiska scenen, där hon uppträdde bl. a. som *Grefvinnan* i Beaumarchais' »Figaros bröllop», en roll, som hon äfven framställt i Mozarts opera, *Elmire* i »Tartuffe», *Etatsrådinnan* i »En skandal» och *Julie* i »Grefvinnan Lea». »Fru Willman ägde mycken scenisk begåfning, stor viljekraft och ihärdighet. Som rent dramatisk konstnärinna skulle hon helt visst, därest hon uteslutande ägnat sig åt denna konst, hunnit en långt mera betydande plats än hvad nu, då hennes kraftigaste tid ägnades åt operan, kunde blifva fallet.» Hon afled efter en längre tids svår och plågsam sjukdom på villan Amalienborg å Djurgården den 15 aug. 1887.

Ida Walborg Landelius. *K. T:ne* 1 juli 1863—30 juni 1866.

Född i Örebro den 13 juli 1843 (föräldrar: skräddaremästaren Carl Landelius och Sara Gustafva Grönstedt). Elev den 1 juli 1861. Roller: *Orestes* i »Den sköna Helena», *Diana* i »Kronjuvelerna», *Barbarina* i »Figaros bröllop», *Puck* i »Oberon», *Sveriges skyddshelgon* i »Gustaf Vasa» m. fl. — Gift 1866 med d. v. krigsfiskalen, s. m. krigshofrättsrådet och ledamoten af Internationella domstolen i Alexandria, friherre Magnus Armfelt (född den 25 sept. 1823, död den 5 jan. 1897).

Max Weiss. *K. T:ne* 1 aug. 1863—30 juni 1871.

Född i Posen den 15 okt. 1833. Före sin anställning vid den svenska operascenen var han anställd vid Emil von der Ostens tyska operasällskap, hvilket under dec. 1862—mars 1863 gaf operaföreställningar å Nya (s. m. Stora) Teatern i Göteborg och därefter i maj och juni 1863 på Cirkusteatern å Djurgården. Debuterade på Kungl. Stora Teatern den 17 okt. 1863 som *Leporello* i »Don Juan». Andra roller: *Dulcamara* i »Kärleksdrycken», *Gessler* i »Wilhelm Tell», *Malvolio* i »Alessandro Stradella», *Bartholo* i »Figaros bröllop», *Achilles* i »Den sköna Helena» m. fl. »Han var en ganska god utilitet, utan att egentligen vara något särskildt framstående, hvarken som sångare eller som skådespelare. Bäst torde man ihågkomma honom som »den morske Achilles» i Offenbachs populära buffaoperett »Den sköna Helena», en roll i hvilken han utmärkte sig för mycken drastisk komik och där hans brutna svenska tjänade till att ännu skarpare framhålla det parodiska i den framställda figuren.» I Stockholm gjorde han sig känd för att var en lustig, lefnads-glad, till sitt yttre tämligen burlesk, men i grund och botten godmodig personlighet. Sedan han lämnat Stockholm kom han till hertigligen hofteatern i Dessau, där han efter halftannat år fick ett mycket tragiskt slut. Ehuru själf gift hade han nämligen trädt i ett alltför intimt förhållande till en vid samma teater anställd sängerska, fru Kreissel-Berndt, äfven hon gift. En afton, den 2 jan. 1873, öfverraskades de båda älskande af sängerskans man; Weiss sökte rädda sig genom att hoppa ut genom ett fönster, men hindrades af den förörättade äkta mannen, som skyndade efter och stötte en dolk i bröstet på honom, så att han efter en kort stund afled.

Alfred Hanson. K. T:ne 1 sept. 1863—30 juni 1888.

Född i Göteborg den 15 febr. 1830. Han ägnade sig först åt handelsyrket, men lusten för teatern blef honom för öfvermäktig, och vid 22 års ålder sökte och erhöll han engagement hos Pierre Deland, som i början af år 1852 gjorde en tre månader lång sejour i Göteborg. Hos Deland, där han gjorde sina lärospån, stannade han i åtta år. Utrustad med ett präktigt utseende och en för älskare och hjältefacket synnerligen lämplig figur, blef han vid Delands sällskap mycket använd och utbildade sig till en dugande skådespelare under sin direktörs utmärkta ledning. Då Pierre Deland år 1861 upplöste sitt sällskap, blef Hanson anställd hos Stjernström vid Mindre Teatern, där han stannade i två år; var så ett spelår engagerad vid Nya Teatern i Helsingfors, och sedan denna teater i maj 1863 nedbrunnit kom han på hösten samma år till de kungliga teatrarna, där han sedan kvarstod i 25 år. På grund af sitt ståtliga yttre och ett manligt vackert ansikte i förening med en malmrik och befallande stämma, som dock var mycket monoton, fick han vanligtvis spela kungar och hjälteroller i det högre skådespelet, och åt dessa gaf han ofta en till det yttre mycket acceptabel form. Men hans tal fick alltid en prägel af enformig predikareton, som verkade ofördelaktigt på hans föröfrigt samvetsgranna sceniska framställningar. Hansons bästa roll var onekligen *Löjtnant Pierre Huët* i »Fregattkaptenen» och i denna roll uppträdde han äfven på sin afskedsrecett på Kungl. Operan den 20 nov. 1888, vid hvilket tillfälle Knut Almlöf och Carl Fredrik Lagerqvist medverkade som Fromont och högbåtsmannen Cartahaut. Bland hans öfriga roller må nämnas *Birger Jarl* i »Bröllopet på Ulfåsa» — hvilken roll, liksom åtskilliga andra uppgifter, han fick öfvertaga efter Georg Dahlqvist — *Carl Moor* i »Rövvarbandet», *John Knox* i »Maria Stuart i Skottland» och *Carl den Store* i »Rolands dotter». Efter sitt afskedstagande flyttade han till Östhammar, där han sedan under en följd af år var badhuskamrerare och sedermera lasarettssyssloman, men då han år 1913 blef änkring flyttade han tillbaka till Stockholm, där han följande året afled å Stockholms sjukhem den 16 dec. 1914. — Gift i Stockholm den 14 dec. 1861 med skådespelerskan *Hilda Maria Sophia Sjöberg* (född 1838, död i Östhammar den 8 juni 1913; hon var dotter

af skådespelaren *Carl Johan Sjöberg* och hans hustru, född *Laurent*).

Hedvig Christina Elisabeth (Betty) Almlöf, född *Deland*. K. T:ne 1 sept. 1865—1882.

Född i Örebro den 14 nov. 1831. Föräldrarna voro det framstående skådespelareparet, teaterföreståndaren *Pierre Joseph Deland* och *Hedvig Lovisa Charlotta De Broen*. Såväl på faderns sida som på moderns härstammade hon sålunda från ansedda sceniska konstnärer. Redan vid sex års ålder kom hon tillfälligtvis att uppträda på Kungl. Teatern den 29 sept. 1837 som *Otto* i »*Johanna af Montfaucon*» och »väckte liflig beundran hos de angenämt öfverraskade åskådarne». Hennes uppfostran fullbordades sedan i föräldrahemmet, som äfven i afseende på bildning var ett mönsterhem. Sexton år gammal fick hon göra sin första debut, hvilken ägde rum år 1847 då hon i Uppsala spelade *Anais* i »*Debutanten och hennes far*». Bifallet var stort och välförtjänt; och ej minst bidrog därtill den pikanta omständigheten af det inbördes förhållandet mellan de båda hufvudpersonerna, den gamle landsortsaktören *Gaspard* — hvilken roll hörde till *Pierre Delands* yppersta framställningar — och hans unga dotter *Anais*. Från detta år var hon fästad vid sin faders scen, som utan gensägelse stod högst bland samtliga dåvarande landsortssällskap. »I en skola af den öfverlägsna art som faderns, med ett nästan obegränsadt tillfälle att försöka sig i de mest skiftande uppgifter, med en brinnande kärlek för konsten, skulle Betty Deland ovilkorligen hinna långt. Öfver tvåhundra roller fyllde hon under de fjorton år, som förflöto från hennes debut, tills faderns sällskap år 1861 upphörde. Det var en hel dramatisk kurs af det mångsidigaste innehåll. Hon uppträdde i vädeviller, komedier, skådespel: hon spelade *Jolanta* i »*Kung Renés dotter*» och *Malla* i »*De oskiljaktige*»; hon återgaf *Fanchon* i »*Syrsan*» och *Jane Eyre* jämte det hon tolkade *Amalia* i »*Röfvarbandet*» och *Fröken de la Seiglière*. Denna vexlande repertoar, som kunnat skada eller alldeles kväfva mindre rika anlag, blef för Betty Deland en förträfflig skola, i hvilken hennes smidighet uppövades och hennes konstnärsindividualitet riktades med erfarenheter, fick, så att säga fritt rum att upptäcka och ut-

veckla sig. Under denna tid lärde hon känna *Knut Almlöf*, med hvilken hon ingick äktenskap den 22 aug. 1857. Och från den tiden kan också den högsta utvecklingen af hennes konstnärskap räkna sin början». (Christoffer Eichhorn, uppsats i *Eko* 1877.)

Då Delandska sällskapet upphört togo makarna Almlöf hösten 1861 anställning hos Stjernström vid Mindre Teatern. Två år senare öfvergingo de till den kungliga scenen, där hon, liksom hennes man, fann det rätta fältet för sin verksamhet, och bland hennes bästa skapelser på denna scen må anföras *Dorine* i »Tartuffe», *Frosine* i »Den girige», *Belise* i »Lärdt folk i stubb», *Celeste* i »Fregattkaptenen», gumman *Fadette* i »Syr-san», *Madam Rundholmen* i »De ungas förbund», *Hedvig* i »Min ros i skogen» och *Angelika* i »Släktingar» (i hvilka båda sistnämnda stycken, som en lång tid gäfvos som ett program, hon hade tillfälle att i två hvarandra fullkomligt olika roller visa den öfverlägsna mångsidigheten af sin talang), *Clotilde d'Evry* i »Familjen Benoiton», *Fru Cotteret* i »Skvallerherrskapet i Pont-Arcy», *Fru Bellamy* i »Onkel Sam», *Fru Mörk* i »Sparlakanslexor», *Fru Monika* i »Evas systrar» och *Hertiginnan* i »Sällskap där man har tråkigt».

»De roller, som bäst lyckades henne, voro de med antingen en utprägladt burlesk eller en komisk anstrykning, och hon skydde icke att framhålla denna sida af karaktären, ty hon liksom hennes fader ville hafva sanning och natur i framställningen, äfven om färgerna därvid kommo att framstå något starka. — Som de Moliërska subretterna lade fru Almlöf i dagen en abandon och en talförhet, som bättre än något tydde på det arf hon mottagit från sitt franska fäderne, och hon skulle mer än väl kunnat med dem uppträda på en Pariser-scen, så äkta galliska voro den kvickhet och det goda lynne som hon visste använda i sådana roller». (Frans Hedberg, »Svenska skådespelare».) I konsten att säga spetsiga repliker var hon öfverträfflig. Men hon kunde äfven på ett mästerligt sätt återgifva sådana karaktärer, där en sträf och komisk yta dolde ett varmt hjärta.

»Det var alltid en glädje att se Betty Almlöf på scenen», skref en minnestecknare vid hennes bortgång, »men det blef en oförgätlig, njutningsrik högtid att se henne och hennes

make tillsammans. Det var också i ett af deras favoritstycken, enaktslustspelet »Sparlakanslexor», hon den 27 febr. 1882 för sista gången visade sig på den scen, där hon skördat lagrar, hvilka aldrig skola vissna».

Spelären 1874—1877 förestod fru Almlöf tillika med sin man de kungliga teatrarernas elevskola, och hon uppfyllde detta åtagande, liksom allt hvad hon gjorde med nit och osparadt intresse.

Hon afled i Stockholm den 1 april 1882.

Anders Wilhelm Nyforss. *K. T:ne* 1 okt. 1863—31 dec. 1878.

Född i Stockholm den 2 sept. 1828 (son af skräddaregesällen *Wilhelm August Nyforss* och *Anna Christina Rambeck*). Han var ursprungligen bokbindare, men hans kallelse för teatern dref honom snart dit och han började år 1849 sin sceniska bana vid Isac Fredrik Smitts landsortssällskap. Året därpå kom han till Edvard Stjernström, först vid dennes resällskap och sedan, spelåret 1854—55, vid den af Stjernström öfvertagna Mindre Teatern i Stockholm, där han tillika var sufflör. Där efter tillhörde han Johan Willehad Weselius' landsortstrupp, och, då denna år 1859 öfvertogs af Ludvig Zetterholm och stannade som fast sällskap å Södra Teatern, kvarblef äfven Nyforss och var under 1860-talets första år en af nämnda scens allra förnämsta krafter. Här inföll hans bästa tid som skådespelare, och under dessa år skapade han en hel mängd burleska, oemotståndligt skrattretande typer, bland hvilka må nämnas *Peter Joachim Jönsson* i »Herr Jönssons äfventyr i Spanien», *Sjötullsvaktmästare Andersson* i »Frun af stånd och frun i ståndet» och *Konstantin Tulin* i »Onkeln från Californien». Hösten 1863 öfvergick han till Kungl. Teatrarne, där han dock ej fick så många tillfällen att lägga sin säregna talang i dagen. Men han var dock en alltför äkta, gedigen konstnärnatur för att icke göra något stort af de små uppgifter han erhöill, och bland de roller, i hvilka han gjorde sig mest bemärkt, må anföras *Högbåtsman Cartahaut* i »Fregattkaptenen», *Boniface* i »De båda döfve», *Barberare Kopp* i »Advokaten Knifving», *Vaktmästar Snacke* i »Föreningsfesten» och *Nypon* i »Mycket väsen för ingenting». Till följd af sjuklighet nödgades han redan vid 50 års ålder lämna scenen.

Han bosatte sig då under några år i Karlshamn, men flyttade sedan tillbaka till Stockholm, där han efter långvarigt lidande afled den 2 maj 1887. — Gift med fru *Wilhelmina Holmberg*, född *Östergren* (född den 13 jan. 1826).

Lorenzo Skougaard Severini. *K. T:ne* 15 jan.—30 juni 1864.

Född i Langesund i Norge. Hans engagement vid den svenska operascenen inskränkte sig till några uppträdanden i ett par debutroller. Hans första debut ägde rum den 30 mars 1864 som *Fernando* i »*Leonora*»; den andra debutrollen var *Manrico* i »*Trubaduren*», första gången den 20 april s. å. Några andra operapartier utförde han ej. Han uppträdde endast 5 gånger. — Sedermera for han till Amerika och bosatte sig i New York där han gaf sångundervisning och lär ha blifvit direktör för därvarande sångakademi.

Signe Amanda Georgina Hebbe. *K. T:ne gästspel:* 16 och 20 juni 1864, 2 ggr; 9 sept. 1864—11 april 1865, 27 ggr; *fast anställning:* 1 sept. 1865—30 april 1866; *gästspel:* 8 april—25 maj 1868, 8 ggr; 24 sept. 1870—18 maj 1871, 18 ggr; *fast anställning:* 1 sept. 1871—30 juni 1873; *gästspel:* 1 dec. 1875—5 jan. 1876, 3 ggr; 4 jan.—5 april 1878, 6 ggr; 23 okt. 1878—14 febr. 1879, 14 ggr.

Född på Näsbyholm i Jönköpings län den 30 juli 1837. Föräldrarna voro härads höfdingen *Gustaf Clemens Hebbe* och hans maka, den bekanta författarinnan *Wendela Astrand*. Sedan fadern till följd af ekonomiska svårigheter måst lämna fosterlandet, flyttade modern med sina barn år 1839 till Jönköping och efter ett par år till Stockholm, där den unga Signe erhöll en särdeles värdad uppfostran. Sjutton år gammal debuterade hon på Kungl. Teatern den 14 jan. 1855 som *Stina* i »*Vermländingarne*». Sin första undervisning i sång fick hon af Isidor Dannström. Därefter reste hon till Berlin, vid hvars konservatorium hon började sina egentliga musikstudier för den kände musikteoretikern och komponisten, professor Richard Wüerst. Sedan for hon till Paris, där hon i tre år studerade sångkonsten för professor Masset och fullkomnade sina lyrisk-dramatiska studier för den berömde Levasseur, hvarjämte hon tog undervisning i mimik och plastik för Elie. Utom fortsatta

studier på egen hand studerade hon sedermera äfven för andra konstnärer, hvaribland den världsberömda Adelaide Ristori (1867), den likaledes berömda tragikern Ernesto Rossi samt den utmärkte sångläraren Lamperti.

Hennes första uppträdande som operasångerska ägde rum vid ett gästspel i Frankfurt am Main år 1861. Spelåret 1861—1862 hade hon engagement som första sångerska vid hertigluga teatern i Mannheim, uppträdde därefter i Köpenhamn och kom sedan till Stockholm, där hon under två år å rad var fästad vid Kungl. Teatern och där hon sedermera till slutet af 1870-talet tidvis uppträdde, mestadels under längre eller kortare gästspel, men under två spelår, 1871—1873, såsom fast engagerad.

Emellan sina engagement i Stockholm hade hon anställning vid åtskilliga utländska operascener, bl. a. vid Théâtre Lyrique i Paris spelåret 1866—1867, i Warschau fyra månader under säsongen 1867—1868, Palermo 1869 och i Helsingfors, där hon var engagerad först vid Svenska Teatern och senare vid Arkadiateatern, hvarjämte hon uppträdde som gäst i Wien och i London samt i Berlin m. fl. tyska städer. Under de tre år, 1874—1877, som operor gäfvos å Kristiania Teater under Ludvig Josephsons ledning, var Signe Hebbe en af den lyriska afdelningens förnämsta stödjelare, och genom sin rika reper-toar möjliggjorde hon uppförandet af en mängd större operor under denna tid. Efter detta engagement uppträdde hon som gäst på Kungl. Teatern i Stockholm i ett par omgångar under åren 1878 och 1879.

Till Signe Hebbes bästa framställningar räknas först och främst titelrollen i Beethovens »Fidelio» samt föröfrigt *Margareta* i »Faust», *Mignon* och *Lalla Rookh*, hvilka tre partier hon hade inöfvat för dessa musikverks kompositörer: Gounod, Ambroise Thomas och Félecién David. Likaså hörde *Valentine* i »Hugenotterna» och *Selika* i »Afrikanskan» till hennes mest berömda skapelser. Bland den mängd roller hon utfört på vår operascen må föröfrigt framhållas: *Alice* i »Robert», *Violetta* i »Den vilseförda», *Marie* i »Regementets dotter», *Susanna* och *Cherubin* i »Figaros bröllop», *Julia* i »Romeo och Julia», *Lucrezia Borghia* samt *Klytemnestra* i »Ifigenia i Aulis».

Signe Hebbe hade egentligen ej någon stor och ovanlig röst, men genom sin utmärkte sångkonst och framförallt genom sitt

starka temperament och sin intelligenta och fantasifulla framställningskonst kunde hon likväl göra sig gällande vid sidan af de stora stjärnorna. Ej minst berömd var hon för den utmärkta plastik hon alltid utvecklade.

Då hon vid något mer än fyrtio års ålder för sista gången uppträdde på scenen var emellertid hennes konstnärliga verksamhet därmed icke slut. Tvärtom torde man kunna säga, att den del af hennes verksamhet, som lämnat de djupaste spåren i vårt lands sceniska konst tillhör en senare period af hennes lif. Såsom lärarinna i sång och framförallt i plastik och scenisk framställningskonst utöfvade hon sedermera alltjämnt ett genomgripande och välgörande inflytande på de uppväxande konstnärsgenerationerna, och många af våra såväl lyriska som dramatiska mest uppburna artister stå i tacksamhetsskuld till Signe Hebbe för sina framgångar.

År 1869 blef hon ledamot af Kungl. Musikaliska Akademien.

Carl Schaefer. *K. T:ne* 1 juli 1864—30 juni 1866.

Tysk sångare, född den 8 dec. 1832. Hans första uppträdande på vår operascen ägde rum den 17 juni 1864, då han utförde en scen och aria i kostym ur »Friskyttan», hvilket föranledde den dåvarande teaterstyrelsen att binda den tyske tenoren vid vår svenska operascen med ett treårigt engagement. Han utförde här *Johan af Leyden* i »Profeten» och *Pollion* i »Norma». »Schäfer hade en dugtig stämma, men var antagligen den mest obildade sångare som någonsin uppträdt på vår teater, och kunde omöjligt sjunga sig in i den svenska publikens ynnest. Det enda egentligt märkvärdiga med honom var att teaterdirektionen slutligen måste köpa sig fri från honom genom att, sedan han varit här på andra året och visat sig allt mera omöjlig, betala ut åt honom den återstående tidens arvode och detta ganska högt, hvarpå han tog sitt parti och lemnade vår opera åt sitt öde.» (Frans Hedberg, »Svenska operasångare».)

Margareta Tullia Desideria (Greta) Dahlqvist. *K. T:ne* 1 juli 1864—30 juni 1871.

Född i Norrköping den 25 aug. 1846. Dotter af skådespelaren *Georg Dahlqvist* och *Olivia Törnfeldt*. Efter att — sin

fader ovetande — hafva tagit en tids undervisning för den framstående skådespelerskan fru Fanny Westerdahl, debuterade hon på Kungl. Dramatiska Teatern den 30 jan. 1864 som *Noémie* i 2-aktskomedien »Dottern». Det berättas att hennes fader, den berömde skådespelaren, som vid denna tidpunkt verkat vid scenen i 30 år och nog för egen del för länge sedan öfvervunnit den s. k. rampfebern, varit så orolig för utgången af sin dotters debut, att han på spektakelaftonen ej vågat gå in i teatersalongen, utan ängsligt gått fram och tillbaka i Carl XIII:s torg tills någon kom och meddelade honom att debuten lyckats. Den 4 mars s. å. debuterade hon som *Lotta* i »Brodertvisten» och den 18 april som *Cecile* i »Montjoye», efter hvilka tre debuter hon blef fast engagerad som aktris vid de kungliga teatrarne. Greta Dahlqvist gjorde sig snart omtyckt af publiken för sitt behagliga och flärdfria uppträdande, och bland det fyrtiotal roller som hon under sin blott sjuåriga teaterbana utförde utom de ofvan nämnda, må anföras: *Inga* i »Bröllopet på Ulfåsa», *Fenella* i »Den stumma från Portici», *Valeria* i »Coriolanus», *Clarisse* i »Eglantine», *Maritana* i »Don Cesar de Bazano», *Leonie* i »När damerna föra krig», *Charlotte* i »Onda tungor», *Sophie* i »Om kronan», *Susanna* i »Richard Sheridan», *Ingeborg* i »Engelbrekt och hans dalkarlar» och *Clemence* i »Moderna vinglare».

Hon afgick emellertid redan efter sju års anställning vid de kungliga scenerna för att gifta sig med innehafvaren af fideikommissegendomarne Bogesund och Frösvik, underlöjtnanten vid Lifregementets Dragonkår, friherre *Nils Albrecht Stephan von Lantingshausen von Höpken* (född den 25 juni 1846, död i Stockholm den 4 dec. 1906). Vigseln ägde rum å Bogesunds slott den 24 sept. 1871. Efter ett par års sjuklighet afled friherrinnan von Höpken i Stockholm den 13 juni 1914.

Mathilda Malvina Sophia Amanda Nerman. *K. T.:* ne 1 sept. 1864— 30 juni 1873.

Född i Stockholm den 25 juni 1841. Balettelev 1 juli 1853— 30 juni 1857, därefter elev hos Stjernström vid Mindre Teatern spelåret 1857—58 och aktris därstädes 1858—61. Hösten 1861 anställdes hon vid den året förut invigda Nya Teatern i Helsingfors, där hon såsom en publikens gunstling stannade till

1863 (då teatern, den 8 maj, nedbrann). Därefter begaf hon sig till Paris, där hon under ett helt år studerade konsten på de förnämsta teatrarne. Hennes första uppträdande på Kungl. Dramatiska Teatern ägde rum den 17 okt. 1864 som *Adrienne* i den af henne själf öfversatta enaktskomedien »En liten förmyndare». Den 9 juni 1873 hade hon sin afskedsrecett på Kungl. Stora Teatern, hvarvid hon uppträdde i en af sina bästa roller, *Tusnelda* i »Slägingar». Bland hennes öfriga roller må nämnas: *Emma* i »Hertig Job» (öfversatt af henne), *Camille* i »En teaterpjäs», *Clara* i »Egmont», *Elmire* i »Tartuffe», *Isabella* i »Skola för äkta män» och *Clara* i »Stolthet mot stolthet». — Gift på Ryningsholm den 12 okt. 1873 med d. v. löjtnanten vid Svea Lifgarde, s. m. distriktschefen vid Statens järnvägar, grefve *Carl Oscar Taube* (född 1843, död i Stockholm den 12 sept. 1914).

Louis Fischer-Achten. *K. St. T. gästspel* 5—16 maj 1865, 3 ggr.

Tysk tenorsångare; han hade förut tillhört Carl Gaudelius' tyska operasällskap, som under månaderna okt. 1864—april 1865 gaf föreställningar i Göteborg. Uppträdde på Kungl. Stora Teatern en gång som *Nemorino* i »Kärleksdrycken» och två gånger som *Edgard* i »Lucie», men »gjorde icke någon ovanligare lycka» på vår operascen.

Carl Gustaf Lundin. *K. T:ne* 1 juli 1865—30 juni 1884.

Född den 25 april 1828. Elev vid kören 1 juli 1852, korsångare den 1 juli 1855, ordningsman för kören 1 juli 1863—30 juni 1884. Han kvarstod som korsångare äfven sedan han engagerats såsom »tillika aktör». Död i Stockholm den 8 sept. 1900. — Gift med *Augusta Bjurström*.

Charlotta Sofia Josefina Ekman. *K. T:ne* 1 sept. 1865—30 juni 1866.

Född ä Hietaniemi i Lempälä socken i Finland den 29 okt. 1839 (dotter af öfverläraren vid Viborgs gymnasium, s. m. kaplanen i Åbo, v. pastorn *Joachim Ekman*). I Kungl. Teaterns aflöningsstat för spelåret 1865—1866 står hon upptagen som fast engagerad sängerska, men hennes namn förekommer ej på

någon enda affisch under denna tid, och ej heller på någon kvittenslista. Vid invigningen af Åbo Teater den 16 mars 1866 uppträdde hon i en melodram som »Auras sångmö» och framsade en prolog. Med anledning häraf uppgifves i Gustaf Cygnæus' »Åbo Teater 1839—1889» att »mamsell Charlotte Ekman, känd sångerska, året 1865 var engagerad vid Kongl. Operan i Stockholm». Hon afled i Helsingfors den 3 aug. 1876. — Gift den 12 sept. 1868 med sin kusin, kaptenen i rysk tjänst, s. m. translatorn i senaten i Helsingfors *Wilhelm Rancken*.

Olof Albert Wilhelm Alberg, (hette egentligen Ahlborg). K. St. T. debut 26 okt. 1865.

Född i Västerås den 17 aug. 1838. Föräldrarna voro fältkamreraren *Olof Gustaf Ahlborg* och *Agnes Katarina Almgren* (äldsta syster till sidenfabrikören Knut August Almgren i Stockholm). Han började sin bana som handelsexpedit, men reste, 20 år gammal, till staden Londonderry i Irland. Med otrolig energi lärde han sig på kort tid att både tala och skrifva engelska språket. Hans stora dröm var att blifva skådespelare, och efter att i Glasgow i Skottland hafva ytterligare förkofrat sig i språket och studerat den sceniska konsten, debuterade han år 1862 på Adelphiteatern i Birmingham, hvar efter han under flera år uppträdde i en mängd engelska städer. Från år 1863 kallade han sig Alberg, emedan engelsmännen hade svårt att uttala hans fäderneärfda namn Ahlborg. Vid ett besök i Sverige 1865 fick han tillfälle att debutera på Kungl. Teatern i titelrollen i »Othello», men debuten föranledde ej till något engagement — han var för öfrigt redan engagerad vid Royal Theatre Swansea i Wales i England.

Åren 1868—1876 var han bosatt i Östergötland och där ingick han den 14 mars 1871 äktenskap med *Eva Söderberg*, dotter af klädesfabrikören Per Söderberg i Norrköping. Under dessa åtta år höll han föreläsningar och uppläsningar i olika städer i Sverige. Vid ett tillfälle sammanträffade han då på en ångbåtsresa i Mälaren med Ludvig Josephson, hvarvid han lyckades intressera denne för en plan att söka åstadkomma ett hem för ålderstigna sceniska artister. Denna plan, till hvilken Albert Alberg alltså var den egentlige initiativtagaren, sattes snart i verkställighet så till vida att en fond benämnd »De

sceniska artisternas hem» bildades i januari 1873, hvilken fond tolf år senare ombildades till »De sceniska artisternas understödsfond», under hvilket namn den ännu existerar och utöfvar en synnerligen välsignelsebringande verksamhet.

Sommaren 1876 förhyrde Alberg Djurgårdsteatern och hade då med utstyrelstycket »Jorden rundt på 80 dagar» en stortad framgång. Själf uppträdde han i detta stycke som den excentriske engelsmannen *Fileas Fogg*. Men då han följande sommar fortsatte på samma scen med ett annat effektstycke, »På hafvets botten», vände sig lyckan. Han fortsatte dock äfven sommaren 1878 på Djurgårdsteatern, men utan framgång, och hans teaterföretag i Stockholm slutade med den företagsamme, men alltför vidlyftigt anlagde teaterorganisationens ruin, i det han därpå förlorade hela sin förmögenhet. Mellan andra och tredje Djurgårdsteatersäsongen förhyrde han, vintern 1877—1878, Ladugårdslandsteatern — som under dessa månader ståtade med namnet »Bijouteatern» — hvilket företag dock, äfven det, slog illa ut. Albert Alberg, som vid början af sitt Djurgårdsteaterföretag skördade mycken berömmelse för den praktfulla uppsättningen af »Jorden rundt», blef sedermera, då han under de följande somrarna ej hade samma framgång, hånad och förlöjligad. Han var en sangvinisk och fantastisk natur, men en man, som dock ville göra alla rätt.

År 1879 återvände han till England och slog sig på litterär verksamhet, hvaråt han äfven förut i ganska stor omfattning ägnat sig. Vintern 1885—1886 höll han ånyo uppläsningar i Stockholm. År 1889 flyttade han öfver till Chicago, där han idkade en omfattande skriftställarverksamhet på samma gång han ägnade sig åt scenisk verksamhet. Under många år var han instruktör för de svenska teatersällskap, som i nämnda stad voro engagerade af Svenska Nationalförbundet, och som en erkänsla för hvad han där uträttat och för allt hvad han hade gjort för att göra Sverige och dess konst och litteratur känd, fick han våren 1905 sig beviljad en afskedsrecett, hvarvid Sudermanns »Ära» för första gången på svenska språket uppfördes i Amerika. Sedan återvände han till Sverige, där han bosatte sig i Mellösa i Södermanland, hvarest han fortfarande (1917) vistas.

REGISTER.

	Sid.		Sid.
Aalberg, Ida, fru	23	Callmén, Carl Gustaf	65
Abramson, Axel	24	Christiernsson, Henrik	59, 62
Ackté, Aino, fru	26	Coquelin ainé	21, 26
Adelcrantz, Carl Fredrik	9, 19	Cronhamn, Frithjof	47
Alberg, Albert	203	Dahlgren, Victor	131
Albion, Carl Johan	65	Dahlqvist, Georg	12, 14, 80
Alfvén, Hugo	32	Dahlqvist, Greta	200
Almlöf, Betty, fru	195	Deland, Charlotte, fru	174
Almlöf, Knut	11, 16, 28, 114	Deland, Fredrik	126
Almlöf, Nils Wilhelm	11, 74	Deland, Pierre	171
Anderberg, Axel	20	Dumrath, Erik	45
d'Andrade, Francesco	23	Duse, Eleonara	23, 26
André, Harald	60	af Edholm, Erik	12, 28, 36
Arlberg, Fritz	23, 56, 148	Ekman, Charlotte	202
Armfelt, Ida, friberrinna, se Landelius	193	Ekstrand, Axel	51
Arnoldson, Oscar	13, 22, 152	Elmblad, Johannes	60
Arnoldson, Sigrid, fru	23, 26	Elmlund, Axel	12, 16, 28, 155
Beck, J. N.	163	Falck, August	52
Behrens, Conrad	176	Farrar, Geraldine	26
Bernhardt, Sarah	16, 26	Febvre, Frédéric	23
Berwald, Franz	24	Fischer-Achten, Louis	202
Björkegren, Olga	14, 17, 29	Fleischer-Edel, Katharina, fru	26
Björnson, Björn	26	Forsell, John	23, 25
Boberg, Carl Magnus	65, 66	Fredrikson, Gustaf	14, 15, 28, 29, 31, 32, 33, 42, 59, 180
Bock, Bertha	140	Fundin, Wilhelmina	91
Bock, Carolina, fru	77	Fähræus, Olga, f. Björke- gren, fru	14, 17, 29
Bonde, C. Carlsson, 30, 31, 32, 33		Gelhaar, Wilhelmina	157
Bosin, Axel	187	Gerlach, Amanda	163
Bournonville, August	12, 55		
Bournonville, Charlotte	142		
Broman, Robert	141		
Bundsen, Victoria	169		
Burén, Axel	21, 38		

	Sid.		Sid.
Goldberg, Jacques	61	Labia, Maria	26
Grabow, Mathilda	22	Lagerqvist, Carl Fredrik	143
Grafström, Jean	66	Landelius, Ida	193
Grandinson, Alfred	46	Lichtenberg, Albert	164
Grandinson, Emil	53, 62	Lilljekvist, Fredrik	32
Gulbranson, Ellen, fru	23	Lindberg, August	33, 59, 60
Hallström, Ivar	24	Lindblad, Adolf Fredrik	24
Hammarfeldt, Mary	191	Lindeberg, Anders	10
Hamrin, Ossian	53	Linden, Emil	61
Hanson, Alfred	194	Linden, Gustaf	62
Harling, Hedvig	191	Lindmark, Robert	64
Hartman, Ellen, fru	21, 29	Lindqvist, Clementine	51
Hartman, Victor	170	Lindström, Peter Fredrik	20
Hebbe, Signe	22, 198	Lorrain, Anton	171
Hedberg, Frans	11, 20, 29, 56	Lovén, Christian	24
Hedberg, Tor	33, 42	Lublin, Gurli	161
Hedin, Svante	95	Lundbergh, Bernhard	100
Hedin, Zelma, fru	97	Lundewall, Caroline	189
Hedman, Anders Gustaf Wilhelm	135	Lundin, Carl Gustaf	202
Hempel, Frieda	27	Lundqvist, Carl Fredrik	60
Herold, Vilhelm	26	Mantzius, Karl	26
Hillberg, Emil	20, 28, 29, 62	Melba, Nellie	23
Hjertstedt, Emil	59, 62	Michaeli, Louise, fru	13, 22, 110
Holmgren, Olof Theodor	65, 175	Michaelson, Knut	32, 33, 42
Holmquist, Victor	21	Mounet-Sully, Jean	26
Hvasser, Daniel	35, 36, 44	Navál, Franz	26
Hwasser, Elise, fru	12, 14, 103	Nerman, Amanda	201
Hyltén-Cavallius, Gunnar Olof	35	Nilson, Emanuel	47
Högfeldt, Isidor	64	Nilsson, Christine	14
von Höpken, Greta, friher- rinna, se Dahlqvist	200	Nordgren, Ellen	23
Jacobsson, Agnes	190	Nordqvist, Conrad	17, 37
Jolin, Johan	98	Norman, Ludvig	12
Josephson, Ludvig	48, 56, 59, 165	Norrby, Georg	129
Jungstedt, Matilda, fru	23, 25	Nyblom, Carl Rupert	20, 24
Kinmanson, Anna, fru	162	Nyblom, Holger	54
Kinmansson, Gustaf	93	Nyforss, Wilhelm	197
Kinmansson, Helfrid, fru	146	Nygren, Helmer	66
Kjellberg, Wilhelm	63	Ohlsson, Robert	169
Kristiania Nationalteaters sällskap	26	Olsson, Theodor	66
Köpenhamns Kongel. Teat- ters medlemmar	26	Oscár, Anna, fru	23, 26
		Otterström, Ludvig	160
		Palm, Amanda, fru	163
		Paul, Johan Fredrik	65
		Personne, Nils	28, 30, 31, 42, 59, 62

	Sid.		Sid.
Peterson-Berger, Wilhelm	61	Söderman, Carl August	60, 61
Pettersson, Emil	46, 51	Stål, Caroline, fru, se Lun- dewall	189
Printzsköld, Otto	23, 33		
Ramsten, Olivia	180	Tammelin, Bertha, fru	140
Ranft, Albert	27, 39	Taube, Amanda, grefvinna, se Nerman	201
Richard, David	159	Thegerström, Ferdinand	28
Ristori, Adelaide	14	Thiel, Arthur	24, 26, 39
Roos, Axel	66	Thulin, Anna	23
von Rosen, Gustaf	24	Tichatscheck, Joseph	11, 190
Rossi, Ernesto	17	Torsslow, Harald	143
Ruben, Gurli, se Lublin	161	Torsslow, Olof Ulrik	55, 69
Rundberg, Axel	59	Torsslow, Sara, fru	73
Röske-Lund, Linda, fru	139	Törner, Gustaf	49
		Törnquist, Georg	60
Salmson, Fritz	189		
Sandberg, Anna	162	Uddman, Carl Johan	101
Sandstedt, Victor	162	Ulff, Gurli, fru	178
Sandström, Gustaf	124		
Schäfer, Carl	100	Walin, Rudolf	94
Selander, Nils	52	Wallenberg, K. A.	19
Severini, Lorenzo	198	Wallenstein, Wilhelmina, fru, se Gelhaar	157
Skoglund, Edla Sofia, fru	135	Weiss, Max	193
Snoilsky, Carl	28	Wennbom, Catharina, fru	78
von Stedingk, Eugène	11, 35	Wennbom, Per Adolf	79
von Stedingk, Hans	27, 41	Westerdahl, Fanny, fru	85
Stedingk, Wilhelmina, fru- herrinna, se Gelhaar	157	Westermark, August	174
Stenfelt, Fredrik	49	Westin, Henrik	15, 36
Stenhammar, Fredrika, fru	22, 132	Westrin, Theodor	24
Stenhammar, Oscar Fredrik	175	Wijkander, Oscar	44, 56
Stjernström, Edvard	10, 11, 86	Willman, Anders	
Strandberg, Charlotte, fru	109	. . . . .	15, 16, 23, 37, 59, 135
Strandberg, Olof	92	Willman, Hedvig, fru	191
Sundberg, Carl Gustaf	56, 89		
Svanberg, Johannes	48, 51, 52	Åberg, Gurli	178
Swartz, Clementine, fru	125		
Swartz, Edvard	12, 13, 120	Ödman, Arvid	23
Svedbom, Vilhelm	24	Östberg, Carolina, fru	23
Svenson, Wilhelm	79		
Söderman, August	11		

A N M Ä L A N

KUNGL. TEATRARNE

UNDER ETT HALFT SEKEL

1860—1910

PERSONALHISTORISKA ANTECKNINGAR

AF

JOHANNES SVANBERG

DET ARBETE, hvars utgifvande härmed tager sin början, är så tillvida en fortsättning af F. A. Dahlgrens bekanta verk »Anteckningar om Stockholms teatrar», att det, såsom titeln angifver, upptager personalhistoriska anteckningar om såväl sceniska konstnärer, hvilka varit anställda vid eller såsom gäster uppträdt å de kungliga teatrarne, som ock dess direktörer, tjänstemän, regissörer och en del andra där engagerade personer under åren 1860—1910.

Arbetets första del, som härmed föreligger färdig till ett pris af kr. 6:50, innehåller en kortfattad historik öfver de femtio åren, förteckning öfver direktörer, kanslits-tjänstemän och regissörer under samma tidsperiod samt sceniska konstnärer under åren 1860—1866, eller till fröherre Eugène von Stedingks afgång från direktörskapet.

Andra delen, omfattande åren 1866—1888, under hvilken tid Erik af Edholm, Henrik Westin och Anders Willman voro de förenade teatrarne styresmän, utkommer under loppet af nästa år.

Subskription mottages i hvarje bokhandel.
Stockholm i december 1917.

NORDISK FAMILJEBOKS FÖRLAGSAKTIEBOLAG
(I DISTRIBUTION)

